

A Szentek élete

– augusztus hónap –

Tartalomjegyzék

Augusztus 1.	3
SZENT ETHELWOLD püspök	3
LIGOURI SZENT ALFONZ	5
Augusztus 2.	9
VERCELLI SZENT ÖZSÉB	9
Augusztus 3.	10
EYMARD SZENT PÉTER-JULIÁN pap, rendalapító	10
Augusztus 4.	12
VIANNEY SZENT JÁNOS	12
Augusztus 5.	17
SZENT NONNA asszony	17
Augusztus 7.	18
THIENEI SZENT KAJETÁN	18
BOLDOG AGATANGELUS és KASSZIÁN kapucinus vértanúk	21
SZENT POIMEN szerzetes	23
SZENT II. SIXTUS PÁPA	25
Augusztus 8.	26
PASSAUI SZENT ALTMANN püspök	26
SZENT DOMONKOS	28
Augusztus 10.	32
SZENT LŐRINC	32
Augusztus 11.	34
ASSISI SZENT KLÁRA	34
Augusztus 13.	38
BOLDOG XI. INCE PÁPA	38
BERCHMANS SZENT JÁNOS jezsuita növendék	40
SZENT RADELGUNDIS apáca	41
SZENT PONTIANUS PÁPA és SZENT HIPPOLITUS PAP	43
ÁRPÁDHÁZI SZENT PIROSKA	44
Augusztus 14.	44
KOLBE SZENT MAXIMILIÁN	44
Augusztus 15.	48
NAGYBOLDOGASSZONY (Boldogságos Szűz Mária mennybevétele)	48
Augusztus 16.	65
SZENT RÓKUS	65

Augusztus 18.....	68
SZENT ILONA.....	68
Augusztus 19.....	69
EUDES SZENT JÁNOS	69
CLAIRVAUX-I SZENT BERNÁT	71
Augusztus 20.....	77
SZENT ISTVÁN KIRÁLY.....	77
Augusztus 21.....	80
SZENT X. PIUS PÁPA.....	80
Augusztus 23.....	85
LIMAI SZENT RÓZA	85
Augusztus 24.....	87
DE VIALAR SZENT EMÍLIA apáca, rendalapítónő	87
SZENT BERTALAN APOSTOL.....	88
Augusztus 25.....	89
KALAZANCI SZENT JÓZSEF	89
SZENT IX. LAJOS KIRÁLY	92
Augusztus 26.....	93
BOLDOG PERCY TAMÁS vértanú	93
BICHIER DES AGES SZENT JOHANNA-ERZSÉBET apáca, rendalapító.....	95
Augusztus 27.....	96
ARLES-I SZENT CAESARIUS püspök.....	96
SZENT MÓNIKA.....	98
Augusztus 28.....	101
SZENT ÁGOSTON PÜSPÖK	101
Augusztus 30.....	106
SZENT PAMMACHIUS hitvalló	106
Augusztus 31.....	107
BOLDOG ANCINA JÁNOS JUVENÁL püspök	107
LINDISFARNEI SZENT AIDAN püspök	108

Augusztus 1.

SZENT ETHELWOLD püspök

Augusztus 1.

*Winchester, 908 körül. +Beddington, 984. augusztus 1.

Születésének pontos dátuma nem ismeretes. Valószínűleg valamivel fiatalabb volt, mint barátja és püspöktestvére, Szent Dunstan (lásd: 280. o.). Szülei a vezető réteghez tartoztak és így már fiatalon Ethelstan király udvarába került. Feltehetően itt találkozott először Dunstannal és vele együtt ismerte meg winchesteri Szent Elfheah püspök jóvoltából Szent Benedek reguláját. 936 körül Ethelwold megkapta a tonzúrát Elfheah püspöktől, aki ugyanazon a napon, mint Dunstant, pappá is szentelte. Amikor Szent Edmund király egy súlyos életveszélyből való csodálatos megmenekülése után Dunstant Glastonbury apátjává nevezték ki, Ethelwold csatlakozott hozzá, és együttesen kísérelték meg, hogy Anglia leghíresebb kolostorát a reform igazi központjává tegyék.

Az angol királyok közül, illetve az angol nemességből addig még senkit sem nyertek meg a szerzetesi reform alapelveinek, éppen ezért Glastonbury apátja számára lehetetlennek tűnt, hogy „szerzeteseit” Benedek regulájának követésére kényszerítse. A 10. század elején az angliai szerzetesség mélypontra süllyedt. Valószínűnek látszik, hogy nem akadt egyetlen szerzetesi közösség sem, amely a szabályt teljes egészében követte volna. Csak itt-ott néhány magányos személyiség fáradozott azon, hogy valóban a bencés életet élje. Az úgynevezett kolostorok bevételeit a legtöbb esetben szétosztották a kolostori közösségek tagjai között, akiknek teljes szabadságában állt, hogy ezeket a javakat és idejüket belátásuk szerint használják fel. Az ilyen kolostorokba való belépéshez csak a születés vagy a származás számított; a szerzetesi állapot ezért valójában alig volt több öröklött kasztnál, amelynek tagjai helyzetüket befolyásos barátaiknak vagy születésüknek köszönhették. Dunstant is ilyen módon vették fel ifjú korában Glastonburybe, és csak néhány évvel később határozta el komolyan, hogy lemond a házasság gondolatáról, és magára veszi az igazi szerzetesi élet terhét. Az ilyen kolostorokban az apát csak kevésbé birtokolta azt a tekintélyt, amelyet Benedek szánt neki.

Glastonburyben Ethelwold a szigorú fegyelmet követelők feje lett, Dunstan apát azonban azokat, akik nem akarták annak alávetni magukat, semmiképpen sem tudta más magatartásra kényszeríteni. 950 körül e helyzet láttán Ethelwold egyre türelmetlenebb lett, míg végül elhatározta, hogy elhagyja Glastonbury gazdag, tespedő kolostorát, és a kontinens egyik igazi bencés kolostorába megy; vélhetően Fleurybe készült.

A korai angol szerzetesség sokat köszönhet Eadred király anyjának, a jámbor Eadgifunak. Rábeszélte fiát, vegye rá Ethelwoldot, hogy maradjon Angliában, s ajándékozza neki az elhagyott és omladozó abingdoni kolostor földbirtokát (néhány mérföld távolságra van a mai Oxfordtól). Így lett Ethelwold Abingdon apátja. Hat társa kísérte el Glastonburyből: hasonlóképpen olyan kolostorban akartak élni, amely a bencés regulát követi. Nagyon hamar csatlakoztak hozzájuk más szerzetesek is.

Erről az igazán nagyon szűkös alapról indult el Angliában a kolostorreform, majd egész Dél- és Közép-Angliában elterjedt. (Anglia északi részét csak a ciszterciek nyerték meg a valódi szerzetesség számára.) Ethelwold hat kísérője közül öten később maguk is apátok lettek.

955-ben meghalt Eadred király, és két unokaöccsét hagyta hátra. Az idősebbik, Eadwig követte a trónon, a fiatalabbikat, Szent Edgart pedig Ethelwold gondjaira bízták, hogy nevelje őt vallásos szellemben. Eadwig rövid uralkodása alatt Dunstant száműzetésbe küldte, s megsértette sok befolyásos és hatalmas alattvalóját. Amikor 959-ben meghalt, öccse, Edgar lett a király; ő azután Dunstant Canterbury érsekévé tette. 961-ben Dunstan kérésére Szent Oszvaldot, egy másik szerzetest Midland legfontosabb püspöki székébe, Worcesterbe iktatta be püspökként, 963-ban pedig Ethelwoldot a wessexi nagy püspöki székhely, Winchester püspökévé tette. Oszvald több évig vezette szigorú kolostorát. Dunstan száműzetése idején teljes egészében megismerte Gentben a megreformált szerzetesi életet. Így most már három szerzetes állt Anglia egyházának csúcsán, olyan király támogatásával, akit kora ifjúságától kezdve nagy tisztelet töltött el Szent Benedek iránt.

Oszwald székesegyházi birtokából megalapította a Westbury-on-Trym kis kolostorát. Ethelwold kezdettől fogva arra törekedett, hogy Winchestert szerzetes- székesegyházzá tegye.

Ethelwold haladéktalanul kihasználta új hatalmát és Winchesterből kiutasította azokat a papokat, akik nem mutattak készséget arra, hogy lemondjanak nőikkel való együttélésükről, és felöltsék a papi ruházatot. Winchesterben a katedrálison kívül megreformálta azt a kolostort is, amelyet az idősebb Edward alapított vikingek elleni sikereinek tetőpontján, és rávette Nunnaminster apáca kolostorát is, hogy kövesse a regulát. Dorset grófságban megalapította Milton apátságát. Legnagyobb alapítása 970-ben valósult meg: kijárta a királynál, hogy engedje át neki Ely szigetét és a Kelet-Anglia királyi törzséből való Szent Ethelthyth ereklyetartóját. Így jött létre a Kelet-Anglia népe által kedvelt szentély; ünnepélyes megnyitása után Ethelwold is, a király is nagyvonalúan támogatta; első apátja az abingdoni Szent Brithnoth szerzetes lett. A nagy szerzetes püspök legszigorúbb alapítása Thorney apátsága, a Cambridgeshire-ben levő Thorns-sziget kolostora volt.

Korának egyetlen szerzetese sem fejtett ki olyan széles körű tevékenységet, mint Ethelwold. Anglia legnagyobb és leghíresebb kolostorai, amelyeket azután VIII. Henrik (1509--1547) megszüntetett, megszakítás nélkül visszavezethették történetüket Ethelwold alapításáig. Abingdont és Winchestert a reformkolostorok apát- utánpótlásának iskolájává fejlesztette. Eközben az Anglia egyházának csúcán álló három nagy szerzetes között sem versengés, sem irigység nem fordult elő. Mivel a három nagy szerzetes püspök jelentős befolyást gyakorolt a királyra, aki az ő szerzeteseikből nevezte ki az új püspököket, mielőtt megürült valamely püspöki szék; a 10. században Anglia egyházát a reformmozgalom szerzetesei irányították.

Ethelwold jól képzett és szent püspököket adott Anglia egyházának. Ha nem számítjuk a kiváló, de mégiscsak nagyon rendkívüli Szent Béda Venerabilist (lásd: A szentek élete, 212. o.), az angliai egyház műveltségi színvonal tekintetében sohasem érte el a galliait. Sokáig nem volt egyetlen fontosabb kolostor sem, amelyben az oktatás hagyományait átvehették és tovább fejleszthették volna; Edgar trónra lépésekor ezért volt minden olyan állapotba süllyedten, amely csak kevéssel haladta meg az analfabetizmust. Hogy ezt az állapotot sikerült megváltoztatni, az jórészt Ethelwoldnak köszönhető.

Ethelwold lefordította Szent Benedek reguláját angol nyelvre. Valószínűleg írt néhány meg nem nevezett apáca számára -- hasonlóképpen az anyanyelvén -- egy nagyon jelentős tudósítást is a megújulás mozgalmáról. Úgy látszik továbbá, hogy a kontinensről átvette és otthon bevezette a törvényes dokumentumok és okmányok új formuláit, melyek rendkívül messzeható jelentőségűek lettek az angol jogtörténet számára; feltehetően ő szerkesztette korának néhány fontos latin okmányát is. Az anyanyelvű krónikát ismét bevezették Abingdonban, bár megbízhatóságának fokát nem ismerjük. Írásainál is jelentősebb tanító tevékenysége. Leghíresebb tanítványa, Elfric (kb. 955--1020 előtt) eynshami apát, az első angol nyelvű latin nyelvtan szerzője, az angol nyelv nagykorúsítója elismerően jellemezte Ethelwoldot mint tanítóját. Az angolszász krónika Ethelwoldot a „szerzetesek atyjának” nevezi. Halálakor Anglia kolostorait és számos egyházmegyéjét az ő tanítványai kormányozták. Ám nemcsak szerzetesekre és papokra hatott.

Az angol egyháztörténet kezdete óta voltak kolostorok egyes családok tulajdonában is. A 10. században az angol kolostorok vagyoni alapja, a föld a tulajdonos családok öröklési javainak egy részét képezte, az a világi pedig, aki az alapító családot képviselte -- tehát nem a kolostor apátja -- meghatározhatta, hogy mi történjék vele. Az apát hivatala is örökölheto volt, szintén egyes családok kezében. Ethelwoldnak mint a reformmozgalom vezető erejének szükségszerűen hozzá kellett nyúlnia a világiak e jogaihoz. Az általa megreformált kolostorokban csak a kolostorközösség tagjait választhatták meg apátnak, mégpedig kizárólag a személyes érdem alapján. A kolostorok főfelügyeletét a király látta el. Ezzel a nemesség elvesztette minden jogát és kiváltságát a kolostorokkal kapcsolatban. Winchesterben Ethelwold a király segítségével további világi területeket szerzett vissza Egyháza számára, több faluval és templommal. Az új kolostorok számára mindenütt biztosította a szabadságot és a sérthetetlenséget; mindezek korlátozták a nemesség jogait. A reformok nagy kárára Edgar király fiatalon halt meg 975-ben. Ekkor heves szerzetesellenes visszahatás támadt: több kolostort leromboltak, szerzeteseiket szétkergették. Az új király, a fiatal vértanú Szent Eduárd azonban a legteljesebb mértékben kedvezett a szerzeteseknek. 978-ban vagy 979-ben azután alattomosan meggyilkolták, majd öccse, Ethelred lett az utóda. A gyilkosokat

sohasem büntették meg, Ethelred uralkodásának idejét pedig árulások és gyanúsítások árnyékolták be, s ezek csak akkor szűntek meg, amikor Dánia királya, Nagy Kanut (1000--1035) meghódította Angliát, és megdöntötte Wessex régi uralkodóházát.

Némely dolgot bizonyára el lehetett volna kerülni, ha Ethelwold és Edgar óvatosabban és okosabban jár el. Bizonyos azonban: ha politikai károkat okozott is túlbuzgóságuk, mérhetetlenek voltak a nekik köszönhető szellemi és kulturális eredmények. Winchesterben a könyv- és miniatúra-festészetnek virágzó iskolája alakult ki, s talán nevezhetjük Angliában a legnagyobbknak.

Mindez Ethelwold kitartásának és vállalkozó lelkületének hagyatéka volt. 980-ban átélte még a winchesteri új székesegyház ünnepélyes felszentelését, s ez alkalommal Dunstan, több angol püspök és az angol nemesség nagy részének jelenlétében általános kibékülés jött létre Ethelwold és a szerzetesség ellenfelei között.

Ethelwoldot szigorú életmódja, küzdelmes élete kimerítette. 984. augusztus 1-én halt meg, és a winchesteri székesegyházban temették el.

LIGOURI SZENT ALFONZ

Augusztus 1.

*Marianella (Nápoly mellett), 1696. szeptember 27. +Pagani (Nápoly mellett), 1787. augusztus 1.

Ligouri Alfonz Mária régi, nemes nápolyi családból származott, nyolc testvér között ő volt a legidősebb. Atyja ellentengernagyi rangban szolgált a királyi hajóhadnál, az ő kívánságára Alfonz jogot tanult. Még nem volt tizenhét éves, amikor tanulmányait kiváló eredménnyel bevégezve a polgári és egyházi jog doktora lett. Kétéves gyakornokság után önálló ügyvédként kezdett működni és egymás után nyerte meg a rá bízott pereket.

Huszonhét évesen vállalta el a gravinai herceg milliós értékre menő perét a toszkánai nagyherceggel szemben -- és ezt a pert elvesztette. Ettől úgy megrendült, hogy elhagyta a jogászi pályát, és elhatározta, hogy pap lesz. Először az oratoriánusok közé akart lépni, de ezt atyja konokul megakadályozta. Ezért világi pap lett. Teológiai tanulmányai végeztével felszentelték, és Nápolyban kezdett lelkipásztorkodni, nagyon modern módon. Belépett egy világi papokból álló missziós társulatba. E társulat szellemének megfelelően szorgalmazta a lelkipásztorok mellett segítő hívek kiképzését. A hagyományos kereteken kívül is hitoktatásokat tartott a tudatlan népnek, és megszervezte a szegények és betegek gondozását. Prédikációiban nagyon világosan, tárgyilagosan és egyszerűen beszélt, annyira, hogy a kor barokk cirádáihoz szokott füleknek elviselhetetlennek tűnt a stílusa. Ám épp komoly, egyszerű és tárgyilagos tanításával vonzotta maga köré a férfiakat.

Ez a sokoldalú tevékenység azonban annyira igénybe vette a szervezetét, hogy súlyos beteg lett, és hosszabb időre fel kellett hagynia a munkával. Alfonz ekkor harminchat éves volt, és most következett élete második nagy fordulata. Lábadozásának idejét egy Scala nevű kis hegyi városban töltötte, az Amalfi-öböl felett. Észrevette a hegyi pásztorok és parasztok mérhetetlen elhagyatottságát, akiket soha nem kerestek fel papok, noha a püspöki székhely mindössze két óra járásnyira volt a vidéktől. Elhatározta, hogy segíteni fog ezen a nyomorúságon. Hosszas gondolkodás és imádság után ő, aki korábban a nagyváros lelkipásztora volt, úgy határozott, hogy szerzetet alapít, amelynek rendeltetése a vidék elhagyatott népének lelki gondozása lesz. Így alakult meg 1732-ben a Redemptoristák, a Megváltóról nevezett missziós papok társulata. Csakhogy ez a korszak, amelyben a racionalizmus és az államegyháziság szelleme uralkodott, mindennek kedvezett, csak egy új rend születésének nem. Alfonz azonban állhatatosan küzdött terve megvalósulásáért. Mint jogász megtalálta a formát, mellyel a Nápolyi királyság területén megindíhatta az új társulatot. S akkor is, amikor a helyzet teljesen kilátástalan volt, mert két első társa cserbenhagyta, sőt a szószékről nyilvánosan gyalázták mint a gőg példaképét és annak mintáját, hogyan alázza meg Isten a felfuvalkodottakat, ő hűséges maradt felismert küldetéséhez.

A Redemptoristák kongregációja 1749-ben nyerte el a pápai jóváhagyást, és hamarosan -- különösen amikor Hofbauer Szent Kelemen az Alpoktól északra fekvő országokba is elvitte a rendet -- az Egyház

legnagyobb újkori férfi szerzetévé fejlődött, amely mind a mai napig tevékenykedik, főleg népmissziókban és lelkipásztorkodásban.

A nők számára Alfonz szemlélődő rendet alapított. Ezek az apácák, akik a Redemptorisszák nevet viselik, számbelileg jóval kevesebben vannak, mint a redemptoristák, de a rendjük ma is széles körben elterjedt.

A Redemptoristák alapításának lebonyolítása általánosan jellemző Alfonz cselekvésmódjára: soha nem teljesen kidolgozott tervekkel lépett elő, hanem nyitott szemmel figyelte a konkrét igényeket, és azoknak megfelelően cselekedett. A megoldásokat mindig az apróságokkal kezdte. Így például amikor kiderült, hogy a kongregációba lépő laikus testvérek gyakran teljesen műveletlenek, azonnal összeállított számukra egy számtankönyvet és egy kis olasz nyelvtant, hogy a nyelvi alapismereteket is megszerezhessék.

A mezőkön és a szőlőhegyeken gyakran hallotta a dolgozó emberek énekét. Felfigyelt rá, hogy a nép mennyire szeret énekelni, s milyen szép dallamaik vannak, de mennyire silányak, olykor erkölcstelenek szövegeik. Ezért szövegeket írt a népi dallamokhoz, sőt, maga is komponált dallamokat, melyeket a nép átvett! Így anélkül, hogy különösebb irodalmi törekvései lettek volna, helyet kapott az itáliai irodalomtörténetben mint népdalköltő, és dalai ma is élnek a nép ajkán. Az egyik dala, a Tu scendi dalle stelle, (A csillagok közül szállsz le) mint karácsonyi ének él a hegyi dudások között, de felhangzik nagyzenekari feldolgozásban is.

A szükség tette Alfonzot moralistává is. Úgy akarta ugyanis, hogy a kongregáció tagjai mint igazi misszionáriusok ne csupán népszerű szónokok legyenek, hanem az egyes emberek lelkipásztori gondozásában, főleg a gyóntatószékben, alapos felkészültséggel tudjanak dolgozni. Ezért nagy gondot fordított munkatársai teológiai, különösképpen pedig erkölcstani képzésére. Igen ám, de a meglévő kézikönyvek hosszadalmasak voltak és Alfonz úgy ítélte, hogy nem is elég alaposak. Ezért hozzáfogott egy erkölcstani tankönyv megírásához. Többéves munkával átdolgozta az egész erkölcstant. Munkájához nagy segítséget nyújtott jogi műveltsége, pontos fogalmazási készsége, továbbá az a sok tapasztalat, amelyre mint nagyvárosi lelkipásztor, népmisszionárius és lelki gyakorlat-vezető tett szert. Ezt a saját növendékei „házi használatára” szánt munkát az egyszerűség kedvéért nem kézzel másoltatta a hallgatókkal, hanem Velencében, Reimondininél kinyomatta. Ezzel -- megint csak eredeti szándékától függetlenül -- megalkotta az újkori erkölcsteológia klasszikus művét, amely magában foglalta az előző századok lelkipásztori ismereteit. Józan középutat tartott a rideg janzenizmus és a gátlástalan lazaság között, s így irányadó lett a következő századok moralistái és lelkipásztorai számára. Kétségtelen, erkölcstana kazuisztikus, azaz sok konkrét esetet tárgyal, de ez mindannyiszor elengedhetetlen, ha egy szerző az élet közelében akar maradni.

Hasonló jellegű számos kisebb lélegzetű munkája is, amelyekkel nagy hatással volt a népi jámborság alakulására. Ezekben is kora szükségleteit elégítette ki. Már ügyvéd korában tagja volt a Mária-kongregációnak, és kedves volt számára az oratoriánus, illetve jezsuita lelkiesség. A kor igényeinek megfelelően válogatta ki a lelki élet fontos elemeit, és népszerű formába öltöztette azokat. Így írta egymás után sokáig keresett műveit, mint pl. Az imádság erős fegyvere, A megélt Krisztus-szerelem, Az örökkévalóság fényében való élet, Mária dicsősége, és mindenekelőtt: Látogatás a szentségi Jézusnál és Máriánál.

Alfonz központi gondolata az Isten megváltó szeretete iránti csodálattal telt hála. Nem véletlen, hogy alapítását is a Megváltóról nevezte el. Egyébként a ferencesekre jellemző áhítatos tisztelet a kisdud Jézus jászolánál, a Krisztus megváltó halála feletti elmélkedések, az eucharisztikus jelenlétért kifejezett hála, a Megváltó édesanyjának, Máriának szüntelen tisztelete éppen úgy ebből az alapgondolatból fakadtak, mint az a fáradhatatlan tevékenység, amellyel Alfonz -- emellett, hogy kiadásra készítette elő tudományos és népszerűsítő munkáit, és irányította az egyre nagyobb méreteket öltő szerzetet -- arra is talált időt, hogy népmissziókat és lelki gyakorlatokat tartson. De tett egy fogadalmat, mely szerint soha, egyetlen órát sem enged üresen elfutni, hanem minden idejét Krisztus megváltói művének szolgálatába állítja.

Végezetül még a püspökség terhe is a vállára nehezedett. Jóllehet a mi fogalmaink szerint a Santa Agata dei Goti egyházmegye, amelyet Alfonz hatvanhat éves korában vett át, nem volt nagy, mégis utolsó erejét is kiszívta belőle, mert egyik kortársa szerint ez az egyházmegye olyan, mint „egy mindenféle vadállattal teli lepedő”, amit Szent Péter látott. Ezt kellett Alfonznak rendbe hoznia. Püspökségét tizenhárom évig viselte, de közben sokat betegeskedett. Hetvenkét éves volt, amikor a köszvény is gyötörni kezdte. Ennek következtében lett olyan, ahogy általában a művészek ábrázolják: vékony, kicsit meggörbült öregember. Betegágát könyvekkel bátyázta körül, és az ágy végébe egy órát állíttatott, hogy az figyelmeztesse: életének minden percét Isten országa javára kell szentelnie. Többször kérte a püspökség alóli felmentését, de a pápa ezt válaszolta: „Boldog vagyok, ha Ligouri püspök a betegágyból kormányozza egyházmegyéjét.” Csak hetvenkilenc évesen kapta meg az engedélyt, hogy elbúcsúzzon az egyházmegyéjétől, és visszatérjen redemptorista testvérei közé.

És ekkor még tizenkét év állt előtte! Ezeket az éveket Nápolytól délre, a Pagani melletti kolostorban töltötte, s az idő múlásával gyarapodó szenvedések egyre inkább megérlelték. Súlyos lelkiismereti kételyek gyötörték olykor. Ilyen perceiben a környezet riadtan hallgatta az öregember nyöszörgő imádságát: „Istenem, ne taszíts el magadtól, hiszen a pokolban nem szerethetlek téged!”

Mások számára azonban mindvégig megmaradt a világosan látó, határozott, jó tanácsadónak. És hű maradt hozzá humora is, amely rá mindig jellemző volt. Akkor is, amikor a kolostori közösség lustálkodó hétalvói bíralták amiatt, hogy a munkától kimerült testvéreinek nyugalmat, böjtöt és gyógyteákat rendelt. Vagy amikor öreg, a plébánia ellátására már képtelen papokat, akik lemondani nem akartak, finoman úgy mozdított ki a helyükből, hogy kinevezte őket székesegyházi kanonoknak.

1787. augusztus 1-én halt meg, kilencvenegy éves korában, rendtestvérei körében, Paganiban. XVI. Gergely pápa 1839-ben szentté, IX. Pius pápa pedig 1871-ben egyházdoktorrá avatta. Ünnepe még 1839-ben bevették a római naptárba, augusztus 2-re. 1969-től augusztus 1-én ünnepeljük.

Azon a napon, amelyen Ligouri kapitány elsőszülött fiát -- hét másik neve mellett! -- Alfonz Máriának megkeresztelték, látogatóba jött a házhoz Jeromosról nevezett Ferenc, egy szent jezsuita. A boldog szülők azonnal hozták az újszülöttet, hogy áldja meg. Ferenc karjába vette a gyermeket, megáldotta, és ezt mondta az ámuló szülőknek: „Ez a gyermek magas kort ér meg, igen öreg, több mint kilencvenesztendő lesz. Püspök lesz belőle, és nagy dolgokat visz majd végbe az Üdvözítőért!” Ez a prófécia egy csepp sem nyerte meg az apa tetszését.

Alfonz édesanyjától a jámborságot, atyjától a hevesvérűséget örökölte. Mindkettőről tanúskodik gyermekkorának egyik jelene: a Boccia-kertben több gyermek játszott, és hívták maguk közé Alfonzot is. Ő szabadkozott, mert nem ismerte a játékot, de aztán engedett az unszolásnak, és -- kockajátékról lévén szó, amelyet a gyermekek pénzben játszottak -- dobásról dobásra nyert. Az egyik, akitől elnyerte a pénzét, bosszúsan a szemére vetette, hogy becsapta őket, mert lám csak, mennyire érti a játékot, nyilván azért tagadta, hogy annál jobban kifoszthassa őket. Alfonz erre fölkiáltott: „Micsoda? Hogy egy pár nyomorult fillérért Istent bántsam?” -- azzal a többiek lábához csapta a pénzt, és elfutott. Este pedig a játszótársak látták, hogy egy bokor előtt, melynek ágára egy Mária-képet függesztett, térdén állva imádkozott.

Miután a fiatal ügyvéd hét éves pályafutása alatt egyetlen pert sem veszített el, elvállalt egy birtokpert két herceg között, amelyben új tapasztalatra kellett szert tennie. Heteken át készült, és nagy önbizalommal indult a tárgyalásra. A jelenlévők mind ünnepelve fogadták, csak az ellenfél ügyvédje volt fagyos és néma. Arcán a kétség és a csodálkozás váltakozott. Amikor pedig a tárgyalás elkezdődött, a nagyherceg ügyvédje így szólt: „Uram, a dolog egész másként áll, mint ahogy ön azt véli. Az akták között van egy bizonylat, amely az ön állításának ellenkezőjét bizonyítja. Erről egy pillantással meggyőződhet.” „Mutassa nekem azt a papírt!” -- mondta Alfonz még mindig magabiztosan. A másik ügyvéd átnyújtotta neki, és valóban a papíron ott állt egy mondat, mely szerint a vitatott birtok nem az új nápolyi, hanem alongobárd alkotmány hatáskörébe tartozik. Ezt bizony Ligouri doktor elnézte! Később elmondta: „Százszor is átvizsgáltam minden iratot, de erre az egyetlen mondatra nem figyeltem.” Mikor tévedésére rájött, elfehéredett. Néhány pillanatig némán

állt, majd elfogódottan, kissé reszkető hangon mondta: „Uram, igaza van, tévedtem.” Azzal megsemmisülten elhagyta a bírósági termet, és soha többé nem tette be oda a lábát.

Ezután a kétségek időszaka következett. Hogyan folytassa tovább az életét? Gyakran imádkozott a tabernákulum előtt, és szinte naponta áldozott, de nem jött világosság. Ekkor belső indítást kapott arra, hogy keressen fel egy gyógyíthatatlan beteget és legyen a szolgálatára. Alighogy belépett a házba, titokzatos fény ragyogta körül. Úgy tűnt neki, hogy a ház forogni kezd körülötte, és a szívében megszólalt egy hang: „Hagyd el a világot, és add nekem magad!” Először azt hitte, képzelődés az egész, de mikor elhagyta a házat, ugyanez megismétlődött. Ekkor a templomba sietett, és a Szűzanya képe előtt ígéretet tett arra, hogy követni fogja ezt a hangot. S mint annak idején Loyolai Szent Ignác, leoldotta oldaláról a kardját és ott hagyta Mária képe előtt az oltáron, annak jeléül, hogy búcsút mond a világnak.

Azzal a szándékkal, hogy pap akar lenni, atyja kíséretében felkereste az érseket. „Micsoda? Az ön fia akar pap lenni?” -- kérdezte az érsek. Az apa így felelt: „Bárcsak ne így volna, de ha már egyszer a fejébe vette!” De atyja sokáig nem akarta tudomásul venni fia áldozatát. Ismételten megesett, hogy amikor Alfonz már pap volt és Nápolyban működött, ha apja távolról meglátta, sírva fakadt és elfordította tőle a fejét. Egy este azonban apja éppen hazafelé ment a királyi udvarból. A templomból, amelyben éppen Alfonz prédikált, kihallatszott fiának hangja. Belépett a templomba és megrendült. Fia szavai, melyek oly egyszerűen és mégis oly meggyőző erővel hangzottak, szíven találták. És amikor Alfonz este hazament, atyja elébe sietve ezzel fogadta: „Fiam, nagy hálával tartozom neked. Ma este megismertettél Istennel. Megáldalak, ezerszer megáldalak azért, hogy ezt a szent hivatást elfogadtad!”

A buzgó lelkipásztornak egy napon egy apáca elmondta, hogy látomást látott: az Üdvözítő jelent meg előtte, jobbján Assisi Szent Ferencsel, a balján pedig Alfonzzal. És az Üdvözítő azt akarja, hogy Alfonz vegye át a Legszentebb Üdvözítőről nevezett társulat vezetését. Alfonz püspöke isteni jelet látott a dologban, mások azonban heves szemrehányásokat tettek Alfonzknak, amiatt, hogy engedi, hogy egy oktalan „látnoknő” befolyásolja. Azzal vádolták, hogy bizonyára a mindenfelől tapasztalt megbecsülés a fejébe szállt. Egyik testvére azt mondta neki: „Téged nem Isten vezet, hanem egy apáca vezet félre!”

Egyszer népmiszióba ment néhány paptársával együtt, akiket sikerült megnyernie, hogy gyóntatóként kísérik el. Úgy utaztak, hogy Alfonz öszvéren lovagolt, a többiek pedig kocsiban ültek. Mikor a faluhoz közeledtek és az emberek látták őket, úgy vélték, hogy az öszvéren a többiek szolgája ül. Amidőn a szabad ég alatt ez a „szolga” prédikálni kezdett, ámulva súgtak össze a hallgatók: „Ha már a szakácsuk így tud prédikálni, hogyan fog beszélni a többi!” Prédikációi elérték, hogy az Istennel történt kiengesztelődés, a gyónás után az emberek egymással is nyilvánosan kibékültek.

Közismertté vált egy amalfi özvegy esete: Valaki megölte a fiát, és az asszony sokáig őrizte fiának véres ruháját, hogy ezzel is táplálja bosszúvágyát. Miután meghallgatta Alfonz prédikációját a kiengesztelődésről, zokogva tette le a ruhát a Megfeszített lábához, és kijelentette, hogy szívében nem őriz többé gyűlöletet.

Alfonz hatvanöt éves volt, amikor egy napon Paganiban a redemptorista kolostor kapuján a pápai nuncius küldötte zörgetett, és a kolostor elöljáróját kereste. Amikor bevezették Alfonz szobájába, ezekkel a szavakkal hajolt meg előtte a küldött: „Püspöki méltóságod legengedelmesebb szolgája!” Alfonz megdöbbenve kérdezte: „Mit mond??!” Erre a küldött: „A pápa kinevezte önt Agata dei Goti püspökévé” és átadta a kinevező okmányt. Alfonz azonnal tollat ragadott, és minden ellenérvét összefoglalta levelébe, melyet ezzel az intellemmel adott át a küldöttnek: „Soha többé a szemem elé ne kerüljön ilyen szerencsétlen hírrel! A haláloamat okozná!” De a pápa változatlanul kitartott szándéka mellett, s ettől Alfonz úgy megbetegedett, hogy az utolsó kenetet is feladták neki.

Mint püspök egy percre sem kímélte magát, de sokat követelt munkatársaitól is. Titkára ezt írta egyik levelében: „Hallani akart valamit Atyánkról. Tudja meg, tőlünk, házbeliektől erényesebb életet kíván, mint amilyet ő maga él. Az embernek nincs ideje sem enni, sem aludni. Egy pillanatnyi nyugalomunk nincsen. A kezünk tele van munkával, és nem tudjuk, hogyan járhatnánk a kedvében.” Egy másik munkatársa megállapította: „Ugyancsak megalapozott erényekre van szüksége annak, aki örömét

akarja leltni a püspökkel való huzamos együttlétben!" Az egyik esperes pedig így panaszkodott: „Buzgó püspökért imádkoztunk, de ez a mostani megöli magát."

A szent egyházdoktornak sok baja volt a királyi cenzorokkal, akik műveit a kinyomtatás előtt átvizsgálták. Amikor az egyik cenzor állandóan azzal a kifogással állt elő, hogy tudós és jámbor ember léte miatt idéz olyan kritikátlanul forrásokból, ezt válaszolta neki: „Sebaj, ha valamit az ember ki akar nyomtatni, csak arra vigyázzon, hogy a dühtől meg ne pukkadjon. Ha azt a könyvet, amelyből idéztem, én írtam volna, akkor volna miben kételkednie!"

Amikor már nagyon öreg volt, s a munka, a szenvedés és a betegség már meggörbítette, fájdalmas baleset érte a kocsjával. Akkor eltökélte, hogy püspöki udvartartásának ezt az utolsó maradványát is felszámolja, és eladja a lovakat. A testvér azonban, akinek vásárra kellett mennie a lovakkal, így intette, mielőtt elindult: „A lovak miatt, amelyeket áruba bocsátok, egy fikarcnyi aggályom sincs. Arra azonban hívd föl a figyelmet, hogy az egyiknek fáj a foga, és sem zabot, sem szénát nem tud rágni. A másik, az öregebb holdkóros, és időről időre földhöz veri magát. Ilyenkor, ha fel akarják állítani, a fülénél kell megragadni." Ha a testvér mindezt valóban elmondta a vevőknek, aligha adott túl a lovakon.

Istenünk, ki újra meg újra megajándékozod Egyházadat a szentekkel, akik példát mutatnak az erényes életre, kérünk, add, hogy Ligouri Szent Alfonz példáját követve mi is buzgón munkálkodjunk a lelkek üdvösségéért, és a mennyben elnyerhessük jutalmadat!

Augusztus 2.

VERCELLI SZENT ÖZSÉB

Augusztus 2.

+Vercelli, 371. augusztus 1.

Özséb (Eusebius) Szardínia szigetéről származott, Rómában szentelték pappá. A 4. század közepétől az észak-itáliai vercelli egyházmegye püspöke volt. Constantius császár, miután egyeduralkodó lett a birodalomban, a nyugati részen is kedvező helyzetet akart teremteni az ariánusoknak. Miután 353-ban az arles-i zsinaton megerősítette őket, újabb zsinatot hívott össze Milánóba 355-ben, hogy hasonló határozatokat hozzanak ott is.

Liberius pápa követeket küldött Özsébhez, mert a püspök életszentség hírében állott, és a pápa tudta róla, hogy állhatatos lélek. Özséb mindvégig szembe is szegült a Szent Atanáz és a niceai hitvallás elítélésére sürgető felszólításnak. Ahelyett, hogy hajlott volna a szóra, ő vette rá a zsinaton részt vevő püspököket, hogy a niceai hitvallást írják alá. A zsinat ariánus résztvevői tiltakoztak az „erőszak” ellen, és csak császári beavatkozás segítette őket többségre. Három püspököt számkivetésbe küldtek, mert „békebontónak” ítélték őket, köztük volt Özséb is. Először a palesztinai Szkitopoliszba, majd Kappadokiába, végül Felső-Egyiptomba kellett mennie.

Amikor 361-ben Julianus Apostata lépett a császári trónra, a száműzött püspökök, Özséb is, visszatérhettek székhelyükre. Özséb lelkülete most nyilvánult meg igazán, amikor 362-ben egy alexandriai zsinaton Atanázsal együtt hajlandó volt békejobbot nyújtani az ariánusoknak, nehogy állandósuljon az Egyházon belüli széthúzás.

Visszatérve Vercellibe a papságával együtt szerzetesi fegyelemben élt 371-ben bekövetkezett haláláig. A sok szenvedés miatt, melyben a számkivetés évei alatt volt része, vértanúként tisztelték, ám bár a szó szoros értelmében nem ontotta a vérért Krisztusért. A Szent Jeromos- féle martirológium augusztus elsején emlékezik meg a temetéséről. A római naptárba 1602-ben vették fel az ünnepét, december 15-re, amely napon 345 körül püspökké szentelték. 1728-ban a Szeplőtelen Fogantatás oktavája miatt áthelyezték az ünnepet december 16-ra. 1969-től augusztus 2-án ünnepeljük.

Legendája szerint a székfoglalásakor történt a következő: Az új püspök elindult, hogy elfoglalja székesegyházát, amely egy Mária- templom volt Vercelliben. Ám az ariánusok megszállták, az ajtókat

belülről eltorlasztották, hogy be ne léphessen a püspök, és mindent elkövettek azért, hogy a városból is eltávolítsák. Özséb azonban bevonult a városba, a székesegyház elé ment, és térdre borulva kezdett imádkozni. Ekkor a templom ajtóit maguktól feltáruktak.

Az ariánusokat támogató császár zsinatot hívott össze Milánóba, hogy ezzel is megerősítse a tévtanítók helyzetét. Özséb nem jelent meg a zsinaton, hanem kimentette magát. A többi püspök azonban a császár parancsának engedve kénytelen volt aláírni az ariánus ízü hitvallást. E kényszer hatása alatt adta aláírását Dénes milánói püspök is, aki korábban Özséb tanítványa volt. Mikor ezt Özséb megtudta, félretéve minden félelmet, Milánóban termett. Dénes sírva borult a lába elé, és bocsánatát kérte. Özséb pedig, ellenállva a császári hízelgésnek és fenyegetéseknek, így beszélt a zsinat előtt: „Ti azt mondjátok, hogy a Fiú kisebb az Atyánál. Akkor miért raboltátok el az én fiamat és tanítványomat? (Dénes püspökre gondolt.) Hiszen a tanítvány nem nagyobb a mesterénél, sem a szolga az uránál!” Akkor odavitték neki a zsinat

hitvallását, melyet az atyák, akarata ellenére, mind aláírtak. Özséb azt mondta: „Én soha nem írom a nevemet a tanítványom után. Égessétek el ezt az okmányt, és készítsetek egy másikat, ha azt akarjátok, hogy én is aláírjam!” Elégették tehát a pergament, a rajta lévő, kikényszerített aláírásokkal együtt, és készítettek egy újat. De most már, Özséb hatására, sok püspök megtagadta az eretnek hitvallás aláírását. Özsébnek emiatt sokáig éreznie kellett ellenségei bosszúját. Bántalmazták, s hosszú időre számkivetésbe küldték.

Urunk és Istenünk, kérünk, segíts, hogy Fiad istenségének megvallásában kövessük Szent Özséb püspök állhatatosságát, és megőrizvén a hitet, amelyet tanított, mi is az isteni élet részesévé válhassunk!

Augusztus 3.

EYMARD SZENT PÉTER-JULIÁN pap, rendalapító

Augusztus 3.

*La Mure-d'Isère, 1811. február 4. +La Mure-d'Isère, 1868. augusztus 1.

Pierre-Julien Eymard 1811. február 4-én született a franciaországi La Mure-ben. Apja szegény, szorgalmas késkovács és jó keresztény volt, de túlságosan pénzvágyó. Anyja viszont rendkívüli jámborságot tanúsított, és fiát már élete első hónapjaiban magával vitte az istentiszteletekre. Péter már gyermekkorában különlegesen érzékelte az Úr eucharisztikus jelenlétét, és gyakran töltött hosszú időt a szentségház előtt. 1822-ben megbérmálkozott, egy évvel később első szentáldozáshoz járult, és már ebben az időben kinyilvánította szándékát, hogy papnak készül. Apja elutasította ezt a gondolatot, kivette az iskolából, és kiképezte az olajsajtolás mesterségére. Nem vesztette kedvét. A lans-i kegyhelyen tett zarándoklata után egy régi nyelvtankönyv segítségével saját erejéből kezdett el latinul tanulni; tizenhat évesen kapott egy ösztöndíjat, s ez egy évi tanulást tett számára lehetővé. Mélyen érintette anyjának 1828-ban bekövetkezett halála. Apja végül engedett, és 1829 júniusában beléphetett a Szeplőtelen Fogantatás oblátusainak noviciátusába. Egy súlyos betegség azonban csakhamar hazatérésre készítette. Apja halála után, 1831 szeptemberében belépett a grenoble-i szemináriumba. Jámborsága és tiszta jelleme megbecsülést és szeretetet, szorgalma és lelkiismeretes munkája pedig jó tanulmányi eredményt szerzett számára. 1834. július 20-án pappá szentelték, majd októberben segédlelkésznek nevezték ki Chatte-ba.

Papi tevékenységének kezdetét teljes siker koronázta. A hívőket mélyen meghatotta, amikor látták, hogy sok órát tölt az Oltáriszentség előtt. Imádságát szigorú testi fegyelemmel és keménységgel kapcsolta össze, apostolkodásában pedig egyszerű és közvetlen módszereket használt.

1837-ben a La Mure közelében levő Monteynard plébánosává nevezték ki; ott is szép lelkipásztori sikereket ért el, amelyek az egész plébániát megváltoztatták. Időközben azonban szorongatni kezdte a papi szolgálat magányossága. 1838 elején véletlenül értesült a maristák létezéséről, akiknek a társaságát kb. tíz évvel azelőtt alapította Jean-Claude Colin (1790--1875). Úgy gondolta, hogy náluk

megtalálja tevékenységének igazi területét. Miután -- bár nem nehézségek nélkül -- megkapta püspökétől a szükséges engedélyt, mivel el akarta kerülni a fájdalmas búcsúzkodást, 1839. augusztus 18-án teljes csendben ott hagyta az egyházközséget.

A maristák lyoni kolostorában lett novícius Pierre Colinnek, az alapító testvérének vezetése alatt. Boldognak érezte itt magát; boldogságát csak egykori híveinek fáradozásai árnyékolták be, akik feltétlenül vissza akarták vinni Monteynard-ba.

Péter-Julián sohasem fejezhette be novíciusi évét. A fiatal kongregáció szükségletei oda vezettek, hogy a következő novemberben kinevezték a belleyi kollégium spirituálisává. Bár nem lelkesedett ezért a feladatért, engedelmeskedett. E ház kisszemináriumában a tanulók fegyelmezetlensége nagyon nehéz helyzetet teremtett, több növendéket el kellett bocsátani. E nehezítő körülmények között is tehetséges nevelőnek mutatkozott. Az Eucharisztia iránti különleges tisztelete döntően segítette abban, hogy felemelje a ház vallási színvonalát. Tevékenységének ezt az időszakát fontos és szerteágazó külső feladatai jellemezték, s mégis misztikus jellegű erős belső próbatételek kísérték. Mindinkább kiemelkedett kongregációja tagjai közül. 1844-ben provinciálissá, 1846-ban pedig általános vizitátorrá nevezték ki.

Ezenkívül 1845 szeptemberében átvette a maristák harmadrendjének a vezetését, s ezt figyelemre méltó módon fellendítette. 1850 áprilisától 1851 márciusáig átmenetileg újoncmester volt, mivel azonban túlságosan igénybe vették külső feladatai, itt csak félsikert ért el. Lassanként más tervek érlelődtek benne. 1851. február 2-án Fourvière kápolnájában belső kinyilatkoztatás hatására elhatározta, hogy saját társulatot alapít, s ezt az Oltáriszentség imádásának szenteli. Szeptemberben mégis elfogadta kinevezését a La Seyne-i kollégium igazgatójává, mivel annak az idő tájt kritikus szakaszt kellett kiállnia. Ebben az időben ismerte meg az egykori tengerésztisztet, az Oltáriszentség buzgó tisztelőjét: Raymond de Cuers-t, akit nem sokkal ezután pappá is szenteltek.

1853. április 18-án kapott újabb belső megvilágosodása megerősítette terveiben. A maristák általános előjárójánál, Colin utódjánál természetesen ellenállásra talált. Az Eymard és kongregációja közti szakítás 1856. május 14-én véglegessé vált, miután Sibour párizsi érsek megígérte neki a támogatását.

Röviddel ezután Eymard Cuers-rel együtt berendezkedett az érsekséghez tartozó Villa Châteaubriand-ban. Az Oltáriszentségről Nevezett Papok Kongregációjának kezdeti ideje meglehetősen nehéz volt: anyagi alapjai több mint rosszak voltak és egyetlen új hivatás sem jelentkezett. Bár Eymard egyrészt nagyon jelentős és értékes bátorításokat kapott, például Vianney Szent Jánostól, az arsi plébánostól (lásd: A szentek élete, 403. o.), másrészt viszont sok egykori marista rendtársa, sőt barátja is élesen bírálta. Ezenkívül most már feltétlenül találnia kellett egy épületet, ahol véglegesen megtelepedhetnek. Az 1857. év különösen kemény volt, és Eymard megbetegedett. Végül Morlot bíboros, Sibour érsek utóda meg tudott szerezni két egymás mellett lévő házat Faubourg Saint-Jacques-ban; 1858. március 30-án beköltöztek az egyikbe. Az arsi plébános bátorítására csakhamar megérkezett Marguerite Guillot, akit Eymard Lyonban ismert meg, és aki az ő lelkipapja alatt állott, és elfoglalta a másik házat, hogy ott néhány társnőjével együtt megalakítsa a hitoktatásban tevékenykedő nők közösségét. Az örökimádás és a felnőttek elsőáldozása mellett számos más eucharisztikus mozgalmat is megszerveztek. 1859. január 5-én Eymard pápai dicsérő iratot kapott. Az új társulat szerzetesei első fogadalmait ugyanebben az évben, március 2-án tették le. Röviddel ezután Cuers egy másik házat alapított Marseille-ben. Egy harmadiknak az alapítása (1862 decemberében, Angers-ben) szolgált alkalmul Eymard-nak arra, hogy a Szentszéktől jóváhagyást kérjen. Ezt az 1863. június 3-i keltezésű brevében meg is kapta. -- 1864. május 26-án Angersben Marguerite Guillot és rendtestvérei számára is berendezett egy házat; ők időközben az Oltáriszentség szolgálói néven szerzetesközösséggé alakultak. (1864 decemberében a nővérek egy további házat is alapítottak Nemours-ban.)

Eymard, miután 1865. július 6-án élete végéig előjáróvá választották, átélte azt az örömet, hogy megláthatta kongregációja elterjedését. Jeruzsálemben leghőbb vágya ellenére sem sikerült letelepíteni szerzeteseit, Brüsszelben viszont egészen jelentős rendházat alapított.

Eymard utolsó életéveit több vizsály árnyékolta be. Először mélyülő nézeteltérése támadt Cuers-rel, aki 1867-ben csaknem elhagyta a kongregációt, hogy Roquefavourban szemlélődő eucharisztikus rendet alapítson. 1867-ben a nemours-i főnöknő -- aki megkísérelte, hogy szakadást idézzon elő -- áskálódásai odavezettek, hogy május 29-én a nemours-i házat be kellett zárni. Ez az ügy elidegenítette a kongregációtól Meaux, Párizs és Angers püspökét. Mindezekben a megpróbáltatásokban Eymard állhatatos maradt és teljesen átadta magát Istennek. Erős természetfölötti kisugárzása megragadott mindenkit, aki a közelébe került. (Auguste Rodin szobrász is a kongregáció posztulánsa volt egy rövid ideig. Ennek emlékeként megmaradt számunkra Eymard-t ábrázoló mellszobra.)

Belső misztikus életéről csak keveset árulnak el egyébként igen szép írásai. Ebből az életéből mégis felszínre került valami, rendkívüli jelenségek: ekstázisok, jövendölések és a szellemek megkülönböztetése formájában. Bizonyos időszakokban Eymard-nak -- miként barátjának, az arsi plébánosnak -- a sátán heves támadásait kellett kiállnia.

A fáradtság és kimerültség, a gondok és életmódjának szigorúsága idő előtt felőrölték erejét. 1868. augusztus 1-én halt meg Isten akaratában megnyugodva. 1925. július 12-én boldoggá, 1962. december 9-én szentté avatták.

Augusztus 4.

VIANNEY SZENT JÁNOS

Augusztus 4.

*Dardilly (Lyon mellett), 1786. május 8. +Ars, 1859. augusztus 4.

Ritkán volt alázatos, sőt megalázott embernek ily nagy dicsőségben része: egy kicsi, tudatlan szolgagyerekből, aki istállóban aludt, a mindenható Isten sokféle próbatét által látnokot és csodatévőt nevelt magának, és szentté tette őt.

Jean-Baptist Marie gyermekkorában a nagy francia forradalom korszakába esett. Tizenegy éves volt, amikor otthon, a szobájukban „a nagy óra alatt” először járult szentgyónáshoz egy papnál, aki megtagadta az alkotmányra teendő esküt. Utána éjnek idején járt hittanórákra, ahol a kolostorukból elűzött, civil ruhát öltött apácák tanították. Első szentáldozáshoz egy homályos pajtában járult, amely elé, hogy eltereljék a hatóságok figyelmét, egy nagy szénásszekeret húztak. Az elemi iskola óráin csak néha vehetett részt, atyjának ugyanis szüksége volt az ő munkaerejére is a mezőn. Ezért alig tudott írni és olvasni. Nem volt tehetséges, és amit tanult, azt is nagyon hamar elfelejtette.

Balley abbé, egy nagyon művelt pap, aki a párizsi Szent Genováva- apátságából került vidékre, felfigyelt Jánosra. Ez a pap Ecullyben volt plébános, ahová maga mellé vette és felkészítette a papszentelésre. De a terv, hogy Jánosból pap legyen, több akadályba is ütközött. Kezdvé azon, hogy Jánost besorozták a napóleoni hadseregbe (ahonnan megszökött) és befejezve a sort a szemináriumi tanárokkal. De hála a lyoni érseki helynök bátorságának, aki az ecullyi plébános, Balley abbé barátja volt és pártfogóan szólt János mellett, végül szentelésre bocsátották ezzel az indoklással: „Jámbor lélek, ismeri a rózsafüzért, és tiszteli a Szűzanyát. A többit a kegyelem és a szíve majd elvégzi.”

Másfél hónappal a waterlooi csata után -- a fegyverszünet épp akkor lépett életbe -- Grenoble-ban pappá szentelték. Első szentmiséjét 1815. augusztus 14-én mutatta be a szemináriumi kápolnában, mégpedig úgy, hogy miközben ő a főoltáron első miséjét mondta, két mellékoltárnál két osztrák katonapap misézett. Felszentelése után atyai barátja, Balley abbé káplánja lett. Ez a tiszteletreméltó, „római karakterű” pap hamarosan a gyóntatójává választotta Jánost, majd ő maga szeretettel és humorral bevezette az imádságba és a példás aszketikus életbe. De a plébános harminc hónap múlva, szentség hírében meghalt. János pedig, aki az egyszer látott dolgokat is nagyon megjegyezte, öreg korában azt mondta: „Még ma is meg tudnám festeni az arcképét.” És ő, aki mindentől megvált, a szobájában, a mosdója felett őrizte Balley abbé tükkrét, „mert -- mint mondta -- ez tükrözte az ő arcát.”

És János, most először, egyedül maradt: társ, mester és oltalom nélkül. Plébánoshelyettesi kinevezéssel Arsba küldte a püspöke, ahová egy ködös estén érkezett meg. Ars egy kicsi, elkereszténytelenedett falu volt, nem rosszabb, mint a Lyon környékén lévő többi falvak. János itt minden apostoli buzgósága ellenére nagyon egyedül volt. De a magányt nagyon szerette. Később vágyakozással telt szívvel emlékezett ezekre az időkre: „Hat vagy hét esztendőn át azt csináltam, amit akartam.” De éppen ez a néhány év volt életében a legkeményebb vezeklés ideje. Alig evett valamit. Éjszakánként fogta a lámpását, átment a templomba, bezárkózott, és ott virrasztott az Oltáriszentségnél.

Megérkezése után két évvel súlyos lelki válságon ment át, aminek részben oka volt kegyetlen vezeklése is. Lehet, hogy külön kérte Istentől, hogy „megismerhesse saját nyomorult szegénységét”. Teljes reményvesztettségben kérte a lyoni érsektől, hogy elhagyhassa Arsot. Az érsek megértette nehézségeit és áthelyezte Salles-ba. Csakhogy a Saone folyó éppen áradásban volt, néhány megtért hívője pedig tiltakozott a távozása ellen. Nem tudott elutazni. Erre feladta távozási tervét, és másodszor is „eljegyezte magát” a faluval. Belevetette magát a munkába: felújította öreg templomát, és a környékbeli falvakban részt vett a hitélet fellendítésére akkoriban mindenfelé tartott népmissziókban. Csakhogy prédikálni sehova nem hívták, többnyire csak az egyik sarokban gyóntathatott.

Miközben a többi pap között -- saját szava szerint -- olyan volt, mint a falu bolondja, azokat a lelkeket, akik rábízták magukat, a tökéletesség útjára vezette. Ezek a lelkek aztán követték őt Arsba is. Ez volt az első megnyilvánulása annak a vonzerőnek, amely később Arsot zarándokhellyé tette. Néhány család, akiket megragadott János szava és élete, áttelepült Arsba, s lassanként maga a falu is, amelynek lakói hosszú ideig érzéketlenül nézték papjuk próbálkozásait, kezdett megváltozni. De hamarosan jelentkezett a sátáni válasz. Az ürügyet egy leány bukása szolgáltatta, aki gyermeket szült. A plébánia falát telemázolták gyalázó megjegyzésekkel, és a környékbeli városkák kávéházaiban mindenütt az arsi pap „esetét” tárgyalták. János már várta, mikor jön a püspöke, hogy furkósbottal verje ki a faluból. Ugyanebben az időben mondta el azokat a prédikációit, amelyekben „rettenetes igazságokat” hirdetett.

Nyolcvanöt prédikáció vázlata ránk maradt, amelyeket 1820--1839 között mondott el. E beszédek a korabeli prédikációgyűjteményekből származó, vesződségesen készített kivonatok. Az a néhány változtatás, melyeket a kis plébános meg mert tenni, arról tanúskodik, hogy a hittudomány területén bizonytalanul mozgott, és csak azért változtatott a kész anyagon, hogy „félelmet keltsen”. A hívek panaszkodni kezdtek a szomszéd plébánosoknál, akik feljelentést tettek ellene a püspöknél, és saját híveiknek megtiltották, hogy hallgassák az arsi papot.

Ezekhez az ellenségeskedésekhez még sötétebb dolgok is járultak. A sötétség fejedelme éjnek idején kereste fel, és próbálta teljes reménytelenségbe és kétségbeesésbe hajszolni. Az arsi pap többé nem aludt. Tanácstalanságában a szomszédaitól kért segítséget: több hívője puskával a vállán vonult a plébániára, hogy együtt virrasszanak vele. A félelmetes és kegyetlen jelenségek mindennapos próbatétet jelentettek számára. Mindez pedig azért történt, mert János olyan kapcsolatban volt a másik világgal, mint a szentek közül csak kevesen.

1826-ban -- az arsi plébános ekkor negyven esztendő volt -- a faluban változás történt: „A kegyelem olyan erővel hatott -- vallotta az egyik tanú --, hogy senki nem tudott neki ellenállni.” De a bírálatok, amelyek mindenfelől érték, nagyon meggyötörték a pástort. A szentmise volt az egyetlen forrás, ahol felüdülést talált. Nyugtalanította ugyanis teológiai műveletlensége, és a szomszédos plébánosokkal való feszültsége egyre csak nőtt. Ekkor határozta el, hogy a Gondviselésről elnevezett arsi iskolát átalakítja a szegény és kitett kislányok otthonává. Legalább köztük meg akarta érezni annak a boldogságnak az előízét, amely a mennyek országát eltölti. Minden délután hittanórát tartott nekik, és köztük művelte az első csodát is, amikor lisztet szaporított. Ezzel az otthonnal olyan anyagi gondot vállalt magára, amely haláláig elkísérte. De mit számított ez, amikor szívének, irgalmasságának és hitének ez volt egyetlen földi menedéke. Belső elhagyatottságában másodszor is áthelyezését kérte -- majd ismét lemondott róla.

1832-ben Franciaországot kolerajárvány sújtotta, Ars azonban érintetlen maradt a járványtól. És a faluban a hit lassan éledni kezdett. Idegenből is egyre többen jöttek Arsba. A környező falvakban

gyorskocsi-szolgálatot szerveztek, hogy minél előbb mindenki eljuthasson az arsi paphoz, ha gyónni akart nála. Ő pedig éjjel és nappal gyóntatott, és kiderült, hogy ismeri a szívek titkait. Azt a kevés időt, ami a gyóntatáson felül naponta szabadon maradt -- miközben az ördög még mindig különböző kísértésekkel gyötörte --, imádkozásra és önostorozásra használta fel.

1843-ban a lelkipásztori munkától és belső, titkos harcától úgy kimerült, hogy súlyosan megbetegedett. Közel került a halálhoz, a betegek szentségét is felvette, és a környezete már búcsút vett tőle. Egyszer csak talpra állt, de felgyógyulása után ismét el akart menekülni falujából, és ezúttal sikerült is. Az emberek azonban utána mentek, s mikor megtalálták, erőszakkal vitték vissza magukkal.

Tudatlanságának terhétől nyomasztva és a munkától túlterhelve segítőtársat kért egy megfelelően képzett pap személyében. Kapott is valakit, de a segítőtárs hamarosan zsarnokoskodni kezdett felette. Ez az állapot hét évig tartott. János abbé teljesen visszahúzódott, csak mentegette paptársa erőszakosságát, és szenvedett. Közben minden nyomorúsága ellenére megadatott neki a szó, amellyel szíveket tudott megnyitni, és -- anélkül, hogy észrevette volna -- csodákat művelt. Az évenként Arsba zárandokló emberek száma pedig a százezer felé közeledett.

Amikor püspöke -- a hívek jogos és egyre növekvő felháborodásának leszerelése érdekében -- elhelyezte a káplánt, János abbé attól félt, hogy ismét egyedül marad. Ezért az öreg plébános alaposan végiggondolta, hogyan fog immár véglegesen megszökni. Mikor terve meghiúsult, tömören csak ennyit állapított meg: „Gyerekesen viselkedtem.” A püspök azonban nem hagyta magára, hanem új káplánt küldött melléje, aki úgy szerette, mintha atyja lett volna. János azonban ekkor már halála felé közeledett.

Mindenét szétosztotta a szegények között, s amije volt, az ő javukra eladta. A bűnös emberek úgy sereglettek köréje, hogy azt mondta: „A bűnösök a végén meg fogják ölni a szegény bűnöst.” De ekkor a faluban már mindenki keresztény életet élt. A plébánosnak is csak a fizikai ereje fogyott el, szeretete és türelme nem. Ám mindazt, amit tett, semminek tartotta. A tisztelet megnyilvánulásai ellenére -- püspöke tiszteletbeli kanonokká, a kormányzat pedig 1855-ben lovaggá tette -- meg volt győződve „semmiségéről”. Ismételten mondta: „Ha tudtam volna, mit jelent papnak lenni, gyorsan trappista kolostorba vonultam volna a szeminárium helyett!”

Bár sokan voltak körülötte, az arsi plébános olyan magányosan halt meg a kimerültségtől, amilyen magányosan élt. Akik látták a holttestét, egyhangúlag tanúsították, hogy az erőnek utolsó cseppje is eltávozott belőle. X. Pius pápa 1905-ben boldoggá, XI. Pius pápa 1925. május 31-én szentté avatta, 1929-ben pedig a plébánosok patrónusává nyilvánította. Az Egyház ezzel emlékezteti minden idők papjait arra, hogy Isten ereje a gyengékben válik tökéletessé. Ünnepe 1928-ban vették fel a római naptárba, augusztus 9-re. 1960-ban Szent Lőrinc vigíliája miatt augusztus 8-ra, majd 1969-ben halála napjára, augusztus 4-re tették át.

A szent arsi plébános életéből, aki a tudományokkal ugyan zátonyra futott, rendkívül gazdag kegyelmi ajándékaival azonban számtalan embert vezetett Istenhez, egyházi dokumentumok, saját prédikációi, s mindenekelőtt hívei és gyónói mondanak el megindító részleteket.

János édesanyja észrevette fiának szíve vágyát, hogy mennyire szeretne pap lenni. Ezért egy nap útra kelt, átment a szomszédos faluba, Ecullybe, ahol a plébános néhány fiút a papságra készített fel, és meg akarta kérni, hogy fogadja be növendékei közé az ő fiát is. De szomorúan tért haza, mert még útközben is fülébe csengett az elutasító szó: „Nem tehetem!” Nem sokkal később újra elindult, de ezúttal Jánost is magával vitte. Balley abbé hosszasan nézte Jánost, azzal a szándékkal, hogy véglegesen visszautasítja, hiszen az akkor már tizenkilenc éves fiú szinte teljesen tudatlan volt. De amikor beszélgetni kezdett vele, minden ellenkezése elpárolgott. Félhangosan mondta magának: „Ó, nézd csak, ezt a gyermeket én felveszem!”, majd édesanyjához fordulva mondta: „Legyen teljesen nyugodt, ha kell az életemet adom oda érte!”

János számára a tanulás a kínok kínja volt. Egyik társa, a tizenkét éves Loras egy nap elvesztette a türelmét. A hozzá képest hatalmas Jánosnak, aki megint csak hihetetlen ostobaságot tanúsított, a

többi tanuló jelenlétében néhány csattanós pofont adott. János felugrott -- és a gyerek lábához vetette magát, úgy kért tőle bocsánatot, hogy ostobaságával ennyire felingerelte.

Alkalmatlansága miatt Jánost elbocsátották a szemináriumból, és a vizsgán, amelyre Balley abbé nagy keservesen felkészítette, megbukott. De a jó abbé azonnal Lyonba sietett, és megkérte az érseki titkárt, hadd ismétlje meg János a vizsgát. E kérés hatására egy napon János vizsgáztatására a plébániára érkezett a szemináriumi rektor és a püspök egyik megbízottja. És ebben a nyugodt környezetben János tudott úgy felelni, hogy a megbízottak azzal tértek haza Lyonba, hogy szentelhető. Amikor a helynök aláírta a szentelési okmányt, megjegyezte: „Az Egyháznak nemcsak tudós, hanem jámbor papokra is szüksége van, és ez az ember az!”

De az újmisé János nem gyóntathatott, mert a püspöki hivatal túl hézagosnak találta teológiai műveltségét ahhoz, hogy a gyóntatói joghatóságot megadják neki. Ez volt a későbbi nagy gyóntató utolsó megaláztatása. Mikor aztán végre az engedély megérkezett, Balley abbé térdelt elébe elsőnek, és kérte tőle a feloldozást.

1818-ban egy februári napon kelt útra a fiatal pap arsi plébániája elfoglalására. A faluban mindössze hatvan család lakott, kocsma pedig volt három! Gyalog érkezett, maga mögött húzva egy kis kézikocsit, rajta néhány bútordarab, melyekkel egy szobát is alig lehetett berendezni. Az új plébános eltökélte magában, hogy a háztartását maga fogja vezetni, ami abból állt, hogy krumplit főzött, és egy hétig azt ette. Amikor odaért a plébánia határához, letérdelt az út porába, és imádkozott a helység őrangyalához, ahol az életét akarta áldozni az emberekért.

Az arsi emberek lassan ráébredtek, hogy egy szent érkezett hozzájuk. Nem szavai bárdolatlanságára figyeltek fel, hanem az igére, ami e szavakban zengett. Először persze felhorkantak, aztán hagyták magukat vezetni, végül már nem akartak lemaradni a plébánosuk mögött. Amikor valaki szóvá tette az egyik arsi parasztembernek, hogy miként lehetséges, hogy a faluban nem hallani egyetlen káromkodást sem, azt válaszolta: „Mi sem vagyunk jobbak a többiekénél, de nagyon szégyellhetnénk magunkat, ha egy szent mellett ilyen bűnöket követnénk el!” Egy másik, amikor megkérdezték tőle, hogy mit csinál olyan sokáig a templomban, azt felelte: „Én nézem a Jóistent, és a Jóisten néz engem.” Amikor később új temetőt nyitottak, és a sírok kezdtek egymás mellett sorakozni, a szent plébános megjegyezte: „Ez igazában egy ereklyekápolna”, mert szerinte azok közül, akiket oda temettek, senki sem veszett el.

Később közelebből és távolról özönlöttek hozzá az emberek. A legtöbb azzal az elhatározással jött, hogy csak akkor távozik, ha meg tudott gyónni, ám ehhez néha napokon át kellett várakozni. A templom állandóan nyitva állt, és szüntelenül -- éjjel kettőkor éppúgy mint délben -- tele volt emberekkel. Hosszú sorban álltak a plébános gyóntatószéke előtt, és vártak. János abbé pedig tíz, tizenkét, sőt olykor tizennyolc órán át egyhuzamban gyóntatott. A zárándokok a levegőtlenesség miatt alig bírták ki, és néha ki kellett menniük a szabad levegőre; télen pedig kegyetlenül hideg volt a templom. A gyóntató atya pedig rendületlenül kitartott, legfeljebb néha tett egy nedves kendőt a homlokára. Kabátja nem is volt, mert ha ajándékba kapott egyet, azonnal továbbajándékozta a szegényeknek. Egyszer csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy Mindenszentektől Húsvétig nem érezte a lábait. És a gyóntatószék sebesre dörzsölte a hátát. Arra azonban gondosan ügyelt, hogy a várakozók tartsák a sorrendet és senki ne furakodjék mások elé.

Egyszer egy dáma, aki arra hivatkozott, hogy őt még a Vatikánban sem várakoztatták meg soha, ezt a választ kapta: „A szegény arsi plébános gyóntatószéke előtt mégis várni fog!” Csak a betegek, a nyomorékok és saját plébániájának hívei jelentettek kivételt.

Ismerte az emberi szíveket, és különös kegyelmi ajándékként olvasott bennük, anélkül, hogy az emberek megszólaltak volna. Egy férfi azzal kezdte a gyónását, hogy utoljára harminc éve gyónt. János kiigazította: „nem harminc, hanem harminchárom éve”. Mikor az ember utánaszámolt, igazat adott neki! Egy asszony elmondta, hogy János abbé olyan pontosan ismerte az ő családi viszonyait, az eseményeket és a neveket, hogy a megdöbbenéstől alig tudott megszólalni. És amikor megkérdezte, hogy honnan tudja mindezt, azt válaszolta: „Az ön őrangyala mondta nekem!”

Olykor gyóntatás közben könnyekre fakadt. Mikor valaki ezen elcsodálkozott, azt mondta neki: „Barátom, azért sírok én, mert ön nem siratja a bűneit.” Ez az ember az otthoniaknak elmondta:

„Biztosíthatom önöket, ha valaki sírni látja az arsi plébánost, semmi csoda nincs abban, ha maga is sírva fakad.”

Egy napon levelet kapott az egyik szomszéd paptól, akit a paptársai bujtottak fel, s a levélben ez állt: „Ha valakinek oly kevés teológiai tudás van a fejében, mint önnek, annak nem volna szabad beülnie a gyóntatószékbe!” A levél névtelen volt, de János abbé felismerte írásáról a feladót, ezért ezt a rövid választ küldte neki: „Nagyon szeretett és igen tisztelt testvérem! Milyen sok okom van rá, hogy szeressem önt! Ön az egyetlen, aki igazat mondott nekem. És ha már volt annyira jó és szeretetre méltó, hogy szegény lelkemet a gondjaiba fogadta, kérem segítsen nekem abban, hogy elnyerhessem a rég vágyott kegyelmet: nagyon szeretnék e helyről, amelyre tudatlanságomnál fogva teljesen alkalmatlan vagyok, elmenni valahová, és egy sarokban meghúzódva csak siratni életem bűneit.”

A püspök, akihez eljutottak a plébános elleni áskálódások, megjelent Arsban. Vizsgálatot rendelt el, de semmit nem talált, ami miatt Jánost elmarasztalhatta volna. És akkor a püspök is beállt a sorba, és ugyanúgy várt sorára a gyóntatószék előtt, mint a többiek. Papságának pedig ezt kívánta: „Bárcsak egy morzsányi volna bennük az arsi plébános ostobaságából!”

A lelkek reá nehezedő terhe és a gonosz lélek által okozott kínok arra készítették, hogy egy éjszaka leple alatt elmeneküljön a faluból. Nem jutott messzire, amikor szembe jött vele a káplánja, és tartóztatta, de János nem hajlott a szóra. Akkor a káplán követte, és a sötétben tévútra akarta vezetni, hogy kacskaringós utakon visszaérkezzenek a faluba, de a plébános észrevette ezt. Csak amikor a káplán kikapta a hóna alól a breviáriumot, akkor indult el visszafelé, hogy másikat vegyen magához. Akkor megszólaltak a templom harangjai, s a nép mindenféle eszközökkel összeszaladt, mert azt hitték, tüzet kell oltani vagy rablók ellen kell védekezni. A plébános pedig, abban a hiszemben, hogy Úrangyalára harangoznak, letérdelt imádkozni. Az ima végeztével fölkelt, és elindult, hogy elmegy. Közben azonban az ajtót kívülről rázárták. Felindultságában könnyek között kérte, engedjék elmenni. Mikor végre kiengedték a lakásból, bement a templomba, és leborult a tabernákulum előtt. Reggel pedig egész őszintén csak annyit mondott: „Gyerekesen viselkedtem.”

Alázatosságában a csodákat és gyógyításokat, amelyeket Isten általa művelt, Szent Filoménának tulajdonította, akit bensőségesen szeretett, s akitől volt egy kis ereklýje. Egyszer szinte megharagudott „kedves kis szentjére”, mert nyilvános helyen és sokak szeme láttára művelt csodát. A káplánjának így beszélt el: „Egy asszony hozott oda hozzám egy gyermeket, akinek súlyos szembaja volt. Megérintette velem a beteg szemet, és a baj eltűnt! És hogy szégyelltem magam! Ha találtam volna egy egérlyukat, eltűntem volna benne!” Egy szemtanú pedig elmondta: „Látnotok kellett volna, hogyan futott el a gyermek meggyógyításának színhelyéről! Kezébe temette az arcát, és nagy léptekkel szaladt el, mintha bottal kergetnék!”

Aztán egyik nap meglepetésszerűen megjelent a templomban az új püspök, és a teljesen elképedt plébános vállára terített egy piros selyemből készült, hermelinnel szegett körgallért, és kihirdette a jelenlevőknek, hogy a plébánost címzetes kanonokká nevezte ki. A plébános úgy állt a sekrestye ajtajában, mint egy csínytevésen rajtakapott gyermek. De alighogy a püspök eltávozott, János abbé pénzzé tette a körgallért. Huszonöt frankot kapott érte, amit mindjárt a szegények javára fordított. Mikor a kereskedőnő rádöbbsent, hogy túl keveset adott érte, megtoldotta az árát. Akkor a plébános örömmel felkiáltott: „Ó, ha a püspök úr még egyet ajándékozna nekem, azt is pénzzé tenném!”. Majd tollat ragadott, és így írt püspökének: „Kegyelmes Püspök Úr! A gallér, amelyet olyan jóságosan nekem ajándékozott, igen nagy örömet szerzett nekem. Egy alapítványhoz éppen ez az összeg hiányzott, amit érte kaptam: ötven frankért sikerült eladnom! Ezzel az összeggel nagyon meg vagyok elégedve!”

Ugyanígy tett, amikor megtudta, hogy kinevezték lovaggá, és csak annyit kérdezett: „Jár a lovagi kereszttel valami jövedelem? Jelent ez valami pénzt a szegényeimnek? Mert ha nem, akkor mondjátok meg a császárnak, hogy hallani sem akarok a lovagságról!”

Mindenható és irgalmas Istenünk, ki Szent János áldozópapodat csodálatos lelkipásztori buzgósággal áldottad meg, kérünk, segíts, hogy közbenjárására és példája szerint szeretetünkkel megnyerjük testvéreinket Krisztusnak, és velük együtt mi is eljuthassunk az örök dicsőségre!

Augusztus 5.

SZENT NONNA asszony

Augusztus 5.

*Cézária, 285 körül. +Nazianz, 374.

Fiában, Nazianzi Szent Gergelyben (lásd: A szentek élete, 29. o.), a nagy kappadókiai teológusban talált „életrajzírójára”. Gergely ugyan nem készített életrajzot anyjáról, de beszédeiben és sírfelirataiban eleven képet alkotott erről a „Krisztus-hordozó” és „a keresztet tisztelő asszonyról”.

Nonna keresztény szülők gyermeke volt, Pontusznak arról a vidékéről, amelynek lakóit az emberiség söpredékének tekintették, s akiknek vadsága és gonoszsága szinte közmondásossá vált. A felnövekvő Nonna ebben a környezetben is megőrizte hitét szülei oltalma alatt. Átélté keresztségét; tudta, hogy általa kivált a gonosz világból és Istennek szentelték. A nem keresztény, de később szentté vált Gergely városi tisztviselővel kötött házasságot; abban az időben ez nem volt rendkívüli, és egyházilag sem tekintették tiltottnak. Gergely nemzetsége a hüpszisztariusok szektájához tartozott, amelyben a pogányság keveredett a zsidósággal. Fia, Gergely szerint azok közé tartozott, akik jóllehet a látható Egyházon kívül élnek, mégis benne vannak. Nonna által azután teljesen odatalált Krisztushoz.

Nonna, aki tudta, hogy a házasság két emberből egyet alkot, nem volt képes elviselni, hogy csak „felében”, „széthasítva”, mintegy fej nélküli testtel lépjen majd Isten elé. „Hitének szenvedésében” meg akarta nyerni férjét Krisztusnak – egyszer gyöngéd rábeszéléssel, máskor tartózkodással, ma jó szóval, holnap a késedelmeskedése miatti szemrehányással, ahogy a szeretett és szerető asszony szokta. Mindenekelőtt azonban egyszerű keresztény élete, kitartó imádsága és böjtölése lett Krisztushoz vezetője, ő pedig, aki szeretettel alárendelte magát neki, és urának nevezte, szavával a tanítója lett, és feltárta neki Isten üdvözítő tetteit. Így elérkezett az a nap, amelyen a férje kegyelemtől áthatva, „forró vággyal és sugárzó reménységgel” kívánta a keresztséget, majd azután az a másik nap is, amelyen letette minden világi méltóságát, s pappá és Nazianz püspökévé szenteltette magát.

Nonna három gyermeket ajándékozott a férjének. A teológus Gergelynek volt még egy nővére, Szent Gorgónia és egy öccse, Szent Cézáriusz. Nonna nemcsak a halandó életet adta gyermekeinek; az Istennél való halhatatlan élet számára is megszülte őket. Kétszeresen is anyja lett gyermekeinek. Gergely Sárával, Ábrahám feleségével hasonlítja össze, akiben az Egyház előképként jelent meg. Nonna „a szabadok lánya és anyja volt”: lánya, mert az új Sára, az Egyház szabadnak szülte őt; anyja, mert benne az új Sára, az Egyház volt jelenlevő, ő pedig gyermekeit saját krisztusi életének teljességéből formálta ki az ígéret gyermekeivé, Krisztus tagjaivá.

Nonna házasságában is a szüzességet élte; nem a megtartóztatás, hanem a Krisztus-jegyesség értelmében, amelyre a keresztség által mindenki hivatott. Megvalósította pap fiának szavát, amelyet az Úr születésének ünnepén intézett a nőkhez: „Ti nők, legyetek szüzek, hogy Krisztus anyjává lehessetek”. Látható fejében, férjében Nonna láthatatlan fejének, Krisztusnak szolgált.

Mindez a szív egyszerű jámborságában és mintegy magától értetődően valósult meg. Hitvesi, anyai és háziasszonyi kötelességeit „gondossággal és körültekintéssel” látta el, mintha semmit sem tudott volna az Istennel való szakadatlan beszélgetésről, és fordítva: úgy szentelte magát Isten szolgálatának, mintha nem is lett volna családjá. Az első nem jelentett akadályt a második számára, mert Nonna a hétköznapijaiban Krisztus iránti szeretetét valósította meg, és így minden cselekedete imádsággá változott.

Ez a szeretet nem ismerte a család szűk határait. Az özvegyek és árvák, szomorkodók és szükségben szenvedők számára egyaránt megnyitotta a szívét és adakozó kezét. Nemcsak a legszükségesebbet adta, hanem gazdagon adakozott, és ebben támogatta a férje is, aki „az ajándékozást többnyire az ő kezének engedte át”. Mindenekelőtt pedig – és ez volt a legértékesebb – a földi adománnyal együtt önmagát is odaajándékozta a másiknak. Mások szenvedését úgy fogadta a szívébe, mint a sajátját, sőt még jobban, mint a sajátját, és így vitte Isten elé.

Ehhez a szeretethez az erőt Nonna Istennel való kapcsolatából merítette. Gergely magasztalja rendszeres részvételét a zsolozsmában; „mint egy oszlop”, úgy állt a zoltáréneklés közben éjjel-nappal. De mindenekelőtt az oltár volt számára kiapadhatatlan erőforrás.

Nonna nem tett semmi olyant, ami abban az időben rendkívüli vagy feltűnő lett volna.

Alkalmazkodott az egyházi szokásokhoz és hagyományokhoz, és mindent élő hittel és szerető szívvel végzett. Így „a talán kicsinek tűnő dolgok” nagyokká váltak.

Istenszerető lelkének sajátja volt, hogy „minden emberit az isteninek rendeljen alá”. Vasárnap és az egyházi ünnepeken ezért sohasem öltözött gyászruhába, sőt még fiának, Cézáriusznak a temetésén is ragyogó ünnepi öltözetben jelent meg, mert az Istennél tudta őt. Cézáriusz ugyanis még katechumen volt, és csak a halála előtt fogadta a szent keresztséget, így halála keresztségének beteljesülése volt. Nonna szíve bizonyára vérzett, de elfojtotta könnyeit, és „fájdalmát énekkel nyugtatta meg”.

Erős hittel áldozatként fogadta azt is, amikor Isten Gorgóniát, majd férjét is elvette az életéből. Hogy mennyire emberien és egyben milyen keresztényien történt mindez, kiderül azokból a szavakból, amelyeket Gergely apja sírbeszéde során intézett anyjához: „Anyám! Szomorúvá tesz az elválás? A remény nyújtson számodra örömet. Nincs már messze az a nap, amelyen véget ér a fájdalom. És nincs senkid, aki gondot viselne rád? Hol van a fiad Izsák? (Gergely önmagára gondol, mert anyja Istennek adta őt.) Intézd fiadhoz a csekély kérést, hogy vezessen téged, és szolgáljon neked! Adj érte neki valami nagyobbbat, tudniillik anyai áldásodat, imáidat és a mennyei szabadságot! Dicsérlek azért, mert sokakat buzdítottál, akik hosszú időn át bölcsességedre voltak bízva. Akik azonban gyászban vannak, hasonlóképpen üdvös intésre szorulnak.”

Röviddel férje elhunyt után Isten Nonnát is elszólította az életből. Szentmise közben halt meg az oltár közelében. Gergely költői szavai haldokló anyja utolsó imádságát idézik: „Sok könnyet is felfogsz, kedves oltár. Fogadd most ezt a lelket is utolsó áldozati adományként!”

Nonna felvétetett a földi oltártól a mennyei oltárhoz.

Augusztus 7.

THIENEI SZENT KAJETÁN

Augusztus 7.

*Vicenza, 1480. október +Nápoly, 1547. augusztus 7.

Thienei Kajetán (Gaetano da Thiene) az itáliai egyház egyik legvonzóbb alakja a reneszánsz korszakban. A 15--16. század fordulóján élt, és csendesesen, de szívós kitartással fáradozott azért, hogy Közép- és Észak-Itália városaiban újra meghonosítsa az evangéliumi szellemet.

Tevékenysége nagyon széles körű volt: laikusok számára szervezte meg az Isteni Szeretet Társulatát, betegek javára alapította a Gyógyíthatatlanok Kórházát, és megújította a szerzetességet azáltal, hogy különböző férfi és női társulatokat hívott létre, és megalapította az első újkori, új szellemű szerzetesrendet, a Reguláris Klerikusok, vagy más néven Theatinusok rendjét.

Kajetán 1480 októberében született a Velencei Köztársaság területén fekvő Vicenzában. Atyja, Thienei Gáspár gróf, aki jogász és katona volt, s egy háborúban hadvezérként is szerepelt, korán meghalt. Édesanyja, Portói Mária grófnő nevelte két fiát. Kajetán gyakran felkereste a Santa Corona nevű domonkos templomot, amelyben a családnak külön kápolnája volt. Innen ered Kajetán szoros kapcsolata a domonkosokkal, s ezért választotta gyóntatójául Gian Battista Carioni cremonai domonkost. Carioni a megújuló itáliai egyház egyik vezéralakja a trienti zsinat előtti korszakban. Ő tanácsolta később Kajetánnak a reguláris klerikusok rendjének alapítását, s ugyancsak ő segítette a másik rendalapítót, Zaccaria Szent Antalt a barnabíták alapításában. Ez a két rend kísérelte meg az ellanyhult vallásos buzgóság felélesztését.

Kajetán ifjúkoráról nem sokat tudunk azon kívül, hogy a páduai egyetemen tanult, és mindkét jog doktora lett. A szünidőket a család rampazzói birtokán töltötte, ahol kápolnáat emelt Szent Mária Magdolna tiszteletére. Néhány év múlva Rómában találjuk, ahol a pápai kancellárián iratok

szervesítésével foglalkozott. Ezek az évek jelentették a római reneszánsz virágkorát. II. Gyula és X. Leó pápa maga köré gyűjtötte a leghíresebb művészeket: festőket, építészeket, szobrászokat, költőket, írókat. Raffaello ekkor festette az Apostoli Signatura termeiben csodálatos freskóit, s Kajetán e termekben hivatalánál fogva sokszor megfordult. Róma egész Európa kulturális életének központjává fejlődött. A jámborság és a vallásosság területén azonban már közel sem volt rózsás a helyzet. Az emberek arról beszéltek, hogy az Egyházban – a főben és tagokban egyaránt – megújulásra van szükség. Össze is gyűlt az V. lateráni zsinat (1512–1517), de határozatai csak holt betűk maradtak. Egy Rómában élő spanyol ezt az észrevételt tette: „olcsón árulják itt a tettek nélküli szavakat!” És a városnak – amelyről Kajetán azt mondta: „egykor szent város volt, most pedig maga a Babilon” – szembe kellett néznie a protestáns reformációval.

Néhány 1517–1521 között kelt levél, melyeket Kajetán egy észak-itáliai apácának, Laura Mignaninak írt, hírt ad tevékenységéről és belső világáról. Szabad idejében egy papokból és laikusokból álló egyesületbe járt, amely az Isteni Szeretet Testvérülete nevet viselte. Tagjai között volt több, a pápai kúriában dolgozó pap és püspök is, németek, spanyolok, angolszászok egyaránt. Céljuk az volt, hogy a szívekben „elültessék az isten iránti szeretet magvát, és felneveljék e magot”. Pontos szabályzatuk volt, amely bizonyos imádságokat, misehallgatást, havonkénti áldozást és beteglátogatásokat kívánt meg a tagoktól. A társulat védőszentjéül az aszkéziséről híres és bibliafordítója miatt a humanisták előtt is nagy tiszteletben álló Szent Jeromost választották.

Éppen Szent Jeromos napján szentelték pappá Kajetánt 1517-ben, amikor már elmúlt harminchét éves. A következő évben édesanyja betegsége miatt vissza kellett térnie Vicenzába, de ott is minden erejét az említett társulat szolgálatába állította. Azt szokta mondani: „A felebarátodban mindig a keresztutat járó Jézus álljon a szemed előtt”, és maga is eszerint cselekedett. Korábban Rómában a szifilisz betegek San Giacomo in Augusta kórházában tevékenykedett, Vicenzában is egy kórházzal kapcsolatban szervezte meg a Szent Jeromos Testvérületet. Veronában is volt egy társulat, amellyel kapcsolatban állt, s amikor édesanyja meghalt, áttelepült Velencébe, ahol 1522-ben egy új kórházat nyitott.

Kajetán ekkor életének nagyon kritikus pontjához érkezett. Szigorú vizsgálat alá vette egész addigi életét és nem tudjuk, hogy teljesen saját elgondolása alapján-e, vagy Carioni atya indítására-e, elhatározta, hogy előbbre lép a tökéletesség útján. Ahelyett, hogy további társulatokat alapított volna laikusok számára, a papság felé fordult, és olyan papokat kísérelt meg maga köré gyűjteni, akik hajlandók a példás életre és az apostoli munkát a szerzetesi élet által támogatott és táplált közösségi életformára. Olyanokra gondolt, akik leteszik a három szerzetesi fogadalmat (mert látta, hogy ezek nélkül nem lehet az evangéliumi életmódot biztosítani), de felszentelt papok, akik az Istennel egyesült életből nemcsak önmagukat, hanem lelkipásztori tevékenységük révén a híveket is táplálni tudják. Így jutott arra a gondolatra, hogy klerikus szerzetet alapít. De egyelőre még tanácstalan volt, mert ezt írta Velencéből: „Hagyom, hogy hajómat hányják-vessék a hullámok, amíg nem látok valami fényt, amely felé elindulhatok. Egyelőre nem látok mást, csak homályt és ködöt.”

1524. szeptember 14-én különös ünnepet ültek a Szent Péter-bazilikában, Rómában: Kajetán a római Isteni Szeretet Testvérülete tagjai között végre talált három társat, akik megértették szándékát, és csatlakoztak hozzá. Egyikük Gianpietro Caraffa püspök volt, aki harminc évvel később, 1555-ben IV. Pál néven pápa lett. A négy pap Szent Péter sírja fölött tette le a szegénység, a tisztaság és az engedelmesség szerzetesi fogadalmát. A fogadalomtétel napjául azért választották a Szent Kereszt felmagasztalásának ünnepét, mert az Üdvözítőt akarták követni apostoli életükkel. Ennek érdekében eltökélték, hogy lemondanak minden vagyonról, javadalomról és járandóságról, s csak a hívek önkéntes adományaira hagyatkoznak az Úr szava szerint: „Ti keressétek először az Isten országát és annak igazságát, és a többi megkapjátok hozzá” (Mt 6,34).

Az új szerzetespapi közösség tagjai oly nagy tekintélyre tettek szert Rómában, hogy külön nevet kaptak: theatinusok. Nevük története pedig a következő: Amikor főnököt választottak, nem Kajetánt, hanem Caraffa püspököt választották meg, akit a székhelyéről Chieti püspökének is neveztek. Chieti latin neve Theates volt, innen adódott, hogy a vezetése alá tartozó papokat is theatinusoknak nevezték. Ez a név azt jelentette, hogy viselői jámbor, igazságos és szigorú emberek.

1574-ben az új rendnek mindössze két háza volt: az egyik Velencében, a másik Nápolyban. Ez utóbbinak Kajetán volt a házfőnöke. Eredeti elgondolásának megfelelően a rend csak érett és kipróbált életű embereket fogadott be, akik alkalmasak arra, hogy személyes hatásukkal is terjesszék az evangéliumot. Az egész rend arra törekedett, hogy támogassa a régi szerzetesrendek megújulását. Hatással voltak Emiliáni Szent Jeromosra (lásd február 8-án), a szomaszkaiak rendalapítójára is. Kajetán személy szerint együttműködött Maria Longóval a kapucinus apácák alapításánál, és letelepítette Nápolyban a domonkos apácákat, akiknek főnöknője Caraffa Mária lett.

Thieneri Szent Kajetán hatvanhét éves korában halt meg. Halálát a kortársai úgy látták, mint önként felajánlott áldozatot Nápoly békéjéért, mert a várost éppen akkor politikai viszályok sújtották. Már hónapok óta tartott a hadiállapot, és 1547. augusztus 7-én, Kajetán halála napján érkezett meg V. Károly követe, aki békét hozott. Akik ismerték Kajetánt, tudták, hogy most, élete utolsó percében magára is vonatkoztatja a testvéreinek adott tanácsot: „Imádkozzatok, hogy viselhessétek az egész világ terhét, és ezáltal megmeneküljön a világ. Halljátok meg Isten szavát, amely haragvón fordul a keresztény nép felé, és vessétek magatokat Isten és a nép közé, és kiáltva mondjátok: Uram, itt vagyok én, a haragod engem sújtsa!”

A ránk maradt mindössze harminc levél egyszerű, de nagyon kifejező stílusban íródott. Mindegyiket áthatja a szívbeli irgalmasság. Kajetán az egész lelki életet mint örömet határozza meg: „A lelki emberek igaz és kimeríthetetlen öröme az a vágy, hogy testestül-lelkestül Jézus Krisztushoz válhassanak hasonlónak.” Ez pedig nem mást jelentett számára, mint a megfeszített Krisztus követését. Akkoriban Itáliában a vallásos életet általában az jellemezte, hogy az emberek belefáradtak az elméletekbe és a léhaság és erkölcstelenség általános bírálataba. Ezért kiáltott így Kajetán: „Nem szentimentális, hanem igaz szeretetben tisztítsátok meg a lelkeket!” Tudta, hogyan kell összekapcsolni és összhangban tartani a vezeklést és a szeretet tüzeit. Nagyon megértő volt, de amikor a lényegről volt szó, nem ismert alkudozást. Így mindenekelőtt a birtoklási és a becsvágy ellen küzdött, amit a korabeli Egyház alapvető bajának ismert fel.

Thieneri Kajetánt Dél-Európában és Dél-Amerikában a gondviselés szentjeként tisztelik, mert megvonta magától a szükséges javakat is, és bízott abban, hogy a mennyei Atya gondoskodni fog mindarról, amire szüksége van.

1671-ben avatták szentté. Ünnepe 1673-ban került be a római naptárba.

A rokonok elmondták, hogy édesanyja nagyon nehezen hozta világra. Hosszasan vajúdott, de a gyermek csak nem akart megszületni. Akkor valakitől azt a jámbor tanácsot kapta, hogy hagyja el fényes lakosztályát, keressen a házban egy egyszerű kamrát, ahol majd megszületik a gyermek. S valóban, egy elhagyott szobában, amely szinte istállónak hatott, minden további gyötrelmek nélkül megszülte a fiát. Ezt az eseményt annak előjeleként tekintették, hogy a gyermek később elhagyja családjának gazdagságát, és önkéntes szegénységben fog élni.

Egyik levele, amelyet hamarosan a felszentelés után írt, mutatja, hogy mennyire megragadta lelkét az Eucharisztia misztériuma: „Én nyomorult féreg, én oktalan, arra merészkedtem, hogy a Paradicsom közepében Azt érintsem, aki a napot megvilágosítja és ezt a világot teremtette. Naponta veszem magamhoz őt, aki így hív: Tanulj tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű! – és én mégsem vetem le a gőgömet. Magamhoz veszem a Világosságot és az Utat, de nem követem. Kezemben és számban ég az isteni Tűz, a szívem pedig mégis hideg marad!”

Azon a napon, amikor társaival együtt letette a fogadalmat, ezt írta egyik rokonának: „Látom, hogy Krisztus szegény, én meg gazdag vagyok; ő megvetett, engem megbecsülnek. Szeretnék egy lépéssel közelebb kerülni hozzá, ezért elhatároztam, hogy elhagyok mindent, amit csak magaménak mondhatok a mulandó javakból.”

Mindenki tisztelte aszkéta életmódjáért. A testét csak úgy nevezte: „a lázadó”, és úgy is bánt vele. A szemét annyira féken tartotta, hogy amikor V. Károly nagy pompával bevonult a városba, föl sem nézett, amikor előtte elvonult. S ha valakiről az ismerősei azt akarták mondani, hogy nagyon mértéktartó, így fejezték ki: „kajetános”.

A világ pompája iránti megvetését a rokonságnak is meg kellett tapasztalnia. Egy alkalommal látogatóba jöttek hozzá, és Kajetán meghallotta, hogy teljes díszben érkeznek, ahogy a reneszánsz kori Itália arisztokráciája tudott csak öltözni. Üzenetet küldött nekik, hogy ha nem Krisztus egyszerűségével jönnek, látni sem akarja őket.

Mikor velencei munkálkodásának mérlegét elkészítette, megmutatkozott, hogy mennyire reálsan látja az Egyházat, s ha kell, nem takarékoskodik a bírálattal sem: „Valóban csodálatos város, hogy ne sírna felette az ember! Nincs itt senki, aki a megfeszített Krisztust keresné. Elámultam rajta, hogy a nemesek körében nem találtam senkit, aki Krisztus szeretetét ne helyezné háttérbe saját megbecsülésével szemben. Nem tagadom, élnek itt jószándékú emberek, de szégyenkeznek, ha mások gyónni, vagy áldozni látják őket. Én nem fogok addig nyugodni, amíg nem látom, hogy úgy sietnek a papokhoz, mint akik éhesek Krisztusra, hogy jóllakassák őket az Eucharisziával, és ne szégyenkezzenek, hanem tartsák nagy megbecsülésnek, hogy áldozhatnak!”

1527-ben szerzetestársaival együtt vészterhes napokat élt át Rómában, amikor a császár spanyol és német zsoldosai megrohanták és kifosztották az Örök Várost. A theatinusok házába betörő katonák a nagy szegénységen kívül semmit nem találtak, ezért a papokon töltötték ki a bosszújukat. Az egyik katona valamikor Kajetán családjánál szolgált, és nem hitte el, hogy az oly gazdag család fia nem rejteget valahol a házban igen sok kincset. Ezért végigkutatott minden zugot, s mikor semmit nem találtak, fogságba vetették mindnyájukat, hogy így csikarják ki tőlük az elrejtett kincseket; vagy ha tőlük semmit nem kapnak, legalább mások adjanak értük váltságdíjat.

A szabadságukat azonban nem váltságdíj fejében, hanem a zsolozsma imádkozásáért nyerték vissza. Történt ugyanis, hogy a ház parancsnoka, amelyben a theatinusokat fogva tartották, meghívott ebédre egy magasrangú katonatisztet. Miközben folyt a lakoma, egyszer csak a vendég fülét különös hang ütötte meg: a szomszédos helyiségből athallatszott a fogoly papok zsolozsmája. Megkérdezte, honnan jön ez a hang? Mikor elmondták neki a történeteket, kijelentette, hogy addig egy falatot le nem nyel, amíg ezeket a papokat szabadon nem bocsátják. Ekkor a rabtartóknak nem volt mit tenniük, elbocsátották őket.

A nápolyi évekből ismerünk egy esetet, amelyből kiderül, hogy a theatinusok mennyire ráhagyatkoztak Istenre. Oppido gróf, aki a szerzeteseknek hajlékot adott, nagyon szorgalmazta, hogy Kajetán évenként fogadjon el megszabott járadékot, hogy a házukat fenn tudják tartani. A szent megmagyarázta neki, hogy a fogadalmuk ezt kizárja, s az isteni Gondviselés majd gondoskodik a házról a maga idejében. Arra hivatkozott, hogy Velencében sokszor tapasztalták, még az ínséges időkben is, hogy soha nem jutottak végső nyomorba. A gróf azzal tiltakozott, hogy „ami megtörtént Velencében, nem fog megtörténni Nápolyban!” Kajetán csak annyit válaszolt neki: „Már megbocsásson, Isten Velencében ugyanaz, mint Nápolyban!”

Istenünk, ki Szent Kajetán áldozópapnak megadtad, hogy úgy éljen, mint az apostolok, kérünk, engedd az ő közbenjárására, hogy csak Tebenned bízunk, és szüntelenül keressük a mennyek országát!

BOLDOG AGATANGELUS és KASSZIÁN kapucinus vértanúk

Augusztus 7.

Agatangelus: *Vendôme, 1598. július 31. Kasszián: *Nantes, 1607. január 15. Mindketten: +Gondar, 1638. augusztus 7.

A Hitterjesztés Kongregációjának 1622-ben történt megalapítása új missziós lendületet keltett az Egyházban. Az új erők között, amelyek e kongregáció rendelkezésére álltak, ott voltak a kapucinusok is. Néhány évtizeden belül missziókat vettek át Kongóban és Angolában, Amerikában és a Közel-Keleten. Franciaország missziós munkáját a kapucinus tartományfőnök, Joseph Le Clerc du Tremblay (1577–1638) irányította; „a szürke eminenciás”, amint Richelieu bíboros e befolyásos tanácsosát nevezték, aki diplomata, apostol és misztikus volt. A keresztes hadjáratok nyomán elindulva azt tervezte és remélte, hogy először a Közel-Keleten megvalósítja a szétvált keresztények egységét,

hogy utána majd a mohamedánok megtérhessenek. Tizenkét év leforgása alatt sikerült mintegy száz francia kapucinuszt kiküldenie. Köztük volt Agatangelus és Kasszián is.

Agatangelus 1598. július 31-én született Vendôme-ban. Apja, akinek fő érdeme volt abban, hogy 1606-ban Vendôme-ban kapucinus kolostort alapítottak, Isten jutalmának tartotta, hogy fia 1619-ben belépett a rendbe. Még mint fiatal páternek, Agatangelusnak tulajdonították a „repülő tábor” megszervezését, amelynek tagjai – megint csak Pater Tremblay terve szerint – csoportosan prédikáltak Franciaország protestáns vidékein, hogy a hit elveszett egységét helyreállítsák.

Az 1628. év váratlan fordulatot jelentett Agatangelus életében. Két rendtársa hithirdetőként a Közel-Keletre akart utazni, egyikük azonban megbetegedett, és előljárója Agatangelust azzal a kérdéssel lepte meg: kész lenne-e a megbetegedett helyett elmenni. Kétórai gondolkodási idő után jelentette felettesének: „Itt vagyok, küldjön!”

1629-ben az ifjú hithirdető már Aleppóban (Szíria) volt. Prédikált az európaiaknak, eredményesen tevékenykedett a szizmatikusok között, nagy buzgósággal látott neki az arab nyelv tanulmányozásának, és hamarosan felkeltette a felsőbb mohamedán körök figyelmét. Átmenetileg Libanonba helyezték, s ott valószínűleg részt vett abban az arab bibliafordításban, amelyet a kapucinusok 1633-ban adtak ki.

Eközben Pater Tremblay felismerte, hogy Agatangelus a megfelelő férfi arra, hogy a nehézségekkel küzdő kairói missziót újjászervezze, és előkészítse az Abesszíniába való behatolást. Nehéz volt elválnia Aleppótól. Nagyon feltalálta már magát ebben a látszólag reménytelen misszióban.

1633-ban Kairóba ment. Ott csatlakozott hozzá Kasszián, akit másik két atyával együtt a segítségére küldtek. Kasszián egy Lopez nevű portugál családból származott, amely Nantes-ban, a francia kereskedővárosban telepedett le. Már tizenhat évesen kolostorba lépett. A huszonhat éves szerzetes Kairóban valamelyest háttérbe szorult; mindenekelőtt meg kellett tanulnia az arab, majd az abesszin nyelvet.

Agatangelus viszont nyelvismeretével gyorsan helyzetképet alkotott magának az európaiak, arabok, törökök, feketék, mórok, fellahok és zsidók e kozmopolita városában, és mint felelős előljáró el tudta találni a megfelelő mértéket. Sajnos azonban meg kellett állapítania, hogy a legtöbb európai, mindenekelőtt pedig a francia konzul, bűnös életmódot folytat. Amikor egyszer a koptoknak be akarta bizonyítani, hogy a katolikus Egyház birtokolja a teljes igazságot, ezek azt hitték, hogy lakatot tesznek a szájára, ha az európai katolikusok életére utalnak. Agatangelus sokat szenvedett emiatt. A konzul házáat „az ördög zsinagógájának” nevezte, és indítványozta, hogy Róma ezeket a nyilvános bűnösöket név szerint közösítse ki.

Fő feladatát a koptokhoz való közeledésben látta, akik a 451. évi kalkedoni zsinat után elszakadtak a római egyháztól. Alexandriai Mattaiosz kopt pátriárkával folytatott tárgyalásai reményt ébresztettek, de hamarosan kitűnt, hogy Mattaiosz nem tudja magát függetleníteni környezetétől. Mindazonáltal megengedte Agatangelusnak, hogy prédikáljon, és kopt templomokban a római liturgiát használja. Sok megtérés történt. A megtérteket Agatangelus továbbra is meghagyta a kopt közösségben; nem szigetelte el őket, mert azt remélte, hogy ily módon lassanként majd a népet egészében tudja visszahozni az Egyházba.

Mivel a keleti egyházban a szerzetesek nagy tekintélynek örvendtek és nagy volt a befolyásuk, arra törekedett, hogy kapcsolatba kerüljön velük. Egyszer négy hónapot töltött Szent Antal félreeső kopt kolostorában, együtt élt a szerzetesekkel, tanította őket a katolikus hitre, és szigorú, szent életével példaképpül szolgált nekik. Oktatta őket a szemlélődés módjaira is, és ennek érdekében arabra fordította J. du Tremblay: Bevezetés a lelki életbe egy könnyű szemlélődő mód által című munkáját. A szerzetesek közül ketten a katolikus hitre tértek, a többiek még haboztak.

Remélte, hogy amit megkezdett, később majd be is tudja fejezni, de nem jutott hozzá, mert az abesszin misszió csakhamar teljesen lefoglalta. Ezt a hegyi országot Szent Frumentius 316 után térítette meg, később azonban a koptokkal együtt elszakadt Rómától. A 17. században Róma nagy reményeket fűzött ahhoz, hogy az egységtörekvések elérik céljukat. A jezsuita Gaspar Paez 1625--1635 között meg tudta nyerni az uralkodót, Cadenghel négust, halála után pedig a fiát, Szeltan-

Szeghedet a Róma iránti hűség eszméjének, sőt az utóbbi a katolikus hitet hatalmi eszközökkel akarta nemzeti vallássá tenni. A jezsuita Alfonso Mendez, Etiópia pátriárkája 1631-ben egy év alatt 130.000 abesszin megtérését jelentette örvendezve Rómának. A kopt abuna (érsek), a szerzetesek és a császárné ellenállása azonban polgárháborút váltott ki, ennek százezer halott volt az áldozata. Nem sokkal ezután meghalt Szeltan-Szeghed, a fia és utóda fokozta az elnyomást. A skizmatikusok kerekedtek ismét felül, a jezsuitákat pedig kiutasították.

Agatangelus feszülten figyelte ezeket a jó és rossz eseményeket. Az alexandriai pátriárkához való jó kapcsolatai révén elérte, hogy a Markosz nevet felvevő új abunának egy olyan szerzetest neveztek ki, akiről remélni lehetett, hogy jó viszonyt tart majd fenn Rómával. Agatangelus és Kasszián így kedvezőnek látta az időt arra, hogy terjesszék a hitet Abesszíniában. Amíg azonban erre Róma kiadta a megbízást, meglehetősen hosszú idő telt el. A két munkatárs eközben zárandokutat tett a Szentföldön, mert a Palesztinát járt zárandokokat a keresztény Abesszíniában olyan nagyra becsülték, mint a mohamedán országokban a mekkai zárandokokat.

A várakozás ideje alatt azonban Abesszíniában megelőzte őket a rossz. Egy német luteránus, hivatása szerint orvos, Peter Heyling értett hozzá, hogy Markosz abunát és az ingatag lelkű Bazilidész négust teljesen megnyerje, és meggyőzze őket a római egyház rútságáról. Elérte, hogy Bazilidész törvényt adott ki, amely szerint minden katolikus papot vagy püspököt, aki Egyiptomból Abesszíniába akar jutni, azonnal fogjanak el, állítsanak bíró elé, és ítéljenek halálra. A törvényt minden tartományban ünnepélyesen kihirdették.

Agatangelusnak és Kassziánnak minderről sejtelve sem volt, amikor 1638-ban karavánokhoz csatlakoztak, és a nagy hőségben a sivatag fárasztó útjain Abesszínia felé tartottak. Elővigyázatosságból a kopt szerzetesek ruháját vették magukra. Alig lépték át azonban Abesszínia határát, amikor átkutatták a csomagjukat, s kehely és a római rítus miseruhái kerültek elő belőle. Azonnal fogságba vetették őket. Nem keresték ezt oktan buzgósággal, de belsőleg előkészültek mindenre. Titkos vágyuk teljesedett most be. Megcsóholták nehéz láncukat, Kasszián pedig felkiáltott: „Ezek azok a kincsek, ezek azok a drágakövek, amelyeket kerestünk, s amelyekért elhagytuk szüleinket és a hazánkat!”

Egyhónapi fogság és éhezés után egy öszvér farkához kötözték, és Gondarba, az amhara tartomány fővárosába vezették őket. Az út megtételéhez, amelyhez egyébként egy hét kell, a rossz útviszonyok és fáradságuk miatt egy teljes hónapra volt szükségük. Kasszián, akinek kapóra jött most az amhara nyelv ismerete, minden alkalmat kihasznált, hogy a mellettük haladókat jó intelmekkel lássa el.

Kihallgatásuk alkalmával rögtön észrevették, hogy minden ellenük esküdött. Markosz abunára hiába hivatkoztak, az látni sem kívánta őket. Bazilidész feltette nekik a kérdést: „Megtagadjátok-e a római hitet, és elfogadjátok-e a közösséget a koptokkal? Akkor jóindulatúan befogadlak benneteket országomba. Ha nem, akkor meghaltok.” Kasszián így válaszolt: „Római katolikus szerzetesek vagyunk. Azért jöttünk, hogy befogadjunk titeket Jézus Krisztus híveinek közösségébe, akinek látható helytartója a római pápa. Ezerszer inkább készek vagyunk arra, hogy elszenvedjük a halált, mint hogy elhagyjuk hitünket.” Agatangelus is megvallotta arab nyelven a hitét. Elítélték és 1638. augusztus 7-én kivégezték mindkettőjüket.

Amikor a kapucinusok generálisa értesült erről a vértanúságról, azt mondta: „Nem tudom kifejezni e hír miatti örömet. Köszönetet mondok Urunknak azért, hogy a sok tövis között, amit a vállamra tett hivatal jelent, ezek ketten a kapucinusok bíborpiros virágai lettek, és a Paradicsomba ültették át őket...”

1904. október 23-án X. Pius pápa boldoggá avatta a két francia vértanút.

SZENT POIMEN szerzetes

Augusztus 7.

*Egyiptom, a 4. század közepe. +Szetisz? 450 körül.

Poimen szerzetes életútjáról keveset tudunk. Már ifjú korában, mintegy 355 körül Szketisz pusztájába ment, ahol Egyiptomi Szent Makariosz (lásd: 42. o.) is élt. Csaknem mindenütt, ahol Poimen felbukkan, hat testvére is megjelenik vele együtt.

Az 5. század elején nehéz próbatétel látogatta meg a Szketiszt. A mazikok rabló nomád törzse, évszázadok óta Egyiptom réme, rátámadt a békés szerzetesekre, szétrombolta a templomokat, kolostorokat és a szerzeteslakokat, megölt sok szerzetest, a többieket pedig elűzte. Poimen testvéreivel együtt Terenuthében telepedett le, amely a Nílus deltájának délnyugati kezdeténél terült el, és a régi szerzetesség ismert központja volt.

A hét testvér ottani életéről fennmaradt egy jelentős tudósítás. A kormányzást – mint bizonyára egész életén át – a legidősebb, Szent Anub tartotta a kezében. Száműzetésük helyére érve elrendelte, hogy hét közben valamennyien magányos cellákban tartózkodjanak, és csak hét végén jöjjenek össze.

A testvérek elhatározták, hogy együtt maradnak (valószínűleg tanítványok is tartoztak hozzájuk), Anub pedig kialakította a közösség életrendjét. Éjszaka négy órát aludtak, majd négy órát zsolozsmáztak, a fennmaradó négy órában pedig dolgoztak. Nappal a hatodik óráig dolgoztak, a kilencedikig a Szentírás olvasásának szentelték magukat, majd elkészítették szűkös ételüket, amely vadon termő gyümölcsökből és növényekből állt. Poimen később egyszer elbeszélte: „Mindazt, amit a gondnok elénk tett, megettük, és elképzelhetetlen volt, hogy valamelyikünk is azt mondta volna: 'Hozz nekünk valami mást!'; vagy: 'Ezt nem kívánjuk.' Az egész időt békében és nyugalomban töltöttük.”

Poimen valószínűleg még egyszer visszatért a Szketiszbe övével együtt, amikor megint helyreállt a nyugalom, de 434-ben át kellett élnie a mazikok második betörését is, amely ismét menekülésre kényszerítette. Hogy ezúttal hová ment, és hol halt meg (azt mondják, 110 évet ért meg), nem tudjuk biztosan.

Élete teljesen olyan volt, amilyen akkoriban az egyiptomi szerzeteseké, s amelyet mindenekelőtt Makariosz élt a Szketiszben. Poimen egész életén át szerzetes volt, semmi más. Magasabb képzettsége alig lehetett, görögül bizonyára nem tudott. Nem is volt szervező vagy kifejezett vezetői természet, vagy legalábbis nem akart vezetni. Amit mégis nagy mértékben birtokolt, az volt, hogy – amint testvére, Anub egyszer kifejezte – rendelkezett a szó adományával, a „logosz karizmájával”, és ezzel az adományával lett éppen ő az, aki a szketiszi szerzetesség lelkiességét továbbadta a későbbi nemzedékeknek.

Személyes aszkézise szigorú és következetes volt. Bevallotta, hogy gyakran több napon egymás után vagy egy egész héten át is böjtölni szokott. Testvéreinek mégis a „könnyebb”, a „királyi utat” tanácsolta, amennyiben hosszú tapasztalata alapján azt ajánlotta nekik, hogy mindennap egyenek, de mértékkel. Egyébként is mindenkor kész volt a mértékletességre. Feltehetően tőle származik ez a kijelentés: „Nem azt tanultuk, hogy testünket öljük meg, hanem a szenvedélyeinket.” Egy testvérével, aki valami súlyos hibája miatt három éven át akart vezekelni, azt közölte: három nap valódi bűnbánat elég arra, hogy megengeszteljük Istent. Egy másik testvére lelki ínségében a nagyböjt folyamán a cellájában kereste fel Poiment, s jó tanácsot és vigasztalást talált nála; távozásakor bevallotta, hogy alig merészelt hozzá menni, mert félt, hogy a böjti idő miatt nem engedi magához. Jellemző választ kapott: „Nem azt tanultuk, hogy a faajtót zárjuk be, hanem sokkal inkább a nyelv ajtaját.”

Szigorúság önmagával szemben – irgalmasság mások iránt, minden nagy szív eme jellemzőit mutatta Poimen is. Egy napon néhány testvér feltette neki a kérdést: „Atyánk, ha azt látjuk, hogy testvéreink az istentiszteleten elbóbiskolnak, fel kell-e keltenünk őket?” Poimen így válaszolt: „Ha látom, hogy bóbiskol egy testvér, fejét a térdemre teszem, és hagyom, hadd aludjék.” Mint minden igazi szerzetes, ő is visszariadt attól, hogy feltűnést keltsen. Alázatossága olyan nagy volt, hogy elmondhatták róla: „Poimen apát alázatosságból feláldozta saját akaratát, és a másik akaratát követte.”

Egyáltalán nem veszett el a külsőséges aszketizmusban, mély volt a benső élete, és valódi misztikus adottság járult hozzá. A misztériumok ünneplése, amelyben Krisztus megváltói műve jelenvalóvá lesz a közösségben az ünneplők számára, volt életének a középpontja. Mint az egész szerzetességben, Poimen életében is döntő szerepet játszott a Szentírás. Ez volt szerzetesi életének vezérfonala s az

igazi istenfélelem útja. Találó képben hasonlította össze egyszer Isten igéjének hatékonyságát a vízével. „A víz természete szerint gyöngéd, a kő pedig kemény. Ha azonban egy vizesedény a kő fölött függ, a víz cseppenként kivájja a követ. Így Isten igéje is finom és gyöngéd, a szívünk pedig kemény. Ha mármost az ember gyakran hallgatja Isten igéjét, akkor megnyílik a szíve az istenfélelem számára.”

Ennek a kegyelemmel elhalmozott tanítónak különleges erősségét képezték rövid és nagyon találó mondásai, amelyek nagy számban fennmaradtak:

„Éberség, önuralom és megkülönböztetni tudás, ez a három erény a lélek jó útítársa.” – „Minden rossz kezdete a szétszórtság.” – „Az ember akarata vasfal közte és Isten között, s az ellenállás sziklája. Ha az ember lemond róla, elmondhatja: „Istenemben átugrom a falon.” – „Tanítsd meg az ajkadat, hogy azt mondja, ami a szívedben van!” – „Fékezd meg a szelet! Ha nem tudod megtenni, akkor felbukkanó gondolataidat sem tudod megakadályozni. A te dolgod viszont az, hogy ellenállj nekik.” – „Megtörténhet, hogy egy ember látszólag hallgat, a szíve azonban megítél másokat; az ilyen ember szüntelenül beszél. Egy másik pedig, aki reggeltől estig beszél, mégis hallgat, mert csak azt mondja, ami épüléséül szolgál.” – „Aki Istenért beszél, jól teszi; aki Istenért hallgat, ugyanígy.” – „Ha kevésre becsülöd magadat, nyugalmat találsz, bárhol telepszel is le.” – Egy testvér megkérdezte Poimentől: „Mit kell tennem belső nyugtalanságomban?” Poimen: „Minden nyomorúságunkban sírjunk az irgalmas Isten előtt, mígnem irgalmassága szerint cselekszik majd velünk.” – „Ez a három dolog mindenekelőtt hasznos: félni az Urat, imádkozni és felebarátunkkal jót tenni.” – „Minden szertelenség az ördögtől való.” – „Nincs szükségünk másra, csak éber lelkültre.” – „Ne vess meg senkit, ne ítéld meg senkit, ne mondd senkiről rosszat, és Isten nyugalmat ad neked.”

Mint parányi mozaikkövecskékből, összeáll az a kép, amelyet még ma is kialakíthatunk magunknak Poimen szerzetesről. Ám ezek a kis töredékek is elegendők ahhoz, hogy megmutassák: egy nagy, tiszta és fölöttébb alázatos ember képéből valók, olyan emberéből, aki belső teljességéből beszélt és tanított, s aki irgalmas és szeretettel teli tudott lenni, mert ő maga is megtapasztalta Krisztus irgalmasságát és szeretetét.

SZENT II. SIXTUS PÁPA

Augusztus 7.

+ Róma, 258. augusztus 6.

Valerianus császár, aki 253–260 között uralkodott, 257-ben gonoszul kiesztelt módon üldözte a keresztényeket: tervszerű álnoksággal a papság ellen támadt, hogy pásztoraitól megfosztva széttzilálódjék a nyáj. II. Sixtus pápa is ennek esett áldozatául 258. augusztus 6-án, pedig mindössze egy évvel korábban lépett Péter örökébe.

Pontius, Szent Ciprián püspök életrajzírója Sixtust jóságos, békeszerető, s ezért igen szent püspöknek mondja. Ezzel a pár jelzővel valószínűleg arra utal, hogy az a feszültség és vita, ami István pápa és Ciprián között alakult ki az eretnek-keresztség kérdésében, az ő idejében megoldódott. Ebből az alkalomból levelezett Sixtus az alexandriai püspökkel.

Cipriántól való az első híradás Sixtus vértanúságáról: „Azt is tudjátok, hogy Sixtust augusztus hatodikán az egyik temetőben négy diákonusával együtt kivégezték.” A pápát szentmise közben fogták el a katakombában, és azonnal le is fejezték. A pápasírok között kapott nyugvóhelyet, amíg át nem vitték maradványait a Via Latina mellett lévő Sixtus-bazilikába.

Az első pápákhoz hasonlóan Sixtust is bevették a római kánonba. Az összes vértanú pápák közül hamarosan őt övezte a legnagyobb tisztelet. Damasus pápa (366–384) róla is verses sírfeliratot készített. A későbbi korok azt is tudni vélik, hogy Sixtus művelt filozófus volt, és neki tulajdonítottak egy mondásgyűjteményt, amely a pogányok életbölcességét ültette át keresztény talajba.

Ünnepét 1969-ig Urunk színeváltozása előtt, augusztus 5-én, 1969-től két nappal később, augusztus 7-én üljük.

A szent vértanú pápáról, akit a hagyomány „jóságos és békeszerető püspöknek” mond, s akit Szent Lőrinc diakonus kísért a kivégzésre, a történeti források alig mondanak valamit.

Legendája annál többet tud róla. Eszerint Sixtus athéni születésű volt, és szülővárosa hírnevének megfelelően okos filozófus. Bölcsessége vezérelte előbb a pogányságból a kereszténységbe, majd az Egyházon belül a papságra, s végül a pápaságra.

Ez a legenda úgy mondja el a vértanúságát, hogy az üldözés kitörésekor elfogták és bebörtönözték. Mikor a börtönbe vitték, Lőrinc, aki a pápa diakonusa volt, utána futott és így kiáltott: „Atyám, hová mégy a fiad nélkül? Hová mégy a szolgád nélkül?” Erre a pápa így válaszolt: „Fiam, nem hagyalak magadra, de rád nagyobb küzdelem vár. Három nap múlva követni fogsz. Közben azonban fogd az Egyház kincseit, és oszd szét a szegények között!”

Valerianus császár pedig parancsot adott, hogy vigyék Sixtust Mars templomához, s amennyiben nem hajlandó áldozni az isteneknek, fejezzék le.

Mindenható Istenünk, ki Szent Sixtus pápának és társainak megadtad, hogy Jézusért és az Evangéliumért feláldozzák életüket, kérünk, adjon nekünk erőt a Szentlélek, hogy a hitet készséges lélekkel befogadjuk, és bátran meg is valljuk!

Augusztus 8.

PASSAUI SZENT ALTMANN püspök

Augusztus 8.

*Vesztfália, 1015 körül. +Zeiselmauer, 1091. augusztus 8.

Az investitúraharc 1075-ben Szent VII. Gergely pápa (lásd: A szentek élete, 216. o.) és IV. Henrik király (1056–1106) közt igazi drámai hévvel lángolt fel, mert egyikük sem akart engedni, és eleinte valójában mindkét félnek igaza volt. E végső elszántsággal vívott egyházpolitikai küzdelem 1122-ben a worms-i békekötéssel (konkordátummal) ért véget. Fő dolgokban a pápaság győzelmére tett pecsétet.

Azoknak az időknek német egyházfejedelmek közül alig képviselte még valaki olyan határozottan és harciassággal a pápaság és a reform ügyét, alig volt még valaki, aki olyan meggyőződéssel és rendíthetetlenül szállt volna síkra a reformcélokért, és senki más nem lett annyira veszedelmes IV. Henrik német királyra, mint Altmann püspök. Éveken át volt Németország pápával érző köreinek szüntelenül tevékeny és tekintélyes vezére. A tizenegyedik évszázad egyetlen más német püspökének sem hozott azonban olyan szenvedéssel teli sorsot az investitúraharc, mint neki: éveken át kerülnie kellett a püspöki székhelyét, és végül idegenben kellett meghalnia is.

Altmann életrajzát kerekén ötven évvel a halála után Göttweig (Alsó-Ausztria) kolostorának egy szerzetese írta meg; nem történelmi tudósítás ez, hanem építő célzattal készült mű. Altmann származásáról és fiatal éveiről egyáltalán nem sokat közöl. Valószínűleg 1010 és 1020 közt, egy vesztfáliai nemes nemzetségből származott, és az akkor igen tekintélyes paderborni dómiskolában tanult, s miután pappá szentelték, kanonok és csakhamar a dómiskola vezetője lett. Évek teltek el, amikor egy napon III. Henrik császár (1039–1056) elé rendelték. A császár a híres aacheni székesegyház mellett működő társaskáptalan prépostjává, egyben pedig a királyi várkapolna káplánjává léptette elő. Ezzel bejutott a kiválasztottaknak abba a körébe, amelyből a középkor folyamán általában kikerültek a német püspökök. A császár korai halála után – csupán harminckilenc éves volt – pártfogójára talált Ágnesben, a császár özvegyében, aki néhány évig a trónon következő, még gyermek korú IV. Henrik (1056–1106) helyett a birodalom ügyeit intézte. 1058-ban Ágnes császárné Judit nevű leányát eljegyezte Salamon magyar király. A kíséretében lévő Altmann akkor járt először Passauban.

Mintegy hat évvel később látta ismét a püspöki várost, mert 1064-ben csatlakozott egy, a mainzi érsek által vezetett szentföldi zarándoklathoz. Ennek sok résztvevője nem tért többé vissza, Altmann azonban szerencsésen kiállta a vállalkozás minden veszedelmét. Útitársaival együtt hazatértében már

Magyarországra ért, amikor megkapta a hírt Passau püspökévé történt választásáról. Ott ugyanis 1065. május 17-én Eigilbert püspök, egykor hasonlóképpen Ágnes császárné udvari káplánja, húszéves kormányzás (1045–1065) után meghalt. A dóm káptalanjának és Passau városának küldöttei a halálhírrrel együtt elvitték az elhunyt gyűrűjét és botját a császári udvarba. A császár özvegyének közvetítésére hűséges udvari káplánját, Altmannnt „mint mindenek közül a legalkalmasabbat és legjóságosabbat”, ahogy az említett életrajz mondja, utódjává rendelték. A jeruzsálemi zarándok visszatérésének és Magyarországra érkezésének híre már eljutott Németországba. „Haladéktalanul – olvasható életrajzában ötödik fejezetében – tekintélyes férfiakat küldtek eléje Pannóniába (Magyarországra), hogy kezébe adják a pásztorbotot és a püspöki gyűrűt, és illő tisztelettel a számára Istentől készített püspöki székhelyére kísérik. Megérkezésekor (Passauban) mindkét nembeli hatalmas tömeg áramlott eléje, és nagy örömmel fogadta a kiválasztottat.” Salzburgban azután Boldog Gebhard érsek (1060–1088), gyermek- és tanulókori barátja püspökké szentelte, majd Passau egész lakosságának ujjongása közben beiktatták.

Passau püspökségében a helyzet akkoriban, mint egyébként a német országokban mindenütt, egyáltalán nem volt öröndetes. A templomokat és kápolnákat nagyrészt még fából emelték, a papok erkölce kevésbé volt példamutató, képzettségük pedig nagyon hiányos. A cölíbatust alig vették figyelembe. Nem sokkal volt jobb a helyzet a kolostorokban sem. A laikus nép körében elterjedt a babona, s alig élt a vallási buzgóság. Az új főpásztorra sok munka várt. A megújulási mozgalom eszméi lelkesítették, s kezdettől fogva szilárd elhatározást tanúsított, hogy megvalósítsa azokat Passauban is. A klérus erkölcsi és képzettségbeli felemelésére lelki mintaintézeteket hozott létre. Így 1067-ben a város falai mellett egy Szent Miklósról elnevezett kolostort alapított, és ágostonos kanonokokat telepített oda, akik kolostori életközösséget képeztek, de a régi kolostorok tagjainál többen törődtek a világi lelki gondozásával. Ezt csakhamar követte a Welf bajor herceg által létesített és a felső-bajorországi Rottenbuch Szent Miklós kolostorából történt alapítás. Messzire terjedő egyházmegyéjének keleti része számára Altmann 1083-ban megkezdte Göttweig ágostonos kolostorának alapítását Alsó-Ausztriában, Sankt Pöltenről északra, a Duna jobb partján. Ahogy a Szent Miklós kolostornak Passau és környéke számára, úgy Göttweignek Ausztria számára a szerzetesi-lekipásztori megújulás központjává kellett válnia. Altmann érdeme tehát, hogy az új kanonokrend, amely végezetül még a 11. század vége előtt az ágostonos regulát vette át és ezért ezt követően ágostonos kanonokrendnek nevezték, az 1100 körüli időkben és a 12. század első felében Bajorország és Ausztria egyházi életében vezetővé vált.

Úgy látszik, hogy Vesztfáliában, ahonnan származott, akkoriban jobban előrehaladott volt a kőtemplomok építése, mint Bajorországban. Amikor és ahol csak lehetett, a püspök ezt szorgalmazta Passau egyházmegyéjében is, és a templomok építése után gondoskodott az istentisztelet eszközeiről.

Egy évtizede végezte már Altmann főpásztori teendőit példamutató buzgósággal és ritka tetterővel, amikor sikert ígérő reformművét hirtelen megtörte a teljes hévvel feléledő investitúraharc. Még ki tudta hirdetni a laikus investitúrának, a papok nősülésének és a simóniának VII. Gergely által az 1075. évi római nagybőjti zsinaton kibocsátott tilalmát. Amikor azonban decemberben a dóm és a püspökség védőszentje, Szent István napján a pápai utasításokat ismét szigorúan felidézte, a klérus nős tagjai rá akartak támadni, a jelenlevő világi nagyságok azonban visszatartották őket. Altmann helyzete csakhamar még nehezebbre fordult. 1075 decemberében a pápa az ifjú Henrik királyt kiközösítéssel és letétellel fenyegette meg, ha továbbra is ragaszkodik a laikus investitúrához. A király erre felháborodással telve 1076 januárjában birodalmi zsinatot hívott össze Wormsba. Itt szenvedélyes felindultsággal elhatározták VII. Gergely letételét. Ennek az lett a következménye, hogy a pápa az 1076. évi nagybőjti zsinaton kiközösítette a királyt. Altmann, aki vélhetően nem volt Wormsban, azonnal nyíltan a pápa oldalára állott, és félelem nélkül kihirdettette a püspökségben a királynak és minden párthívének kiközösítését. Ekkor felkelt ellene saját dómjának prépostja, a bajor főnemesi származású Eigilbert, a dómiskola vezetője, és makacsul védelmezte a király ügyét, akinek táborá csakhamar győzött is Passau területén.

Ebben az időben történhetett, hogy Altmann püspököt az aquilejai Sigehard pátriárkával együtt VII. Gergely Németország pápai legátusává nevezte ki azzal a feladattal, hogy a király híveit a pápa iránti

engedelmességre késztessek, és engedelmességük esetén az egyházi büntetéstől mentesítsék őket. Altmann fáradozása nem maradt sikertelen, egyúttal Henrik helyzete láthatóan kedvezőtlenebbre fordult. A világi fejedelmek egy része már trónfosztásán munkálkodott. A Triburban 1076 őszén tartott birodalmi gyűlésen olyannyira sikerült Altmannak a Rajna túlsó partján, Oppenheimben tartózkodó királyt megindítania, hogy visszavonta a pápa letételét, s megígérte, hogy bűnbánatot fog tartani és elégtételt nyújt. Ezt persze nem azért tette Henrik, mintha a lelkülete megváltozott volna, hanem csupán azért, hogy megelőzze egy ellenkirály fenyegető fellépését. A legátus sikere arra késztetett több kiközösített püspököt, apátot és más egyházi személyt, hogy kiengesztelődjen a pápával. Henrik Itáliába indult, hogy találkozzék és kiengesztelődjen a pápával. 1077 januárjában Canossa várában történt a találkozás, mely azzal végződött, hogy Gergely feloldotta a kiközösítés alól Henriket. Ellenfelei 1077. március 15-én mégis Forchheimbe siettek (megjelent Altmann is), s ellenkirályt választottak Rudolf sváb herceg személyében. Ő azonban egyedül nem tudott felülkerekedni, úgyhogy Henrik lassanként ismét meghódította a déli német területeket, bevonult Bajorországba, majd Passaubá is, hogy legkeményebb és legveszedelmesebb ellenfelét, Altmann püspököt, a német püspöki kar tagját ártalmatlanná tegye. A püspök azonban Rudolf ellenkirály védelme alatt idejében kitért előle, és Szászországba menekült a király elleni ellenállás fő seregéhez. Passaubá, amelyben azontúl a király pártja uralkodott, nem tudott többé visszatérni. Végül sikerült kalandos úton Rómába menekülnie, ott az 1079. évi nagybőjti zsinaton megjelent, és beható tudósítást adott a németországi állapotokról. A pápa olyan nagyra értékelte tevékenységét, hogy amikor le akart mondani passauai püspökségéről, nemcsak megerősítette hivatalában, hanem Németország apostoli legátusává tette.

Eközben Henrik királyt, mivel fennhéjázóan követelte a pápától az ellenkirály kiközösítését, ám egyáltalán nem vette figyelembe a laikus investitúra tilalmát, az 1080. évi nagybőjti zsinaton másodszor is egyházi átokkal sújtották. Erre azzal válaszolt, hogy a pártján álló püspökök brixeni zsinatán Gergelyt letétette, és a ravennai Wibert püspököt ellenpápává (III. Kelemen) választatta. Altmann azonban a Svábföldre utazott, hogy mint pápai legátus Konstanzban beiktasson egy új püspököt, és Boldog Vilmos hirsau reformapáttal (lásd: 343. o.) együttműködve híveket szerezzen Gergely pártjának. Amikor pedig Henrik 1081-ben megtorló hadjáratot indított Róma ellen, sikerült püspökségének keleti részére visszatérnie, s ott a pápának ismét megnyert II. Lipót őrgróf (1075--1095) védelme alatt a passauai egyházmegyének legalább a keleti felén az igazgatást ismét tartósan átvennie. Megújult buzgósággal folytatta megszakadt munkáját. Az is alig zavarta meg ebben, hogy Henrik király a mainzi zsinaton Gebhard salzburgi érsekkel és néhány más püspökkel együtt letette székéről. A két ellenpüspök, akiket Henrik egymás után iktatott be Passauban, nem ért el sok sikert.

VII. Gergely két utóda, III. Viktor (1086--1087) és II. Orbán (1088--1099) pápa alatt is ellátta Altmann a legátusi hivatalt, amely persze egyre inkább Németország délkeleti részére korlátozódott. Egy évvel a halála előtt, 1090-ben még egyszer kapott egy megtisztelő megbízatást: az új salzburgi érseknek, Boldog Tiemónak (1040 körül--1101/2) kellett a pápa nevében ünnepélyesen átadnia a palliumot, a metropolita liturgikus hivatali jelvényét. Altmann 1091. augusztus 8-án halt meg Zeiselmauerban, a Bécs mellett fekvő régi passauai birtokon. Ausztriába való visszatérése után (1081) ott volt a püspöki rezidenciája, amikor nem Göttweigben, kedves kolostorában tartózkodott.

Holttestét Göttweigbe szállították, s ott Tiemo érsek temette el a klérus és a nép nagyszámú részvételével. Még ma is ott nyugszanak hamvai. Korának legmagasabb képzettségével rendelkező, nagy tehetségű, vállalkozó kedvű és ügyes ember volt; mély vallásosság hatotta át, és osztatlanul átadta magát az egyházi reformok és a pápaság eszméjének szolgálatára; sohasem ingadozott meggyőződésében vagy magatartásában, szilárdan tudott állni a nehéz harc veszedelmeiben is. Emlékét nagy tisztelettel őrizték meg évszázadokon át és már halála után az első évtizedekben szentként tisztelték Ausztriában. Kultuszát a passauai, linzi és Sankt Pölten-i egyházmegyének hivatalosan a 19. században engedélyezték.

SZENT DOMONKOS

Augusztus 8.

*Caleruega, 1170 körül +Bologna, 1221. augusztus 6.

Az Ó-Kasztíliát átszelő Duero folyó völgyében, néhány órányira a püspöki székhelytől, Osmától fekszik Caleruega városa. A Guzman családnak nagy kiterjedésű birtokai voltak e vidéken. Domonkos itt született 1170 körül. Szülei egész kicsi korában az egyik nagybácsihoz, a közeli Gumiel de Izan esperes-plébánosához küldték, hogy ott kapja meg az alapvető iskolázást és a nagybácsi vezesse be őt a templomi szolgálatba.

1190-ben került Domonkos a palenciai székesegyház iskolájába, s ekkor már világossá vált, hogy pap akar lenni. Tankönyveinek lapszámi jegyzetei és a felebarátai iránt megnyilvánuló szeretete már előre jelezték, hogy mi lesz belőle, ha felnőtt. Kasztíliában éhínség volt, Domonkos pedig pénzzé tette könyveit, és árát a szegények között osztotta szét. Azt mondta: „Mit tanulmányozzam én ezeket a holt pergameneket, miközben odakinn az utcán éhségtől esnek össze az emberek?!” – Ez az első mondat, amit Domonkostól feljegyeztek, de már ez is mutatja segítőkész emberszeretetét.

Kisap korában tisztelettel néztek föl rá, és példáját növendéktársai és tanárai egyaránt követték. Tanulmányai befejeztével Diego de Azevedo, aki az osmai kanonokreform egyik követője volt, 1198-ban meghívta Domonkost a székesegyház szolgálatára. Itt szentelte pappá Martin Bazán püspök, és felvette a szerzetesi fegyelemben élő kanonokok sorába. Nem sokkal később Domonkos szubprior lett a kanonokok között.

Diego, aki Domonkos atyai jóbarátja volt, 1202-ben püspök lett Osmában. Négy évvel később Domonkossal együtt Rómába ment, és azt kérte a pápától, hogy adjon mindkettőjüknek felhatalmazást a kunok közötti misszionálásra. A pápa megörült apostoli buzgóságuknak, de nem keletre, a kunokhoz, hanem Dél-Franciaországba küldte őket, ahol ebben az időben a katarok és az albigensek eretneksége pusztította az Egyházat. Ide küldte őket, hogy reformálják meg a papságot, és vezessék vissza a katolikus hitre az eretnekeket. Erre a területre korábban is küldött már a pápa misszionáriusokat, de ezek mint pápai követek túl nagy hatalommal léptek fel, és az emberek meg sem hallgatták őket. Diego püspök és Domonkos ezzel szemben teljes szegénységben és alázattal járták a vidéket. Prédikáltak a hívőknek, keresték a találkozási lehetőségeket a tévtanítókkal, vallási vitákat folytattak, és próbálták meggyőzni az igazságról az embereket. A pápának tetszett a módszer, és jóvá is hagyta. Ez az eljárás azért is volt olyan hatásos, mert ez a két eretnekség éppen azt hányta a papság és az Egyház szemére, hogy elhagyták az apostolok életformáját, meggazdagodtak és elárulták az evangéliumot. Domonkosék prédikációja is magatartása eleven cáfolat volt ezekre a vádakra.

A püspök hazautazott Osmába, hogy további munkatársakat gyűjtsön maga köré, de még mielőtt visszatérhetett volna a misszióba, 1207-ben meghalt. Domonkos pedig ott maradt egyedül a nagy küldetéssel; mégpedig teljesen egyedül, mert meghalt egy nagyon buzgó pápai küldött, Raoul is, más pedig nem volt, aki komolyan foglalkozott volna a katarok és az albigensek térítésével.

Ekkor Domonkos először Prouille-be ment, ahol Diego püspök korábban már elindította a missziót. A város Montréal és Fajnaux között van. Az albigens asszonyok „kiképzőközpontokat” állítottak fel, ahol eretnek tanításuk szellemében nevelték a leányokat. Domonkos erre felfigyelve első lépésként a központok ellensúlyozására alapított egy házat a katolikus leányok nevelése céljából. Utána Claret Vilmostal együtt, a használatukra átengedett templom mellett berendezték a saját otthonukat. A leányok számára nyitott házból hamarosan zárda, az első domonkos apácakolostor lett, mert Domonkos igen fontosnak látta, hogy az apácák imádságai támogassák az ő missziós munkájukat.

Prouille-ben egyedül viselte a misszió egész terhét. Innen járta be a környéket és tanított, prédikált, vitatkozott fáradhatatlanul az eretnekségtől veszélyeztetett vidéken. Minden útja előtt hosszasan imádkozott, és vezekléssel készült a térítésre. Sem gúnyolódások, sem ellenségeskedés, sem sikertelenség nem tudta feltartóztatni a lelkek üdvösségeért végzett fáradozásban. De sok-sok fáradság után alig mutatkozott valami gyümölcs. És éppen azon a területen, ahol működött, miután 1208-ban megölték Castelnau-i Péter pápai legátust, kitört az albigensek elleni háború. A vallási ellentétek mellett ebbe a háborúba belejátszott az ország északi és déli része közötti ellentét is. Montforti Simon 1213. szeptember 14-én aratta végső győzelmét Toulouse- i Rajmund és szövetségesei fölött. Amikor Carcassone város püspöke egy időre Észak-Franciaországba ment, Domonkos tette meg általános helynökévé. Domonkos pedig a misszió kemény és áldozatokkal teljes iskolájában megtanulta, hogy milyen értéke van a lelkeknek és a kegyelemnek, amely egyedül

ad erőt a prédikáló szónak. Megtapasztalta, hogy csak a kegyelem képes megnyitni és átalakítani a szíveket.

Közben egyre több társ csatlakozott Domonkoshoz. 1215. március 25-én Fulco toulouse-i püspök Domonkost és társait kinevezte egyházmegyei prédikátoroknak, kiknek feladatául adta az eretnecség kiirtását, a nép tanítását és a hívő lelkek vezetését. Domonkos előtt ennél átfogóbb tervek álltak: az egyházmegyei prédikátortársulaton túl egy világméretű szerzetesrendről álmodott, amely kizárólag az igehirdetésnek szenteli magát.

Amikor Fulco püspök elindult a IV. lateráni zsinatra, Domonkost vitte magával kísérőnek. A zsinat határozatot hozott, hogy fokozni kell a prédikációs tevékenységet és a papság szellemi felkészítését, de azt is kijelentette, hogy újabb szerzetet nem szabad alapítani. Új kolostor csak úgy alapítható, ha a már meglévő szerzetek regulái közül valamelyiket magukévá teszik a szerzetesek. Domonkos felajánlotta magát és a prédikátorok rendjét, amelyet alapítani készült, a pápa szolgálatára. Az új rend apostoli alapgondolatát a pápa is, a zsinat is szívesen fogadta, de nem tartották megfelelőnek, hogy csak a prédikálásra külön rendet alapítsanak. Ince pápa azt tanácsolta Domonkosnak, hogy válasszon ki egyet a meglévő szerzetesi regulák közül, a püspöktől pedig kérjen egy templomot, s ebben az esetben megkapják a pápai jóváhagyást. De még mielőtt e jóváhagyásra sor kerülhetett volna, Ince pápa meghalt.

Domonkos visszatért Toulouse-ba és megtanácskozta társaival, hogy az ágostonos regulát tekintik életük alapszabályának, és azt egészítik ki sajátos céljuknak megfelelően. 1216-ban megkapták a Szent Romanus- templomot, és megkezdték a szerzetesi életet. A templom mellé lakószárnyat építettek, majd III. Honorius pápától megérkezett a jóváhagyás is. Ezzel a rendalapítás megtörtént.

1217. augusztus 15-én Domonkos misszióba küldte a testvéreit: négyet Spanyolországba, hetet Párizsba, négyet Prouille-be, a többiek pedig ott maradtak Toulouse-ban. Maga Domonkos Észak-Itáliába ment, és úgy gondolta, hogy az egyetemi városban, Bolognában, illetve Rómában fogja terjeszteni a rendet. 1218 februárjában a pápa ajánlólevelet bocsátott ki az egyházi előljárókhöz, amelyben figyelmükbe és oltalmukba ajánlotta a prédikátor testvéreket, márciusban pedig az alapítást jóváhagyó bullát küldte el Prouille-ba. A nyár folyamán Domonkos hazalátogatott szülőföldjére, és konventokat alapított Madridban és Segoviában, majd Párizson keresztül visszatért Itáliába. Állandó székhelye Bologna volt. Innen kereste fel háromszor a pápát, és három nagy utat tett Észak-Itália területén. Reginald testvért, aki kimagasló eredménnyel prédikált Bolognában, 1220-ban elküldte Párizsba. Rómában két kolostort alapított: a San Sistót az apácáknak, a Santa Sabinát pedig a férfi szerzeteseknek.

1220-ban és 1221-ben a domonkosok általános káptalan tartottak Bolognában, melyen elhatározták, hogy a rend tagjai mint közösség is lemondanak a földbirtokról, és ingatlan vagyonuk csak a konvent épülete és annak kertje lehet. Tevékenységük saját templomaikban az igehirdetés, a liturgia és a lelkek gondozása, s ebben nyújtanak segítséget a világi papságnak. Négy provinciát állítottak fel, és az általános káptalan a rend legfelső vezető szervének nyilvánították. Ezzel lett a domonkosok, vagy más néven a Prédikátorok rendje kolduló renddé.

Ebben a rendben az volt az újdonság, hogy felszentelt papok szerzetesi fogadalom szerint élnek, és teljesen a tanulásnak, a prédikálásnak és a lelkek mentésének szentelik magukat. Elvileg szigorú kolostori fegyelemben élnek, de ha ez a tanulást vagy a lelkek érdekében végzendő munkát gátolja, felmentést kapnak a kolostori élet egyes gyakorlatai alól.

Az 1221. évi általános káptalan után Domonkos felkereste Velencét, Trevisót és Veronát. Amikor visszaérkezett Bolognába, már beteg volt. Gyomorbántalmak kínozták, de ő minden zokszó nélkül viselte a fájdalmakat. Mielőtt meghalt, biztosította övéit, hogy halála után sokkal többet tesz értük, mint amikor még köztük volt. A haldoklók szentségeinek felvétele után 1221. augusztus 6-án halt meg. A következő szombaton temették el a bolognai Szent Miklós-templom szentélyébe.

A temetésen részt vett Hugolino bíboros is, aki, miután IX. Gergely néven pápa lett, 1234. július 3-án szentté avatta. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, augusztus 5-re. Havas Boldogasszony napjának bevezetésekor, 1568-ban augusztus 4-re helyezték. 1969-től augusztus 8-án ünnepeljük.

Az életrajzi források és a hagyomány figyelemreméltó részleteket elevenítenek fel a szent életéből.

Elbeszéli, hogy Domonkos édesanyja – mint ez sok más szent idesanyjával megtörtént – fia születése előtt álmot látott, és az álom prófécia volt a gyermek jövőjéről. Látott egy kicsi, tarka kutyát, amely a szájában fáklyát vitt, körbefutotta és lángba borította az egész földet. Ebben a domonkosok később magukra ismertek, amikor fekete-fehér ruhájukban és lángoló szavukkal, mint a nemes vadászkutyák – Nagy Szent Gergely hasonlította az igehirdetőket a kutyákhoz – elkergették a rókákat, amelyek az Úr szőlőjét pusztították.

Domonkos fiatal kanonok volt, amikor először megtérített egy lelket: Diego püspökkel úton voltak és Toulouse-ban megszálltak egy fogadóban. Egyszer csak kiderült, hogy a fogadás a katar eretnekek közé tartozik, s ő volt az első katar, akit Domonkos életében látott. Apostoli buzgósága azonnal cselekvésre indította: miközben a többiek éjszakai álmukat aludták, ő a fogadóssal beszélgetett, és végigvitatkozták vallási kérdésekről az éjszakát. Mikor pirkadni kezdett, a fogadós meghajolt az igazság előtt és megtért.

A katarok és a katolikusok közötti vitában gyakori volt az az eljárás, hogy mindkét fél pergamenre írta fel a maga tételét és annak bizonyítékait, majd döntőbírákra bízta: ítélik meg, melyik oldalon áll az igazság. Domonkos Montréalban szerkesztett egy ilyen iratot és átadta a bírónak. Mikor este a bírák kandallónál ültek, egyiküknek az az ötlete támadt, hogy vessék tűzbe Domonkos pergamenjét, s ha sértetlen marad, akkor nyilvánvalóan nem a katarok, hanem a katolikusok oldalán áll az igazság. A javaslatot elfogadták, és bedobták a tűzbe a pergament, ám egy váratlan szellőkés kivetette a kandallóból. Ugyanez történt másodszor, sőt harmadszor is: a pergamen sértetlen maradt. Akkor a bírák megegyeztek abban, hogy erről nem tudhat senki. Csakhogy az egyik bíró nem bírta tartani a száját, és híre ment a „csodának”.

Domonkos nagyon szeretett Carcassonében misszionálni. Amikor megkérdezték tőle, hogy mi ennek a magyarázata, azt válaszolta: „az, hogy itt az egész világ ellenség”.

Hiába jeleztek neki előre veszedelmeket, soha nem változtatta meg útirányát, sőt, minden veszedelem ellenére nyugodtan aludt az útszéleken. „Nem félsz a haláltól? – kérdezték tőle ámulva a katarok. – Mit tettél volna, ha elfogunk?” „Arra kértél volna titeket – válaszolta –, hogy ne egy csapással öljetek meg, hanem lassan tépjétek szét a testemet, hogy így részese lehessen a mennyei koronának.”

Még ma is megvan az útmenti kereszt Prouille mellett azon a helyen, ahol a következő történt: Domonkos jámbor énekeket énekelve ment, és beleütközött két rablóba, akik lesben álltak, hogy megöljék. Gondtalansága és nyugalma annyira lenyűgözte őket, hogy bénultan eresztették le a fegyverüket és kerekét oldottak.

Egyik missziós útján előkelő asszonyok fogadták be a házukba, akik maguk is hajlottak az albigensek tanítása felé. Mikor látták, hogy eledelül csak kenyeret fogad el, csak vizet iszik és éjszaka a puszta földön alszik, apostoli egyszerűségén úgy megrendültek, hogy megszilárdultak katolikus hitükben.

Amikor Domonkos első társait maga köré gyűjtötte, a toulouse-i székesegyházi iskola magiszterének, a híres Stavensbynek volt egy álma. Reggel, még a tanítás megkezdése előtt a szobájában váratlanul elnyomta az álom az írópultnál. A város egész vidékét látta, teljes éjszakai sötétségben. Hirtelen feltűnt hét csillag, melyek gyorsan mveltek fölfelé az égen, majd egyre több csillag követte őket, s végül az egész táj kivilágosodott. Erre felriadt, összekapkodta a könyveit és sietett az órára, hogy el ne késsen. Mikor belépett a terembe, ott állt előtte Domonkos hat társával. Azzal a kéréssel fordultak hozzá, hogy ők egészen friss igehirdetők, de szeretnék elmélyíteni hitbeli tudásukat, ezért a mester engedje meg, hogy hallgassák őt. A mester úgy fogadta őket, mint az ég küldötteit.

Megrendítő ereje van azoknak a feljegyzéseknek, amelyek Domonkos későbbi imádságos életéről maradtak ránk. Ezek szerint amikor a többi testvér nyugovóra tért, Domonkos megkezdte a maga lelki őrködését a templomban. Körbejárta a templomot: minden oltár és szentkép előtt megállt, mélyen meghajolt, letérdelt, majd leborult a földre úgy, hogy homlokával érintette a kövezetet. Ezt nagyon sokszor elismételte, s ha a szent hév elfogta, kitárt karral imádkozott a templom közepén. Az egész teste – mondta az egyik testvér – olyan volt, „mint egy lángoló nyíl, amely az Isten által

megfeszített íjról száll az ég felé”. Majd visszavonult a templom egyik sarkába, és ostorozni kezdte a vállát és a hátát. Közben kérő imádságokat mondott, olykor annyira hangosan, hogy felhallatszott a testvérek cellájába, s egyik-másik fel is ébredt rá. Ezután az oltár lépcsőjére térdelt, és ott folytatta imádságát. A testvérek többször látták elragadtatásban a föld felett lebegni.

Mindössze két vagy három órát aludt, köpenyébe burkolózva a templom kövezetén vagy az egyik padban. Nem is volt cellája és ágya. Reggel a kórusban ő volt az első. Naponta misézett és az átváltoztatástól az áldozásig hullottak a könnyei. Hosszasan elmerült a Szentírás tanulmányozásában, térdén tartva a hatalmas könyvet, ahogy Fra Angelico is megfestette. Ötvenegy éves volt, amikor egyik nagyon kimerítő apostoli útjáról, Velencéből visszatért Bolognába. Lázas volt, és nagyon fájt a gyomra. A beteget, hogy kínjain könnyítsenek, egy városon kívüli kolostorba vitték, ahol a nyári forróságot nem lehetett annyira érezni. A testvérek összegyűltek köréje, és így kezdett beszélni hozzájuk: „Hármas örökséget hagyok rátok: a szeretetet, az alázatosságot és a szegénységet. Ha valaki ezt az örökséget tőlem átveszi, társam lesz a mennyek országának öröklésében. Ne szomorkodjatok amiatt, hogy eltávoztok közületek, mert ahová most megyek, ott sokkal inkább a javatokra leszek, mint itt a földön.” Ezután kérte a haldokló szentségeit.

Akkor feltárult a templom ajtaja, és néhány testvér jött lábujjhegyen, de haragos sietséggel. „A plébános – háborogtak – azt mondja, hogy aki a templomában hal meg, azt ott is kell eltemetni!” Erre a haldokló Domonkos felemelkedett fektéből: „Soha! Én testvéreim lába alatt akarok nyugodni! Vigyetek ki innét, hogy az utcán halhassak meg, és jogom legyen ahhoz, hogy a saját templomunkban temessetek el!” Akkor a testvérek hordágyat készítettek, óvatosan ráfektették, és elvitték magukkal a Szent Miklós-templomba. Moneta testvér cellájában készítettek neki helyet, hiszen saját cellája nem volt.

Mikor egészen közelinek érezte a halált, csendesen felsóhajtott: „Készüljetek! Kezdjétek!” Elkezdték mondani a haldoklók imádságát. Mikor ezekhez a szavakhoz értek: „Jöjjetek segítségül, Isten szentjei! Jöjjetek, Urunk angyalai! Vigyétek az ő lelkét a Fölséges színe elé!” Domonkos az ég felé emelte karjait, s mintha két erős kéz ragadná meg és emelné magához, kilehelte lelkét.

Istenünk, ki Egyházadat arra méltattad, hogy Szent Domonkos életével és tanításával megvilágosítottad, kérünk engedd az ő közbenjárására, hogy földi dolgainkban oltalmat találjunk nálad, lélekben pedig egyre gyarapodjunk Benned!

Augusztus 10.

SZENT LŐRINC

Augusztus 10.

+Róma, 258.

Szent Lőrinc vértanú diakonus a legnagyobb tisztelettel körülvett szentek közé tartozik. A szentmise római kánonjában is helyet kapott, s a régi római naptárban kiemelt ünnep volt vértanúságának napja. Életéről azonban semmi, haláláról is csak néhány megbízható történeti adat maradt ránk.

Szent Ciprián karthagói püspök a nyolcvanadik levelében beszél Sixtus pápa és négy diakonusának vértanúságáról, de Lőrincről nem mond semmit. A későbbi hagyomány a pápa fődiakonusát látja benne, aki néhány nappal Sixtus pápa után csodálatos győzelmet aratott az üldözők felett. E későbbi hagyomány legnevesebb tanúja Szent Ambrus, aki ezeket mondja: „Amikor Lőrinc látta, hogy a püspökét halálba viszik, sírni kezdett. Nem azért, mintha sajnálta vagy féltette volna, hanem mert ő nem kísérhette a vértanúságba. Ezért így szólt hozzá: »Atyám, hová mégy a fiad nélkül? Szent püspököm, hová sietsz a diakonusod nélkül? Az áldozatot soha nem mutattad be nélkülem! Valami kivetnivalót találsz bennem? Méltatlannak tartasz arra, hogy magaddal vigyél? Vizsgálj csak meg, hogy mindig hűségesen szolgáltalak! Szolgádra rábízta Krisztus vérét, és most meg akarod tagadni tőle, hogy a te véredben is része legyen? Vigyázz, nehogy szó érje a bátorságodat, hiszen elutasítottad tanítványodat, s ez a mesternek nem válik dicsőségére! A nagy férfiak tanítványaik

harcában legalább úgy győztek, mint a sajátjukében. Így ajánlotta fel a fiát áldozatul Ábrahám, s így bocsátotta maga előtt a vértanúságba Péter Istvánt... « – Akkor Sixtus pápa így válaszolt: »Nem, fiam, nem mellőzlek, és nem is hagylak magadra. Előtted keményebb küzdelem áll. Én, az öreg, a könnyebb harc útját járom, reád azonban, aki fiatalabb vagy, dicsőbb győzelem vár a zsarnok felett. Hamarosan jössz majd utánam, hagyd abba a sírást! Három nap múlva követni fogsz. Ez az idő méltányos a pap és a diakonus között. Nem illik, hogy a mester oldalán harcolj, mintha segítségre szorulnál. Miért akarsz az én testi halálomban részesedni? Rád hagyom teljes örökségemet. Miért vágyódsz testi jelenlétem után? A gyenge tanítványok megelőzik mesterüket, az erősek a nyomában járnak. Mesterük nélkül győznek már, mert nincs többé szükségük a tanításra. Ezért hagyta maga után Illés Elizeust. Most rád hagyom, hogy kövess engem a férfias erényekben...« (De officiis I. 41.)

Szent Ambrus ezt nem maga költötte, hanem az átvett hagyományt öntötte formába. Lőrinc pedig ebben a hagyományban a rómaiak által annyira becsült férfias erények megtestesítője lett, aki az erőszakos haláltól sem riadt vissza, és erősebbnek bizonyult a halálnál. Ez mutatkozik meg Lőrinc halálában, ahogyan Ambrus elbeszéli: rostélyon égették meg, és a lángok között így szólt a hóhérhoz: „Ez az oldalam már megsült, fordíts meg és egyél belőlem!”

A forrást azonban, amelyből Ambrus ezt a hagyományt merítette, nem ismerjük. S mindaz, ami ezen kívül mint épületes történet kialakult a szent vértanúról, már jámbor hozzáadás a történeti maghoz. Annyi azonban kétségtelen, hogy Lőrinc diakonus kapcsolatban állt Sixtus pápával, és vértanúságuk közvetlen egymás után történt. Az is beleillik a történeti összefüggésbe, hogy Lőrinctől az Egyház kincseinek kiadását követelik, hiszen Valerianus és pénzügyminisztere szemet vetett az Egyház vagyonára.

Szent Lőrinc életrajzához a 4. század vége után újabb elemek adódtak. Így például tudni vélük, hogy Lőrinc Hispániából származott, és Sixtus pápa akkor ismerte meg, amikor egy toledói zsinaton részt véve Hispániában járt. Ő vitte magával Rómába. Ezzel az adattal az a nehézség, hogy az első toledói zsinat 589-ben volt. De ennek ellenére a legenda állítása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Lőrinc tisztelete elterjedjen Hispániában.

Egy másik hagyomány ezzel szemben nagyon fontos történeti adatokat őriz. Egészen a 4. század elejéig követni lehet visszafelé azt, hogy Rómában Lőrinc ünnepét augusztus 10-én ülték meg, és vértanúsága helyét a Via Tiburtina mellett tisztelték. E helyen már Nagy Konstantin bazilikát építtetett, és a templom hamarosan keresett zarándokhellyé vált. Ma is a hét római főtemplom közé számolják. S ezt a két adatot – halála dátumát és a vértanúság helyét – mint megbízható történeti adatot kell elfogadnunk. A részleteket közlő, párbeszédekkel gazdagított legenda pedig azt a szeretetteljes tiszteletet fejezi ki, amellyel a római egyház egykori diakonusát vette körül.

Tagadhatatlan, hogy Lőrinc hosszú időn át a leginkább tisztelt szentek közé tartozott. Amikor I. Ottó császár 955-ben Augsburg mellett Lech mezején győzelmet aratott a kalandozó magyarok felett, éppen augusztus 10-e, azaz Szent Lőrinc ünnepe volt, ezért tisztelete nagyon fellendült német földön. Spanyolországban pedig, hivatkozva állítólagos hispániai származására, valóságos nemzeti szentnek tekintik. Erre a tiszteletre az is hatással volt, hogy a művészek nagyon gyakran ábrázolták együtt a két vértanú diakonust: Lőrincet és Vincét (lásd január 22-én). Amikor II. Fülöp 1563–1584 között az Escorialt, királyi palotáját építtette, az épület tervében is kifejezésre juttatta Lőrinc iránti tiszteletét. A palotával engesztelést akart nyújtani egy elpusztult Lőrinc-templomért, és az 1557. augusztus 10-én aratott győzelmét szintén Lőrincnek tulajdonította. Ezért az egész palotaegyüttes alaprajza a vértanú diakonus rostélyát mintázza.

Lőrinc mint diakonus különösen gondot viselt a szegényekre és a betegeknek. Mivel fődiakonus volt, másik hat társának munkáját is ő irányította. Maga is mosta a szegények lábát, és rendszeresen osztott közöttük alamizsnát. Legendája elmondja, hogy sok beteget gyógyított meg csodálatos módon, és vakok szeme világát is visszaadta.

Mikor letartóztatták, a bíró első kérdése az Egyház kincseire vonatkozott. Szerinte ugyanis az Egyház mérhetetlenül gazdag volt, és nyilvánvalóan Lőrinc a kincstárnok. Hallották ugyanis és jelentették a bírónak is, hogy a pápa, mikor elhurcolták, odakialtotta neki, hogy ossza szét az Egyház kincseit.

Lőrinc kért a bírótól három napot, s megígérte, hogy elhozza az Egyház kincseit. Mikor a kiszabott három nap eltelt, megjelent egy sereg koldussal, bénával és beteggel, és azt mondta a bírónak: „Íme, itt vannak az Egyház kincsei!” A bíró úgy vélte, hogy gúnyolódik vele, ezért azonnal átadta Lőrincet a hóhérnak.

Mint sok más vértanúnak, a kivégzés előtt még egy lehetőséget adtak a haláltól való menekülésre, és felszólították Lőrincet: „Áldozz az isteneknek, vagy egész éjszaka kínozni fogunk!” A győztes válasza így hangzott: „Az én éjszakám nem ismer sötétséget, és minden ragyogó fényben úszik!” Akkor hozták a rostélyt, rábilincseltek, és a tűz fölé tették. – A hívő nép pedig később az augusztus 10-e körül látható hullócsillagokat így nevezte el: „Lőrinc könnyei”.

Istenünk, ki Szent Lőrinc diákonust az irántad való szeretettel képessé tetted arra, hogy hűségesen szolgáljon neked és elszenvedje a vértanúságot, kérünk, taníts meg minket is hozzá hasonlóan szeretni, és segíts, hogy amit tőle megtanultunk, azt tettekre is váltsuk!

Augusztus 11.

ASSISI SZENT KLÁRA

Augusztus 11.

*Assisi, 1193/94. január 20. vagy július 16. +San Damiano-kolostor, 1253. augusztus 11.

Favarone lovag és Hortulana asszony elsőszülött leánya volt Klára. Családi palotájuk Assisi központjában, a San Rufinóról elnevezett székesegyház terének egyik oldalán állt. Klára még kisgyermek volt, amikor a városban összetűzések kezdődtek a nemesség és a polgárok között. Családja, amely az ősi és gazdag Offreducci-Favarone nemzetséghez tartozott, természetesen az összecsapások középpontjába került. A polgárok egyre türelmetlenebbül követelték jogaikat, s végül, 1198-ban megostromolták, bevették és le is rombolták a város felett épült Rocca Maggiorét, amely az arisztokrácia hatalmának szimbóluma volt. 1202-ben háború tört ki Assisi és Perugia között, s Klára családjának egy időre el kellett menekülnie Perugiába, mert nem voltak biztonságban a kereskedőktől és a polgároktól.

Különös, hogy ezekben az összetűzésekben az ellenség, a polgárok soraiban küzdött egy ifjú, aki később olyan meghatározó szerepet játszott Klára életében: a gazdag posztókereskedő, Pietro Bernardone fia, Ferenc. Klárának két húga volt: Ágnes és Beatrice. Édesanyjuk, Hortulana asszony mindhármukat őszinte jámborságra nevelte, és megtanította őket mindarra, amit akkoriban egy előkelő leánynak későbbi házassága érdekében tudnia kellett. Klára későbbi írásaiból kitűnik, hogy választékos latinsággal tudott fogalmazni, de a háztartással kapcsolatos munkák és a hímzés is ismerős volt számára. Hosszú betegsége napjaiban, amikor már kolostorban élt, nagyon szép oltárterítőket és liturgikus ruhákat hímzett. Így nőtt fel, mit sem sejtve abból, hogy Isten milyen életet szánt neki.

A maga idejében ifjak tűntek fel Klára életében, köztük Bernardo di Ranieri, aki nagyon komolyan pályázott Klára kezére. Nem is csoda, hiszen Klára egész lényé meggyerően bájos volt, jóságot és kedvességet sugárzott. A rokonság biztosra vette, hogy a szokásos pályát fogja befutni: egy fényes házassággal tovább gyarapítja a család vagyonát, és öregbíteni fogja hírnevüket is. Klára azonban nem hajlott arra, hogy mások kedvéért fogadjon el megszokott formákat, s attól még inkább idegenkedett, hogy megfontolás nélkül alávesse magát a nemzetségfő, Monaldo nagybácsi terveinek.

Természetesen ő is hallott mindenről, ami Ferenc körül történt. Tudta, hogy a városból többen is csatlakoztak Ferenchez, sőt, két unokaöccse, Silvestro és Rufino is követője lett a szegénység útján. Az is tudomására jutott, hogy III. Ince pápa szóban jóváhagyta Ferencék életmódját. És 1210-ben Klára meghallotta Ferencet, amint a dóm mellett prédikált. Szavai, melyekkel a megfeszített Krisztus radikális követéséről beszélt, megindították Klárát. Csak éppen az nem volt világos Klára számára, hogy mit tehet? Ekkor Ferenchez fordult tanácsért, aki által Isten hívő szava eljutott hozzá. A régebbi legenda elmondja: „Szent Ferenc atyánk a világ elhagyására buzdította. Élénk érveléssel mutatta meg

neki, hogy milyen ostoba a világ reménysége, milyen álnok a világi dicsőség, és arra tanította, hogy a szüzesség drágagyöngyét őrizze meg annak a csodálatos Vőlegénynek, aki az emberek iránti szeretetéből lett emberré.”

Mindezekből egyértelműen következett, hogy Klárának el kell szakadnia a gazdagságtól, csak az nem volt világos, hogy utána hogyan kell élnie. Egyelőre azonban Istenre bízta a dolgot, aki meghívta, hogy Ő majd megmutatja a folytatás útját is. Ferenc azt tanácsolta Klárának, hogy Virágvasárnap – 1211. március 18-án – ünnepi öltözképpen menjen a székesegyházba misére. A püspököt értesítették Klára tervéről, ezért, miután megszentelte a pálmaágakat a körmenet előtt, lejött a szentély lépcsőjén, és egy ágat a lépcső aljában álló Klára kezébe adott, jelezvén ezzel, hogy a maga részéről hozzájárul kolostorba vonulásához.

Klára tudta, hogy a családja minden erejével ellenezni fogja kolostorba lépését, ezért a következő éjszaka egy barátnője kíséretében megszökött szülei házából. Maguk mögött hagyták a várost, és lefelé ereszkedtek a síkságon levő erdő felé, amelyben a Porciunkula nevű Szűzanya-kápolna állt. E kápolnában Klára letette minden ékességét, és Szent Ferenc kezéből magára öltötte a bűnbánók szürke ruháját, fátylát, és derekára kötötte a bűnbánat kötelét.

Ami ezen az éjszakán történt, az egy végsőig elszánt lélek bátor tette volt. A rokonok teljesen elképedtek, amikor másnap kiderült, hogy mit tett Klára, aki akkor már a Bastia melletti Szent Pál bencés apácakolostorban volt, ahova az éjszaka folyamán Ferenc elvitte őket. A rokonok minden módon, szépszerével és erőszakkal vissza akarták vinni Klárát a városba, de nem tudták eltántorítani szándékától. Mikor már sokáig húzódott a meddő vita, Klára az egyik kezével megragadta az oltárterítőt ezzel a régi szokás szerint menedékjogot kért a templomtól –, másik kezével pedig lekapta fejről a kendőt, s a rokonok meglátták lenyírt fejét. Ebből megtudhatták, hogy Klára visszavonhatatlanul Istennek szentelte magát.

Mikor a rokonok elmentek, az apácák úgy határoztak, hogy a várható zaklatások miatt jobb lesz, ha Klára és barátnője elhagyják a kolostort, és máshova mennek. Ezért mentek át a Panso melletti San Angelo-kolostorba. Itt egyszer csak bezörgetett a húga, Ágnes, hogy ő is apáca akar lenni. Ettől aztán a családfő, Monaldo nagybácsi elvesztette a türelmét. Elküldött egy csoport férfit, hogy erőszakkal hozzák vissza Ágnest. Ők meg is jelentek a kolostorban, de Klára imádsága erősebbnek bizonyult náluk, így Ágnes is hamarosan magára öltötte Szent Ferenc kezéből a bűnbánó nővérek ruháját. Az apácák azonban itt is féltek a további következményektől, ezért április végén útjukra bocsátották a „szökevényeket”. Ferenc ekkor úgy határozott, hogy véglegesen az Assisi melletti San Damiano-kápolna mellett telepíti le őket. Itt alakult meg a ferences apácák első kolostora.

Klára haláláig a kolostor lelki anyja volt. Sokan határozták el, hogy csatlakoznak hozzá. Nemcsak a legkisebb húga, Beatrice, hanem édesanyja, Hortulana asszony is, amikor megözvegyült, felvételét kérte a kolostorba. De a San Damianóban csak az tudott megmaradni, aki szerette a szegénységet, mert ezeknek a nővéreknek a szegénység nem valami ábrándos kényelem, hanem kegyetlen valóság volt. Klára tett ugyan csodákat, s amikor az üres olajoskorsót áldásával megtöltötte, vagy kenyeret szaporított, örömmel adtak hálát, mindazonáltal a kolostorban igazán szegénység uralkodott. És Klára mégis ujjong Prágai Szent Ágneshez írt levelében: „Ó, boldog Szegénység! Örök gazdagságot rejt magában azok számára, akik szeretettel ölelik magukhoz! Ó, szent Szegénység! Isten a mennyek országát ígéri és a boldog élet hervadhatatlan koszorúját adja annak, aki birtokolja a szegénységet és törekszik utána. Ó, Szegénység, mennyire tetszel Istennek! Az Úr Jézus Krisztus, ki a mennyet és a földet kormányozza és vezérli, aki szólt, és mindenek lettek, páratlanul magához ölelt!”

De ezért a szegénységért Klárának hosszasan meg kellett küzdenie. Az Egyház ugyanis a IV. lateráni zsinaton, 1215-ben úgy rendelkezett, hogy az új szerzetesi közösségnek a már meglevő regulák közül kell megválasztaniuk életszabályukat. Klaráék számára legkézenfekvőbb a bencés apácák regulája lett volna, de ez a regula azt a szegénységet, amelyet Klára Ferencről megismert, nem biztosította. A régi rendeknél ugyanis általános volt, hogy a szerzetesek és apácák személy szerint lemondtak minden vagyonról, a rendnek azonban, s az egyes kolostoroknak is volt ingatlan vagyona, amiből a szerzetesi közösségek ellátását tervszerűen biztosíthatták. Ferenc pedig olyan regulát adott testvéreinek és nővéreinek is, amely szerint nemcsak egyenként, hanem közösségben sem birtokolhatnak semmit, és megélhetésükért koldulniuk kell. Ahhoz pedig, hogy törvényesen élhessenek ebben a formában,

Klárának meg kellett szereznie a pápai jóváhagyást. Ezért harcolt a szó szoros értelmében mindhalálig. Nem türelmetlenkedett, nem lázadozott, de harcolt, nagyon következetesen.

Először azt sikerült elérnie, hogy III. Ince pápa megadta a klarissza apácáknak a szegénység privilégiumát, ami annyit jelentett, hogy a ferences apácákat senki nem kényszeríthette arra, hogy vagyont fogadjanak el. Ehhez azonban a pápai kancelláriának nem volt kész formulája, mert ilyen még nem fordult elő a joggyakorlatban. Ezért maga a pápa fogalmazta meg ezt a különös jogszabályt. A regula jóváhagyását IV. Ince adta meg 1253. augusztus 9-én, Klára a halála napján vette kézhez. Életének ez volt a legnagyobb öröme. Amikor 1253. augusztus 12-én eltemették, e bulla egy példányát a kezébe tették, és úgy helyezték sírba.

Nagy elszántsággal kezdte kolostori életét, és nagyon sokat követelt önmagától, annyira, hogy Szent Ferencnek kellett közbeszólnia, és a vezeklésnek korlátot szabnia. Nővéreitől azonban nem kívánta meg ezt a szigort, sőt, állandóan mérsékleltre és józanságra intette őket a vezeklésben.

1244-től kezdve szinte egyhuzamban ágyban fekvő beteg volt, a nővéreit mégis anyai gondoskodással irányította. Minden nehézségen csodálatos energiával lett úrrá.

IV. Ince pápa két alkalommal is felkereste. Megrendítő találkozások voltak ezek a pápa és a szegény, ágyban fekvő apáca között. Az egész pápai udvarból leginkább Hugolino bíboros fogta fel a szent jelentőségét, az a Hugolino, aki később IX. Gergely pápa lett. Így írt Klárának: „Rád bízom a lelkemet, és úgy ajánlom a gondjaidba, ahogyan Krisztus a kereszten Atyjának ajánlotta a lelkét. Az ítélet napján majd számot adsz róla, ha nem fogsz gondoskodón törődni a lelkemmel. Én ugyanis bizonyos vagyok abban, hogy eléred a legfőbb Bírónál azt, amit állhatatos önátadásoddal és számtalan könnyeddel kérsz.”

A bíboros ezzel kifejezte azt, amit Klára is világosan tudott, sőt ebben látta a szerzetesi élet legmélyebb jelentését az Egyházban: másokért állni az Úr színe előtt. Prágai Ágnesnek ezt írta egy alkalommal: „Hogy az Apostol szavaival éljek, Isten segítőtársnőjének tekintelek, és támasz vagy az ő titokzatos teste törekeny tagjai számára.” E szavakkal Klára a saját korát messze túlhaladó megértésről tanúskodik. Ő ugyanis a kolostor csendjében, kiszakítva a világ forgatagából, abból a felismerésből formálta meg az életet, hogy a szerzetesek az egész titokzatos test minden tagjáért felelősek, életük összefügg az összes keresztény életével, és sokaknak segítségére vannak. Ezzel elzárt szegénységük apostoli távlatokat nyert.

Amikor Klára 1253. augusztus 11-én meghalt, a pápa bíborosaival együtt eljött Perugiából a temetésére. 1255. augusztus 15-én avatták szentté. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, augusztus 12-re. 1969-től augusztus 11-én ünnepeljük.

Szent Kláráról, aki volt annyira bátor, hogy Szent Ferenc szavára teljesen megtérjen a szegény Krisztus követésére, majd egy új női rend alapítója lett, amelyet róla később a klarisszák rendjének neveztek, a saját levelei és Szent Ferenc életrajzírói tudósítanak.

Amikor nyilvánvaló lett, hogy Klára megszökött az atyai házból – tizennyolc éves volt, és jelentősegteljesen a ház kiskapuján távozott, amelyen át a halottakat szokták kivinni –, a felháborodott rokonok a kolostorába siettek, hogy hazavigyék. Amikor sem szép szóra, sem fenyegetésekre nem változtatta meg a szándékát, már csak azon sopánkodtak, hogyan tudott ilyen nyomorúságos sorsot választani magának. De amikor hat nappal később Ágnes nevű húga is követte, a rokonság magán kívül volt a haragtól. Tizenkét erős férfi kelt útra, hogy ők majd hazahozzák ezt a bolond leányt. Megjelentek a kolostor előtt, és kiadását kérték. Mikor ez nem történt meg, egyikük berontott, és a hajánál fogva kifelé vonszolta Ágnest, a többiek pedig ütötték és rugdosták. Ágnes kétségbeesetten kiáltott Klárához segítségért. S akkor hirtelen – mondja a legenda – Ágnes teste olyan nehéz lett, hogy meg sem tudták mozdítani. Mind a tizenkét férfi nekifeszült, hogy kimozdítsák a helyéből, de sikertelenül. Végül Klára megeskette őket, hogy felhagynak zaklatásaikkal, és békében hagyják hűgát. Akkor megszégyenülten és dolguk végezetlenül tértek haza.

Amikor évekkorábban Ferenc helyreállította az összedőlőfélben lévő San Damiano-templomocskát, így hívta segítségül a környéken dolgozó parasztokat: „Gyertek és segítsétek

felépíteni a San Damianót, mert itt egykor apácák fognak élni, akiknek szent élete öröme szolgál majd a mennyi Atyának és a szent Egyháznak egyaránt.” Ide hozta a két nővért, és hamarosan több Istennek szentelt szűz is csatlakozott hozzájuk. A nép pedig, találóan, Damianói Szegény Nővéreknek nevezte el őket.

A Klára körül élő nővérek szegénysége olykor olyan méreteket öltött, hogy napokon át nem volt mit enniük, és nyilvánvaló csoda mentette meg őket az éhenhalástól. Egy alkalommal – ez akkor történt, amikor a vidéken egy szűk esztendő rossz aratása miatt éhínség támadt – a nővéreknek mindössze egy kenyere volt. Klára pedig, Istenbe vetett bizalma jeleként, kezébe vette, megáldotta és osztotta a nővéreknek mindaddig, amíg valamennyien ettek és jóllaktak. Máskor meg egy korsót töltött meg olajjal az áldásával. A laikus testvér, aki jött, hogy elinduljon a városba olajat koldulni a nővérek számára, és a csodáról mit sem tudott, félig ámulva, félig bosszankodva mondta: „Ezek a nővérek bolonddá akartak tenni, hiszen a korsó tele van olajjal!”

Amikor évekkel később a pápa mégis rá akarta beszélni, hogy a tulajdonjogot valahogyan vegye bele a regulába – így akarta megóvni a nővéreket a végső szükségstől –, Klára első megdöbbenésében szóhoz sem jutott. Aztán nagy elszántsággal így szólt: „Szentatyám, én soha nem egyezem bele abba, hogy feloldozzál engem Krisztus követése alól!”

E szegénység szellemében válaszolt Klára nagyon talpraesetten akkor is, amikor a ferencesek főnöke visszahívta a nővérek lelki gondozását végző ferences papot, mondván, hogy egy apácakolostorban semmi keresnivalója nincs egy papnak. A nővérek nehezen viselték az intézkedés következményeit, Klára pedig rövid úton elbocsátotta azt a két laikus testvért, akiket a rend azért állított melléjük, hogy számukra kolduljanak, és ne kelljen elhagyniuk a klauzúrát. Ezt mondta: „Üzenem a miniszter generálisnak, hogy nincs szükségünk a testi kenyerünkről gondoskodó emberekre, ha megvonják tőlünk a lelki táplálékot.” Ez a szó Rómáig elhatott, és a pápa elrendelte, hogy a kolostor kapja vissza a papját.

Abban az időben, amikor Ferenc még gyakran megfordult a San Damianóban, hogy lelki beszélgetéseket folytasson a nővérekkel, Klára ismételtén kérte, engedje meg, hogy még egyszer lemelessen a Porciunkula-kápolnába, és imádkozhassék ott, ahol megkezdte a szerzetesi életét. Ferenc a kérését következetesen elutasította mindaddig, amíg a többi testvér szemére nem vetette keményszívűségét. Akkor engedett a kérésnek és meghívta Klárát a Porciunkulába. Parancsára a testvérek a puszta földre terítettek asztalt abban a házikóban, amelyet a kápolna mellé építettek. Mikor pedig imádság után asztalhoz telepedtek, Ferenc beszélni kezdett. Oly szépen beszélt Istenről, hogy teljesen megfeledeztek az étkezésről, és valamennyien elragadtatásba estek, a környék lakói pedig úgy látták, hogy a kápolna lángokban áll. Sietve jöttek, hogy oltssák a tüzet, de látták, hogy valamennyien sértetlenek, és elragadtatásban az Úrnál vannak.

Amikor Szent Ferenc a halálán volt, egy testvért felküldött a San Damianóba ezzel az üzenettel: „Menj föl, és mondd meg Klára nővérnek, hogy tegyenek félre minden bánatot és fájdalmat amiatt, hogy többé nem látnak engem. Legyenek nyugodtak, mert fognak még látni, és megvigasztalom őket.” És valóban: a temetési menet, amely a Porciunkulából vitte fel a városba a szent testét, kitérőt tett és érintette a San Damiano-kolostort is. „Az ablak előtt, amelyen át a nővérek az Úr szent testét szokták magukhoz venni, eltávolították a vasrácsot. A testvérek leemelték a hordágyról Ferenc testét, karjukra vették és hosszasan ott tartották az ablak előtt, hogy Klára anya és leányai láthassák. S jóllehet siratták és fájlalták elvesztését, nagy vigasztalásban volt részük, hiszen Isten után Ferenc volt a vigaszuk ebben a világban.”

Egy másik történet mutatja, hogy mennyire becsülte Klára a tudományt és az alázatosságot. Egyszer egy teológiai doktor jött a kolostorba, és prédikált. A prédikáció közepén egyszer csak Egyed testvér fölkiáltott: „Hallgass, most én akarok prédikálni!” A szónok azonnal elhallgatott, és Egyed testvér ajkáról áradt a kegyelem elragadtatott igéje. Bizonyos idő múltán, befejezve a szólást, mondta a tudós teológusnak: „Most pedig, testvér, fejezd be a prédikációd!” – és a magiszter be is fejezte. Emiatt Klára igen örült és azt mondta: „Ma beteljesedett Ferenc atyánk szívének vágya, aki egyszer azt mondta nekem: »Azt szeretném, ha összes paptestvéreim olyan alázatosak lennének, hogy még a teológiai doktor is félbeszakítaná a beszédét, ha egy laikus testvér szólni akar.« Mondom nektek,

testvérek – zárta le a dolgot Klára –, ez a tudós jobban épülesemre szolgált, mint ha a szemem láttára egy halottat támasztott volna fel.”

1240-ben, amikor II. Frigyes szaracén katonái átvonultak Umbrián, veszedelem fenyegette a kolostort is. A katonák úgy vélték, könnyű zsákmány lesz a város falai előtt védtelenül álló kis kolostor. Mikor feltűntek a környéken, az apácák megrémültek, csak Klára anyja nem veszítette el a bátorságát. Imádságban így könyörgött: „Uram, óvd meg a te szolgálóidat, akik magukat nem tudják megvédeni ebben a veszedelemben!” Akkor egy fiú hangja szólalt meg: „Mindig megőrizlek titeket!” Klára megparancsolta a nővéreknek, hogy tovább már ne féljenek. Betegágyát a kolostor kapujához vitette, és megkérte a kolostor papját, hogy hozza ki az Oltáriszentséget a támadók ellen. A szaracénok pedig, akik már fenn voltak a falakon, ebben a pillanatban rémülten meghátráltak. Néhány évvel később, amikor Aversai Vitalis állt seregével Assisi előtt, ugyancsak Klára imádsága fordította el a veszedelmet.

Röviddel a halála előtt igen heves fájdalmak lepték meg, és Rainald testvér türelemre akarta inteni. Ő így válaszolt: „Kedves testvér, amióta Isten szolgálja, Ferenc közvetítésével megismertem az Úr Jézus kegyelmét, semmiféle fájdalom nem teher, semmi vezeklés nem nehéz, és semmiféle betegség nem elviselhetetlen számomra.” És ő vigasztalta síró nővéreit. Majd így szólt magához: „Most indulj bátran, hiszen jó vezetőd van!” És az egyik nővér a könnyein keresztül látta, hogy odalép az ágyhoz egy ragyogó női alak, kíséretével együtt, átöleli Klárát, s az egyik kísérője ékes köpenyt borít a vállára.

Istenünk, ki Szent Klárát irgalmasan megtanítottad a szegénység szeretetére, kérünk, az ő közbenjárására engedd, hogy a szegénység szellemében követhessük Krisztust, és így eljuthassunk szent színed látására!

Augusztus 13.

BOLDOG XI. INCE PÁPA

Augusztus 13.

*Como, 1611. május 19. +Róma, 1689. augusztus 12.

A Comóból származó Odeschalchi Benedek nagyon gyors és sikerekben gazdag egyházi pályát futott be. Kezdetben katonatiszt akart lenni, Nápolyban jogi doktorátust szerzett, majd elhatározta, hogy pap lesz. 1645-ben, mindössze harmincnégy esztendősen bíboros lett. Közismert volt példás élete: tisztasága, egyszerűsége, fáradhatatlan jótékonyága. A harmincéves háború utolsó éveiben Ferrarában volt pápai követ. Miközben a mindenfajta népből való csapatok átvonultak a velencei köztársaság területén és nyomorgatták az egyébként is éhező népet, Benedek „a szegények atyja” nevet vívta ki magának. XIV. Lajos királlyal és udvarával szemben mindvégig a pápa oldalán állt, amit a király nem felejtett el neki. 1670-ben ugyanis, mikor a pápaválasztáson Odeschalchi kapta a legtöbb szavazatot, vétót jelentett be és megakadályozta megválasztását. Hat évvel később, mikor ismét konklávét tartottak, a választás újra Odeschalchira esett. Két hónapig tartottak a tárgyalások, míg XIV. Lajos hozzájárult a koronázáshoz. XI. Ince ilyen körülmények között foglalta el Szent Péter székét.

A pápa Versailles erkölcsstelen légkörével szemben az élő lelkiismeret volt. Isten törvényeit képviselte, és útvjáról sem hízelgéssel, sem fenyegetésekkel nem tudták letéríteni. Védte az Egyház szabadságát a király önkényével és az állam mindenhatóságával szemben. Kitért minden diplomáciai fogás elől, és egyetlen felség, a felséges Isten előtt hajolt meg. A korabeli laza erkölcsi fölfogást, melyet teológusok és erkölcsan-professzorok is védelmeztek, hatvanöt tételben foglalta össze és ítélte el. A keresztényektől erőik teljes megfeszítését kívánta a törvény megtartása és üdvösségük érdekében. Ilyen tételekről volt szó: „Isten nélkülünk akar működni bennünk, ezért minden egyéni cselekedet rossz, amit valaki magától végez. A lelki élet abban áll, hogy elhagyva mindent, Istenre hagyatkozik az ember, mellőzve a bűnbánatot, a szentek tiszteletét, az imádságot; még a kísértésekkel sem kell törődni.” A pápa ilyen kérdésekben nem volt elnéző a híres római lelkivezetővel, de még a pápai szenátus tagjával sem: a spanyol Molinát bebörtönöztette, Petrucci bíborosnak pedig vissza kellett vonnia tanítását.

Legnagyobb összecsapása a francia királlyal, XIV. Lajossal volt. A harc nem az Egyház hatalmi vagy területi követelései, hanem szabadsága körül folyt. Amikor két francia püspök – akiket a király elmozdított hivatalukból, mert nem ismerték el beavatkozási jogát – Rómába fölbebezett, Ince úgy látta, lépnie kell, hogy megakadályozza Franciaország fokozatos elszakadását Rómától. Három hivatalos levelet küldött a királynak, mondván: szeretné megőrizni őt az ég haragjától, de semmi áron sem hajlandó álláspontján változtatni, s inkább hajlandó az igazságért mindent elviselni. A király válasza az volt, hogy összehívta a francia papságot, s a gyűlésen megfogalmazták az úgynevezett Gallikán Artikulusokat, melyekben leszögezték a francia egyház függetlenségét a pápával szemben. Kinyilvánították, hogy a király világi dolgokban teljesen független az egyházi hatalomtól, s a pápának nincs joga a király letételére.

A pápa hatalmát az egyetemes zsinatok és a gall egyház szokásai korlátozzák, s tanítás dolgában is, ha döntenie akar, szüksége van az egész Egyház beleegyezésére. A pápa így kezdte válaszlevelét: „Anyám fiai ismét reám támadtak”, és teljes határozottsággal elutasította a törvénycikkeket. A pápai tiltakozás rendkívüli hatást váltott ki a hívő francia nép körében. A nép zöme ugyanis nem állt az udvar által kinevezett püspökök oldalára, de a király hatalmi kormányzásával szemben nem merték nyíltan megvallani fölfogásukat. A király a püspökjelölteket meg akarta esketni a négy törvénycikkre, a pápa ellenben megtagadta a kinevezéshez való hozzájárulást, így nem kevesebb mint harmincöt püspöki szék maradt hamarosan betöltetlen. Amikor a francia küldöttek egyre követelőzőbben léptek föl Rómában, a pápa kiközösítéssel válaszolt, s közölte a királlyal, hogy rá is vonatkozik az egyházi büntetés. XIV. Lajos végül is engedett, de csak két évvel Ince halála után.

Ha a pápa föltétel nélkül engedett volna a királynak, s főként támogatta volna I. Lipót császár elleni támadásait, talán megnyerhette volna a Napkirály segítségét saját nagy célja szolgálatára. A pápa életének nagy célja ugyanis, melyért halála pillanatáig küzdött, az volt, hogy megszabadítsa a török veszedelemtől a Nyugatot. Ez nemcsak az egykori fiatalember romantikus terve volt, aki szívesen szállt volna hadba a török ellen, hanem mint pápa, éppen látta az egyetlen ellenszerét annak a veszedelemnek, amely Isztambul felől leselkedett a kereszténységre. Ince megválasztásával majdnem egyidőben ugyanis új nagyvezír került az oszmán haderők élére, Kara Musztafa, kinek terveiről szörnyűségeket regéltek. Meg akarta hódítani Pozsonyt, Bécsét, Prágát, majd Németországon keresztül el akarta érni a Rajnát, hogy leszámoljon XIV. Lajossal, majd Itáliába vonulva legyőzze Rómát, és szultáni istállóvá alakítsa a Szent Péter-templomot. 1683 tavaszán mintegy 160.000 fős török sereg indult el, hogy Thököly csapatai segítségével megdöntse a Habsburgok birodalmát, s utána diadalmas hadjáratokat folytasson nyugat és dél felé.

A pápa tudott erről a veszedelemről. Többéves tárgyalással sikerült I. Lipót és Sobieski János lengyel király között létrehozni a szövetséget, melyhez később Velence és Olaszország is csatlakozott. Franciaországtól csak szép szavakat és a tervei meghíúsítására folytatott titkos aknamunkát kapott. Lajos király fölbujtotta a törököket Ausztria ellen; megpróbálta minden áron távol tartani a lengyel királyt a szövetségből, s a maga oldalára állítani a legerősebb német választófejedelmeket, pl. Brandenburg és Bajorország fejedelmét. Közben a pápa fáradságot nem ismerve dolgozott a keresztény erők összefogásáért, és minden módon próbálta megteremteni a hadviselés anyagi feltételeit.

XI. Ince pápa személyes odaadása, melyet a papság általános lelkesedése kísért, az egész világot fölrázó intelmek s a szüntelen imádság végül nem maradt eredménytelen. A török sereg július 12-én elérte és ostrom alá vette Bécsét. A császár, a lengyel király és a birodalmi rendek, valamint a királyi Magyarország egyesült serege, mely a Bécs melletti Kahlenbergen táborozott, két hónap múlva fölszabadította a várost. A törökök teljesen fölbomlott hadrendben menekültek, s kb. tízezer embert vésztettek.

A győzelem alkalmából veretett éremre a pápa ezt íratta: „A te jobbod, Uram, lesújtott az ellenségre”. Örök időkre elrendelte, hogy hálaünnepként szeptember 12-én Mária nevét ünnepeljék a keresztények a Nyugat megszabadulása emlékére. Néhány ütközet erejéig próbáltak a törökök ellenállni, de a győztes hadjárat folytatódott, s egymás után szabadult föl Esztergom, Buda, Belgrád. A pápa keresztes hadjárata a törökök ellen így teljes sikert aratott.

Ince pápa 1689. augusztus 2-án halt meg. A 18. század végén indították el boldoggáavatási eljárását, melyet a franciák tiltakozása miatt félbe kellett szakítani, így a boldoggá avatásra csak 1956. október 7-én kerülhetett sor.

Istenünk, ki Boldog XI. Ince pápát megerősítetted, hogy biztosítsa Egyházad szabadságát, győzelmet arasson a hit ellensége fölött, s a hívekben megújítsa az erényes életet, közbenjárására, kérünk, engedd, hogy mi is erős hittel diadalmaskodjunk a gonosz lélek cselvetésein, és elnyerjük Tőled az örök élet jutalmát!

BERCHMANS SZENT JÁNOS jezsuita növendék

Augusztus 13.

*Diest, 1599. március 13. +Róma 1621. augusztus 13.

1619. november 23-án írta a húszéves János atyai barátjának, Froymont kanonoknak Rómából: „Mégiscsak szeretném tudni mielőbb, hogy pontosan mennyi idős vagyok; mindeddig ugyanis nem tudom.” Ezután megkérte, hogy nézessen utána a diesti kereszteleési anyakönyvben, és az eredményt közölje majd vele. A fiatal flamand ezt megelőzően nyilván nem került olyan helyzetbe, hogy válaszolnia kellett volna a korára vonatkozó kérdésre. Először Rómában kívánták tudni pontosan személyi adatait. Rövid életének adatait tekintve mi jobban értesültek vagyunk.

Apja cipész volt, anyja, az akkori polgármester leánya, Van den Hove Erzsébet viszont a városi nemességből származott. A család csak hosszú ellenállás után egyezett bele házasságukba. János 1599. március 13-án született a brabanti Diestben, és a következő napon megkeresztelték a Saint Sulpice-templomban. Jánost még három fiú és egy leány követte. A család kitűnt jámborságával és hithűségével. Az iskolában János élénk, tehetséges ifjúnak mutatkozott. Ennek ellenére – anyagi okokból – apja mégsem akarta taníttatni. Végül azonban megoldódott ez a nehézség: egy ismerős pap gondjaiba vette. Először szülővárosa latin iskolájába járt. Még ebből az időből maradt meg egy jó latinsággal írt dolgozata a tanulásban való kitartásról. János e szavakkal zárta sok idézettel megtűzdelt fejtegetéseit:

„Amit egyszer megragadtatok, tartsátok is meg állhatatosan!” E munka több volt, mint csupán egy szorgalmas tanuló fogalmazványa. Kitűnik már belőle annak az ifjúnak jelleme, akinek egész élete e latin munka záró szavainak beteljesítése lett. 1612-től Mechelenben tanult. Hogy gondoskodjék életfenntartásáról, egy fiúintézetben vállalt szolgálai munkát. Emellett a város Grande École-jába (nagy iskolájába) járt. E nagyon jó hírnévnek örvendő nyilvános iskola mellett 1615-ben jezsuita kollégiumot létesítettek. Itt tanult János utolsó iskolaévében, és csaknem minden tárgyból első lett. Buzgó tagja volt a kollégiumban működő Mária-kongregációnak, és világosan felismerte hivatását: pappá és a Jézus Társaság tagjává kell lennie.

Amikor döntését először közölte, apja utánament, hogy eltérítse szándékától, János azonban kitartott. Életének nagy döntése volt ez, és töretlenül hú is maradt hozzá. 1616. szeptember 24-én Mechelenben belépett a noviciátusba. Két hónappal később elvesztette hosszú ideje betegeskedő édesanyját. Apja elhatározta, hogy felszámolja üzletét, és maga is pappá lesz. Csak kiskorú gyermekeiről való gondoskodása tartotta vissza attól, hogy kövesse legidősebb fiát, és maga is jezsuita legyen. Így a mecheleni érsekség szolgálatába lépett, és rövid tanulás után pappá szentelték. Fia, János is tanúja volt a mecheleni székesegyházban 1618. április 14-én felszentelésének.

Jánost a kétéves noviciátus után Antwerpenbe küldték, hogy megkezdje bölcseleti tanulmányait, de ebből csak egy nagyon rövid, átmeneti tartózkodás lett. Október 18-án a növendékház rektora közölte vele, hogy tüstént Rómába kell indulnia, s majd ott folytatja bölcseleti tanulmányait. Két nappal később meg is kezdődött a hosszú út, amelyet János egy másik növendékkel együtt gyalog tett meg. Útközben meg akarta még látogatni Diestet, de Mechelenben arról értesült, hogy apja néhány nappal azelőtt meghalt. Így hát csak levélben búcsúzott el rokonaitól.

A római zarándokok útja Párizson és Lyonon át Savoyába vitt. Rövid milánói pihenő után Piacenzán és Bolognán át Loretóba mentek, ahol a názáreti szent házat tisztelik. (Az akkoriban északról Rómába

tartó jezsuiták nem mulasztották el az alkalmat, hogy Loretón át tegyék meg az utat.) A kis csoport éppen december 24-én érkezett oda, így a karácsonyt a zarándoktemplomban ünnepelhette meg. December 29-én nekivágtak útjuk utolsó szakaszának, és 31-én este Rómába érkeztek. A fiatal növendékeket szívélyesen köszöntötte a rend generálisa, Mutius Vitelleschi. Nem mindennapi az antwerpeni provinciálishoz írt levele: „Levelét átadta Berchmans János, aki egészségesen érkezett meg Rómába december 31-én. Dicsértessék érte Isten! Már első pillantásra, és a módból, ahogyan köszöntött engem, könnyen megállapíthattam, hogy amit Ön ajánlásául írt nekem, teljesen megfelel az igazságnak. Erősen bízom benne, hogy mind az erényben, mind a tudományban nagy előrehaladást tesz majd, amennyiben egészségben be tudja fejezni tanulmányait.”

A Római Kollégium XIII. Gergely (1572–1585) által emeltetett épületében akkoriban több mint 2.000 növendék tanult. E legnagyobb és legjobb tanulmányi intézet nemcsak a jezsuita rend főiskoláinak, hanem az egész Egyház főiskoláinak mintaképe volt. Jézus Társasága – gyakran nem csekély áldozattal – a legjobb erőit bocsátotta a filozófiai és teológiai oktatás rendelkezésére. Az itáliaiak mellett csaknem minden európai rendtartományból válogatott fiatal jezsuiták végezték tanulmányaikat a Római Kollégiumban. Közéjük tartozott Berchmans János is, aki előtt egy új világ tárult fel a nemzetközi társaság és a nagyszerű lehetőségek közepette.

A kollégiumban még elevenen emlékeztek a három évtizeddel azelőtt elhunyt Gonzaga Szent Alajosra (lásd: A szentek élete, 274. o.), akinek élete és halála a növendékek számára csodált, követésre méltó eszménnyé vált. János naplójában és leveleiben gyakran szó esik a már mintegy szentként tisztelt Alajosról, akinek egykori szobája éppen neki jutott. Ez szinte előjel volt. Csakhamar elkezdtek ugyanis a kollégiumban Jánost összehasonlítani Alajossal, és annyi megegyezést állapítottak meg köztük, hogy csakhamar második Alajosnak nevezték.

Az élet a növendékházban tervszerűen és különösebb események nélkül folyt. Amit János tett, alaposan tette. Naplója, amely olvasmányai kivonatait, elmélkedéseinek rövid pontjait, egyes beszélgetések számára különösen fontosnak tűnő megjegyzéseit és saját, teljesen határozott szándékait tartalmazza, beszédes bizonyítéka egy céltudatos, nemes lelkű törekvésnek. Csak néhány példa: „Ha most, ifjú koromban nem leszek szent, sohasem leszek az.” – „A legkisebbre is mint nagyon fontosra kell ügyelni!” – „Kevés beszéd, inkább cselekvés!” – „Az vagy a valóságban, amilyen Isten előtt vagy, nem pedig amilyennek az emberek szemében látszol.” – „Sohase tedd azt, ami másokban nem tetszik neked, hanem tedd azt, ami tetszik másokban!”

János számára mindez nem üres beszéd, és nem is pillanatnyi fellángolás, hanem a mindennapokba átültetett program volt. Tanulmányaiban is sikereket ért el, és a legtehetségesebbek egyikének tartották. Így a hároméves filozófiai oktatás lezárásaként 1621 nyarán kijelölték, hogy nyilvános vitában, úgynevezett *actus publicus*-ban védjen meg egy sor tantételt a professzorok és más tanulók ellenvetéseivel szemben. Ez volt élete első és utolsó ragyogó, kifelé megnyilvánuló tette. Néhány héttel később vérhasjárvány áldozata lett. 1621. augusztus 13-án halt meg. A rend generálásának rendelkezésére oda temették el, ahol az időközben már boldoggá avatott Alajos koporsója állt. Mindkét szent földi maradványai a római Szent Ignác templomban nyugszanak. -- Jánost 1865-ben boldoggá, 1888. január 1-én pedig szentté avatták.

SVENT RADELGUNDIS apáca

Augusztus 13.

*Thüringia, 518 körül. +Poitiers, 587. augusztus 13.

Gyermekkorát véres testvérharcok és háborúk árnyékolták be. Apját, Berthachárt, a thüringiai tartomány királyát saját testvére, Hermanefried ölte meg; anyja és csaknem minden testvére árulás folytán vesztette életét. Csak Radelgundis és egy öccse menekült meg a vérfürdőtől, s apjuk gyilkosa magával vitte őket a várába. Röviddel ezután a Meroving királyok, Theuderik és Klothár zsákmányoló és bosszúhadjáratot indítottak Thüringiába. Pusztították az országot, elűzték a királyi családot, a tizenkét éves Radelgundist és testvérét hadifogolyként vitték magukkal. Klothár, Neustria királya Radelgundist koronabirtokára küldte, hogy ott a jövőző királynővé neveljék. Talán csak ekkor keresztelkedett meg. Mindenesetre itt tárult fel számára a keresztény hit mélysége. Jártasságot

szerzett az ókori műveltségben: tanult latinul, görögül, olvasta a Szentírást, az egyházatyákat és a latin klasszikusokat.

Tizenkilenc éves koráig tartott ez a békés élet, ekkor a király esküvőre parancsolta Soissons-ba. Jól tudta, hogy ki az a Klothár, akihez férjhez kellett mennie: legkegyetlenebb a rémes Meroving nemzetségből. Tönkretette a hazáját, rokonait elűzte vagy megölte, saját kezével szúrta le két kis unokaöccsét. Fáradhatatlan hatalomvágygal és alattomosan halmozott gonosztettet gonosztetre. Az anyakirályné, Szent Klotild elhagyta udvarát, és visszavonult Tours-ba. Klothár palotájában két ágyasa és ezek gyermekei vetélkedtek uruk kegyéért. Radelgundis menekülni próbált, de elfogták és Soissons-ban megünnepelték lakodalmát.

A király bizonyára nagyon szerette. Nagyszerű nászajándékkal, gazdag ingatlanokkal ajándékozta meg. Ajándékokkal azonban nem lehetett betölteni azt a szakadékot, amely a házastársak között tátongott. Radelgundis ezzel a rémes emberrel, akit megkereszteltek ugyan, a szívében azonban megtéríthetetlen pogány maradt, aki ma durván és kegyetlenül kínozza, másnap meg ékszerrel és drága ruhákkal akarta mosolyra kényszeríteni, több mint tíz évig élt olyan házasságban, amely vértanúság lehetett számára. Bizonyára azt akarta Isten, hogy Klothár mellette tanulja meg – még ha csak sejtelemszerűen is –, hogy milyennek kell lennie voltaképpen a kereszténynek. Láta az istentiszteleten és a Szentírás olvasásakor, amint felgyúlt benne a hit és a szeretet. Kemény vezeklései, éjszakai imádsága, böjtjei nem maradhattak tartósan rejtve előtte, s azt is gyanította, hogy az ő bűneiért engesztel. Ajándékait továbbadta a szegényeknek és a nyomorgóknak. Átélt, hogy milyen szelíden fogadta mohóságát, szeszélyeit és keménységét, de csak rosszkedvűen morgott: „Apácával kötöttem házasságot, nem királynővel.”

Egy napon azután Radelgundis megtudta, hogy Klothár megölte a testvérét; az egyetlen, aki nemzetségéből megmaradt, aki a legközelebb állt hozzá és akit a legjobban szeretett, akiben még megbízhatott, akivel anyanyelvükön tudták megérteni egymást. Ez több volt, mint amit el tudott viselni. Minden felgyülemlett benne, s ezekben az órákban úgy érezhette, hogy elsüllyedt egész addigi élete. A rémítő ürességbe követelően beledobban a vérbosszú ősi kötelezettségének hangja. Csak két lehetőséget látott maga előtt: vagy megöli testvérének gyilkosát, vagy elhagyja, és ezzel a meneküléssel ment meg mindent, ami hazája elvesztése óta betöltötte az életét. Elmenekült. Noyon templomában térdre vetette magát Szent Medárd (560 körül) püspök előtt, és a remegő idős embertől kikényszerítette az áldást, amely Istennek szenteltté tette őt, és kivonta az őrzöngő király hatalma alól. A felkiáltás, amellyel Radelgundis a püspököt megindította, kinyilvánította, mennyire veszélyeztetettnak érezte kereszténységét ebben a pillanatban: „Ha most nem szentelsz fel, egykor Isten tőled kéri majd számon a lelkemet.” Jellemző a kor különös ellentmondásosságára, hogy Klothárt, akinek politikai cselekvéseiben nem számított egy gyilkosság, a hitvese Istennek szenteltsége előtt olyan mély tisztelet fogta el, hogy lemondott minden erőszakról, csak kérésekkel és tárgyalásokkal próbálkozott, végül pedig teljesen békén hagyta. Nagylelkű hangulatában később még neki ajándékozta Poitiers kolostorát is. Egyebekben azonban a király élete végéig folytatta kicsapongó és erőszakos életét. 561-ben halt meg csodálkozó szavakkal az ajkán: „Micsoda Úr lehet a mennynek ez az Istene, hogy meg mer ölni olyan hatalmas embert is, mint a frankok királya!”

Radelgundis egy ideig Tours-ban és Saix-ben élt, ápolta a betegeket, különösen a bélpoklosokat, és ekkoriban adta el minden személyes vagyonát. Utolsó ékszerdarabját, egy pompás arany tűt elcserélte egy remetével vezeklőruháért. Végül belépett a Miasszonyunk poitiers-i kolostorába. Attól kezdve csak kenyéren és zöldségféléken élt, keveset aludt, és mindig a csupasz földön; ostromozta magát, és nehéz vezeklőláncokat hordott. Saját megtisztulásáért folytatott küzdelmének hősies megfeszítettsége sejteni engedi: azon fáradozott, hogy elhagyott férjét is képviselje Isten előtt.

A frankok egész országából áramlottak asszonyok és lányok Radelgundis kolostorába. Az őt emésztő önátadás mint tűzzel hatolt bele a vad és mégis az üdvösségre annyira éhes, sötét korbá. Már akkor is, mint a halála után is, egyre több csodájáról tanúskodtak. Alázatos határozottsággal intézte kolostora ügyeit. Miután az arles-i Szent János-kolostorban, ahol Szent Caesarius (lásd. 459. o.) reguláját követték, meggyőződött ennek az életmódnak az előnyeiről, kérte és meg is kapta az ottani apátnőtől, Szent Caesariától a regulát az apácai számára. Saját személyében lemondott minden

rangról, és engedelmesen meghajolt a fiatal Szent Ágnes apátnő vezetése előtt, akinek a megválasztását ő tette lehetővé.

Radelgundis végre békében, Isten csendjében, olyan világban élt, amelyre voltaképpen a kiválasztása szólt. Kolostorából titokzatos erőter lett, amely egy napon a nagy tehetségű Szent Venantius Fortunátust (530 körül–600 után) is magához vonzotta, akit a kor nyugtalansága és saját nyughatatlan szelleme hosszú utakra űzött, át egész Itálián és Gallián, egészen eddig a kolostorkapuig. Ott maradt, és a szent anyai barátsága szelíden, de ellenállhatatlanul átalakította ezt a kóborló költőt. Pap, majd Poitiers püspöke lett. A római liturgia értékes énekszövegeket köszönhet neki, és ő állította össze Radelgundis életrajzát is.

A Szent Kereszt nagy ünnepe lehetett Radelgundis életének csúcspontja. I. Jusztiniánusz bizánci császár (527–565) Poitiers királyi apácájának ajándékozta a Szent Kereszt egy részecskéjét. Amikor az ereklyét ünnepélyes körmenetben vitték a kolostor templomába, első ízben csendültek fel Venantius kereszthimnuszai: a Vexilla regis prodeunt (Királyi zászló jár elöl) és a Pange lingua (Mondj éneket, zengő nyelvem).

Radelgundis 587-ben halt meg. Tours-i Szent Gergely (538–594) temette el poitiers-i kolostorában. Sírtemploma még ma is az ő nevét viseli.

SZENT PONTIANUS PÁPA és SZENT HIPPOLITUS PAP

Augusztus 13.

+Szardínia szigete, 235.

Nyolc évvel Callistus pápa vértanúsága után I. Orbán pápát követte a római püspöki székhelyen Pontianus. Öt évig volt pápa (230–235). Maximus Thrax császár (235–238) – elődjének kereszténybarát politikájától eltérően – törvényekkel fordult a keresztények ellen, és elsősorban a papokat, a püspököket és a pápát vette célba. Ennek az üldözésnek lett áldozata Pontianus pápa is.

Nem végezték ki, hanem Szardínia szigetére száműzték. Ő, annak érdekében, hogy a nyáj pásztor nélkül ne maradjon, 235. szeptember 28-án lemondott a pápaságról. Így lehetőség nyílt az utód megválasztására. Ez a pápaság történetében az első olyan esemény, amelyet krónikások nap szerinti dátummal rögzítettek.

A szigeten a száműzötteket bányában dolgoztatták. A bánásmód kegyetlenségére utal az is, hogy akkoriban csak a Halál szigetének hívták. Pontianus pápa holttestét Fábián pápa idejében (236–250) Rómába vitték, és a Callistus-katakombában temették el.

A római naptár Pontianusszal együtt említi Hippolitust is, aki pap volt, és a pápával együtt a számkivetésben halt meg. A történészek számára azonban nem könnyű feladat tisztázni, hogy ki is ez a Hippolitus.

Általában arra gondolnak, hogy az a római teológus, aki Callistus pápával szemben lépett föl. Egy fontos írása ránk maradt, amelyben szembeszáll a korabeli eretnokségekkel. Kezdetben csak teológiai és lelkipásztori kérdésekben volt más véleményen mint a pápa, később azonban a szembenállás odáig fajult, hogy ellenpápa lett, és szembenállását még Pontianus idejében is folytatta. Csak a számkivetésben tért meg és nyújtotta kezét kiengesztelődésre.

A római martirológium ezzel szemben másnak tudja Hippolitust: Valerianus császár idejében fogták el Rómában. A dajkájával együtt hittagadásra akarták kényszeríteni. Mikor kitarítottak keresztény voltuk mellett, kegyetlen kínzás után ló farkára kötötték, és addig vágattak vele, amíg meg nem halt. (A Hippolitus név görögül Hippolytosz, s annyit jelent: 'aki betöri a lovat'.)

Prudentius, a hispániai költő (+ 405 után) a két történetet ötvözte, és drámai hőskölteményt írt Hippolitusról, aki előbb szakadár, majd hős vértanú lett.

Pontianus pápa ünnepét a 12. században vették fel a római naptárba, november 19-re. 1969 óta mindkettőjüket augusztus 13-án ünnepeljük, azon a napon, amelyen a Depositio Martyrum (354-ben) átvitelükről emlékezik

meg.

A szent pápa életéről oly kevés adat maradt fenn, hogy még a legendák sem tudnak róla jóformán semmit. Az egyik legenda úgy tudja, hogy botokkal verték halálra; egy másik szerint a gyilkos éghajlat és a malária ölte meg hosszú, kínos szenvedés után.

Szent Hippolitus Pontianus pápa társa lett a szenvedésben és a halálban. Úgy ölték meg, hogy kezét-lábát összekötve egy vízzel teli gödörbe dobták.

Ha a római vértanú történetét hallgatjuk a legendából, akkor megtudjuk, hogy katonatiszt volt, annak a börtönnek a parancsnoka, amelyben Lőrinc diakonust tartották fogva. Lőrinc megtérítette és megkeresztelte. Hippolitus temette el a vértanú testének maradványait. Amikor kiderült, hogy Hippolitus keresztény, bíróság elé állították. Megfosztották ruháitól, és különféle kínzásokkal arra akarták kényszeríteni, hogy áldozzon a bálványoknak. Dajkája, Concordia, akit a háznép többi tagjával együtt elfogtak, így válaszolt a bírónak: „Inkább akarunk urunkkal együtt tisztességben meghalni, mint becstelenségben élni!” A bíró így dühöngött: „Ezt a szolganépet nem lehet másként jobb belátásra bírni, csak durva büntetéssel”, és ölmos ostorokkal verette meg Concordiát. Hippolitus pedig így biztatta övét: „Testvérek, ne féljete! Van nekünk egy nagyon jó Urunk!” Erre a bíró egész házanépét a szeme láttára lefejeztette, Hippolitust pedig egy ló farkára köttette, majd tövises bozótban addig nyargaltak vele, amíg ki nem lehelte lelkét.

Istenünk, kinek szemében drága a szentek szenvedése, kérünk, Szent Pontianus és Hippolitus vértanúid érdemeiért a szeretetet gyarapítsd, a hitet pedig tedd egyre erősebbé a szívünkben!

ÁRPÁDHÁZI SZENT PIROSKA

*1088 táján, +1133.

Szent László király és rheinfeldi Adelhaid leánya.

Bár az ortodox egyház avatta szentté, Piroskát magyar szentként tiszteljük. Miután édesapja meghalt, sokáig Könyves Kálmán udvarában élt. 25 éves korában nehéz lépésre kényszerítette az ország érdeke, mert 1105-ben eljegyezték a bizánci trónörökösrel, Ioannés Komménossal. A házasság megkötéséhez Piroskának át kellett térnie az ortodox hitre, amelyben az Eiréné (Irén) nevet kapta. Szent László leánya jó császárnő és hűséges, segítő hitves lett, aki kitűnt elődei közül az államügyekben való jártasságával. A gazdagságára mint az uralkodásnak az eszközére tekintett. Férjével együtt alapította a konstantinápolyi Pantokrator monostort. Sűrűn fogadott szentföldi zarándokokat, küldötteket magyar földről, soha nem fordított hátat a hazájának, többször közvetített a Magyar Királyság és a Bizánci Birodalom között.

Halála után az ortodox egyházban szentté avatták. Mozaik képét a Hagia Sophia a mai napig őrzi.

Sajnos részletes történeteket nem tudunk róla, de példaként állhat előttünk, mint olyan asszony, aki a hazájától távol is igyekezett minden feladatában jól helytállni, elfogadva és felismerve szerepét az életben.

Augusztus 14.

KOLBE SZENT MAXIMILIÁN

Augusztus 14.

*Zdunska Wola, 1894. január 8. +Auschwitz, 1941. augusztus 14.

Maximilian Kolbe egy lengyelországi kisvárosban, Zdunska Wolában született 1894. január 8-án. A keresztségben a Rajmund nevet kapta. Szülei, Julius Kolbe és Maria Dabrowska, szegény takácsok voltak, kiknek hamarosan föl kellett adniuk önálló mesterségüket. Előbb Lódzba, majd 1897-ben még távolabb, Pabianicébe költöztek, ahol az apa gyári munkás lett, az anya pedig kis üzletet vezetett, s mellette bábaasszonyként tevékenykedett.

A család annyira szegény volt, hogy a gyermekek iskoláztatása (az öt közül csak három érte meg a felnőttkort) eleinte nem állt módjukban, az elemi ismereteket a családban szerezték meg. 1906-ban nyílt rá lehetőség, hogy a két idősebb fiú a helybeli kereskedelmi iskolában tanulni kezdjen.

1907-ben ferences atyák tartottak hosszabb missziót Pabianice plébániatemplomában. Hatásukra a két idősebb fiú, Ferenc és Rajmund elhatározta, hogy belépnek a ferencesek közé, amit meg is tettek. Nemsokára a harmadik testvér, József is követte őket.

Rajmund a küsszemináriumot (középiskolát) a lemergi ferenceseknél végezte – a város akkor osztrák kormányzás alatt állt –, s ugyancsak ott kezdte meg 1910. szeptember 4-én a novíciátust is. A rendben a Maximilián nevet kapta. 1912 őszétől filozófiát tanult Krakkóban. Elöljárói hamar fölfigyeltek tehetségére és szorgalmára, ezért további tanulmányok céljából Rómába küldték, ahol 1912–15-ig a Gregoriána Egyetemen filozófiát, 1915–19-ig a Nemzetközi Ferences Kollégiumban, a Seraphicumban teológiát tanult. Mindkét szakon doktorátust szerzett.

1914. november 1-én letette ünnepélyes szerzetesi fogadalmát, s a Maximilián mellé a Mária nevet választotta. Négy évvel később, 1918. április 28-án szentelte pappá Basilius Pompili bíboros Rómában. 1919 júliusában visszatért hazájába.

A fiatal Maximilián páttert a rend Krakkóba küldte, hogy a ferences szemináriumban filozófiát és egyháztörténelmet tanítson. Hamarosan azonban félbe kellett szakítania a munkát másfél évre, mert tüdőbajt kapott. Gyógyulása után elhatározta, hogy vallásos folyóiratot indít Rycerz Niepokalaney, A Szeplőtelen Szűz Lovagja címmel. Néhány hónap múlva kis vállalatát áthelyezte a grodnói kolostorba, ahol nemsokára saját nyomdát indított. A kolostor épülete azonban nem felelt meg a nyomda és a kiadó céljainak, ezért Maximilián páter 1927 őszén új kolostor építésébe fogott Varsótól 40 km-re, a Drucki-Lubecki János hercegtől ajándékba kapott telken. Az új kolostort Niepokalanownak nevezte el. Az épületek deszkából és csupasz téglafalakból álltak, s igazi ferences szellemet – egyszerűséget, szegénységet és egészen különleges Mária-tiszteletet – sugároztak. Az első guardián, Maximilián vezetésével húszan kezdték meg a kolostori életet: 2 páter és 18 fráter. Két évvel később már 108 testvér élt és dolgozott a két páter mellett. A Szeplőtelen Szűz Lovagja pedig, melynek főszerkesztője a legifjabb Kolbe fiú, Alfonz lett, továbbra is folyamatosan megjelent.

Páter Maximilián az egész világot meg akarta nyerni Krisztusnak és a Boldogságos Szűz Máriának: 1929-ben tehát missziós küsszemináriumot alapított. Egy évvel később négy testvérral Távol-Keletre indult, hogy ott új missziókat alapítson. Gyenge fizikuma miatt azonban csak egy állomás alapítását tudta befejezni, Nagasakiban. Itt a papnevelő szemináriumban filozófiai előadásokat kezdett, és a helybeli papokkal együtt szerkesztette a japán Lovagot, amelynek első száma – Seibo no Kishi címmel – egy hónappal a megérkezése után, 1930 májusában már meg is jelent. Egy év múlva Nagasaki egyik elővárosában már új ferences kolostor állt, melynek Maximilián atya a Mugenzai no Sono, A Szeplőtelen Szűz kertje nevet adta. Az épület nagyon egyszerű volt, de nyomda működött benne, amely 1930-ban tízezer, 1934-ben pedig hetvenezer példányban ontotta az említett folyóiratot.

1936-ban egy másik küsszemináriumot nyitott japán gyermekek részére. Közben kétszer járt hazájában, Lengyelországban, egyszer Indiában, ahol szintén kolostort akart alapítani. Ugyanezen célból levelezésben állt a kínai Sanghaj városával. 1936-ban hazatért, s három évig viselte a niepokalanowi guardián tisztségét. Közben 1937-ben Rómában járt, néhány testvért Belgiumba küldött, s 1939-ben maga ment a már német megszállás alatt lévő Lettországba, de itt semmiféle tevékenységre nem talált lehetőséget.

A háború kitörése után hamarosan letartóztatták negyven társával együtt, december 8-án azonban szabadon bocsátották. 1941. február 17-én másodszor is letartóztatta a Gestapo. Május 20-ig a hírhedt varsói Pawiak börtönben volt, majd Auschwitzba szállították. Itt a 16.670-es rabszámot kapta.

Július végén a 14-es blokkból, ahol Páter Maximilián is élt, egy fogolynak sikerült megszöknie. Megtorlásul a tábor parancsnoka, Karl Fritsch a blokkból tíz foglyot éhhalálra ítélt. Amikor fölolvasták a tíz nevet, egyikük, Franciszek Gajowniczek felzokogott: ha meghal, felesége és két gyermeke teljesen egyedül marad. Amikor ezt Maximilián páter meghallotta, jelentkezett a táborparancsnoknál azzal a kéréssel, hogy magára vállalhassa a családapa helyett a halált. A parancsnok teljesítette kérését.

A tíz halálraíteltet a 13-as blokk sötétzárkájába vezették. A zárkából mindvégig imádság és ének hallatszott, amelyet Maximilián vezetett. Bensőséges imádsággal búcsúztatott minden halottat, akiket naponta a zárkából elszállítottak. Nagyboldogasszony vigíliájának estjén a tábori hóhér ölte meg egy fenol-injekcióval. Testét, miként a többiekét, elégették. Harminc évvel később, 1971. október 18-án VI. Pál pápa boldoggá, II. János Pál pápa 1982. október 17-én szentté avatta.

Páter Maximilián hősiességét és rendkívüliségét nem szabad csak a halálában, abban az egy tettben látnunk, amellyel szeretetből életét adta felebarátjáért. E tett egyenes következménye volt életének, mely teljes egészében az Isten és az emberek szolgálatában állt.

Egészsége nagyon törékeny volt, sokat betegeskedett. Ifjú éveiben idegességgel, aggályossággal, a gőg kísértésével és más nehézségekkel harcolt. De rendszeres aszkézissel, gyóntatója iránti tökéletes engedelmességgel, a csend és az alázat gyakorlásával úrrá lett mindezekben. Megtanulta összeegyeztetni a szemlélődést az intenzív tevékenységgel. 1920-ból való följegyzései között áll ez a mondat: „Egyre szentebbé kell lennem!” És ezt a legnehezebb körülmények között is tartotta.

Egész életét a missziós buzgóság és a Szűzanya iránti igen nagy szeretet hatotta át. Bámulatra méltó volt, hogy győnge egészsége ellenére mennyit dolgozott. Még római klerikus korában alapított egy vallásos egyesületet, melynek tagjai áldozataikat és imáikat a bűnösökért és nemhívókért ajánlották föl. Niepokalanowban a kor lehetőségeihez mérten nagy kiadót rendezett be: havi-, negyedévi, (1935-től) napilapot jelentetett meg (Maly Dziennik, Kis Napilap).

Életének legjellegzetesebb vonása az érett és következetes hit volt. Gyakran hosszasan imádkozott a tabernákulum előtt. A vértanúság gondolata nem volt idegen tőle, egyik közismert mondása volt: „Szeretném, ha a Szeplőtelen Szűzért porrá őrölnének!”

Értett ahhoz, hogy a régiből újat hozzon elő, össze tudta kapcsolni a hagyományos ferences lelkületet a társadalom aktuális problémáira való reagálással. Minden cselekedetében ez vezérelte: „Amit teszel, jól tedd!”

Achtelik Ivó Mária testvér, aki Niepokalanowban együtt volt Kolbe atyával, egy interjúban a következőket mondta róla:

„Amikor Rajmund kilenc éves volt, elmondta édesanyjának, hogy álmot látott. Megjelent neki a Szűzanya és két koronát tartott a kezében: egy fehérét és egy bíbor színűt. Megkérdezte Rajmundtól, melyiket választja: a tisztaság fehér, vagy a vértanúság bíbor színű koronáját? Rajmund minden töprengés nélkül felelte, hogy mindkettőt kéri. – E jelenéstől kezdve a gyermek megváltozott: csendes, elgondolkodó lett. Későbbi élete és halála bizonyította a látomás hitelességét.

A család szegénysége miatt csak a legidősebb fiú járhatott iskolába, ezért Rajmund megkísérelte, hogy otthon mindent megtanuljon, amit Ferenc hazahozott az iskolából. Egyszer édesanyja gyógyszerért küldte, s a gyógyszerész ámulva vette észre, milyen biztonsággal igazodik el a latin szavak között. Hosszasan elbeszélgetett vele és fölismerte tehetségét. Felajánlotta, hogy latinórát ad neki hetente. Rajmund majd kiugrott a bőréből örömeiben. És csakhamar túlszárnyalta testvérét a tudásban.”

Egyik társa a lemergi szemináriumból így nyilatkozott róla: „Rajmund volt valamennyiünk között a legtehetségesebb. Ha nem lép be a kolostorba, nagy hadvezér vagy zseniális föltaláló lehetett volna”.

A következő epizód Rómában történt, nem sokkal a filozófiai doktorátus megszerzése után. Rajmund és társai séta közben a hitről és a Szeplőtelen fogantatásról beszélgettek, amikor egy úr belefolyt a beszélgetésbe és indulatosan vitatkozni kezdett Rajmunddal. A vitát azzal akarta lezárni, hogy leereszkedő hangon közölte: „Nézze, fiatal barátom, ezt csak jobban tudom önnél, én a filozófia doktora vagyok!” Mire a huszonegy éves Maximilián nevetve válaszolta: „Ez cseppet sem meggyőző érv, mert én is az vagyok!” A másikat ez igen elgondolkoztatta.

Már növendék korában egy missziós folyóiratról álmodott. Amint krakkói tanár lett, kérvényt nyújtott be feletteseihez, hogy kiadhasson egy újságot. Az engedélyt megkapta azzal a föltétellel, hogy a költségeket magának kell előteremtenie. Maximilián ajtóról ajtóra járva kéregetett, és egy év múlva a nyomda állt. A kolostorban azonban rossz szemmel nézték tevékenységét, és munkatársaival együtt

áthelyezték a félig romos grodnói kolostorba. Mint indokolták: „Nem felel meg alapítónk szándékának, hogy újságot szerkesszünk és terjesszünk. A mi dolgunk az imádság és a gyóntatás. Feladatunk a lelkipásztorkodás, a misszió és a prédikálás”. Kolbe atya így válaszolt: „Éppen ezért kell nekem így dolgoznom, hiszen a 20. és nem a 13. században élünk.”

Ivó testvér így tudósít a niepokalanowi alapításról: „1927-ben Varsó mellett egy nagy telket kínáltak eladásra. Tulajdonosa Drucki- Lubecki herceg volt. Kolbe atya tudomást szerzett a dologról, ám a provinciális a vételárat túl magasnak találta, ezért nem utalta ki. A páter ekkor útra kelt Varsó felé, kölcsönkért csizmában, foltozott csuhában, vállán hátizsákkal, de telve a reménnyel, hogy sikerül majd rávennie a herceget: adja olcsóbban a telket. Isten pedig azt is megadta neki, amit kérni sem mert, a hercegre ugyanis oly mély hatást gyakorolt hosszú beszélgetésük, hogy végül a telket nem olcsóbban, hanem ingyen adta oda.

Néhány nap múlva a testvérek első csoportja elindult Grodnóból, hogy fölépítse az új kolostort. A környékbeli parasztok, akik addig meg voltak róla győződve, hogy a barátok csak imádkozni tudnak, elámultak a csodálkozástól: a testvérek föltűzve ruhájukat, egyikük facipőben, másikuk mezítláb, hajnaltól estig vidáman dolgoztak. És már a második napon enni-innivalót kaptak a „kedves szegény testvérek” a környékbeliektől, akik maguk is beálltak segíteni.

A missziós buzgóság négy testvérrel együtt Japánba vitte a pátert, anélkül, hogy ismerte volna a nyelvet, lett volna pénze, vagy bárki is várta volna ott őket. Ezt írta onnan: „A hó beesik a hálónkba. Az eső a fazekainkba csorog. Kínlódunk, hogy megtanuljuk a japán írásjeleket. Testem tele van kiütésekkel, nem bírom a japán konyhát. Jaj, testvéreim, milyen nehéz dolog a honvágy!” De egy hónappal később niepokalanowi társai ámulva olvasták a következő táviratot: „Ma szétküldtem az első számot, ami tízezer példányban jelent meg”.

Ivó testvér lelkesen mesélt házfőnöke széleslátókörűségéről: „Kolbe atya eszméivel messze megelőzte korát. 1917-ben például a mozit egyes egyházi vezetők csak a kísértés eszközének tekintették, ő pedig áldásos találmánynak tartotta.

Minden technikai találmányt nyomon követett. Maga is tervezett egy igen gyors repülőmotort. A háború kitörése előtt azt a tervet forgatta fejében, hogy repülőteret épít és szerez négy repülőgépet. A rádiót is fölhasználta munkájához. Állandóan önálló munkára készítetett minket. Semmit nem utált úgy, mint az ostobaságot. Volt egy külön levélszekrényünk, ahová a találmányainkat dobtuk. Niepokalanowban számos szabadalom született”.

Első (amnitzi) fogságának idejéből mesélte egyik fogolytársa: „A priccsem közvetlen az övé mellett volt. Egyik éjjel arra ébredtem, hogy valaki betakarja a lábamat. A páter volt. Olyan jó volt hozzám, mint az édesanyám. Azt is láttam, hogy teljes adagját odaadta másoknak.”

Másodszori letartóztatása után a Pawiak börtönbeli közös cellájukba egyszer belépett a parancsnok és észrevette a csuhás embert. Megragadván a rózsafüzérét, egészen közel húzta magához, és arcába üvöltötte: „Igazán hiszel ebben?!!” Majd a válasza -- Igen! -- addig ütötte-verte a szerzetest, míg az vérrel borítva el nem terült a cella padlóján.

Auschwitzban Maximilián a vérszomjas Krott parancsnoksága alá került. Krott gyűlölt minden politikai foglyot, de mindenkinél jobban gyűlölte a lengyeleket és papjaikat. A rabokat abban a lágerben súlyos fatörzsek cipelésére használták. Krott, valahányszor elhaladt előtte Maximilián páter, mindig végigvert rajta. Egyik délben kikeresett egy különösen nehéz fatörzset a számára: Kolbe atya végső erőfeszítéssel vette magára, és ingadozó léptekkel indult meg vele. „Futólépés!!” – ordította a parancsnok, Kolbe atya azonban erejét veszítve összerogyott. Krott odalépett hozzá, és csizmájával az arcába tiporva ordította: „Majd megmutatom neked, te naplopó, mi a munka!!” A „naplopót” deresre fektették, és ötven botütést mértek rá. Amikor kínzója megtörölte izzadt homlokát, a páter nem mozdult többé. Csizmájukkal rugdosták le a véres testet a pocsolóba. Krott hanyagul néhány gallyat vetett a halottnak vélt fogolyra. Később rabtársai vitték be a betegszobába. – És Kolbe atya egy hónap múlva önként odaadta az életét az éhségbunkerben.

Egyik fogolytársa mondta el: „A páter haláláról az egész táborban beszéltek. Ő nemcsak egy embert mentett meg az életnek: tettével sokakban fölébresztette a bátorságot ahhoz, hogy túléljék a tábort. Fel tudta ébreszteni bennünk az emberi jószágba vetett hitet.”

Istenünk, aki Szent Maximilián vértanúdat a Szeplőtelen Szűz iránti különleges szeretettel ajándékoztad meg, és eltöltötted apostoli buzgósággal és hősielebaráti szeretettel, kérünk, add meg az ő közbenjárására, hogy dicsőségedre nagylelkűek legyünk felebarátaink szolgálatában, és haláláig hasonlók a te Szent Fiadhoz! válhassunk!

Augusztus 15.

NAGYBOLDOGASSZONY (Boldogságos Szűz Mária mennybevétele)

Augusztus 15.

Egy szűz Dávid házából Mária a zsidóság egyik nagy tiszteletben álló nemesi családjának leánya volt. Lk 1,27.32-ből következik, hogy Dávid király törzséből származott. A szöveg így hangzik: Isten elküldte Gábor angyalt Názáretbe „egy szűzhez, aki egy József nevű férfi jegyese volt, Dávid házából, s a szűzet Máriának hívták”. A kijelentés kétségtelenül Máriára vonatkozik. De ki származik Dávid házából: Mária vagy József? A szöveg fogalmazása – ahogyan ránk maradt – nem szerencsés, mert e kérdés nyitva maradt. Ez azért feltűnő, mert a gyermekségtörténetet (Lk 1,5–2,52) nagyon egyszerűen és világosan fogalmazták, s a néhány homályos helyet későbbi adatok alapján ki lehet deríteni. A gyermekségtörténet ugyanis már korábban írásba lett foglalva, és Lukács röviddel közzététele előtt felvette evangéliumába.

Ehhez járul még, hogy eredetileg héber nyelven írták, s a görög fordításban néhány toldást kapott. Ilyen betoldás a József-re vonatkozó megjegyzés is. Ha kiemeljük a szövegből ezt a részt: „aki egy József nevű férfi jegyese volt”, előttünk áll a minden valószínűség szerint eredeti, világos, félreérthetetlen szöveg: „egy szűzhez, Dávid házából, s a szűzet Máriának hívták”.

Ez a gondolat van a Lk 1,32 háttérében is: „Az Úr Isten neki adja atyjának, Dávidnak trónját.” Mivel Gábrriel szűzi fogantatásról beszél, csak Mária lehetett, aki anyaságán keresztül a Dávidtól való származást biztosította. Ő maga volt Dávid leánya, ahogy akkoriban Dávid női leszármazottait nevezték, általa lett Jézus Dávid fia. Ez a Dávidtól való test szerinti származás elengedhetetlenül szükséges volt Jézus számára, hiszen Dávid jogutódjaként kellett annak trónjára ülnie s uralkodnia „Jákob házában”. Ezt a jogigényt azonban Mária nem adhatta fiának, hiszen ő maga sem rendelkezett vele, s e jogot csak férfiágon lehetett örökölni: ez volt a feladata Józsefnek, aki mint Mária jog szerinti férje jogilag Jézus atyjának számított. Mária a dávidi leszármazással csak az alapot teremtette meg ahhoz, hogy Jézus Dávid trónörököse legyen. Lk 2,4-ből és Jézus családfájából (Mt 1,1-- 17) tudjuk, hogy József is Dávid családjából származott.

E leszármazás révén volt Mária és József házassága társadalmilag is lehetséges, s ez volt az oka annak, hogy a szülők mindkét részről egymásnak szánták őket. Ebből újra látható, hogy akkoriban a házasságkötések alkalmával meglehetősen szemmel tartották a dávidi leszármazást, jóllehet e család politikai téren semmi szerepet sem játszott.

Nagy Heródes, aki akkor Palesztina felett uralkodott, a maga módján nagyon érdekelt volt ezzel kapcsolatban. Úgy látszik, hogy Heródes egy alkalommal valóban összeütközött Dávid utódaival, név szerint Ezekiással, aki számon tartván a leszármazását, arra gondolt, hogy erőszak útján szerzi meg az őt megillető politikai hatalmat. A fiatal Heródes, röviddel azelőtt, hogy király lett, megtámadott egy nagy rablóbandát, amely a szíriai Ezekiás vezetése alatt Galileában lépett föl. Heródes győzött és Ezekiást sok társával együtt halálra ítélte. Ez Kr. e. 47-ben volt. Heródes uralkodása alatt (37--4) aránylag nyugalom volt. Halála után azonban föllépett Ezekiás fia, Júdás, akit Galileai Júdás néven ismertek, és felkelést robbantott ki Galileában, „mivel királyságra tört”. De nem volt szerencséje. A római hadvezér, Varus szétverte csapatait, és kétezer „rablót” keresztre feszített. Rablóknak hívták

őket a hatalmon lévők, mivel megtámadták a karavánokat, és gyűöltek mindenkit, aki a rómaiakkal lepaktált.

E külső sikertelenség ellenére a nép körében Júdás eszméje – mely szerint egyedül Isten a Király és az Úr, s a császárnak nem szabad adót fizetni – egyre népszerűbb lett. A rómaiak Júdás követőit mint lázadókat keresztre feszítették. (Így került Jézus keresztre később két rabló közé, s úgy kellett közöttük meghalnia, mintha ő lenne a vezérük.) Kr. u. 6-ban Júdás egy újabb heves felkelést robbantott ki, amit a rómaiak épp úgy elnyomtak, mint az elsőt, de Júdásnak ez alkalommal is sikerült kicsúsznia a kezükből. 47-ben viszont mindkét fiát, Jakabot és Simont elfogta és keresztre szegeztette Tiberius Alexander, Pilátus utóda. Végül 66-ban a galileai Júdás legfiatalabb fia, Menachen lépett fel a rómaiak ellen. Elődeinél kevesebb körütekintéssel azonnal Júda királyaként kezdett intézkedni, annyira kegyetlenül, hogy saját emberei gyilkolták meg.

Ezekiás családja egy századon keresztül ontott vért a királyságért, de útjuk nem Isten útja volt. Jézus, az Istentől küldött Messiás és Megváltó nem mások, hanem a saját vérét áldozta föl az ember üdvösségeért.

Nehéz elképzelni, hogy Mária ne hallott volna Ezekiás családjának törekvéseiről. Ha versengés lett volna Ezekiás és Mária rokonsága között, úgy Mária felettébb örült volna, mikor az angyaltól megtudta, hogy a Dávidtól leszármazott családok összes asszonyai között ő lett kiválasztva arra, hogy a Messiás édesanyja legyen. Mária azonban egészen másképp reagált. Először megbizonyosodott arról, hogy a számára föl kínált méltóság összeegyeztethető-e azzal, amit erkölcsi szempontból tökéletesnek ismert: „Hogyan történik ez, hiszen férfit nem ismerek”, azután szíve egyszerűségével és feltétlen önátadásával beleegyezését adta: „Íme, az Úr szolgáló leánya. Legyen nekem a te igéd szerint.” Ebben a válaszban semmi nyoma a királyi vér büszkeségének.

Mária szoros kapcsolatban állt azzal a rokonsággal, amely nem vállalt közösséget Ezekiás családjával. Közéjük tartozott Szalóme, akinek Zebedeus volt a férje, és két fia volt, Jakab és János, Jézus későbbi apostolai. Szent János evangéliumában Mária „nővérenek” nevezi Szalómét (19,25). Itt azonban a keletiesen gondolkodó János beszél. A nővér abban az időben Keleten nem ugyanazt jelenti, mint nálunk. A keletiek ha nőtestvért akarnak mondani, aki ugyanattól az anyától és apától származik, hozzáteszik: „nővérem, apám leánya”. A „nővér” egyébként nőrokont jelent, s hogy milyen fokon, ez az összefüggésből derül ki. A mi esetünkben is ez a helyzet; Szalóme Mária rokona volt, de nem húga vagy nővére.

Szalóme Kafarnaumban élt. Mikor Jézus elhagyta Názáretet, Kafarnaumot választotta lakóhelyéül (Mt 4,13; Jn 2,12). Az átköltözéskor magával kellett vinnie édesanyját, mert később ott találjuk Máriát is Kafarnaumban. Márk úgy beszél róla, mint aki ott él (3,21.31). Kézenfekvő, hogy Jézus Zebedeus és Szalóme házában helyezte el Máriát, amiből arra is következtetünk, hogy József ekkor már nem élt, különben ő gondoskodott volna Máriáról.

Talán még közelebbről is meg lehet határozni Mária és Szalóme rokonságát. Mária Jézus nyilvános fellépésének idején valamivel 50 év felett lehetett. Szalóménak, a dolgok rendes menetét feltételezve, sokkal fiatalabbnak kellett lennie, mert fiai, Jakab és János minden valószínűség szerint éppen ekkor nőttek ki a gyermekkorból, tehát 13–15 évesek lehettek. Föltételezve, hogy ők voltak Szalóme első gyermekei, Szalóme ekkor 28–29 éves lehetett. Ebből a korkülönbségből következtetjük, hogy Máriának unokahúga és nem édestestvére lehetett. Jézus temetésénél ott találjuk Szalómét is a tanítványok között (Mt 27,56; Mk 15,40). Hú követője volt Jézusnak, s nyilvánvalóan Máriával is nagyon jól megértették egymást. Mikor Jézus hozzá vitte édesanyját, Mária szerető megértést talált nála.

Az Újszövetségben ismételten találkozunk a Jézus „testvérei” kifejezéssel. Márk Jézus „nővéreiről” is beszél (6,3). Sajnálatos, hogy egyes protestánsok ezekből a helyekből azt olvassák ki, hogy Máriának Jézus után még több gyermeke is született. A Jézus „testvérei” kifejezésre ugyanaz érvényes, mint az előbb említett „nővérek” szóra. Ha a szövegösszefüggésből nem egyértelműen következik, vagy nem áll mellette a megjegyzés: „testvérem, atyám (vagy anyám) fia”, a testvér nem öccsöt vagy bátyát, húgot vagy nővért, hanem ezek kivételével az összes elképzelhető rokont jelenti. A közelebbi meghatározás azonban minden helyen hiányzik, ahol Jézus testvéreit említi a Szentírás, és soha nem

beszél arról, hogy hozzájuk Máriának is volna köze. Egyébként, ha Jézusnak tényleg lett volna testvére, akkor nem Zebedeus családjára bízta volna édesanyját, mert ez a gondoskodás az akkori családjog szerint a testvér feladata volt. A keleti beszédmód teljes félreismerésén alapul az a 2. századra visszamenő felfogás, hogy Jézus testvérei és nővérei mostohatestvéreket jelentenek. Az apokrif Jakab ősevangélium (január 1-én olvasható!) még azt is tudni véli, hogy mit mondott József Mária eljegyzésén: „Nekem már vannak fiaim, s én magam öreg ember vagyok, ő pedig fiatal lány”, ennek ellenére másodszor is megházasodott. Ez a tévedés évszázadokon át élt, s még ma is érvényesül, mikor a művészetben Józsefet szakállas öregnek ábrázolják. Valójában Jézus „testvérei” a távoli rokonai voltak, nem mostohatestvérei, s Mária nem egy öreg özvegyemberhez ment férjhez, hanem a korban hozzáillő, fiatal Józsefhez.

Hátra van még, hogy Mária és Erzsébet rokonságának fokát meghatározzuk. A Szentírás egyszerűen rokonnak említi őket (Lk 1,36). Erzsébet és Zakariás házasságáról azonban megtudunk néhány jellegzetes adatot. Zakariás Áron családjából származott, akitől a papi törzs eredt. Mindaz, aki ebbe a leszármazási vonalba tartozott, a leszármazás és nem felszentelés révén pap volt. Zakariás pontosabban Abia papi osztályához tartozott. Ez a 24 papi osztály között először a 17. helyen állt, majd később a 8. helyre került, ami már előkelő szintet jelentett. Ennek Zakariás szülei nyilván tudatában voltak, és kényesen örködték azon, hogy a papi vért tisztán megőrizték. Elvileg bárki feddhetetlen, zsidó származású lányt választhattak volna Zakariás feleségének, aki bizonyítani tudta, hogy őt nemzedéken keresztül tiszta zsidó családból származik. Ehelyett a szülők papi családból választottak feleséget, Erzsébetet, aki „Áron leányai közül való” volt. Az ő családja semmivel sem volt kevésbé öntudatos osztálya rangjára, mint Zakariásé. Ebből világos számunkra, hogy a dávidi Mária és az ároni Erzsébet között csak közvetett rokonság lehetett.

A Zakariás és Erzsébet családjában uralkodó szellemet figyelembe véve valószínűtlen, hogy a dávidi család leányai közül valaki beházasodhatott volna hozzájuk. Sokkal valószínűbb, hogy az ároni család leányai közül vett feleséget egy dávidi származású férfi. S ez nem történhetett túl régen. Hiszen amit Gábiel Máriával közölt, asszonyi dolog volt, s arra volt szánva, hogy érdeklődésre találjon. Minél közelebb állt vérségiileg Erzsébethez az az asszony, aki összekötő kapocs lett Mária és Erzsébet között, annál jobban meg tudta érteni Erzsébet keserves helyzetét, és osztani tudta fájdalmát. Ez pedig Mária édesanyja lehetett, aki így a dávidi és az ároni család között összekötővé vált.

Ahogy Szalóme és Mária rokonsági fokánál tettük, ugyanúgy próbáljuk meg most is meghatározni, hogy milyen közeli rokonságban lehetett Erzsébet és Mária édesanyja. Erzsébetről úgy beszél a Szentírás, mint aki már régen túl van a termékenység időszakán, tehát kb. 60 éves lehetett. Mennyi idős lehetett Mária édesanyja? Ha feltételezzük, hogy Mária korának szokásai szerint megy férjhez, s hogy Mária volt szülei első gyermeke, édesanyja 28 éves lehetett. Ha már előzőleg több gyermeke is volt, életkora ennek megfelelően 35–40 közé teendő. Természetesen ezek átlagértékek, de arra megfelelőek, hogy a két asszony korkülönbségét érzékeltessék. Ez oly nagy korkülönbség, amely valószínűtlenné teszi, hogy Erzsébet és Mária édesanyja édestestvérek legyenek, viszont megfelelő ahhoz, hogy Erzsébet Mária anyjának nagynénje legyen, azaz neki Mária a másodfokú unokahúga volt.

A forrásokból ennyit tudunk meg Mária rokonságáról. Szülei nevét a Szentírás sajnos nem említi. A Joachim és Anna nevek a 2. századi Jakab ősevangéliumban tűnnek föl először. Mikor a liturgiában tiszteljük őket, főleg neveik szimbolikus jelentését kell néznünk: Joachim = Isten megvigasztal; Anna = kegyelemmel áldott. Mária gyermekora

Mária gyermekkoráról az evangéliumok semmit sem hagytak ránk. Amit az apokrifok Máriáról elmesélnek, a jámbor fantázia szüleményei. A korabeli kultúra és élet ismerete némi lehetőséget nyújt arra, hogy legalább nagy vonásokkal meg tudjuk rajzolni Mária gyermekkorát.

A kiindulási pontot az az áldozat nyújtja, amit Mária tisztulásakor mutatott be József a templomban. Ez az áldozat a törvény szerint egy egyéves bárányból és egy galambból állt, de a törvény hozzáfűzte: „Ha nem áll módjában bárányt vinni, vigyen (a fiatal asszony) két galambot vagy két gerlicét” (Lev 12,6–8). Ez az engedmény a szegényeknek szólt. Mária és József két galambot vittek a tisztulási áldozatra, tehát nem tartoztak a jómódú emberek közé. E szegénység lehetett az oka annak, hogy bár a család Dávid nemzetségéből származott, nem Betlehemben, Dávid városában éltek családi

birtokukon, hanem megélhetés után nézve Názáretben telepedtek le. A család szegénysége adja azt a hátteret, amelyben a gyermek Mária életét látnunk kell.

A zsidó családok kizárólagosan azért nevelték a lányokat, hogy minél előbb férjhez adják őket. A kislányok életkoruknak megfelelően részt vettek a házi munkában, s ha a családnak földje volt, dolgoztak a mezőn. Mária mindennapi kötelességei közé tartozott, amint elég erős volt hozzá, hogy gondoskodjék a család mindennapi vízszükségletéről a falu forrásából. A vizet ő is, mint mindenki más, évezredes szokások szerint, korsóban hordta a fején. Arról szó sem volt, hogy írni vagy olvasni megtanuljon: erre a lányoknak nem volt idejük, de értelme sem lett volna, hogy egy nő magasabb képzést kapjon. Az ókori zsidóság életében az iskola egyes-egyedül arra szolgált, hogy fiúkat képezzen ki a törvény későbbi mestereivé. Ezek az iskolák a lányok előtt zárva voltak. Nem volt tehát szűgyen, hogy Mária mint szegény szülők gyermeke és falusi kislány írástudatlan volt; az írástudás nem tette volna kedvessé Isten előtt. A Magnificat azonban azt bizonyítja, hogy Mária ismerte a zsoltárokat, a prófétákat és más ószövetségi könyveket is. Mindazonáltal a Magnificat nem idézetgyűjtemény, hanem ószövetségi kifejezések szövedéke, amelyet Mária a saját lelkéből spontán teremtett, részben bizonyára úgy, hogy nem volt tudatában annak, hogy szentírási kifejezéseket használ. A Magnificat tehát nem igényelt iskolás képzést; amennyi szentírási tájékozottságot bizonyít, azt Mária más úton szerezte meg. E tudás egy része biztosan a zsinagógai istentiszteletek folyamán jutott birtokába. Bármilyen kicsi is volt Názáret, zsinagógája volt, hiszen az evangélium is említi (Lk 4,16–30). Mivel áldozatot csak az egy jeruzsálemi templomban mutattak be, a zsinagógában áldozatbemutató természetesen nem történt. Viszont szentírási szövegeket: Mózes könyvét, prófétákat, történeti könyveket rendszeresen olvastak. A szentírási szöveget sok-sok idézettel magyarázták. A gyülekezet vezetője imákat és áldásformákat is mondott a nép felett. Mária gyermekkorában itt elég sok imádságot és áldásformát megtanulhatott.

Az apokrif jámborság azt tartja, hogy Máriát 3 éves korában elvitték a templomba, és átadták, hogy ott neveljék. A képzőművészet kedvelt témája, amint Mária fölül a templom lépcsőin, s fenn a főpap várja (pl. Tizian). E hagyomány szerint Mária 12 éves koráig a templomban élt. Sajnos azonban azokkal a kortörténeti adatokkal, amelyek ma birtokunkban vannak, ez semmiképpen sem egyeztethető össze. A templomban senkinek sem volt lakása, eltekintve a templomőrségtől. Egészen kizárt dolog, hogy kislányok vagy asszonyok a templomban lakhattak volna. A sok kis szoba a felső emeleten mind raktár volt, ahol a templomi szolgálat sok-sok kellékét őrizték. Ahogy a Szentírásból látszik csak nagy erkölcsi mélypontok idején laktak nők a templomban, de ők kizárólag prostituáltak voltak, mint a pogány templomokban. Joziásról mondja a Szentírás: „Az Úr templomában lévő parázna nők lakásait is leromboltatta” (2Kir 23,7).

A szír Antiokhosz Epifanesz pogány király idején a templom meggyalázásakor költöztek újra ilyen nők a szentélybe (2Mak 6,4). Mária korában más alkalmat egyszerűen nem lehetett találni arra, hogy nők a templomban lakjanak.

Ez a jámbor elképzelés – függetlenül a történeti hitelességtől – azt fejezi ki, hogy Mária egészen kicsi korától a maga gyermeki módján is Isten felé fordultan élt, neki szolgált, ahogy csak tudott. Ezt egészen biztosan onnan tudjuk, ahogyan az angyal által hozott üzenetre reagált. Nyugodtan nézett szembe Istennel és az ő akaratával, és igent mondott, amint az angyal megmagyarázta neki, hogy semmiképpen sem ellenkezik Isten akaratával, ha a Messiás édesanyja lesz. Ebből következtetjük, hogy állandó jelleggel Isten szolgálatában állt. A templomba való felvitele semmi más, mint ennek a gondolatnak képszerű kifejezése.

Fiatalkorába még egy kép illik bele, a zsinagóga látogatásán kívül: Mária a forrásnál. A forrás volt a faluban az a hely, ahol a hasonló korú lányokkal és fiatal asszonyokkal találkozhatott. Egy József nevű férfinak volt a jegyese

Máriát eljegyezte József, aztán később feleségül vette. Azaz Mária végigjárta azt az utat, amit korának minden leánya megtett. Két pontra kell fölfigyelnünk: az eljegyzett leány életkorára és a jegyesség szó jelentésére a korabeli zsidóságban, tekintettel arra, hogy nálunk ezekben a dolgokban más szokások vannak.

Az ókori zsidó szokás a következő korosztályokba sorolta a leányokat: 11 év alatt kiskorú, 11–12 év között középkorú, a 12. évtől nagykorú. A nagykorúság elérése jelentette a házasságra való érettséget is. Általában 12–12 és fél éves kor között mentek férjhez a lányok. Egy rabbi szavaként hagyományozódott ránk a következő mondás: „Amint házasságra érett a leányod, még a rabszolgádat is szabadítsd föl és add férjhez”, azaz amilyen gyorsan csak tudod, házassítsd meg. Akiba rabbi szerint (+ Kr. u. 135) egy házasságra érett lány férjhez adásával várni egyértelmű volt a meggyalázásával és prostituálttá tételével. Nem is csoda! Olvassuk csak el Sirák fiának erre vonatkozó mondatait:

„A lány atyjának titkos gondja,

ez a gond elviszi az apa álmát;

ifjúságában: hogy el ne virágozzék,

férjhezmentében: hogy gyűlöletessé ne váljék férje előtt; leánykorában: hogy el ne csábítsák,

és teherbe ne essen atyja házában,

férjénél: hogy magtalan ne legyen...” (42,9 sk.)

A melegebb klíma következtében a lányok korábban érnek, s ez korábban hoz magával veszedelmeket. Ezek a veszélyek elsősorban az apa számára okoztak gondot, mert ő volt a lányért felelős mindaddig, míg az férje házába nem költözött. Hitünk hagyománya tanítja, hogy Mária eredeti bűn nélkül lépett az életbe, s ennek következtében szabad volt minden rossz ösztönösségtől. Szülei azonban nem tudták ezt, s valószínűleg ő maga sem volt ennek tudatában. Föl kell tehát tételeznünk, hogy szülei az ő esetében is keresték a mielőbbi házasságkötés lehetőségét. De egy másik nagy különbség is elválaszt minket e kortól: a vőlegény és menyasszony kiválasztása minden romantikától mentesen – ugyanúgy, mint Keleten ma is – a szülők dolga volt. Ők állapodtak meg abban, hogy kihez megy a lány, és kit vesz feleségül a fiú.

(E sorok írója maga találkozott Indiában egy jó családból származó leánnyal, aki házasság előtt állt, s még csak futólag találkozott vőlegényével. Katolikus családról van szó, s a vőlegényt a szülők választották meg. A kérdést, hogy nem fél-e attól, hogy egy ismeretlen emberrel köti össze az életét, a legnagyobb csodálkozással fogadta – hogyan lehet ilyet egyáltalán kérdezni? –, majd így válaszolt: „Nem félek. Bízom abban, hogy szüleim a legjobb vőlegényt választották nekem.” S bár 18 éves volt, egészen természetesnek tartotta, hogy szülei döntöttek helyette.)

A szülők a házastárs megválasztásánál – amennyire lehetett – a család érdekeit tartották szem előtt, nyilván ez történt Mária jegyesének megválasztásakor is. Éppen nála látszik ez nagyon világosan. Hiszen „Dávid lánya” „Dávid fiához” megy feleségül, ami azt jelenti, hogy a szülők mindkét oldalon családi szempontokat tartottak szem előtt. Amint eldőlt, hogy a választás Józsefre esik, Máriát megkérdezték, beleegyezik-e, s ő mint engedelmes kislány, igent mondott. Miután József ezt mondta Máriának: „Légy a feleségem!”, – a dolog intézése Máriáról apjára hárult, aki a gondviselője volt. Neki kellett a részleteket – természetesen József családjával egyetértésben – megbeszélni Józseffel: Mária hozományát és kelengyét, míg József megnevezte azt az összeget, amit felesége válás, vagy az ő korai halála esetén kapna. Ezzel Mária eljegyzése megtörtént.

A jegyesség időszaka 12 hónapig tartott, úgyhogy az eljegyzés egyúttal az esküvő napját is meghatározta. Az esküvőt „hazavezetésnek” hívták, mivel ezen a napon vitte át a szülői házból saját otthonába a férj új feleségét. Kritikus pont volt a menyasszony szüzessége. Ősi szokás volt, hogy az eljegyzett lány egészen hazavezetése napjáig szűz marad. Ezért azt kívánta a jó ízlés, hogy a vőlegény és menyasszony soha ne maradjanak egyedül. Júdeában a római helytartók hatalmaskodása miatt kivételeket kellett tenni, de Galileában háborítatlanul őrizték a régi szokást. A menyasszony szüzessége azonban népszokás volt, és nem törvény. A törvény előtt a jegyesség egyenértékű volt a házassággal, mert az eljegyzéssel a vőlegény birtokába került a menyasszony: már „férjnek” és „feleségnek” nevezték őket, s ha a férj netán meggondolta magát és mégsem akart házasságkötést, válólevelet kellett adnia. A törvény előtt tehát a menyasszony szüzessége nem volt lényeges kérdés. Mindazonáltal az általános erkölcsi felfogás megkövetelte, hogy a lány érintetlenül őrizze meg magát egész a hazavezetés napjáig. Ennek megfelelően a menyasszony e napig atyja házában, atyja védelme

alatt élt, s amit dolgozott, az atyjáé volt. Mindez döntő szerepet játszik Mária kérdésének – „Miképpen történik ez, hiszen férfit nem ismerek?” (Lk 1,34) – megértésében.

Egy régi arab mese szerint egy fiatalember fülig szerelmes volt egy lányba, és feleségül akarta venni. Mikor a lány megkérdezte tőle, hogy nős-e már, ezt felelte: „Nem ismerek asszonyt.” A meghatározatlan forma ellenére ez azt jelentette, hogy nincs felesége, de nem azt, hogy nem akar megnősülni. Ugyanígy kell érteni Mária válaszát is. Tekintet nélkül a pontosabb meghatározás nélküli formára, konkrét helyzetéről mondja, amit mond. Az angyal félreérthetetlenül értésére adta, hogy a jelen állapotában lesz a Megváltó édesanyja. Hogy szavaiból hiányzik az időmegjelölés, ez jelentéktelen. Mária jól megértette, s az angyal a 35. versben nem helyesbítette értelmezését, ezért el kell fogadnunk, hogy az angyal arról tudósította a Szület, ami éppen történt. Mária viszont eljegyzettsége ellenére megengedhetetlennek tartja, hogy Józseffel testi kapcsolatra lépjen. Számára ez volt Isten akarata – mit számított ehhez képest az angyali megbízás? Kérdése nemcsak Istenből lélegző életét tárja fel, hanem tisztaságát is.

Egy széles körben elterjedt vélemény szerint Mária örök szüzességet fogadott. Ezt feltételezve Mária megkockáztatta volna, hogy az angyal által hozott isteni akarattal szembeállítsa saját akarátát? Továbbá szülei arra szánták, hogy házasságot kössön Józseffel, s utódai legyenek József családjának. Hogyan mondhatott volna erre Mária igent, ha az utódok születésének természetes feltételét eleve kizárta volna egy fogadalommal? További kérdés, hogy fogadalmát közölte-e Józseffel és mindkét szülőpárral? Ha nem, aligha lehet felmenteni a többszörös hazugság vádjá alól. Ha viszont közölte velük, megmagyarázhatatlan, hogy miért akarták mégis a szülők ezt a házasságot, hiszen tudhatták, hogy egy fiatal, gyermektelen házaspár mekkora szégyen nemcsak a fiataloknak, hanem a szülőknek is. A környezet ugyanis azonnal föltette volna a kérdést: „Ki vétkezett? Mária, vagy a szülei, hogy nem született gyermeke?” Akkoriban még senki sem gondolt a férj terméketlenségére, de azért Józsefnek is lett volna mit eltűnnie terméketlennek látszó felesége miatt. Mária Erzsébethez teljesen hasonló helyzetbe került volna ezzel a fogadalommal. Figyelembe veendő az is, hogy Mária apjának jogilag hatalmában állt lányának a tervezett házassággal ellentétes fogadalmát érvényteleníteni. Ezek meggondolásával a Lk 1,34-ből nem lehet Mária szüzességi fogadalmára következtetni. Mária látogatása Erzsébetnél

Úgy látszik, Mária senkinek soha nem beszélt arról, hogyan történt az, amit az evangélista így ír le: A Szentlélek szállott reá, és a Magasságbeli ereje árnyékozta be (Lk 1,35). Vajon „elragadtatott a harmadik édig”, ahogy Szent Pál mondja magáról? – nem tudjuk. Ezt Mária megőrizte szíve legszemélyesebb titkának. Azt azonban nem tudta elrejtteni, hogy édesanya lett.

Próbáljuk csak elképzelni a helyzetét: Isten műve volt, hogy élet fogant a szíve alatt, miközben jegyese volt már, akinek az akkori erkölcsi felfogás szerint meg kellett őriznie szüzi tisztaságát. Milyen következményekkel kellett számolnia, mikor kiderült, hogy ez idő alatt édesanya lett? Mivel a törvény előtt mint jegyes már a „felesége” volt Józsefnek, az pedig az ő „ura” volt, fenyegette, hogy házasságtörés vádjával följelentik. S ha ez el is maradt volna, a megvetéssel és gúnyos pletykákkal föltétlenül számolnia kellett volna. Nem kétséges, hogy Mária tökéletesen ráhagyatkozott Istenre, de ez még nem mentesítette szívét e félelmeiktől. Tudta, hogy Isten néha nagyon súlyos dolgokat enged megtörténni, s néha súlyos áldozatokat is megkíván éppen azoktól, akik szeretik őt. Ezért, ahogy múltak a napok, a jövő egyre nyomasztóbb súllyal nehezedhetett rá.

Ezzel a gonddal együtt járt az a nagyon természetes igény, hogy valakinek kibeszélhesse magát, nemcsak azért, hogy titkának terhén könnyítsen, hanem hogy szükség esetén attól, aki hitelt ad szavának és megérti őt, tanácsot és segítséget kérhessen. Végül is Gábriel látogatása és Istentől való foganása után, akárhogy is élte át ezt, az esemény emlékeivel magára maradt. Mint azt a misztikus élményeket atélők ismételten tapasztalják, bizonyára Máriát is kétségek szállták meg afelől, hogy álmódott-e, vagy ébren volt, valóság-e, amit átélt, vagy képzelődés csupán. Mindaddig, amíg terhességének félreérthetetlen jeleit nem tapasztalta, ezekkel a kétségekkel szembe kellett néznie. Isten e kétségek ellen erősítette meg, amikor az angyal közölte Máriával a nagy újságot: „Rokonod, Erzsébet is fiút fogant öregségében, és már a hatodik hónapban van, pedig magtalannak mondták az emberek” (Lk 1,36).

Erzsébet mindezekig visszahúzódott a nyilvánosság elől, senkinek sem beszélt terhességéről. Talán nem volt egészen biztos a csodában, és félt, hogy újból csak gúnyolódásban lesz része, ha szívének leghőbb vágya most sem teljesül. Mikor azonban semmi kétség sem lehetett afelől, hogy terhes, újra megjelent az emberek előtt, s mint minden keleti asszony, ő is telve volt büszkeséggel leendő anyasága miatt. Erzsébet terhességének híre ekkor még nem érkezhett meg Názáretbe, hiszen Názáret jelentéktelen helység volt háromnapos járóföldre Erzsébet lakhelyétől, s postája természetesen nem volt. Az angyal által közölt tény tehát újság volt Mária számára, de egyszersmind meghívás is rejtőzött benne, hogy Mária látogassa meg Erzsébetet. Mikor ez a látogatás valóra vált, Mária megbizonyosodott az angyali szó és saját élményének hitelességéről is.

De ez a látogatás több volt ennél. Ami Erzsébettel történt, az képessé tette őt arra, hogy szükség esetén tanúsítsa Mária védelmében: ami rokonával történt, az az Isten műve, aki vele is csodát művelt. S még ez sem volt minden.

Mikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, és érezte, hogy a magzat megmozdul méhében, az örömtől olyan szavakra fakadt, amelyeknek tartalma nem kizárólag tőle származott: „Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse. De honnan ez nekem, hogy az én Uramnak anyja eljön hozzám?” (Lk 1,42–43) – így szólt, pedig Mária még éppen csak köszönt neki. Mária joggal következtethetett arra, hogy a Szentlélek erejéből beszél így. Az „Uramnak anyja” megjelöléssel Erzsébet a Messiás, az Úr és Király anyjának mondja Máriát, aki messze Izrael összes asszonya fölött áll. Mária már ebben a mondatban megkapta mindannak igazolását, amit az angyaltól hallott és amit Isten benne végbevitt. A Szentlélektől sugalmazott felkiáltás után Mária elbeszélte Erzsébetnek mindazt, ami vele történt. Erzsébet következő mondata már erre reflektált: „Boldog aki hitt, mert beteljesedik mindaz, amit az Úr mondott neki!”

Mária számára az Erzsébetnél tett látogatás mindezt jelentette. Nyitva maradt azonban az a kérdés, hogy mit kellett Máriának elviselnie azért, hogy eljusson Erzsébethez. Naiv dolog lenne azt képzelni, hogy egyszerűen bejelentette szüleinek: „elutazom”, aztán elment Júdeába Erzsébethez. A Mária korában lévő lányok számára egész rendkívülinek számított, ha csak rövid időre is elhagyták a szülői házat. Nemcsak ez az általános szabály volt érvényben: az asszony a házban tartózkodjék, hanem a hajadon lányok apjuk különleges védelme alatt álltak, s csak az ő engedélyével hagyhatták el lakóhelyüket. Ehhez az utazáshoz Máriának pénzre is volt szüksége, amit csak atyjától kaphatott meg. De ennél is fontosabb volt a társaság, amelyben utazott. Tanácsos volt az esetleges támadások miatt férfiak védelme alatt utazni. Az irgalmas samaritánus példabeszéde is egy magányos utazóról szól, akit kifosztottak útközben. S annak az útvonalnak egy szakaszát, amelyen Máriának végig kellett haladnia, még ma is a rablók völgyének nevezik. Mindezt egybevetve a zsidók erkölcsi érzéke megkövetelte, hogy ilyen esetekben több asszony utazzék együtt. Ilyen körülmények között az utazásra egyetlen lehetőség kínálkozott: Mária csatlakozzék egy Jeruzsálembe tartó galileai zarándokcsoporthoz.

Hogyan kapta meg Mária szülei engedélyét ehhez az utazáshoz? Alig képzelhető el, hogy édesapjával közölte volna a titkot, hogy a Szentlélek által édesanyává lett. Akárhogy magyarázta volna, apja részéről aligha várhatott mást, mint hitetlenkedő fejcsóválást. Csak édesanyján keresztül remélhetett valamit. Ez egyike annak a két esetnek, amelyek elbeszélésekor az evangéliumban Mária édesanyjának körvonalai sejlenek föl. Hogy Anna szerepének föltételezésével jó úton járunk, az az angyalnak Erzsébetéről tett kijelentéséből következik. Ez a közlés teljesen az asszonyok világát érinti. Mária édesapja valószínűleg minden különösebb meghökkenés nélkül tudomásul vette az idős Erzsébettel történt csodálatos eseményt. Anna viszont, aki maga is édesanya volt, sokkal mélyebb együttérzéssel reagált. Annának ebben az együttérzésében kereshetjük annak magyarázatát, hogy miért éppen a ránk maradt formában ismerjük az angyal közlését. Anna őszinte együttérzéssel figyelte a gyermektelen Erzsébet sorsát, ezért szól így az angyal: „...akit magtalannak mondanak”. Mária szavainak, amikor elbeszélte édesanyjának az angyaltól hallottakat, Annában élénk érdeklődést kellett kelteniük.

Még érthetőbbé válik, hogy Mária föltárta titkát édesanyja előtt, ha számításba vesszük azt, amiről a gyermekségtörténetek nem beszélnek: az angyal megjelenése és a gyermek fogantatása után Mária arca és magatartása, még ha alig észrevehető módon is, megváltozott. Édesanyja szemét nem kerülte

el a Máriában beállt változás, s így adódhatott, hogy Mária először neki mondta el azt, amit átélt. Mária egész lényében ebben a megváltozott formában biztosítékot adott szavának, és édesanyja társa lett titkának őrzésében. Így kézenfekvő, hogy Mária az utazáshoz szükséges beleegyezést édesanyja közvetítésével kapta meg. Anna megértette, hogy Erzsébet gyermeket vár; a férjének pedig az volt érthető, hogy feleségének sokat jelent ez, ezért beleegyezett, hogy a leánya elutazzék Erzsébethez. Az édesapa, miután beleegyezését adta hozzá, nyilván gondosan előkészítette lánya útját. Szerencsés körülmények adódhattak, hiszen Mária „azokban a napokban”, azaz néhány nappal az angyali üdvözlés után útra kelhetett.

Mikor Mária megérkezett Zakariás házába, „köszöntötte Erzsébetet” (Lk 1,40). Mária szavai nem maradtak ránk, minden bizonnyal a korában szokásos formával köszönt: „Béke veled, Erzsébet!” A továbbiakban sem tudunk meg semmit abból, amit Mária Erzsébettel beszélgetett, csak a 45. vers tételje fel, hogy Mária mindent elmondott neki. A 45. vers után következik Lukács evangéliumában a Magnificat (1,46–55), Mária hálaéneke.

Majd végül az elbeszélés ezt mondja: „Mária ott maradt mintegy három hónapig, aztán visszatért otthonába” (Lk 1,56). Mária Erzsébet szülését megvárta, mert számára sem volt közömbös, hogy milyen gyermek születik: fiú-e vagy lány. Az angyal fiúról beszélt, s a zsidóknál – éppen úgy, mint a többi keleti népnél – a lány csak másodrangúnak számított. Egy Kr. u. 2. századi rabbi azt mondja: „Jaj annak az embernek, akinek csak lányai vannak”, s egy másik: „Ha fiú születik, örvendjenek; ha lány, szomorkodjanak”. Ha tehát Isten igazán el akarta venni Erzsébet szégyenét, akkor fiúgyermekkel kellett megajándékoznia. Ezért volt fontos Máriának, hogy megvihesse édesanyjának a hírt arról, hogy Erzsébet fiút szült.

Még mindig megoldatlan maradt azonban egy kérdés: Mária a szülés után nagyon hamar elhagyta idős rokonát és hazatért. Miért nem időzött nála tovább, nála, akivel legszemélyesebb titkait közölte, s akit a kegyelem révén szorosabban magához tartozónak érezhetett, mint saját édesanyját? E sürgős visszatérés Názáretbe sem Erzsébetnek, sem Máriának nem állhatott érdekében. Csak valami olyan kényszerítő tényező játszhatott itt szerepet, ami Mária szüleit is befolyásolta a visszatérés idejének meghatározásában. Hiszen mindketten, elsősorban Mária édesanyja tudhatta, hogy Erzsébet helyzete azt kívánja, hogy Mária nála maradjon, amilyen hosszan csak tud. Ez a valamennyiüket sürgető külső tényező nem lehet más, mint Mária menyegzőjének napja. Ezt a napot az eljegyzés dátuma határozta meg: az eljegyzéstől számított egy év elteltével kellett a menyegzőnek történnie. Sem előbb, sem később nem lehetett. Ha a vőlegény ezen a napon nem akarta magához venni menyasszonyát válólevelet kellett adnia, vagy meg kellett egyeznie a menyasszony apjával arról, hogy lánya továbbra is otthon maradjon. Ezenkívül az egész falu várta a menyegző napját, hiszen a közösség számára is örömnepet jelentett. Máriának ezért kellett hamarosan búcsút vennie Erzsébettől, hogy hazaérkezzen menyegzője napjára. Mária menyegzője

A kor szokásai szerint tizenkét hónappal az eljegyzés után következett el a nap, amikor a vőlegény saját házába vezette a menyasszonyt és elkezdődött közös életük. Csak veszély idején szegték meg ezt a szabályt, pl. a zsidók második felkelésének idejében (132–135), amikor a rómaiak az első éjszaka jogát követelték. Mária korában azonban az országban rend és nyugalom volt.

Amikor Mária háromhónapos távollét után visszatért Erzsébettől, látta, hogy József előtt fel kell tárnia helyzetét. Máté gyermekségtörténete éppen ezt a helyzetet tartotta szem előtt: „Krisztus születése így történt: Anyja, Mária, József jegyese, még mielőtt egybekeltek volna, úgy találtatott, hogy méhében fogant a Szentlélektől. Férje, József, igaz ember volt...” (Mt 1,18). Ez a tapintatos fogalmazás jelzi, hogy nem József volt az, aki fölfedezte Mária titkát, valahonnan mástól tudta meg, mi történt menyasszonyával. A hír, amit hallott, ezekben a rövid szavakban fejeződik ki: „Germeket fogant a Szentlélektől.” A későbbi tépelődéseiből az látszik, hogy Józsefnek csak az a két tény jutott tudomására, hogy Mária gyermeket vár, és hogy a gyermek a Szentlélektől van. S nem Máriától tudta meg, különben nem lehettek volna kétségei. Ugyanakkor, akitől megtudta mindezt, tekintély lehetett előtte, mert nem utasította el hírét, mint badarságot. Itt van a második hely, ahol – igaz, megint csak halvány körvonalakban – Mária édesanyjának alakját láthatjuk. Ő tudott lánya titkáról, meg volt győződve ennek igazságáról, és volt elég tekintélye József előtt arra, hogy rövid közlését ez komolyan vegye.

Bármennyire homályos volt is József előtt az egész, annyira mérlegelte a helyzetet, hogy eleve eltekintett attól, hogy Máriát mint házasságtörőt bíróság elé állíttassa. Mivel igaz ember volt, kötelességének kellett volna tartania, hogy a törvényt ebben a pontban is betartsa. De a „Szentlélektől” való fogadás fölfoghatatlan volt számára. Mert ha ez igaz, akkor Mária bűntelen, ugyanakkor fölmérte, hogy ilyen körülmények között el kell válnia Máriától. Ezért döntött úgy, hogy csendben bocsájtja el őt. Erre azonban válólevelet kellett kiállítania. Hogy milyen volt egy ilyen válólevél, pontosan tudjuk. Nem tartalmazta a válás okát, de három tanúnak alá kellett írnia, s ezzel lett hivatalos okmány, amely szabaddá nyilvánította a volt feleséget. E válólevéllel igazolta egy másik házassága előtt a nő, hogy szabad állapotú. Hasonló megoldásra gondolt József a Máriával történt titokzatos dolog miatt. Tervét azonban nem hajtotta végre, mert ezzel a megoldással nem tudta volna elkerülni azt, amit viszont el akart kerülni, hogy Máriát szóbeszéd tárgyává tegye. Az ugyanis föltétlenül felizgatta volna a názáretieket, ha híre megy, hogy a vőlegény a kellő napon nem viszi házába menyasszonyát.

„Miközben ezen gondolkodott, álmában megjelent az Úr angyala, és így szólt: József, Dávid fia, ne félj attól, hogy feleségül vedd Máriát, hiszen a Szentlélektől van áldott állapotban. Fiút fog szülni, akit te Jézusnak nevezel, mert ő váltja meg népét bűneitől” (Mt 1,20-21). Mária nem tudta, hogy Józseffel mi történt. Csak annyit tudott, hogy állapotáról tudomást szerzett, s el tudta képzelni, mekkora csalódást jelentett ez neki. Nem tudhatta, hogy ezek után mi fog következni, de nem az ő feladata volt ezt a helyzetet megoldani.

A tíz szűz példabeszédéből (Mt 25,1-13) tudjuk, hogy maga a hazavezetés, a menyegző hogyan történt. Csak azt kell számba vennünk, hogy a példabeszéd egy városi menyegzőt vesz alapul, míg a mi esetünkben egy kis faluról van szó; de főbb vonásaiban egyformán történtek a dolgok. Barátnői Máriát felöltöztették és felékesítették menyasszonyi díszbe, aztán tréfálkozva, nevetgélve várták a vőlegényt. De József nem menyasszonyához ment, hanem az apához, akivel még néhány részletkérdést megtárgyaltak, és megkötötték a házasságra vonatkozó végső egyezséget. Ezután újra elhagyta a menyasszonyi házat, és örömkialtozások és ének kísérete mellett elindult hazafelé, miközben Mária barátnőivel körülvéve követte őt. Mivel ekkor már sötétedett, a lányok lámpásokat vittek magukkal, valószínűleg a férfitársaságban is voltak fáklyák, amivel legalább némileg megvilágították az utat. Amint hazaértek, József barátaival leült a lakomához, ettek, ittak, énekeltek, Mária pedig barátnőivel eltűnt a nyilvánosság elől. Az ilyen menyegző nem a mi ízlésünk szerint való. Hiszen mint az eljegyzésnél, a hazavezetésnél is hiányzott minden romantika. Még ma sem szokás Keleten, hogy a menyasszony és a vőlegény, a férj és feleség mások jelenlétében megcsókolják egymást.

A későbbiek miatt fontos, hogy mikor történt József és Mária házasságkötése. Önmagában bármikor lehetett, de amíg az ellenkezőjéről meg nem bizonyosodunk, azt kell föltételeznünk, hogy József követte a helyi szokásokat. Eszerint pedig a házasságkötés ősszel történt. Akkor is, ma is a palesztinai araboknál az őszi időszak a legkedvezőbb a lagzik tartásához; megtörtént már az aratás s a szüret is. A föld kiszáradt, egyelőre megmunkálhatatlan, tehát szabad ideje is van a földműveseknek, és fedezete is van a lagzinak. A november végén érkező esőzés előtt a földhöz nem lehet hozzányúlani. A jó hangulat és a teli éléskamrák bőkezűvé tették az embereket, ami a menyegzőnél fontos mozzanat volt. Senki nem mehetett üres kézzel, s rendszerint természetbeni ajándékokat vittek. Ebből adhatta a lakodalmas ház a vacsorát, amelyet a vendégek nemek szerint szétválva fogyasztottak el. A kánai menyegző nagyszerű ellenpélda: húsvét közelében járt az idő, a borospincék ekkorra már eléggé megcsappantak, s közel sem állt rendelkezésre annyi bor, mint közvetlen a szüret után (Jn 2,12-13). Betlehemben

Többször így képzeljük el a történeteket: Józsefnek egy napon el kellett mennie Betlehembe, mert a római császár azt kívánta, hogy felvétesse magát a népszámlálási jegyzékbe. Amint elintézte volna ezt az ügyet, azonnal vissza akart térni Názáretbe. Csakhogy Máriát is magával vitte, aki amint megérkeztek Betlehembe, egy istállóban megszülte gyermekét. Aztán jöttek a bölcsek keletről, tudatták Józseffel, hogyan áll a dolog Heródeszel, és sürgették, hogy Máriával és a gyermekkel együtt meneküljön Egyiptomba.

Ha azonban pontosabban utánanéznünk, az események sora másként áll előttünk. Először a korabeli Palesztina útviszonyaival találkozunk. Ezeket az utakat részben és helyenként még ma is látni lehet. Nem voltak kikövezve és gondozva. Kerécsapástól felvagdalt, hepehupás, többnyire éles kövekkel teli ösvények voltak inkább, mint rendes utak. S rendszerint toronyíránt közelítették meg céljukat, hegyre föl, völgybe le, nem sok tekintettel az emelkedőkre. Egy ilyen úton végigmenni, vagy számárháton ülve utazni is nagyon fárasztó dolog volt. Ha figyelembe vesszük, hogy Mária nem sokkal Betlehembe érkezése után szült, a háromnapos fárasztó utat terhességének utolsó szakaszában kellett volna megtennie. Máriának és Józsefnek tényleg nem lett volna otthona?

A válasz aránylag egyszerű. A gyermekségtörténetben ugyanis nem azt olvassuk, hogy „Történt, mikor megérkeztek”, hanem ezt: „Történt, hogy miközben ott tartózkodtak...” (Lk 2,6). Amennyire jelentéktelennek tűnik ez a különbség, annyira fontos számunkra. Ez ugyanis kizárja azt, hogy Mária azonnal megérkezésük után szült volna, tehát azt is, hogy közvetlen előtte utazott volna Názáretből Betlehembe. A szöveg sokkal inkább azt sugallja, hogy Mária és József már hosszabb ideje Betlehemben tartózkodott, mikor Jézus megszületett. Hogy milyen hosszú lehetett ez az idő, az idézett szövegből nem derül ki. Hónapok lehettek.

A bibliai elbeszélésre a népszámlálás oldaláról is vetődik fény. Lk 2,1--6 mondja el a népszámlálást. Egyiptom homokjából az ásatások folyamán tucatjával kerültek elő dokumentumok, amelyeket az ilyen népszámlálásnál jegyzékbe vett személyek számára állítottak ki. Ezekből kitűnik, hogy kb. 300 éven át minden 14. évben volt egy olyan népszámlálás, amelyet Lukács említ. S valószínű, hogy az, amelyik Józsefet és Máriát Betlehembe szólította, az első volt. A dátummal ellátott dokumentumokból világosan látszik, hogy a népszámlálás időszaka is az aratás után volt. S ha ez Egyiptomban évszázadokon át így volt, a közeli Palesztinában sem lehetett másként. Csak Palesztina éghajlata hűvösebb, mint Egyiptomé, így az aratás két hónappal később van: Egyiptomban július-augusztusban, Palesztinában pedig szeptember- októberben.

József éppen annyira nem örült ennek a római kényszerből fakadó utazásnak, mint zsidó honfitársai. „Mindenki fölkerekedett, hogy összeírassa magát.” De biztos, hogy nem mindenki egyszerre indult útnak. Mindenkinek személyesen kellett megjelennie, hogy a hatóságok az egész lakosságot számba tudják venni. Készült mindenki számára egy személyleírás is, ami a mi útleveleinkhöz hasonlított. Valószínűleg ez volt az egyik oka annak, hogy Mária elkísérte Józsefet. Józsefnek azonban ez a kényszerű utazás annál nyomasztóbb volt, mert azt jelentette, hogy át kellett telepednie Betlehembe. Amint ez a későbbi 14 éves ciklikus népszámlálások dekrétumaiból kitűnik, az állami szervek ekkor találtak alkalmat arra, hogy a városba özönlést csökkentsék, és gondoskodjanak a műveletlenül maradt földek megmunkálójáról. Lukács kiemeli, hogy József szülővárosa volt Betlehem, mivel „Dávid házából és családjából származott”. Valószínűleg telke és némi földbirtoka is volt itt. Sok nem lehetett, különben nem vándorolt volna el Názáretbe. Áttelepüléséhez azonban nem kért hatósági engedélyt. Ezért neki is, mint a többi elvándoroltaknak, vissza kellett térnie születési helyére, és újra művelés alá kellett fognia birtokát. Ezért költözött feleségével, Máriával és egész mozgatható vagyonával Betlehembe.

Ahogy a népszámlálás ideje és a házasságkötés napja közeledett, József előtt egyre inkább megvilágosodott az isteni gondviselés rendelkezése, mely szerint nekik Betlehembe kell költözniük. Mária a házasságuk megkötésekor terhességének negyedik hónapjának vége felé járt. Nem tarthatott már sokáig és nyilvánosságra kerül a tény, hogy terhes, azaz, hogy tiltott időben lett anyává. A Betlehembe való átköltözés váratlanul és előre ki nem számítottan megmentette Máriát barátnőinek rosszindulatú pletykáitól. Betlehem ugyanis nem sokat törődött ezzel a szegény, Galileából bevándorló házaspárral: Mária itt nyugodtan megszülhette gyermekét, anélkül, hogy bárkinek szemet szűrt volna. Az áldozat, amelyet Józsefnek a császári rendelet miatt meg kellett tennie, ára lett annak, hogy megőrizze felesége becsületét.

A Szentírás közvetlenül a népszámlálás és a Betlehembe költözés után ezt mondja: „Mária megszülte elsőszülött fiát, pólyába takarta, és jászolba fektette, mivel nem volt számukra hely a szálláson” (Lk 2,7). Az akkori szólásmód szerint az „elsőszülött” nem azt a gyermeket jelölte, akit a többiek követnek, hanem jogi kifejezés volt. Azt a gyermeket jelölte, „aki megnyitja anyja méhét”. Ezt a gyermeket meg kellett váltani, mert minden elsőszülött az Úré az egyiptomi kivonulás óta.

Itt viszont az események eddigi módon történő rekonstruálása fehér folthoz érkezik, amit nem tudunk biztonsággal kitölteni. Hogyan kell értenünk a szállást és a barlangot? Egy olyan kicsi helyen, mint Betlehem, amely ráadásul a Jeruzsálem–Hebron főútvonalától távol fekszik, nem volt karavánszeráj, amit az irgalmas samaritánusról szóló példabeszéd feltételez, tehát nem volt sokak számára szállás és fogadó. Inkább, hasonlóan a mai kis palesztinai arab helységekhez, a falu szélén egy egytermes épületről lehet szó, amelyben a helység férfiai szoktak találkozni. Ha egy kereskedő éppen arra járt, a ház rendelkezésére állt, állatai számára pedig a közeli barlangok egyikében talált berendezett istállót. A jászol nem fából volt, mert ezt a téli időszakban biztosan fölhasználták volna tüzfának. Inkább falazott vályú lehetett, amelyet az állatok abrakolására és itatására lehetett használni. Mivel ezt az istállót senki sem gondozta, s egy átutazó kereskedőnek sem jutott eszébe, hogy kitisztítsa, valószínűleg egész Betlehem legpiszkosabb helye lehetett.

Ha Mária és József már bizonyos ideje Betlehembben tartózkodott, amikor Jézus született, hogyan magyarázható, hogy ez alatt az idő alatt nem találtak más helyet, s hogy ebben a barlangban kellett menedéket keresniük? Itt pusztán találgatásokra vagyunk utalva. Könnyen elképzelhető, hogy megérkezésük után először a szállást keresték föl, ami a betlehemi származású József előtt ismerős volt. Valószínűleg az volt a szándékuk, hogy itt maradnak addig, amíg Józsefnek nem sikerül valami rendes lakóhelyet teremtenie. Ha nem is házat, hát legalább egy barlanglakást, amit még manapság is találni Palesztinában. Lehet, hogy túl hamar érkezett meg az esős időszak, s éppen, amikor elérkezett Mária szülésének ideje, egy utazó vette igénybe a szállást. Mindenesetre „nem volt számukra hely a szálláson”, s a szükségstől űzve az istállóban kellett Máriának meghúznia magát. Ez egy lehetséges magyarázat arra, hogy miért kellett Jézusnak ezen a helyen születnie, annak ellenére, hogy József és Mária már előbb Betlehembben voltak.

Nem nehéz elképzelnünk, hogy mit csinált József Betlehembe érkezésük után. Nyilvánvalóan az volt a szándéka, hogy saját otthont teremtsen, s munkát keres a saját szakmájában. Mt 13,55 és Mk 6,3 szerint „tekton” volt, amit általában ácsnak fordítanak. Ez azonban nem egészen helyes. A tekton inkább egy olyan embert jelent, aki a falvakban szokásos egy-két helyiséges házak építésével foglalkozik, tehát általános építőmester. Ezeket a házakat úgy építették, hogy a rendszerint kőből felrakott oldalfalakra bárdolatlan gerendázatot fektettek, erre ágakat raktak keresztbe, és agyaggal tapasztották a tetőt. Betlehembben egészen a legújabb időkig a sajátos helyi foglalkozás a kőfaragás volt. Jézus követte József foglalkozását, és beszédeiben gyakran utal rá, de soha nem ácsmunkára hivatkozik, hanem házépítésre, alapokra, szegletköre, tehát az általa is űzött „tekton” mesterség elemeire.

József Betlehembbe érkezésekor, s talán még utána is hosszabb ideig aránylag kis felszereléssel rendelkező munkás volt, akinek gondoskodnia kellett fiatal feleségéről. Vajon ott állt-e ő is a piacon azok között, akik arra vártak, hogy valaki megfogadja őket? Vagy azonnal mesterként kezdhették dolgozni?

Nem a születés elbeszéléséből, hanem a pásztorok történetéből tudjuk, hogy Jézus éjszaka született. Ezek a pásztorok nyájaikat éjszakára összeterelték egy akolba, amely Betlehem közelében, talán a völgy túlsó oldalán volt. Egyikük őrködött, míg a többi aludt vagy valamivel szórakozott. Ezeket a pásztorokat általában jóságos, egyszerű, kicsit naiv embereknek képzeljük el. Ha viszont összegyűjtjük azokat az adatokat, amelyekről a hagyomány megfélemedezett, egy elképzeléseinktől nagyon eltérő kép áll előttünk. Edzett férfiak voltak, akik egész évben, esőben és viharban egyaránt a szabadban voltak, s éjszaka is nagyon keveset és kényelmetlen körülmények között pihentek. Tavasszal minden zöldellt, de ahogy múlt az idő, úgy kellett egyre többen vándorolniuk legelőt keresve a folyóvölgyek és források vidékére, ahol azonban sok veszély leselkedett rájuk. Dávid meséli Saulnak, hogy pásztor korában, ha medve vagy oroszlán támadt a nyájra, utánuk ment és megölte őket. Jézus a nyájra támadó farkasokat említi. Ezekkel mind számolniuk kellett a pásztoroknak.

Ennek a kemény életnek megvoltak a maga kísértései is. A pásztorok nem a saját nyájaikat őrizték, hanem gazdag parasztokét vagy egy gazdag városi emberét. Nem tartották lopásnak, ha egy-egy bárányt a saját hasznukra megöltek. Ha az évi számadásnál ez kiderült, kimagyarázták a dolgot. Ezért általában tolvajoknak és megbízhatatlan embereknek tartották őket. Megtiltották, hogy bíróság előtt tanúskodjanak, és egy sorba állították őket a rablók és gonoszok között. Éppen ezért keveset érintkeztek a városi emberekkel, és helyzetüknél fogva bizalmatlanok voltak velük szemben.

A pásztoréletet egészen kicsi korukban kezdték, s ez lehetetlenné tette, hogy tanuljanak és művelődjenek. Ez vallási életükre is érvényes volt. Zsinagógát aligha láttak belülről, s csak nagyon ritkán vetődtek el a jeruzsálemi templomba. Sem idejük, sem pénzük nem volt arra, hogy a mózesi Törvény minden előírását megtartsák, nem is beszélve a rabbik egyre gyarapodó apró szabályairól. Népük hitének alapvető tényeit vallották: hitték Istent, tisztelték a templomot, és mindenekelőtt vártak egy szociális és politikai fordulatot hozó Messiást. Valószínűleg állandóan készen álltak arra, hogy egy ilyen Messiásért harcba szálljanak.

Jézus szeretettel nyilatkozott a pásztorokról és a pásztoréletről. Annál is inkább megtette ezt, mert az Ószövetségben Jahve maga is pásztornak nevezte önmagát. Mikor egy angyal a Messiás születését hírül adta a pásztoroknak, ez örömhírt jelentett számukra, s a „mennyei seregben”, amely megjelent mellettük, valószínűleg már a hadsereget látták, amelyet Isten a Messiás rendelkezésére fog bocsátani. Hogy a Messiás Betlehemben születik, ez megegyezett elképzeléseikkel és várakozásukkal. Számukra az sem jelentett különösebb nehézséget, hogy a leendő Messiást egy újszülött gyermekben ismerjék föl, jóllehet mások meg voltak győződve róla, hogy a Messiás felnőttként fog megjelenni.

Abban sem láttak semmi problémát, hogy elhiggyék: az Istentől küldött Messiás jászolban fekszik. Úgy látszik, hogy a közelben ez egyértelmű helymeghatározás volt: azonnal tudták, hova kell menniük. Nyilván csak a már említett barlangban volt épített jászol. És „sietve elmentek Betlehembe”. Egyiküknek, természetesen a legfiatalabbnak, ott kellett maradnia a nyájnál.

A népi képzelet úgy tudja, hogy a pásztorok ajándékokat vittek Jézusnak, s ebben kétségtelenül igaza van. Akkoriban senki sem léphetett egy nála hatalmasabb elé anélkül, hogy valami ajándékot ne vitt volna neki, és a lába elé ne tette volna. A napkeleti bölcsek is ajándékot hoztak a zsidók újszülött királyának. Amikor viszont Saul királlyá lett, „néhány semmirekellő ember azt mondta: Mit tud ez rajtunk segíteni? És nem hoztak neki ajándékot” (1Sám 10,27), azaz nem hódoltak előtte.

Mikor Mária a pásztorok elbeszélését hallotta, nem kerülhette el a figyelmét, hogy Isten éppen a szegénységüket választotta ismertetőjelül: a pásztorok az istállóban lévő jászolról ismerhették föl a gyermeket.

A szentírási elbeszélésből tudjuk, hogy a pásztorok másoknak is elmondták azt, ami velük történt. Kiknek és hányszor, azt nem tudjuk, de „mindenki, aki hallotta, csodálkozott”. Úgy látszik azonban, hogy a pásztoroknak nem nagyon hittek, hiszen általában nem bíztak meg bennük az emberek. Amit szavuk igazolására föl tudtak hozni, az az angyali jelenés volt – amit a többiek könnyen minősíthettek képzelgésnek –, s az angyal szavának teljesezése a jászolban fekvő gyermek megtalálásakor. De hogy a Messiás egy piszkos istállóban szülessen és a jászolban feküdjék, az túl nagy képtelenségnek tűnt ahhoz, hogy mások személyesen is utánanézzenek. A szöveg sejteti ezt az általános hitetlenkedést, amikor hozzáfűzi: „Mária azonban szívében őrizte ezeket az eseményeket, és el-elmélgélt rajtuk.”

A többi emberrel szemben ezek az események sok mindent megértettek vele, és elmélyítették a hitét. Majdnem kilenc hónap elmúlt már azóta, hogy Erzsébet részéről az angyali üdvözlés természetfölötti eseménye és a fogadás meglepő igazolást kapott. Ezután azonban mint fiatalasszonynak sok gonddal kellett küzdenie: az átköltözés Betlehembe, az új helyen az első hónapok gondjai, végül az istállóban való szülés. A pásztorok látogatása hirtelen fényt gyújtott az elmúlt időszak sötétségében.

Annak egyébként, hogy a pásztorok szava nem talált hitelt az embereknek, megvolt a jó oldala is. Ha ekkor fölfigyeltek volna Jézusra és nyilvánossá válik a Messiás születése, biztosan Heródesnek is fülébe jutott volna a hír. Besúgóí voltak a nép között, bizonyára Betlehemben is, hiszen ez volt a régi királyi család fészke. Ha hittek volna az emberek a pásztoroknak, a Szent Család helyzete nagyon súlyossá válhatott volna. A Napkeleti Bölcsek

Mária életének egyéb fejezeteit csak nagyon vázlatosan ismerjük. A napkeleti bölcsek látogatása után a Szent Család Egyiptomba menekült, majd visszatért Názáretbe – így mondja el Máté. Lk 2,39 szerint viszont azt gondolhatnánk, hogy a Szent Család azonnal Jézus templombeli bemutatása után visszatért Názáretbe. A lukácsi gyermekségtörténet szerzőjének azonban az volt a célja, hogy bemutassa: a kicsi Jézusban „mindaz, amit az Úr törvényében megírtak, beteljesedett”. Sem a keleti

bölcsek, sem az egyiptomi menekülés nem tartozott a törvény megtartásának körébe. Ezért elhagyta a Szent Család további betlehemi tartózkodását és az egyiptomi menekülést, és írói szándékának megfelelően lezárta a történetet a 2,39 rövid megjegyzésével.

Valójában József és Mária a templomban történt bemutatás után is Betlehemben maradt, ahová át kellett települniük. Elmúlt egy év, vagy még hosszabb idő is anélkül, hogy rendkívüli esemény történt volna, míg egy éjszaka a napkeleti bölcsek fölkeltek a Szent Családot. E látogatás történetét, ahogy Máté a 2,1–12-ben leírja, többen legendának vagy a csodára éhes fantázia szüleményének tartják. Ha azonban veszi valaki a fáradságot, hogy a népi fantázia kiegészítéseitől elkülönítse azt, amit a szöveg valóban mond, kiderül, hogy e föltevés jogtalan.

A szöveg mágusokról, bölcsekről, Zarathusztra vallásának szolgáiról beszél, akik Mezopotámiában telepedtek le, és ott elsajátították a babiloni csillagjóslást és a csillagászatot. Előzetes számításaiknak megfelelően megfigyeltek egy csillagot, amelyet a Nap jó ideig elfödött nappali fényével, egyszer csak azonban az éjszakában újra látható lett. Ez ennek a csillagnak a Napot megelőző (héliakus) fölkelése volt. Ehhez a tisztán csillagászati jelenséghez a bölcsek csillagjós értelmezést csatoltak, miszerint az égbolton tapasztalt változásoknak megvan a megfelelő eseménye a földön is, amelyet helyes értelmezéssel meg is lehet találni. Föltételezések és különböző meggondolások alapján, amelyek számunkra alig ismertek, arra a meggyőződésre jutottak, hogy nyugaton egy királyi gyermek született, aki számukra és az összes ember számára is nagy vallási jelentőséggel fog bírni. Mezopotámiától nyugatra akkoriban egyetlen királyság volt, Heródes királysága Palesztinában, amit a csillag közvetlenül nem árult el, ahogyan Jeruzsálemről sem beszélt nekik. Ezek ismeretét útközben, kérdezősködéssel kellett megszerezniük. A szöveg világosan kizárja azt, hogy a csillag vezette volna őket keletről Jeruzsálembe; hiszen ők a csillagot csak felkelni látták. S nem kis idő telt el a csillag megfigyelése és Jeruzsálembe érkezésük között. A csillag megfigyelése és kiértékelése, a kapcsolatfelvétel egymás között, az elhatározás megszületése, hogy személyesen is fölkeresik az újszülött királyt, az utazás előkészítése, a kedvező évszak kivárása, amely lehetővé tette a szíriai sivatagon való biztonságos átkelést – mindez érthetővé teszi, hogy Heródes később miért a kétévesnél fiatalabb gyermekeket ölette meg. Jézus ugyanis a bölcsek látogatásakor egyéves, vagy valamivel idősebb volt.

Jeruzsálembe érve a bölcsek nem csináltak titkot a dologból. Azt azonban hamarosan megtudták, hogy a királyi házban nincs újszülött. Kérdezősködésük a jeruzsálemi emberekben kétségtelenül azt a benyomást kelthette, hogy ezek a mágusok politikai dolgokban végtelenül naivak, ami a tudomány embereinél nem szokatlan jelenség. Közben azonban a király füléhez is eljutott a hír, hogy kik ezek a bölcsek és mi járatban vannak. A király ekkor már – uralkodásának vége felé – rendkívül gyanakvóvá vált, érthető, hogy a hír megzavarta. De Jeruzsálem vezető körei is nyugtalanná váltak: vajon e hír következtében kire fog lesújtani a király vak gyűlölete és hatalomféltése? Hamarosan kiderült, hogy maga Heródes vette kézbe a dolgot. Megtudakolta illetékes zsidó helyekről, hogy hol kell a Messiásnak születnie. Amint meghallotta, hogy Betlehembe várják, azonnal titkos követet küldött, aki érintkezésbe lépett a király ottani bizalmas emberével. Betlehem mindössze hét-nyolc kilométerre fekszik Jeruzsálemtől délre, így Heródes egy fél napon belül megtudhatta, hogy Betlehemben semmiféle messiási mozgólódást sem lehet tapasztalni.

Ezzel a király számára két lehetőség adódott: vagy semmi sem igaz abból, amit a bölcsek megfigyeltek, tehát nincs új trónkövetelő; vagy annyira titokban tartják a születését, hogy egyelőre senki sem tud róla. A biztosabb utat választotta, s ezen utóbbi lehetőséggel számolva, titokban hívatta a bölcseket, azaz minden külsőség nélkül, még egyszer kikérdezett tőlük minden körülményt – hogyan látták a csillagot, miért értelmezték éppen az ő országában születő királyi gyermekre – s még aznap este saját követeiként küldte őket Betlehembe, hogy keressék meg a gyermeket és hozzanak hírt róla. A bölcseket meglepte, hogy a király nem megy velük, de ekkor még nem sejtették az igazi okot. Ha a király velük ment volna, ami szükségszerűen kíséretet is jelentett volna, illetve emberei közül adott volna a bölcsek mellé valakiket, úgy senki sem nyilatkozott volna a gyermekről. Hiszen ők is legalább annyira bizalmatlanok voltak Heródeshez, mint ő a néphez. Így aztán miután a bölcseket pontosan eligazították Betlehem fekvéséről és az oda vezető útról, ők útra keltek a csillagos

éjszakában. A király parancsára megnyitották a város egyik kapuját, amelyen át a bölcsek szinte észrevétlenül elhagyhatták a várost.

Miután elindultak a Betlehembe vezető úton, fenn az égen újra megpillantották azt a csillagot, amelyet héliakus felkelésében már láttak. Jeruzsálemben nem figyeltek rá, és a város hideg szellemi atmoszférája után a csillag megpillantása nagy örömet jelentett számukra. „A csillag vezette őket, míg meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt.” – Most viszont nagyon kell vigyáznunk arra, hogy bele ne olvassunk a szövegbe olyasmit, ami nincs benne. Az elbeszélés ugyanis itt különösen szűkszavú és nem beszél oksági kapcsolatokról; csupán a nyilvánvaló dolgokat mondja el. A bölcsek útja nem tarthatott annyi ideig, hogy a csillag az égen észrevehető helyváltoztatást végezhetett volna. Állandóan a bölcsek előtt volt, mert útjuk dél felé vezetett.

Mikor a sötét helységbe megérkeztek, meg kellett állniuk, hogy tisztázzák, hogyan is folytassák a keresést. Bizonyára nem volt kellemes alvó embereket fölverniük és egy olyan újszülött után érdeklődniük, akinek még a nevét sem tudták. Bizonyára nem egy helyen gorombán utasították el őket. Miközben megálltak, a csillag is mozdulatlaná vált szemükben. S nem azért álltak meg, mert a csillag megállt, hanem a csillag azért látszott mozdulatlanak, mert ők maguk álltak meg; a szöveg nem állítja ennek ellenkezőjét! Zavarukban fölnéztek a csillagra, hogy melyik ház fölött áll, anélkül, hogy előre tudták volna, hogy a csillag tényleg a jó helyre vezette-e őket. A fordulat: „míg meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt”, visszatekintés arra, ami tényleg történt. A csillag pedig itt is megmarad természetes szerepében. Hogy a csillag égen elfoglalt helye a Betlehemben keresett hely megtalálását eldöntötte, ez nem csoda, és a szöveg nem is így beszél róla.

Beléptek a házba, amelyet a csillag mutatott meg nekik, és „megtalálták a gyermeket és anyját” és természetesen Józsefet. A Máté evangélium gyermekségtörténete soha nem nevezi Józsefet Jézus atyjának, mint Lukács 2. fejezete.

Nagyon értékes tudásanyag volna számunkra, ha tudhatnánk, hogy a Szent Család és a bölcsek közötti ismerkedés hogyan történt. A szűkszavú leírás azonban erről semmit sem mond, mert amiről nem volt biztos tudása, arról nem beszélt. A bölcsek jövetelének egyrészt szimbolikus jelentése volt, amennyiben arra utalt, hogy Jézus a pogány világ Üdvözítője is, másrészt megvilágította Mária előtt, hogy mit is jelenthet Simeon szava: „világosság a pogányok megvilágosítására”.

A bölcsek a keleti szokás szerint tiszteletből térdre borultak a gyermek Jézus előtt. Letérdeltek, és homlokukkal érintették a földet annak kifejezésére, hogy egészen szolgálatára állanak. A hagyományos görög szöveget ezen a ponton gyakran „imádásnak” fordítják, de ez a jelentés nem illik bele a szövegösszefüggésbe. Ugyanis semmi alapunk nincs arra, hogy a bölcsek Jézusban az Isten Fiát is felismerték volna.

Mint a pásztorok, a bölcsek is ajándékot hoztak. A három ajándékból joggal következtettek arra, hogy három bölcs érkezhetett. Hamarosan kiderül, hogyan fogadhatta József ezeket az ajándékokat. Úgy látszik, hogy a bölcsek a maguk keletarámi nyelvvel könnyen megértették magukat Józseffel, aki nyugatarámi nyelvet beszélt. Elbeszélhettek neki mindent, ami aztán József közvetítésével az általunk is ismert elbeszélésbe is bekerült. József figyelemmel hallgatta, milyen érdeklődést tanúsított Heródes a gyermek iránt. József és Mária arcán valószínűleg világosan kifejeződött annak felismerése, hogy mindez csak rosszat jelenthet. Mikor a bölcsek ezt látták, maguk is megrémültek. Most fogták föl a király gyilkos szándékát, ami miatt nem tartott velük, hanem követként előreküldte őket. Ha megteszik, amit a király kért tőlük, a kezére játszanak és halálos veszedelemben sodorják Jézust. „Álmukban intést kaptak, hogy vissza ne térjenek Heródeshez”, azaz Isten úgy irányította őket belülről, hogy nem tértek vissza Heródeshez. Természetesen még azon az éjszakán menekülve kellett távozniuk, hogy életüket meg tudják menteni.

A bölcsek látogatása volt az oka annak, hogy a Szent Családnak Egyiptomba kellett menekülnie, és hogy a betlehemi gyermekeknek meg kellett halniuk. Az egyiptomi menekülésről nagyon keveset tudunk. Egyiptom a maga bálványimádásával Mária és József számára a borzalom helye lehetett. Mindketten fölszabadultak, amikor visszatérve újra „Izrael földjére” léphettek. József Júdeába akart visszatérni, nyilvánvalóan Betlehembe, ahol a menekülés előtt letelepedett. De Heródes utóda, Archelaus éppoly kegyetlennek mutatkozott, mint atyja. Bár valószínűtlennek tűnt, hogy Jézus

születéséről és további sorsáról valamit is tudhatott volna Archelaus, mégis biztosabbnak látszott elkerülni őt. József, hogy Jézust megóvja ettől a veszedelemtől, régi lakóhelye, Názáret felé fordult, amely Heródes Antipász hatalma alá esett. Igaz, hogy ő is Heródes fia volt, de nem volt annyira zsarnok. Jézus ekkor négy éves lehetett. Ezzel elkezdődött a Szent Család számára az az időszak, amelyet a rejtett názáreti éveknek nevezünk. Minden valószínűség szerint ebbe a periódusba esik József halála is. Mária halála és mennybevétele

Jóllehet Mária halálának időpontját föltétlen bizonyossággal nem tudjuk megmondani, bizonyos valószínűséggel a kérdés megközelíthető.

Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Jézus halálakor még semmiféle mariológia nem létezett. Nem is létezhetett, hiszen az Ősegyház először Jézus személyének teológiáját dolgozta ki, s csak azután vált lehetségessé, hogy Máriának Jézushoz és híveihez fűződő viszonyát is részletesen kibontsák és fokozatosan ismertté tegyék. Arra azonban gondolnunk kell, hogy legalább azon asszonyok kis körében, akik Jézus kíséretében voltak, Máriát tiszteletteljes megbecsülés övezte. A gyermekségtörténet, amely nagyrészt tőle származik, bizonyosságot ad erről (Lk 1–2).

Egészen félrevezető az a vélemény, hogy Mária egyáltalán nem halt meg. Kétségtelen, hogy Mária szeplőtelenül, tehát az eredeti bűn nélkül fogantatott, s biztos, hogy a halál a bűn következménye. De Jézusra még inkább áll, hogy mentes volt a bűntől, és Ő is meghalt. A földön a szenvedés is a bűn következménye, ennek ellenére nemcsak Jézus viselte a szenvedéseket, hanem édesanyjának is jócskán kijutott belőlük. Egyáltalán nincs megfelelő alap annak feltételezésére, hogy Mária nem halt meg. Végül is a halál, amit az ember önként elfogad Isten kezéből, a legnagyobb áldozat, amit ember Istennek adhat, még akkor is, ha ezt a halált úgy fogadja az ember, mint az Istennel való végső egyesülésre vezető utat. Miért tennénk kétségessé Mária esetében ezt az életet betetőző végső áldozatot? Éppen ezért magától értetődőnek tartjuk, hogy Mária meghalt.

Őrá is érvényes: „Nem nagyobb a tanítvány mesterénél, sem a szolga uránál” (Mt 10,24). Mária Jézus hűséges tanítványa és szolgálója volt, nemcsak annak vallotta magát, hanem tényleg az volt. Követte Mesterét, Urát és Fiát útjának végéig, a haláláig.

Gyakran Jézus feltámadása és az Egyház születése után úgy képzeljük el magunknak Máriát, mint a hívők jószágos édesanyját és az apostolok tanítóját, akiknek mélységes bölcsességgel és látással ad tanácsokat és jövendöléseket. Egyértelműen ezt sem lehet igazolni.

Jézus halála és mennybemenetele után Mária egyetlen egyszer szerepel. Lukács mondja az Apostolok Cselekedeteiben: „Mindezek (ti. az apostolok) az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt egy szívvel-lélekkel állhatatosan imádkoztak” (1,14). Az „asszonyok” nem lehettek mások, mint akikről a szenvedéstörténetek is megemlékeznek. Jézus testvéreiről már korábban megemlékeztünk. Ez a vers a mennybemenetel és a pünkösdi közé eső időről beszél. A forrás, amelyet Lukács használt, és maga Lukács is fontosnak tartotta megemlíteni, hogy Mária is ott volt az imádkozók között, ha nem is vezető helyzetben. Mindenesetre ez bizonyosság amellet, hogy Máriát megbecsülték. Bizonyos, hogy ez a megbecsülés nem csökkent Mária életében, ezért föl lehet tenni a kérdést, hogy miért nem beszélnek róla a későbbi újszövetségi iratok? János a kilencvenes években beszéli el Máriáról a kánai menyegző eseményét, de ez még Jézus életében történt. Mária életének további szakaszáról semmit sem tudunk a szent iratokból.

Lukács e följegyzéséből látszik, hogy Mária ahhoz a kis csoporthoz tartozott, akik hittek Jézus Messiás-voltában, vallották őt, de egyelőre még elvegyültek a templomban imádkozók között. Hogy Mária előtt említi az asszonyokat, erre később magyarázatot fogunk kapni. Hogy Jézus „testvérei” előtt említi őt Lukács, ennek valószínűleg az a magyarázata, hogy szoros kapcsolatot tartott velük. Jézus haláláig ezek a „testvérek” nem csatlakoztak hozzá (vö. Jn 7,3–8). Jézus halála azonban láthatóan annyira megrázta őket, hogy Mária hatására csatlakoztak Jézus követőikhez.

De miért nem említik Máriát az ezt követő időben? A hallgatásra az egyik magyarázat az lehet, hogy Mária hamarosan eltávozott az életből. Az Apostolok Cselekedetei még két, az előzőhöz hasonló helyzetet ír le, amelyek a Pünkösdhöz közel eső időről számolnak be (2,42 és 4,32–33). Lett volna tehát alkalom arra, hogy Máriáról még szó essék. De nem beszélhettek róla, ha már nem volt az élő hívek sorában.

A források azonban még egy helyen hallgatnak. Máté, Márk és Lukács fontosnak tartják megnevezni azokat az asszonyokat, akik ott voltak Jézus halálánál és temetésénél, de nem említik meg Máriát. Felsorolják elsőnek Mária Magdolnát, aztán Máriát, a fiatalabb Jakab anyját és Szalómét, Zebedeus fiainak anyját. Ők azok, akik „távolról figyelték a történeteket”, majd anélkül, hogy részt vettek volna a temetésben, megfigyelték, hova temetik el Jézust.

Ha már egyszer jelen voltak a történetknél, fölöslegesnek tűnhet az a megjegyzés, hogy „szemlélték” a történeteket. De ezzel a megjegyzéssel a szerzők azt akarták hangsúlyozni, hogy ezek az asszonyok tanúi a történeteknek, mégpedig szemtanúi. Igaz, hogy az akkori felfogás szerint asszony nem alkalmas tanúskodásra, de ez csak a bírói eljárásokra vonatkozott, és ott is ismertek kivételt. S nem véletlen, hogy három asszonyt neveznek meg, hiszen minden tanúskodáshoz legalább két vagy három tanú kellett.

Miért hiányzik Mária e tanúk közül? Különválasztva kell vizsgálnunk a temetést és Krisztus halálát. A temetéskor nemcsak Mária, hanem Szalóme neve is hiányzik. Ennek magyarázata pedig a következő lehet: amikor Jézus meghalt, sem Szalóménak, sem a többi jelenlevőnek nem volt sejtelve arról, hogy ezek után mi következik. Maga Arimateai József sem tudhatta előre, hogy megkapja-e az engedélyt a temetésre Pilátustól, hogy legalább a végtisztességet megad hassák a holttestnek. Nem várhattak másra, mint ami általában a kivégzett gonosztevőkkel történni szokott, és a két latorral meg is történt: még a kereszten eltörték alsó lábszárcsontjukat, hogy ne tudjanak elmenekülni esetleg barátaik segítségével, aztán levették a keresztről és megölték őket. Holttestüket egy kordéra dobták és közös sírba helyezték. Senki sem kísérhette, még siratni sem volt szabad őket. Jézus lábszárát nem törték el, mert mire erre került volna a sor, meghalt. De a továbbiakban Jézussal is mindennek úgy kellett volna történnie, mint a másik két megfeszítettel.

Mi értelme lett volna, hogy Mária még ezt is mind végignézze? Jézus meghalt. Mária már nem tehetett érte semmit, s nem volt szabad még a halottnak járó tiszteletet sem megadni. Szalóme, Mária unokahúga, hogy megkímélje Máriát a további gyötrelmekről, ekkor valószínűleg hazakísérte őt. Ez lehet a magyarázata annak, miért nem szerepelnek Jézus temetésének tanúi között.

Magyarázatot igényel az is, hogy a szinoptikusok miért nem említik Máriát mint a keresztnél történt események tanúját? A szenvedéstörténetek mai formájukban évtizedekkel a történetek után kerültek leírásra, de alapjukat megbízható szájhagyomány adta, amely egész szorosan kapcsolódik Jézus halálának eseményéhez. Az asszonyok elmondták élményeiket az apostoloknak, ezek pedig a kezdet kezdete óta magyarázták a népnek, hogyan történt Jézus halála, és mi minden történt a keresztnél. A zsidók számára képtelenségnek hatott az, hogy a Messiást a rómaiak meg tudták ölni. De a szenvedéstörténet elbeszélése folyamán nemcsak az derült ki, hogy Jézus önként, ártatlanul szenvedett, és szabadon vállalta a kínokat és a halált, hanem Isten hatalma is megmutatkozott, s így a szenvedés elbeszélése ragyogó igazolása és védelme lett Jézus művének.

Ebben az elbeszélésben fontos szerepet játszott a tanúk neve. De csak akkor volt értelme e nők néven nevezésének, ha még alkalmuk volt a hallgatóknak megkérdezni őket az elbeszélte dolgok hitelességéről. Később már nem lett volna értelme a nevüket megjegyezni, ha egyáltalán emlékeztek is volna rájuk. Ha Mária neve nem szerepel közöttük, ennek kézenfekvő magyarázata, hogy már nem volt elérhető, mivel földi életét már befejezte. Nem zárja ki ezt a megokolást az a föltevés sem, hogy azért nincs szó Máriáról, mert Jeruzsálemet elhagyva visszatért volna Názáretbe. Ugyanezt lehetne állítani Szalóméről, aki nyilvánvalóan hazatért férjéhez, Zebedeushoz, és mégis szerepel a neve. Tehát ha Mária akkor, amikor a szenvedéstörténet elbeszélése kiforrálódott, még életben lett volna, érthetetlen lenne, hogy róla hallgatnak. Ha viszont már meghalt, egészen természetes, hogy nem szerepel a neve.

Nem képtelenség ezek után, ha feltételezzük, hogy Mária még ugyanabban az évben meghalt, amikor Jézus, vagy egészen hamarosan utána. Ehhez a következőket gondoljuk meg: Jézus nagyon valószínű számítások szerint 30-ban halt meg. Mária ekkor 54 év körüli lehetett. Ma nem különösebben magas életkor ez, de akkor más volt a helyzet. A római múzeumokban számtalan olyan sírkövet látni, amelyeken olvasható a halott életkora. Meglepő, hogy a nők közül milyen sokan haltak meg 20 éves korban, vagy még előbb, s mennyire kevesen értek meg ötven, vagy ennél több évet. Ha ezt figyelembe vesszük, Mária a maga 54 évével öregasszonynak számított, akire már nem sok idő várt a

dolgok normális menetében. Persze voltak, mint minden általános szabály alól, itt is kivételek: Erzsébet és a 84 éves Anna. De ha Mária 54 éves korában meghalt, ebben senki semmi rendkívülit nem látott.

Végül Mária lelkiállapota kétségtelenül hatással volt a sorsára. Számára Jézus volt az élet, elsősorban özvegysége napjaiban. Még az is súlyosan érintette volna, ha Fia természetes halállal hal meg (a naimi ifjú anyjának sorsára jutott volna!). De neki azt kellett átélnie, hogy Fiát ellenségei erkölcsileg is, testileg is tönkre teszik. Erkölcsileg úgy, hogy felheccelték a népet és azok az ő jótevő Fia helyett a gonosztevő Barabásra szavaztak; testileg pedig azzal, hogy a leggyalázatosabb halálnemet szánták neki, amit csak el lehetett képzelni. Az édesanyjai szív szenvedését leírni nem lehet, de bizonyára nem lépjük át a valóság határait, ha azt mondjuk, hogy belsőleg Mária a Fiával együtt meghalt. Ezek után nem sok kellett, hogy ez külső életében is bekövetkezzék és egészen kialudjék élete lángja.

Persze Jézus feltámadása és mennybemenetele Mária számára is lényeges fordulatot jelentett, de Mária ekkor már nem ebben a világban keresi az életet. Minden vágyával ott van, ahol megdicsőült Fia él. Ilyen meggondolások alapján sem lephet meg senkit, ha Mária hamarosan Jézus mennybemenetele után elment a Fia után. Ezt a föltevést még egy meggondolással megerősítjük, aminek önmagában nincs történeti bizonyító ereje, de mélyebben érthetővé teszi történeti jellegű következtetésünket: Jézus szenvedése közben az „Íme a te fiad!” szavakkal természetfeletti feladatot bízott anyjára. Ettől kezdve Máriának minden tanítvány édesanyjának kellett lennie, vagy még általánosabban, mindazok édesanyja lett, akikért Jézus meghalt. Ennek a feladatnak az volt a feltétele, hogy a Megváltó édesanyja volt, aki élők és holtak megdicsőült Urává lett. Feladata pedig az, hogy édesanyaként közbenjáró legyen Fiánál. Hogy ezt az anyai, s ezért nagyon személyes feladatot teljesíteni tudja, nemcsak a rábízottak szükségait és érdekeit kell ismernie, hanem Jézus szándékait és terveit is. Mindebben a rábízottak földi élete nagyon alárendelt szerepet játszik, hiszen a megváltás is és Mária közbenjárása is eszkatologikus természetű. Emiatt magától értetődik, hogy Mária ezt a szerepet földi életében nem tölthette be, hacsak nem tételezünk föl egy állandó, rendkívül csodás isteni beavatkozást, amellyel informálódott volna mindenről. Mint természetfeletti édesanyjának ott van a helye az égben, Fiának trónja mellett.

Ebből a szempontból nézve sem volt már maradása Máriának a földön. Egyedül az áll összhangban természetfölötti feladatával, ha minél előbb elment Fiához az égbe.

Persze a felsorolt bizonyítékok közül egynek sincs cáfolhatatlan kényszerítő ereje, de összességükben olyan alapot adnak, amely érthetővé teszi a forrásokban talált híradásokat, illetve hallgatást.

Vannak néhányan, akik azt feltételezik, hogy Mária Jézus halála után kivándorolt, és Efezusban telepedett le. Ennek lehetőségét azonban néhány történeti adat kizárja: amikor Pál apostol 54-ben Efezusban járt, nem talált még keresztényeket, tehát János apostol csak ezután jött ide. Mégpedig aránylag későn, mert először maga Pál apostol volt az efezusi egyház püspöke, később pedig Timóteus, akihez 63--64-ben leveleit írta. János apostol csak 67-ben, Pál halála után jöhetett Efezusba, Máriának viszont ekkor már 90 év körülinek kellett volna lennie, amire semmiféle adat nem szolgáltat egyébként alapot.

Jeruzsálemben már az 5. században megemlékeztek a Boldogságos Szűz égi születésnapjáról. Az ünnepet Dormitio sanctae Mariae, 'a szentséges Szűz elszenderülése' névvel illették. A 6. században egész Keleten elterjedt az ünnep. Róma a 7. században vette át, s itt a 8. századtól Assumptio beatae Mariae, 'a Boldogságos Szűz menybevételé'- nek nevezték.

Nagyboldogasszony prefációja Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindig és mindenütt hálát adjunk Néked, szentséges Úr, mindenható Atyánk, örök Isten: mert a Boldogságos Szűz Máriát ma testestől fölvetted a mennybe. Ezzel Ő lett az Egyház megdicsőülésének kezdete és példaképe, zarándok népednek pedig vigasztalása és reménye. Méltán kímélted meg Őt a sír enyészetétől, hiszen szeplőtelen szüzességében ő hozta világra emberré lett Fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust. Fölségedet általa dicsőítik az Angyalok imádják az uralkodó Szellemek, félik a Hatalmasságok; boldog ujjongással Téged ünnepelnek az összes égi Szellemek és a boldog Szeráfok. Fogadd el, kérünk, az

övékkel együtt a mi szavunkat is, midőn alázatos dicsőítéssel énekeljük: Szent vagy, szent vagy, szent vagy...

Augusztus 16.

SZENT RÓKUS

Augusztus 16.

*Montpellier, 1345 körül +Angera, 1376 körül

A halála után hatvan évvel keletkezett életrajza a következőket mondja el:

Montpellier nagy és híres város volt Franciaországban. A város ura egy nemes lovag, János, a király rokona volt. Nemes volt származása, de még inkább érényei miatt. Felesége, Libera szintén nemes és szép asszony volt. Imádságaikkal és jó cselekedeteikkel mindketten Isten kedvében jártak, de gyermekük nem született. Ezért fogadalmat tettek, hogy ha Isten gyermekáldásban részesíti őket, gyermeküket Krisztus szolgálatára szentelik. Egy napon, amikor Libera imádságba merülten Krisztust és az ő Boldogságos Anyját erre kérlelte, angyali hangot hallott: „Libera, Isten meghallgatta imádságodat, kegyelmet nyersz az Úrtól.”

Libera fiút szült, akit a keresztségben Rókusnak neveztek. Mellkasának bal oldalán kereszt látszott, mely már ekkor Krisztus előtt kedvesnek mutatta. A szülők nagyon csodálkoztak a dolgon és áldották érte az Urat, s épp emiatt anyja nem bízta dajkára, ahogy akkoriban szokás volt, hanem ő maga szoptatta és dajkálta. Libera asszony hetenként kétszer böjtölt, ugyanakkor a kis Rókus is tartózkodott a tejtől, s csak egyszer szopott. Feltűnő volt azonban, hogy ezeken a napokon a gyermek elevenebb és vidámabb volt, mint máskor.

Rókus öt éves korában már engedelmes és érényes gyermek volt, oldalán a kereszt megmaradt és vele együtt növekedett. Amikor iskolába kezdett járni, kitűnt tudásával; közben böjtölt, imádkozott és jótékonykodott. Amikor 12 éves lett, megkezdte vezeklési gyakorlatait.

Ebben az időben atyja halálos beteg lett. Közel érezve a halált, magához hívta a fiát és így beszélt hozzá: „Rókus, egyetlen örökösöm, látod, én hamarosan bevégzem életemet. Végrendeletemben az örökséggel együtt négy dolgot bízok rád. Először: miként tanultad, szüntelenül Jézus Krisztusnak szolgálj. Másodszor: ne feledkezz meg a szegényekről, az özvegyekről és az árvákról. Harmadszor: rád bízom vagyonomat, hogy jó célra használd. Negyedszer: adj otthont a nyomorultaknak és a szegényeknek.”

Rókus mindezt készséggel megígérte, s ezután atyjának, Jánosnak, halhatatlan lelke elhagyta a halandó testet. Amikor Rókus tizenöt éves lett, édesanyját is eltemette, és hozzáfogott, hogy atyja végrendeletét maradéktalanul végrehajtsa. A szent helyek mellett fölkereste a szegények házait, s a nyomorultakat, elnyomottakat és betegeket a szükséges javakkal és jó szóval támogatta; az özvegyeket és árvákat vigasztalta, a szegény leányokat férjhez adta. Ily módon szétosztotta a szegények között atyja vagyonát.

Ezután elhatározta, hogy elhagyja hazáját és fölkeresi a kereszténység nagy zarándokhelyeit. Zarándokruhát öltött, s bűnbánó lélekkel útra kelt Róma felé. Amikor Piacenzába érkezett, látta, hogy igaz, amit útközben hallott: a városban súlyos járvány aratott. Az egyik kórház gondnokát, Vincét kérlelte, engedje meg, hogy ápolja a betegeket. Az eleinte tiltakozott, mert féltette az egészséges fiatalembert a betegségtől. Végül azonban engedélyt adott.

Rókus a betegek között szokása szerint előbb mindent és mindenkit megáldott Jézus Krisztus nevében, és utána látott munkához. Félelem nélkül gondozta a betegeket, akik szentként fogadták, mert tapasztalták, hogy gyógyulást hoz nekik. Amikor a kórházban elvégezte a napi munkáját, megkereste a betegeket a városban is. Megjelölte őket a szent a kereszt jelével, majd megemlékezőn Jézus Krisztus szenvedéséről érintésével meggyógyította őket.

Piacenzától búcsút véve Cesenába vitte útja. Itt szintén járvány tombolt, s mint előbb, rövid idő alatt ezt a várost is megszabadította a bajtól. Rómába érve látnia kellett, hogy a járvány elborította az

egész várost. Élt abban az időben Rómában egy bíboros, aki szintén megbetegedett. Amikor Rókus a házába lépett, csodálatos vigasztalás és remény költözött a bíboros lelkébe, mert azonnal megérezte, hogy Rókus Isten nagyon kedves embere. Ezért segítségét kérte, s íme, Rókus az ujjával keresztet rajzolt a homlokára. A kereszt látható lett és maradt a bíboros homlokán, és a beteg meggyógyult. Amikor azonban arra kérte Rókust, hogy vegye le homlokáról a kereszt jelét, mert nem akar látványosságul szolgálni, Rókus buzdította, hogy az Úr szenvedésére emlékezve viselje csak teljes tisztelettel a keresztet a homlokán, hiszen az szabadította meg a pestistől.

A bíboros elvitte Rókust a pápához, aki Rókus homlokán mennyei fényességet látott ragyogni. Rókus teljes búcsút nyert a pápától. Amikor azonban a bíboros hazája és családja felől érdeklődött, mivel Rókus semmi mulandó dicsőséget nem keresett, eltitkolta származását. A pápa megáldotta, hazatértek és Rókus három évig a bíborosnál lakott. Gondozta a szegényeket és a járványtól sújtottakat.

Három év múlva a bíboros, aki már nagyon öreg volt, meghalt. Rókus ekkor elhagyta Rómát és Riminibe ment, majd Novarába, s mindkét várost, mint a korábbiakat, megszabadította a pestistől. Novarából Piacenza felé vette útját, mert hallotta, hogy ott a járvány erősebben dühög, mint másutt. Mindig arra törekedett ugyanis, hogy Jézus Krisztus nevében és szenvedésének erejéből segítséget nyújtson a járvány ellen. Mindenütt először a szegények házait és kórházait kereste meg, hiszen ott nagyobb szükség volt a segítségre.

Amikor már hosszú időt töltött a piacenzai kórházban, s szinte minden beteget meggyógyított, az egyik éjszaka álmában angyali szót hallott: „Rókus, Krisztus híve, kelj föl, mert a pestis most benned van, keress gyógyulást!” Ő azonnal érezte testében a betegség mérgezett nyilát és hálát adott Istennek. Olyan fájdalom fogta el, hogy jajgatására a körülötte alvók mind fölébredtek. Ezért elhagyta a hálótermet és a küszöbön várta a hajnalt. Reggel a polgárok az ajtó előtt találták. Szemrehányást tettek a kórház igazgatójának, aki mentegetőzött, hogy nem ő tette ki Rókust. Amikor azonban a polgárok fölismerték, hogy Rókus beteg, kiűzték a városból, nehogy megkapják tőle a bajt.

A pestis okozta fájdalmak ellenére mindent türelemmel viselt és mindenért áldotta Istent. Egy közeli völgy erdejébe húzódott vissza, ahol itt egy kicsi kunyhót csinált magának. Majd megemlékezve Jézus nevéről, így imádkozott: „Hálát adok neked, üdvözítő Jézus, hogy most, amikor a betegség kínoz, ezen az elhagyatott helyen kegyelmeddel felüdítesz engem!” Alig fejezte be imádságát, egy kis felhő szállt le az égből, s a kunyhója mellett a földre ereszkedve forrást fakasztott, mely oltani kezdte Rókus szomját. A forrás mind a mai napig megvan.

Volt a közelben egy falu. Ott élt egy Gotthárd nevű istenfélő ember, kinek nagy birtoka és nagy családja volt. Vadászkutyái közül az egyiket különösen kedvelte, s ennek megengedte, hogy az asztalról egyen kenyeret. Amikor Rókus éhezett, ez a kutya vitt neki kenyeret. Egyik nap, amikor különlegesen finom kenyér került az asztalra, s a kutya szokása szerint elindult vele, Gotthárd a kutya után indult és rátalált Rókusra. Amikor látta, hogy a kutya neki adja a kenyeret, szent félelemmel köszöntötte és leült melléje. Rókus azonban figyelmeztette: „Barátom, menj el innen, mert betegségem nagyon veszedelmes.”

Gotthárd hazatérve így gondolkodott magában: Ez a szegény ember, akit ott hagytam az erdőben, biztosan Isten embere, mert a kutyám, az értelmetlen állat kenyeret vitt neki. Mennyivel inkább kell ugyanezt tennem nekem, aki értelmes ember és keresztény vagyok! Ezen gondolatokkal visszatért hozzá, és azt mondta: „Segíteni akarok neked, szent zarándok, s többé nem akarlak magadra hagyni.”

Rókus hálát adott Istennek és kezdte Gotthárdot Krisztus törvényére oktatni. Egy ilyen együttlét alkalmával, mivel a kutya már nem hozott kenyeret, Gotthárd kezdett élelemről gondolkodni, s mivel egyre éhesebb lett, segítséget kért a szenttől. Ő az Úr szava szerint („Arcod verítékével eszed a kenyeret”) buzdította: térjen vissza a faluba, mondjon le mindenéről, kövesse Jézus Krisztus útját és az Ő nevében kolduljon. Gotthárd azonban – mert közismert és gazdag ember volt – azt mondta, hogy ő ezt szégyenli. Később azonban, miután Rókustól sok tanítást hallott, bement Piacenzába, ahol szintén sokan ismerték és koldulni kezdett. Bezörgetett egyik ismerőse ajtaján és alamizsnát kért. Az keményen megszidta, amiért nevetségessé teszi magát azzal, hogy okos és gazdag létére koldul, s haragosan elűzte. Gotthárd másokhoz fordult alamizsnáért, de sokan megtagadták tőle az

alamizsnát. Mindezeket még aznap megtámadta a ragályos kór. Amikor visszatért az erdőbe, elbeszélte Rókusnak a történeteket, Rókus pedig megmondta, hogy a barátja hamarosan meg fog halni. Így is történt.

Jóllehet Rókust még mindig gyötörte a betegség, az erdőben hagyva Gotthárdot a járvány sújtotta városba ment. Jézus nevében megáldotta, megérintette és meggyógyította a betegeket, majd – még mindig betegen és sántán – visszatért az erdőbe. Akik hallottak róla, sokan fölkeresték, s Rókus szükségleteik szerint csodákat tett velük.

Kis idő múltán Gotthárd bement a városba, s Rókust egyedül hagyta az erdőben. Rókus imádkozni kezdett, hogy Isten szabadítsa meg a betegségtől, s ekkor álomba merült. A visszatérő Gotthárd a kunyhó közelébe érve angyali hangot hallott: „Rókus, Isten barátja, az Úr meghallgatta imádságodat, íme, meggyógyultál betegségedből. Az Úr parancsa, hogy indulj haza.” Gotthárd elámult a hang hallatára, már csak azért is, mert addig nem tudta Rókusnak a nevét.

Amikor Rókus gyógyultan ébredt az álomból, elmondta neki, amit hallott. Rókus nagyon megkérte, hogy el ne árulja a nevét, mert nem akar földi dicsőséget. Néhány nap múlva elbúcsúzott Gotthárdtól és társaitól, és zarándokként hazafelé indult. Amikor Lombardiában Angera közelében járt, a vidék urának katonái épp háborúskodtak és elfogták Rókust. Mint kémeket vitték uruk elé, az pedig anélkül, hogy kivizsgálta volna a dolgot, börtönbe vetette. Rókus Jézus nevét segítségül hívva türelemmel vállalta a börtönt, s éjjel és nappal Istennek ajánlotta magát. A börtön otthona lett, mert vezeklésként és remeteségként fogadta.

Így telt el öt év. Akkor – mivel Isten akarata az volt, hogy a szent férfiú lelke a szentek körébe kerüljön – az az ember, aki élelmet szokott vinni Rókusnak a börtönbe, látta, hogy a börtönből csodálatos fény sugárzik. Rókus térdén állva imádkozott és mindent az Úr kezébe ajánlott. A dolognak híre ment, s a városból sokan a börtönhöz siettek, s mind látták a csodát. Dicsérték Istent és kárhoztatták a börtön urát kegyetlenségéért.

Amikor Rókus fölismerte, hogy Isten akaratából be fogja végezni ezt a halandó életet, szólította a börtönőrt és kérte, Isten és a Boldogságos Szűz nevében engedje meg, hogy pap jöjjön és meggyóntassa őt. Miután meggyónt, azt kérte, hogy három napra hagyják magára, hogy igazán fölkészülhessen halálára. Tudta ugyanis, hogy a város polgárai mennyire ki akarják szabadítani a börtönből. A gyóntató ezt elmondta urának, aki gondoskodott három zavartalan napról. A harmadik nap végén az Úr angyala ezzel az üzenettel jött: „Rókus, az Úr a lelkedért küldött engem. Mondd meg, mi az utolsó kívánságod?” Rókus akkor áhítatos imádságban arra kérte a mindenható Istent, hogy azok a keresztények, akik Jézus nevében áhítattal megemlékeznek róla, szabaduljanak meg a járványos betegségtől. Amikor imádságát befejezte, kilehelte lelkét.

A harmadik nap elmúltával a város ura elküldte embereit, hogy kiszabadítsa Rókust a börtönből. Ám azok már holtan találták. Az egész börtön csodálatos fényben sugárzott, amiből megérthették, hogy Isten barátja volt az, aki ott meghalt.

Rókus fejénél és lábánál egy-egy nagy gyertya égett. A feje alatt egy táblát találtak, melyen arany betűkkel írva állt: Isten meghallgatta, amit a betegek számára kért. Az írásból megtudták Rókus nevét és nemes származását. Amikor a város urának anyja meghallotta a hírt, fölismerte, hogy az unokája volt, s amikor a temetésre előkészítették, a keblén látható keresztről ráismert a rokonság is. Fájdalommal és bűnbánattal telve temették el.

Ennyit tudhatunk meg Rókusról életrajza alapján. Tisztelete 1420 körül Montpellier-ben kezdődött, s nagyon hamar egész Észak-Itáliában, főleg Piacenza környékén elterjedt. 1477-től sorra alapították a Szent Rókus társulatokat betegápolásra, főleg járványok idején. A 15. század végétől a tizennégy segítő szent között járványok ellen hívták segítségül. A 16-18. században az egyik leginkább tisztelt szent volt Európában.

Magyarországon sok helyen fogadott ünnepként ülték meg napját, mert tapasztalták segítségét. Szent Rókus oltalma alatt áll az 1796-ban épített pesti járványkórház is.

Augusztus 18.

SZENT ILONA

Augusztus 18.

+328/30.

Ilona az ötvenedik éve körül járhatott, amikor feltűnt a történelemben Nagy Konstantin császár édesanyjaként. Korábbi életéről a következőket tudjuk:

250 körül születhetett, valószínűleg a bithiniai Drepanum városban. Erre biztos adatunk nincs, de történészek ezzel magyarázzák, hogy Nagy Konstantin a várost Helenopolisznak, 'Ilonavárosnak' nevezte el, feltehetően azért, hogy megtisztelje anyja születési helyét.

Ilona egyszerű családból származott, Szent Ambrus úgy tudja, hogy apjának vendéglője volt, s Ilona is ott dolgozott. Itt ismerte meg és vette feleségül Constantius Clorus, aki 293-ban császár lett; a császárhoz már nem illett a vendéglős lánya, ezért elbocsátotta és új házasságot kötött Teodórával. 306-ban Ilona fia lépett a trónra, Nagy Konstantin néven. Fia maga mellé vette a császári udvarba, s megajándékozta a császárné címmel, úgyhogy Ilonát ettől kezdve Flavia Julia Helena Augustának hívták.

A császár szabad kezet adott anyjának a birodalmi kincstár felett, nevét és képét ráverette pénzekre. Ilona pedig ezt az új helyzetet jóra használta. Utazásai során mindenütt törődött a szegényekkel, sokakat kiszabadított a börtönből és a bányából, másokat visszahívatott a számkivetésből.

Nem tudjuk, mikor tért meg. Caesareai Euszebiosz szerint a fia térítette meg, ezzel szemben Szent Ambrus Konstantin megtérítését tulajdonítja anyjának. Egy bizonyos: Ilona példászerű keresztény életet élt az erények és az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásával. Sokszor egyszerű ruhában vegyült el a hívők között, így vett részt a liturgiában, máskor szegényeket hívott meg asztalához, és saját kezűleg szolgált föl nekik. Rendkívül okos asszony volt. Ez főleg akkor mutatkozott meg, amikor a családban egymást érték a súlyos civódások.

326-ban szentföldi zárandokútra indult. Végiglátogatta Palesztina szent helyeit, és templomokat építtetett Betlehemben az Úr születésének helye fölé és az Olajfák hegyén a Mennybemenetel helyén. A hagyomány szerint Jeruzsálemben a Golgotán megtalálta a Szent Keresztet és a szenvedés más eszközeit is. Erről Aquileiai Rufinus (345--410) a következőket írja egyháztörténetében:

„A niceai zsinat idején Ilona, Konstantin édesanyja, ez a hitével és vallásosságával egészen egyedülálló asszony isteni intések alapján Jeruzsálembé ment és az ottaniak segítségével kereste a helyet, ahol Krisztus szent testét keresztre feszítették.

A helyet azért nem volt könnyű megtalálni, mert az üldözések idején egy Vénusz-szobrot állítottak föl (a Golgotán), hogy aki Krisztus tiszteletéért odamegy, úgy tűnjék, Vénuszt tiszteli. Ezért a keresztények elkerülték a helyet, s az már majdnem feledésbe merült. Amikor Ilona égi jel alapján rátalált a helyre, eltávolíttatott onnan mindent, ami a pogány kultuszhoz tartozott, és a mélybe ásva (egy sziklaüregben) megtalálták a három keresztet.

A megtalálás örömét csak az zavarta, hogy a kereszteteket nem lehetett egymástól megkülönböztetni. Ott volt ugyan külön Krisztus keresztjének felirata is, de nem lehetett meghatározni, melyik kereszthez tartozik. Az emberi tudatlanság isteni segítségre szorult.

Történt, hogy a város egyik előkelő asszonya megbetegedett és már a halálán volt. Makariosz jeruzsálemi püspök, amikor látta, hogy Ilona és a vele lévők nem tudják eldönteni, hogy a három közül melyik Krisztus keresztje, így szólt: Hozzatok ide a talált kereszteteket és Isten mutassa meg nekünk, melyik volt az Úré! Ezután a királynéval és kíséretével együtt bement a beteghez és térdre borulva így imádkozott: »Uram, ki arra méltattál minket, hogy az emberi nem üdvösségét egyszülött Fiad a kereszt elszenvetésével hozza meg, és most szolgálód szívébe sugalltad, hogy megkeresse azt a boldog fát, amelyen üdvösségünk függött, mutasd meg a három kereszt közül azt, amely az Úr dicsőségét szolgálta, vagy azt mutasd meg, mely keresztiken haltak meg a latrok. Mutasd meg azzal, hogy ez a félholt asszony, ha az üdvözítő keresztje érinti, térjen vissza a halálból az életre!«

Ezek után hozzáérintették az asszonyhoz az egyik keresztet, de nem történt semmi. Hozták a másikat is, de akkor sem történt meg a kért gyógyulás. Amikor azonban odahozták a harmadik keresztet is, az asszony kinyitotta a szemét, fölkel és sokkal fröggében, mint betegsége előtt, járni kezdett. Visszanyerte egészségét és magasztalta Isten hatalmát.

A császárné e jel láttán fogadalmának megfelelően azon a helyen, ahol az Úr keresztjét megtalálta, királyi pompával ragyogó templomot építtetett. A szegeket, melyekkel az Úr testét a fára szegezték, elvitte a fiának. Ezekből az zablát és sisakot csináltatott, melyeket hadviselés közben használt.

A császárné az üdvöt hozó fa egy részét elvitte fiának, a másik részét ezüst tokba foglaltatta és ott hagyta Jeruzsálemben. Ezt ma is nagy tisztelettel őrzik. Jámborságának egy másik jelét is a városban hagyta: meghívta ebédre az Istennek szentelt szüzeket, s azt mondják, olyan tisztelettel fogadta őket, hogy szolgálóruhát öltött és maga szolgálta föl a mosdóvizet, az ételt és az italt. A földkerekség parancsoló urának édesanyja Krisztus szolgálóinak szolgálója lett."

Meg kell mondani, hogy az itt elmondottakról sem Caesareai Euszebiosz, aki jól ismerte a palesztinai történelmet, sem Jeruzsálemi Szent Cirill nem szól.

Ilona 80 éves lehetett, amikor ismeretlen helyen meghalt. Testét Rómába vitték és a Via Labicana mentén egy kör alaprajzú mauzóleumban temették el. Szent Ambrus szent emlékezetű nagyszasszonynak mondja. A római zarándokok az ő sírját is fölkeresték.

Augusztus 19.

EUDES SZENT JÁNOS

Augusztus 19.

*Ri (Normandia), 1601. november 14. +Caen, 1680. augusztus 19.

Jean Eudes 1601. november 14-én született az Argentan melletti Riben, egy szegény családban. Két testvére közül Ferenc később mint történész vált híressé. János fiatalsága eseménytelenül telt, legalábbis a külső szemlélő szemével nézve. Tizennégy éves korában Caenba küldték a jezsuiták kollégiumába. Jó tanuló volt, s mint a Mária-kongregáció tagja buzgóságával tűnt ki a többiek közül. Már ekkor elhatározta, hogy pap lesz. 1620 szeptemberében kapta a tonzúrát és kezdte a teológiai tanulmányokat Caenban.

Az oratoriánusok 1622-ben nyitották meg házukat a városban. János hamarosan belépett hozzájuk, úgy, hogy maga Bérulle vette föl Párizsban az oratoriánusok közé. Nagy hatással volt rá a kongregáció előljárója, Gibieuf. Tanulmányait Caen után Marines-ban és Aubervillers-ben folytatta, majd Párizsban fejezte be.

1627 őszén, az Argentan vidékén pusztító pestis idején életét nem kímélve ápolta a betegeket. Később Caenba ment, és a város környékének misszionáriusa lett. 1631-ben itt is járvány tört ki, és János hősiességel maradt a betegek között.

1623-ban teljesen a népmisszióknak szentelte magát, s több mint negyven évig, egészen 1675-ig majdnem kizárólag ezzel foglalkozott. Száztizenöt-nél több missziót tartott, ami az akkori gyakorlat szerint két-három hónapon át legalább napi két prédikációt jelentett egy-egy helységben. Csak a coutances-i egyházmegyében negyvenöt missziót tartott! Egyszerű, közvetlen stílusával, amellyel világos tanítást közvetített, nagy hatást váltott ki a nép körében. Közben íróvá érlelődött. 1636-ban jelent meg a Jámborsági gyakorlatok c. munkája. A következő évben ugyanezt a témát átdolgozta, kibővítette és ezzel a címmel adta közre: Jézus élete és királysága a keresztény lelkekben.

Egész lényéből a természetfeletti világ valósága sugárzott. Emiatt mindenütt tisztelettel fogadták és szerették. Különösen becsülte az a jámbor emberekből álló társaság, amely Jean de Bernières körül alakult. Az oratoriánusok körében is nagyra becsülték: 1635-ben a népmissziók vezetőjévé, 1640-ben pedig a caeni ház főnökévé tették meg.

Missziós útjain közvetlenül tapasztalta a világi papság elhanyagolt magányosságát, és szellemi-lelki műveletlenségét. Ezért arra az elhatározásra jutott, hogy szemináriumot alapít, amely kifejezetten a

falusi lelkipásztorkodásra fogja jobban felkészíteni a papnövendékeket. Biztatást kapott hozzá Richelieu bíborostól és a bayeux-i püspöktől is. 1642-ben királyi jóváhagyást is nyerve Caenban megnyitotta szemináriumát, de ez összeütközést okozott közte és az oratoriánusok között. A kongregáció főnöke, Bourgoing az egész alapítást oktalannak és elhamarkodottnak ítélte, János azonban barátai biztatására ragaszkodott elképzeléséhez. Ezért a következő évben, 1643. március 19-én kiutasították az oratoriánusok között lévő lakásából. Hat nappal később mégis megalapította szemináriuma számára a Jézusról és Máriáról nevezett Társulatot, amelynek azt a feladatot szánta, hogy minden módon támogassa a falusi lelkipászorok képzését.

Az új papi kongregáció minden gáncsoskodás dacára – főleg a janzenisták fordultak vele szembe – gyorsan terjedt. Tagjai különleges feladata a népmisziók tartása és a falusi lelkipászorok képzése volt. A következő években újabb szemináriumokat nyithattak Coutances-ban, Lisieux-ben, Rouenban, Evreux-ben és Rennes-ben.

János abbé gondolai azonban másokra is kiterjedtek. Észrevette, hogy sok leány a szegénység miatt züllik el. Ezért 1644-ben alapított egy női társulatot, amelyre rábízta az elesett leányok megmentését; a Notre Dame de Charité de Refuge Szerzetesnői nevet adta nekik. A pápai jóváhagyást 1666-ban kapták.

Ez a két alapítás megszámlálhatatlan nehézséget zúdított János nyakába, melyeket a janzenisták ellenségeskedései csak tovább súlyosbítottak.

A népmisziók és a társulatok vezetésének tapasztalatai írásra késztették. Jelentős irodalmi munkásságot hagyott ránk, amelyben eleinte természetesen az oratoriánus lelkiség mutatkozik meg elsősorban. 1641-től azonban gondolkodása egyre egyénibbé válik, s fokozatosan kibontakozik lelkében a reá annyira jellemző Jézus Szíve és Mária Szíve iránti tisztelet. Kezdetben arra hajlott, hogy e két Szív tiszteletét összekapcsolja, később azonban – a teológiai pontosság és a pedagógiai megfontolások hatására – belátta, hogy a két Szív tiszteletét külön kell választani. 1669-ben írta meg Jézus Szent Szíve officiumát és miseszövegeit, s három évvel később az általa alapított társulat már ezzel ünnepelte Jézus Szentséges Szívét. Szent X. Pius pápa „a Jézus Szíve tisztelet szerzőjének, tanítójának és apostolának” nevezte.

Életének utolsó éveiben a Mária Szent Szíve iránti tisztelet állt életének középpontjában. De éppen ezeket az éveket gyötrő kétségek felhője árnyékolta be. 1673-ban ugyanis sikerült ellenségeinek Rómában előbányászniuk egy kérelmet, amelyet egyik társa, Louis Boniface tizenegy évvel korábban, János tudta nélkül, teljesen egyéni kezdeményezés alapján nyújtott be VII. Sándor pápához. E kérelem arra vonatkozott, hogy a pápa engedje meg, hogy János társulatának tagjai fogadalmat tehessenek: mindig, még kétes esetekben is a Szentszék oldalára állnak. Amikor a király, XIV. Lajos erről értesült, teljes erejével támogatta a János elleni támadást, s ennek eredményeként az alapítót Caenba száműzték. Sőt, olyan döntés született, hogy társulatát halálra ítélik, és az alapító halálával megszűntnek nyilvánítják. Egyik janzenista ellenfelének, Charles Dufournak, aki Aunay-ban volt plébános, nagyjából ugyanekkor másolatban sikerült megszereznie egy kéziratot János munkái közül. E kézirat alapján eretnekséggel vádolta meg Jánost, s ezzel nagy felzúdulást váltott ki ellene, jöllehet János ezt a munkáját nem is bocsátotta közre.

Végül a viharok elültek, a társulatot eltörölni akaró királyi határozatot felfüggesztették és János a halála évében kijelölhette és kinevezte a társulat főnökét. Fájdalmas betegség után, 1680. augusztus 19-én halt meg. 1909-ben boldoggá, 1925-ben szentté avatták. Ünnepe 1928-ban vették fel a római naptárba, augusztus 19-re.

Mielőtt „egész Franciaország nagy lélekhalászja” megkezdte volna működését, még mint a caeni jezsuita kollégium növendéke különleges szeretete jeléül eljegyezte magát a Szűzanyával: a kollégium kápolnájában állt egy életnagyságú Mária-szobor. János aranygyűrűjét, amit addig féltve hordott az ujján, odaadása jeleként felhúzta Mária ujjára.

Első szentmiséje után szent szertelenséggel a következő formában fejezte ki a papságról vallott felfogását: „A papnak három örökkévalóságra van szüksége: az elsőre azért, hogy felkészüljön a szentmisére; a másodikra pedig azért, hogy hálát adhasson Istennek ezért a nagy kegyelemért.”

Az egyik misszió alkalmával, amelyet Coutances-ban tartott, megismerkedett egy rendkívüli lélekkel, Marie de Vallésszel. Ez a hölgy már ötvenegy éves volt, s lelki élete közel harminc éve rendkívüli, misztikus kegyelmek és az ördögtől való megszálottságnak minősített jelenségek keveréke volt. Maga Marie mély jámborsága ellenére sem volt képes ezekről a dolgokról beszélni. Akkor a püspök Jánost bízta meg a hölgy lelki vezetésével, mert meg volt róla győződve, hogy amik ezzel a lélekkel történnek, Istentől valók. Marie halála után János abbé három formában is készített életrajzi feljegyzéseket, de nem mások számára, hanem csak magánhasználatra szánta azokat. Később egyik ellensége ezeket a feljegyzéseket használta fel arra, hogy boszorkánysággal vádolja lelki gyermekét. Ez nem volt nehéz vállalkozás abban az időben, amikor a rendkívüli adottságokkal rendelkező nőkre könnyen rásütötték, hogy boszorkányok.

Istenünk, ki Szent János áldozópapot csodálatosan kiválasztottad, hogy hirdesse Krisztus felfoghatatlan gazdagságát, kérünk, add, hogy példáját és tanítását követve gyarapodjunk megismerésben, és mindig az evangélium tanítása szerint éljünk!

CLAIRVAUX-I SZENT BERNÁT

Augusztus 19.

a világegyházban augusztus 20. *Fontaines, 1090. +Clairvaux, 1153. augusztus 20.

A citeaux-i „új kolostor”, amelyet Molesmes-i Szent Róbert és társai alapítottak, ahol a szerzetesi élet szellemét Alberich és Harding Szent István apátok határozták meg, az alapítás után néhány évtizeddel hanyatlani kezdett. A szerzetesek kemény aszkézise és végletekig menő szegénysége már nem vonzott új hivatásokat, és úgy tűnt, a kolostor ki fog halni. Egy váratlan fordulat következtében mégis sokak számára kíváncsisággá vált, hogy beléphessenek ebbe az erdei magányban lévő kolostorba.

1112 nagybőjtjén kérte felvételét ebbe a kolostorba az akkor huszonegy éves Bernát. 1090-ben született Fontaines várában, amely a hercegi város, Dijon előőrse volt. Nemesi családban született, első iskolája Chatillon-sur-Saine káptalani iskolája volt. Itt szerezte meg alpműveltségét és ismerkedett meg a klasszikus szerzőkkel. Életrajzírója, St-Thierry Vilmos hangsúlyozza, hogy Bernát műveltségével kiemelkedett kortársai közül. Érthető tehát, hogy a rokonság azzal próbálta eltéríteni a kolostorba lépés szándékától, hogy németországi egyházi-tudományos karriert kínáltak fel neki. De édesanyjának emlékezete, aki 1103-ban halt meg, visszatartotta attól, hogy Németországba menjen, és megerősítette korábbi szándékában, hogy belépjen a citeaux-i kolostorba. És nem is egyedül érkezett, hanem egész csapat ment vele, akiket a rokonságból és ismerősei köréből vitt magával: már házas testvérei is, sőt, öreg korában atyja is követte, mikor Bernát már Clairvaux-ban volt.

Megragadó látvány lehetett Bernát és harminc társa, amint bebocsátást és felvételt kértek a kihalófélben lévő kolostorba. Citeaux ezáltal vált egy új szerzet, a ciszterci rend bölcsőjévé, mert még ugyanebben az évben hozzá kellett fogniuk egy új kolostor építéséhez. Amikor letelt a novíciátus esztendeje, 1113. május 18-án teljes gazdagságában megindulhatott az anyakolostorban a szerzetesi élet ciszterci formája.

Egy év múlva az észak felé lévő Pontigny-ben is kolostor nyílt. Az angolszász származású István apát Citeaux-ban a szerzeteseivel, köztük természetesen Bernáttal, kidolgozta azt a szabályzatot, amely Charta Caritatis néven vált ismertté a szerzetesség történetében. E szabályzat újdonsága abban állott, hogy évenként általános káptalanon ápolták az egyébként egymástól független apátságok egységét és életmódjának azonosságát. Így Bernátot a ciszterci rend társalapítójának tekintik, mert nemcsak a rendi alkotmány megalkotásában volt jelentős szerepe, hanem a rend elterjedésében is.

1115. június 25-én a mindössze huszonöt éves, törekeny testalkatú Bernátot apátnak nevezték ki, és megbízták egy új kolostor építésével a Szajna egyik mellékfolyója, az Aube mentén. A völgyet addig a Keserűség völgyének hívták, de a szerzetesek hatására a Világosság völgye, Clairvaux lett belőle.

Ugyanebben az időben küldte a citeaux-i apát Arnoldot – aki korábban a kölni székesegyházi iskolában a tanítványa és Bernát társa volt – kelet felé, a frank királyság és a német-római császárság határvidékére azzal a feladattal, hogy a Moiremont környékén lévő remetéket gyűjtse össze, és

építse be a ciszterciek szervezetébe. Közösén építették föl a Flambart-patak partján a morimondi kolostort, amelynek neve: Mori mundo azt jelenti: meghalni a világnak.

Ezzel a fiatal szerzetesrend már a német nyelvterület felé is elindult, mert később, 1123. január 31-én innen alapították az alsó- rajnavidéki Altenkamp kolostorát. Morimondot nem sokkal később Bernát mentette meg a széthullástól.

1127. július 25-én Bernát egy másik barátja, Ádám apát a steigerwaldi Eberbachban alapított kolostort. Innen sugárzott tovább a ciszterci rend az Alpok vidékére, amikor 1129/30-ban a stájerországi Reinben szintén kolostort alapítottak.

A citeaux-i kolostor megalapítása, amelynek kiváltó oka a clunyi ideáloktól való eltérés volt, vitákat váltott ki a clunyi és a citeaux-i bencések között. Amikor aztán megalakult az önálló ciszterci ág, a vita – néha nagyon élesen – folyt tovább. A központi kérdés pedig az volt, hogy hogyan kell élnie az igazi szerzetesnek?

Bernát még teljes hevesességében látta e vitát, és részt is vett benne. Különös, hogy a két vitatkozó tábor vezetője, Bernát és a clunyi Péter apát, aki Petrus Venerabilis néven ismert az egyháztörténelemben, személyesen igen jó barátok voltak, de a vita hevében kölcsönösen nem kímélték egymást. Péter így írt a cisztercieknek: „Ti farizeusok! A fiaitok úgy vélik, hogy utolérhetetlen magasságban állnak mások felett. Így beszélnek a próféta szavával: »Hozzám ne nyúlj, mert én szent vagyok!«” Bernát nem kisebb éllel bírálta a clunyeit: „Ó, én boldogtalan szerzetes! Meg kellett érnem hogy a Rend (Clunyben) ilyen mélyre süllyedt... Hát ízet vesztette a só? Akiknek példát kellene mutatniuk az élet útjáról, pompaszeretetről és iszákosságról tanúskodnak! Vakoknak vak vezetői!”

Éppen ez a tény, hogy két ilyen szent folytatta a vitát, jelzi, hogy nem oktan, előítéletekre támaszkodó gyűlölködésről, hanem a bencés szerzetességek két, egymáshoz nagyon közel álló, de egymást kizáró felfogásáról volt szó. De Bernát tevékenysége nem korlátozódik erre a két szerzetesrendre: prédikációi nagy hatással voltak a többi szerzetesre, a világi papságra és a laikus hívőkre egyaránt. Levelezése szélesebb körre terjedt ki, mint a kortárs pápáké, vagy császároké.

1119-ben a francia lovagok rendet alapítottak Jeruzsálemben, s mivel házuk az egykori jeruzsálemi templom területén állt, templáriusoknak, templomos lovagoknak nevezték rendjüket. Regulájukat, amelyet a troyes-i zsinat hagyott jóvá (1128), lényegében Bernát írta meg. Készített egy népszerűsítő iratot is Az új lovagság dicsérete címmel, amelyben a templomos lovagokat mint a keresztény lovagi ideált magasztalja: „A világ tele van lovagokkal és szerzetesekkel, de ami eddig soha nem volt, most megszületett: a két állapot egybekapcsolása... Így alakult ki a keresztény lovagi tanítás törvénykönyve, mely fegyveres erő a gyengék, az árvák, az özvegyek és a szent Egyház jogainak védelmére.”

Amikor 1130-ban, II. Honorius pápa halála után veszélybe került az Egyház egysége, Bernátnak és szerzeteseinek oroszlánrésze volt abban, hogy a szakadás veszedelmét sikerült elhárítani. Az történt ugyanis, hogy néhány órával Honorius halála után megválasztották II. Incét. Nem sokkal később a bíborosok zöme egy második választást rendezett, amelyen II. Anaklét néven a Pierleoni nevű római bankárcsalád fiát emelték pápaságra. A római nép támogatása mellé Anaklét hamarosan megszerezte magának a normann Dél-Itália, Aquitánia és Skócia támogatását, és elűzte Incét. Ince mögé azonban felsorakoztak a szerzetesek, elsősorban a franciák. Főleg Bernát fáradozásainak gyümölcseként a többi európai ország Ince mellé állt, aki szintén Bernát hatására nem fogadta el Anaklét ajánlatát, hogy független bíróság vizsgálja meg az ügyet, és döntsön. Bernát ugyanis azon a véleményen volt, hogy a kérdés azzal el van döntve, hogy Európa nagyobb része Incét ismeri el törvényes pápának.

Annak ellenére, hogy Bernát meg volt győződve a pápaság isteni küldetéséről, nem riadt vissza a kemény bírálattól. 1145-ben III. Jenő néven Bernát egykori cluniaux-i tanítványa került a pápai székbe. Bernát neki írta A szemlélődésről c. művét. Ebben keményen ostromozza a pápai udvarban fellelhető visszaéléseket, hatalmaskodásokat, pompaszeretetet, a sok „kiváltságot” és a fellebbezési joggal való fondorlatokat. A pápa ugyanis sokszor és túlságosan beavatkozott világi peres ügyekbe, s ezek az ügyek annyira igénybe vették, hogy elfelejtette: neki elsősorban Isten emberének kell lennie.

Bernát komolyan figyelmeztette a pápát: „Nem azt kívánom tőled, hogy egyszerűen szakíts ezekkel a dolgokkal, hanem azt, hogy merülj el Isten dolgaiban, és ne legyen időd arra, hogy ezekkel foglalkozzál.”

Bernát bírálatainak, amelynek szándéka szerint gyakorlati célja volt, alapvető, elméleti jelentősége lett. Elismeri ugyanis, hogy a pápa egyedülálló nagyság és méltóság birtokosa, de amikor selyembe öltözik, pávatollakkal, arannyal és drágakövekkel ékeskedik, fehér lovon katonák és szolgák hadával körülvéve lovagol, akkor inkább Nagy Konstantin, mint Szent Péter utódának látszik. Hiszen a pápa hatalma nem uralkodás, hanem szolgálat, gondoskodás a Menyasszony, az Egyház körül mindaddig, amíg zarándokútját járja a Völegény, Krisztus távollétében.

De a püspökök is a Völegény barátai, akikre szintén rábízott a Menyasszony gondja. Ők is Krisztus földi helytartói, és tekintélyüket nem a pápától kölcsönzik. A pápa nem úr a püspökök felett. Bernát figyelmeztet, hogy a püspöki joghatóság megsértése és kikapcsolása a sokféle kiváltság és fellebbezés által, eltévelyedés az Isten előtt kedves rendtől, olyan, mint egy szörnyű daganat az Egyház testén. És – mondta –, még ha békaként pocsolyába kergetik is, akkor sem hagy fel azzal, hogy „brekegésével” keltegesse az alvókat. A nyájhoz tartozik, amelyre az alvó pásztoroknak jobban kellene vigyázniuk, de „ugatásával” éppen a pásztorokat akarja felverni álmukból.

Néha úgy tűnt, hogy az Egyházat érintő kritikája találkozik a kor szektás irányzataival. Nem is szégyelli, hogy olyan kifejezéseket használjon, amelyek egy-egy szekta különös jellemzői voltak, de tántoríthatatlanul az Egyház pártján áll. Engedelmes összeköttetésben maradt a hierarchiával, és mentes minden lelki egyoldalúságtól. Tudja, hogy az Egyház élete a Megtestesülés misztériumának folytatása. Látja, hogy az Egyház olyan, mint az Énekek énekében a menyasszony: fekete és szép egyszerre. Szép, mert ékességét a Völegénytől kapja, és fekete, mert a megalázott és megcsúfolt Völegény képmása.

A szektás vándorprédikátorok bírálata nemcsak a pápa és püspökök ellen irányult, hanem az Egyház ellen általában. Lelki elmélyülést hirdettek, nem is mindig felismerhető eretnekség formájában. Lausanne- i Henrik például az egyházi tekintély ellen tüzelte fel a népet. Bresciai Arnold, aki főleg Dél-Itáliában működött, a francia püspököket és papságot arra biztatta, hogy önként mondjanak le minden birtokukról. Amikor Bernát szembeszegült velük, elűzték a vidékről.

Sokkal veszedelmesebb volt ezeknél az a mozgalom, melynek tagjai tisztáknak, kataroknak nevezték magukat. Ezek apostoli szegénységet, szigorú vezeklést hirdettek, elvetették a felszentelt papságot, a hierarchiát és a szentségeket. Bernát ellenük prédikálva bejárta egész Dél-Franciaországot, s ahol a pápai küldötteket „szamárdítással és dobszó lármájával fogadták”, ott Bernátot meghallgatták. Sokakat megtérített, de végső megoldást ő sem tudott találni.

III. Jenő pápa új feladattal bízta meg: meg kellett hirdetnie a keresztes háborút. Gyűjtő hatású beszédeivel sokakat megnyert a keresztes háború eszméjének, akik kötelezték magukat arra, hogy elindulnak a Szentföld visszaszerzésére. Ugyanakkor szembeszállt Radulffal, aki szintén ciszterci szerzetes volt, és Európa-szerte a zsidók üldözésére lázított. Bernát így írt ellene: „A zsidókat nem kell üldözni, még csak kiutasítani sem kell őket. A pogányok (az arabokra gondol) támadtak ránk erőszakkal, és ezért kell erővel visszavernünk a támadásukat.”

Egész Európában viharos lelkesedést keltett a keresztes háború ügye mellett. A kereszténység legjelentősebb uralkodói indultak meg a szavára: VII. Lajos francia király és III. Konrád német császár, akit 1146 karácsonyán a speyeri dómban nyert meg az ügynek, ámbar Konrád tudta, hogy a birodalmi érdekek inkább azt kívánnák, hogy Itáliában tartózkodjék.

A második keresztes hadjárat azonban teljes kudarccal végződött Palesztinában. Lisszabont sikerült visszafoglalni a móroktól, s ez megszilárdította az új Portugál királyságot. A hadjárat részvállalkozása, a szlávok közötti keresztes háború szintén csak káros következményekkel járt.

Bernátnak mindezért súlyos támadásokat kellett elszenvednie. De lelkének prófétai erejét hirdeti, hogy a súlyos szenvedés után, amit a hadjárat elvesztése jelentett, ki tudta mondani: „Áldott legyen, Uram, minden ítéleted!” Az természetesen tagadhatatlan, hogy Bernát prédikációi a keresztes

hadjáratra és a Krisztus követésének feltüntetett fegyveres harc között áthidalhatatlan szakadék tátong.

Bernát azonban nemcsak kifelé harcolt a keresztény hitért, hanem akkor is a csatatérre sietett, amikor az Egyházon belül fenyegette veszély a hit tisztaságát. Sokszor vetették a szemére, hogy tudományellenes, mert felemelte szavát Gilbertus Porretanus és Abaelard ellen. S jöllehet igaz, hogy vannak olyan megnyilatkozásai, amelyekkel szemben fel lehet hozni a tudományellenesség vádját, az azonban tagadhatatlan tény, hogy jó barátságban állt korának jelentős tudósaival, Clairvaux-ban nagy könyvtárat rendezett be, művelődésre biztatta a tehetséges fiatalokat, sőt, egyes írásai az újonnan kialakuló teológiai iskola tankönyveként szerepeltek.

A szíve mélyén azonban érezte és látta, hogy a teológia tudománya – amely az istenismeretből és az önismeretből születik, és az istenszeretetet hevíti – veszélybe került az újonnan jelentkező és egyre jobban eluralkodó dialektikus módszer miatt. És nemcsak ő, hanem Szentviktori Hugó, a híres párizsi ágostonos kanonok is úgy ítélte, hogy a dialektikus módszer új tévtanítások melegágya lesz. Ezért hívták Bernátot, hogy küzdjön meg Gilbertus Porretanusszal, amikor ennek elmélete hamis végkövetkeztetésekre vezetett a Szentháromsággal kapcsolatban. Bernát rá tudta venni őt, hogy az 1148. évi reimsi zsinaton vonja vissza tanítását.

Abaelarddal már korábban sikeresen harcolt a hit tisztaságáért, amikor az a módszeres kételkedést a teológiában is az igazságra vezető útnak vallotta. Bernát hívó buzgóságát állította szembe Abaelard túlhangsúlyozott racionalizmusával. Bernát azt vallotta, hogy a legszentebb igazságok feletti vitatkozások megtörik azt a szükséges áhítatot és tiszteletet, amellyel a hitnek a kinyilatkoztatáshoz kell közelítenie. A hitet nem lehet háttérbe szorítani a filozófiával. A teológia és a lelki élet közötti különbségtétel számára még teljesen idegen, „hiszen az Atyát senki meg nem ismerheti, ha előbb tökéletesen meg nem szereti őt”. Úgy tartotta, hogy megélni és – a kegyelem misztikus látásában vagy a mindenki számára elérhető elmélkedésben – átélni a hitet minden bölcselkedő beszédnél százszorta többet jelent.

Így válik érthetővé az a kemény bíráló, amelyet Abaelard felett mondott, miután gondosan áttanulmányozta annak tanítását. És hatására a sens-i zsinaton (1141) Abaelard tizenkilenc tételét el is ítélték.

De mindezen viták és harcok közepette Bernát a szíve mélyén visszavágyott a kolostor magányába, a szemlélődés csendjébe. Jámorsága A lélek felemelkedése Istenhez c. első írásától kezdve, amelyet a Grande Chartreuse priorjának, Guigónak megbízásából írt, a húsz éven át készített Homíliák az Énekek énekéről c. műig folyamatosan a Szentírás és az egyházatyák írásaiból táplálkozott. De azoknál a jámborsági formáknál, amelyek a hagyományban éltek és Krisztus személyére koncentráltak, Bernát többre értékeli és jobban szorgalmazza a Krisztus embersége iránti bensőséges, érzelmileg is meleg tiszteletet. „Akár beszélsz, akár írsz, nem ízlik nekem a szó, ha Jézus neve nem hangzik fel közben” – írja. De ez a Krisztus embersége iránti bensőséges szeretet nem öncél, hanem arra szolgál, hogy a szív érzületét a szellemi szeretet, az agapé magasságaiba emelje. S ennek a szeretetnek a célja, hogy a lélek egyesüljön az Igével.

Bernát újra meg újra kiemeli a lélek és az Ige közötti jegyesi egyesülést. Tudja, hogy a test akadályozza és nehezíti ezt, de tapasztalja és tanítja, hogy az a megvilágosodási folyamat, amely éppen ezt az egyesülést készíti elő és belőle következik, a testre is kihat, és majd a feltámadásban válik tökéletessé.

Bernát, aki önmagát „a század agyrémének” nevezte – mert tartósan világi dolgokkal kellett foglalkoznia, pedig nem volt világi ember; és be kellett avatkoznia az Egyház dolgaiba, pedig nem volt tagja a hierarchiának –, 1153. augusztus 20-án halt meg Clairvaux-ban. Az egész korszakot, amelynek ő volt a legnagyobb alakja, Szent Bernát korszakának nevezik az egyháztörténelemben. Ő a bizonyosság arra, hogy a legszigorúbb aszkézis sem butít el, hanem nagyon is termékennyé teszi az embert. Megvalósult benne a monasztikus életforma alapvető rendeltetése: formálni a világot a világból való elmenekülés által.

Bernátot már életében szentként tisztelték. III. Sándor pápa, aki korábban a Bernát által annyira támadott Abaelard tanítványa volt, 1174-ben avatta szentté, VIII. Pius pápa pedig 1830-ban az

egyházdoktorok sorába iktatta. Ünnepeét a 13. században vették fel a római naptárba augusztus 20-ra. A magyar naptárban Szent István király miatt augusztus 19-én ünnepeljük.

Ez a szent szerzetes, aki hallatlan energiával fényesebben ragyog az Egyház emlékezetében, mint korszakának pápái és császárai, aki a hívők tudatában mint a mézajkú doktor él, s aki azt hirdette: „taníts gyengéden, bölcsen és bátran szeretni!”, cselekedeteivel és műveivel ad képet önmagáról.

Egy régi forrás arról beszél, hogy Bernát fiatal korában nagyon vonzó jelenség volt: „Egész lényéből szeretetreméltóság és vonzerő áradt, úgyhogy veszedelmesebb volt ő a világra nézve, mint a világ őrá.” Körülrajongták a nők; az egyik ismételten megpróbálta elcsábítani, mindaddig, amíg egy hirtelen fordulat után az addig körülrajongott ifjúról kénytelenek voltak ezt a megállapítást tenni: „Az anyák és a fiatal leányok réme lett; a barátok attól féltek, hogy miatta elveszítik barátaikat”, mert sorban csatlakoztak hozzá az emberek, hogy nagyon kemény, vezeklő életet éljenek.

Olykor kemény harcai voltak a tisztaságért, egyszer olyan heves kísértés lepte meg, hogy egy jéghideg tóba vetette magát, és benne maradt mindaddig, amíg a teste le nem csillapodott. A citeaux-i kolostor aszkézise is kemény iskola volt Bernát számára. Mivel fizikailag nagyon gyenge, a gyakorlati dolgokban pedig ügyetlen volt, a legegyszerűbb szolgálatokat bízta csak rá a kolostorban. Egy napon ezt már nem bírta elviselni. Aratás ideje volt, s a szerzetesek kinn dolgoztak a mezőn. Bernát is nagy elhatározással kért egy kaszát, hogy ő is aratni fog, de több volt benne a jószándék, mint az erő és az ügyesség a kaszáláshoz. Egyszerűen nem boldogult a kaszával, s a végén már maga az apát figyelmeztette, hogy hagyjon fel a próbálkozással. Teljesen kimerülten letette a kaszát és térdre borulva imádkozni kezdett. Azt kérte, hogy Isten adjon neki erőt az aratáshoz. És valóban: új erő áradt a tagjaiba, és megragadván a kaszát most már határozottan kezdte vágni a rendet, úgy, hogy a többi szerzetes elmaradt mögötte. Ő lett a kolostor első kaszása.

Már ez az eset is jelzi, hogy Bernát novícius korától kezdve mennyire egységbe tudta olvasztani a külső tevékenységet, a természettel való kapcsolatot és az Istennel való bensőséges együttlétet. Egyik barátjának később ezt írta: „Higgy nekem és a saját tapasztalatomnak. A fák és a kövek olyasmit fognak neked megtanítani, amit a tanítóktól soha meg nem hallhatsz.”

Ugyanakkor nem hagyta, hogy a külső dolgok kizökkentsék Istennel való kapcsolatából. Már egy évet töltött novíciusként a kolostorban, és még mindig nem tudta, hogy a termük mennyezete boltozatos-e, vagy gerendázott, és elámult, amikor a többiek arról beszélgettek, hogy a templom szentélyében nem egy, hanem három ablak van. Később egyszer egy egész napon át a Genfi-tó partján lovagoltak. A társai este áradoztak a táj szépségéről, ő pedig megjegyezte, hogy azt sem vette észre, hogy tó partján járnak.

Amikor az új clairvaux-i kolostor elkészült, Bernát apát egy kicsi cellát választott magának a lépcső alatt. Kegyetlen aszkézisével pedig úgy lerombolta az egészségét, hogy a többi ciszterci apát elhatározta, kúrára fogják. Vilmos, aki a halálosan kimerült beteget akkoriban látogatta, elmondja: „Megkérdeztük tőle, hogy érzi magát, és hogyan telnek a napjai? Ő a reá annyira jellemző mosollyal válaszolta: »Tökéletesen jól érzem magam. Korábban ugyanis értelmes emberek féltek tőlem, most pedig Isten méltányos ítélete szerint én félek egy esztelen embertől.« Ezzel a beképzelt orvosra utalt, akire rábízták, és azzal dicsekedett, hogy ő majd meg fogja gyógyítani.”

A trubadúrok világában Bernát a Szűzanya dalnoka volt, akit a történelem viharai felett nyugodtan tündöklő, mentő csillagként dicsőített. Egyszer betegen feküdt, és nagy fájdalmai voltak. Az egyik szerzetest elküldte a templomba, hogy imádkozzék érte. Miközben az imádkozott, a betegnek megjelent a Szűzanya, Szent Lőrinc és Szent Benedek kíséretében. A Szűzanya szelíden megérintette, meggyógyította, majd eltűnt. Egy másik képe azt a pillanatot ábrázolja, amikor a Szűzanya Bernát karjába helyezi a kicsi Jézust. Ezért írta egyik kortársa: „Ha Úrnőnk szeme fényét bántani akarod, akkor írd valamit az ő Bernátja ellen.”

Tüzes természetével – ami „ijesztő és emberfeletti tekintélyt kölcsönzött neki” – vetette bele magát kora vitáiba. Clunyben élő, lelkiileg alvó szerzetestársainak ilyen szemrehányást tett: „Ha beszélgetek, soha nem a Szentírásról, vagy a lelkek megmentéséről van szó köztetek, hanem csak nevetséges dolgokról fecsegték. Étkezésnél az egyik fogást a másik után tálaljátok fel. Hogy a

hústalan ételekért kárpótoljátok magatokat, egymás után kétszer is hoznak az asztalhoz kitűnő halat, és minden étkezés közben kétszer vagy háromszor hozzák a félig töltött borospoharat. Kidagadt erekkel és elnehezült fejjel keltek föl az asztaltól, s utána már nem lehet mást tenni, csak aludni... Igazán mondom, láttam egy apátot, akit több mint hatvan lovas követett. Inkább törekszünk a hívők adományaira, mint javára. Aranytól roskadozó ereklyeszekrények előtt nyílnak meg az erszények. Megmutatjuk a nagy szenteket az embereknek, és azt hisszük, hogy minél színesebbek, annál szentebbek. Mindenki odasiet, csókolgatják a szobrot, mint magát a szentet. Drágakövekkel ékes lámpákkal díszítjük a templomainkat. Ám hiúságok hiúsága! Az Egyház ragyog az épületeiben, de meghal a szegény emberek lelkében... Az Istenre kérlek titeket, hát nem szégyellitek magatokat mindezt? De legalább a kiadások miatt szégyenkeznétek!”

III. Jenő pápának a következő figyelmeztetést küldte: „Most a vincellér metszőkésére van szükség, és nem jogarra. Nem uralkodást, hanem szolgálatot bízta ránk. Egyszerre képtelen vagy minden rosszat kijavítani, ezért légy okos, és lépésenként haladj előre. Fogd be a hazugok száját, akik igazságtalanul szólnak, és mindig készen állnak arra, hogy igazolják a hazugságaikat. Legyen gondod az özvegyek és az árvák ügyére, akik neked nem tudnak semmit viszonzni. A többi ügyet pedig nyugodtan bíz másokra. Az intrikus bajkeverőket ne hallgasd meg, hanem ragadj ostort, és verd ki őket, ahogyan Krisztus tette...”

Bernát szólt a világi rendek lelkiismeretéhez is: „Ti, mai lovagok, igazolhatatlan tévedésekben vagytok, és a kegyetlenségtek tűrhetetlen! Nagy költséggel és fáradsággal háborúztok, s bűnnel és halállal fizettek érte. De háborúitoknak csak a féktelen gyűlölet, a dicsőség utáni vágy és a kincsek utáni sóvárgás az oka. Ilyen indokok alapján nem ölhetitek meg nyugodt lelkiismerettel a felebarátot!”

Amikor az arabok meghódították Edesszát, III. Jenő pápa meghirdette a keresztes háborút, és Bernátot bízta meg azzal, hogy prédikálva hirdesse meg a szent háborút Európában. Bernát teljes szívével Isten jgye mellé állt: Franciaországban kezdte, s a német birodalomban folytatta keresztes prédikációit. Bárhová érkezett: Konstanzba, Freiburgba, Strassburgba, Speyerbe, Koblenzbe, Kölnbe, Aachenba vagy Lüttichbe, mindenütt meghúzták a harangokat, és özönleni kezdett a nép, mert mindnyájan hallani akarták Isten emberét. Néha a pillantásától betegek gyógyultak meg, s bár nem beszélte a német nyelvet, mindenki értette a prédikációit. Még mielőtt a tolmácsok lefordították volna a szavait, az emberek kiáltva kérték a keresztet, jelezvén, hogy részt akarnak venni a hadjáratban.

Frankfurtban a dóm úgy megtelt, hogy beszéde végeztével Bernát képtelen volt elhagyni a templomot. Végül a hatalmas termetű császár karjába kapta, és ő vitte ki a kis szerzetest.

E prédikációs körútjának csúcspontja a speyeri birodalmi gyűlés volt. Itt Konrád császár a nép tomboló tetszésnyilvánítása közepette magára vette a keresztet; a régóta ellenségeskedő Staufok és Welfek kibékültek, és együtt indultak a keresztes háborúba. A kijáráshoz odavittek egy béna gyermeket. Bernát megérintette, és így szólt hozzá: „Járj!”, és a gyermek elindult. A csoda láttára a nép magán kívül volt a lelkesedéstől, Bernát pedig a császárhoz fordult, és azt mondta neki: „Miattad történt ez a csoda, hogy megtudd: Isten veletek van, és tetszésére szolgál a vállalkozástok.”

Nem sokkal ezután azonban mély belátásra jutva így írt: „Mi békét hirdettünk, és most nincs békénk. Győzelmet ígértünk, és vereséget szenvedtünk. Semmi kétség, Isten ítélete igazságos.” Mainzban véres üldözés tört ki a zsidók ellen. Jesua ben Meir később így nyilatkozott Bernátról: „Ha ez az igaz ember nincsen, egyikünk sem menekült volna meg!”

Halálának évében Bernát még egyszer megjelent a nyilvánosság előtt. Viszály támadt ugyanis Metz városa és a lotaringiai herceg között. Végő szükségében a trieri érsek Clairvaux-ba ment, és felkérte békeközvetítőnek Bernátot. A halálosan beteg apát összeszedte utolsó erőit, és a távoli csatatérre indult. A csapatok már ott álltak egymással szemben, ütközetre készen a Mosel folyó két partján, Bernát pedig tárgyalni kezdett a két szembenálló sereg vezérével hol az egyik, hol a másik parton. Végül sikerült elérnie, hogy a vezérek a Mosel egyik szigetén találkozzanak, és aláírják a békeszerződést. Ennek megpecsételéseként Bernát meggyógyított egy beteg asszonyt. Ezt látva a nép

és a katonák oly hevesen ünnepelték Bernátot, hogy majdnem agyontiporták. Ezért a nagy tömegből észrevétlenül eltűnt, és egy csónakon elhagyta a szigetet.

Amikor eljött utolsó órája, több püspök és számos szerzetes vette körül. Utolsó szavait lesve figyelték, s ő így szólt: „Három dolgot ajánlok nektek, amiket életem során legjobb képességeim szerint megfigyeltem: Kisebb hitelt adtam a saját véleményemnek, mint mások ítéletének. Nem lobbantam haragra a másoktól kapott bántások miatt. Senkit nem akartam haragra ingerelni, s ha mégis, amennyire tudom, kibékültünk.” Valamennyien sírtak, ő maga is könnyezett, de hamarosan derű öntötte el az arcát. Később Aquinói Szent Tamás így magasztalta: „Istentől kiválasztott ember, akinek arany szája volt, és édes borával megittatta az egész földkerekséget.”

Istenünk, ki úgy akartad, hogy Szent Bernát apát a házadért való buzgóságtól égve világosságot és meleget árásszon Egyházadban, kérünk, engedd az ő közbenjárására, hogy ugyanannak a Léleknek tüzeiben mi is a világosság fiaiként éljünk!

Augusztus 20.

SZENT ISTVÁN KIRÁLY

Augusztus 20.

a világegyházban augusztus 16. *969/970 +Esztergom, 1038. augusztus 15.

A magyar törzsek fejedelmei között Géza különleges hatalmi pozíciót vívott ki magának. Elsősorban politikai megfontolásokból nyugat felé fordult, és megnyitotta a kereszténységnek az ország kapuit. Ebben keresztény feleségének, az erdélyi Saroltának befolyása is érvényesült. Beengedte az országba Pilgrim passauai püspök követeit. A bajor papok egyike keresztelte meg őt, Mihály testvérét és 973-ban vagy 974-ben fiát, Vajkot, aki a keresztség vizében és lélekben történt szent újjászületésekor a passauai egyházmegye védőszentje után az István nevet kapta. Az országban azonban még túlsúlyban volt a pogányság, és a pogány elem keveredett a kereszténységgel. A királyi udvarban, Gézánál éppúgy, mint uralomra vágyó feleségénél, a keresztény gondolat kezdetben inkább dinasztikus és állami célokat szolgált, mintsem Krisztus szent ügyét. Géza, hogy a kereszténység felvételét és ezzel kapcsolatban a nyugati orientációt biztosítsa, s házának hatalmát megszilárdítsa, kizárta a trónöröklésből versenytársát, Koppányt, és termetre ugyan kicsiny, de jellemben, bátorságban és helytállásban messze kiemelkedő fiát, Istvánt jelölte utódjává. Prágából meghívta Adalbert püspököt, hogy a megtérést elmélyítse, és István további képzését előmozdítsa. Adalbert volt az is, aki a fejedelmi ifjút megbérmálta, és vallási szempontból előnyösen befolyásolta. Ő közvetítette 995-ben az István és Gizella között létrejött házasságot is. Amikor az ifjú trónörökös atyja halálakor, 997-ben átvette a hatalmat, a keresztény szellem és vallásos világnézet már szilárd gyökeret vert benne.

Egyelőre azonban még véres csatákat kellett vívnia az ellene fölkelő törzsfőkkel. A Veszprém melletti győzelem és Koppány halála őt legfőbb belső ellenségétől, az országot pedig a pogányságba való visszaeséstől szabadította meg. A Konstantinápolyban megkeresztelt Gyula és Ajtony leverése viszont a Bizánchoz való csatlakozás tervét hiúsította meg. Azonkívül István megszerezte magának a Tiszán és Dunán túl fekvő területeket, valamint Erdélyt, és ezáltal gyarapította országát, uralmát és birtokát.

Ezzel megteremtette messzenéző uralkodói programjának előfeltételeit, és szívós energiával, okos taktikával fogott hozzá nemzetpolitikai fő feladatához. A történelmi keresztút előtt álló országban négy nagy probléma jelentkezett: a kereszténység megkedveltetése és szívüggé tétele, közösségben az apostoli székkel és Nyugattal; az állam önállósága, vagyis nemzeti függetlenség mind a német-római, mind a bizánci császársággal szemben; erős monarchia és politikai egység fölépítése, vagyis a törzsi önállóság és hűbéri hatalom megszüntetése központi kormányhatalom alapítása által; s végül mindamellett, amennyire csak lehetséges, a magyar népi jelleg és szokások megőrzése a Nyugat-Európába való egyidejű beilleszkedés közepette.

Diplomáciai és politikai érzéke, mellyel nemegyszer a gyakorlatban egymásnak ellentmondó célokat is el tudott érni, korának, sőt mondhatni, az egész magyar történelemnek legnagyobb államférfiává

avatta. Politikai, vallási és társadalmi szempontból tulajdonképpen ő teremtette meg Magyarországot, István jelölte ki és biztosította a jövőbe vezető utat népének. A magyarságnak négy különböző szomszédos kultúra – a török-mohamedán keleten, a görög-szláv a Balkánon, a latin-német nyugaton és a pogány-szláv északon – feszültséggel teli területén kellett ezek ostromló befolyásával és ellentmondásaival küzdelmet folytatnia. A változást, amelyet István hozott, jól megvilágítja egy világpolitikai jelentőségű tény: trónra lépése előtt nem egészen fél századdal a magyar lovass csapatok még halálosan fenyegették Nyugatot és a kereszténységet, egészen az Augsburg melletti Lech-mezőig hatolva előre. Az István által alkotmányában, kiterjedésében, kultúrájában és történelemformáló erejében újjáalakított Magyarország ezzel szemben a keresztény Nyugat előretolt bástyája lett az előnyomuló mongol és török veszély ellen, és évszázadokon keresztül védőfal az ázsiai hódítók barbárságával szemben.

Nagy érdemeket szerzett az ország katolikus egyháza érdekében kifejtett munkájával is. Szerzetes papokat hívott Bajorországból, Csehországból, Olaszországból, és pedig bencéseket, kiváltképpen a clunyi reform követőit, Dél-Magyarországra pedig a görög bazilita rend férfi és női tagjait. Szent Márton hegyén (Pannonhalmán) apátságot alapított. Sok kolostort létesített, amelyek missziós központjai és gyűjtőpontjai lettek a vallásos és kulturális életnek. Elrendelte a vasárnap megszentelését és minden tíz falu számára templom építését. Saját költségén emelt Esztergomban, palotája közelében egy gyönyörű székesegyházat, Veszprémben egy női apátságot, és fölépítette Budán a Szent Péter és Pál templomot a székeskáptalannal együtt. Más templomokat gazdagon megajándékozott, javaikat közvetlen védelme alá vette. Ami a keresztény vallással és keresztény törvénnyel nem volt összeegyeztethető, annak hadat üzent és büntetéssel sújtotta. Ebben ő és pogány ellenlábasai egyformán koruk gyermekei voltak. Mindazonáltal nem nyúlt a régi mondákhoz és énekekhez, amelyek a pogány őseket és hőseket dicsőítették; a pogány korból származó népszokásokat, ha az új hittel nem ellenkeztek, megőrizte vagy megtöltötte őket keresztény tartalommal. E tekintetben a bölcs alkalmazkodás módszerét követte: enyhébb, józanabb, eredményesebb volt, mint Magyarország első hithirdetői.

Az állami törvényhozásban, a kormányzásban és gazdasági vonalon sikerült szerencsésen összeolvasztania a nyugati elemeket, mindenekelőtt a frank grófság-alkotmányt a hazaiakkal. Ugyanígy messzenéző megértéssel képviselte népe sajátosságát és érdekeit a határokon túl is. Gondolt Európa és a keresztény világ egységére. A keresztény magyar szellemet külföldön is jelenvalóvá tette: Jeruzsálemben bencés kolostort, Rómában zárandokházat, Konstantinápolyban díszes templomot építtetett.

Egyik fő munkatársa, a 993-ban Prágából érkezett Asztrik szerzetes ztján II. Szilveszter pápához fordult jogai megerősítéséért és a teljhatalom kieszközléséért. Célja az volt, hogy a keresztény királyság méltóságára emelkedjék, nemkülönben, hogy már eleve kizárjon mindenféle függőséget a német birodalomtól és a szomszédos bajor egyháztól, s országa egyházát az állammal szorosabban egybekapcsolja. Asztrik valóban kieszközölte urának a koronát, az előtte hordozott keresztet és azt az apostoli kiváltságot, hogy püspökségeket alapíthasson és egyházi főméltóságokat nevezhessen ki.

Az 1000. év karácsonyán kenték föl és koronázták királlyá Istvánt Esztergomban. Ez egyenlő volt szuverén királyi méltóságra emelésével és apostoli küldetésének elismerésével. A pápától kapott előjogra támaszkodva birodalmának szilárd egyházi szervezetet adott: tíz egyházkerületet alapított (12 volt tervbe véve), köztük két érsekséget: Esztergomban és Kalocsán, valamint nyolc püspökséget.

Két fájdalmas esemény árnyékolta be élete alkonyát, mindkettő legbensőjéig érintette. Imre fiát, a rendkívül erényes ifjút rendelte és készítette elő trónörökösévé. Még halála előtt meg akarta vele osztani az uralmat. Imrét azonban közvetlenül uralkodótársává koronázása előtt, 1031-ben egy vadászat alkalmával vadkan támadta meg és sebezte halálra. István másik gyermeke már korábban meghalt. Így nem maradt közvetlen örököse. Az Árpád-nemzetség egyetlen leszármazottja Vazul volt, ő azonban ifjúkori ballépése miatt börtönben ült. A súlyosan beteg király megkegyelmezett neki, kiengedte a fogságból, sőt azon gondolkodott, hogy még életében maga mellé veszi és trónra emeli. A rossz tanácsra hallgató hálátlan rokon azonban egy galád összeesküvésbe keveredett, aminek az volt a célja, hogy a királyt meggyilkolják és az országban visszaállítsák a pogányságot. Ilyen gazságot István nem hagyhatott büntetlenül, életművét nem engedhette elpusztítani. A királygyilkosság

szándékáért halálbüntetés járt. István az összeesküvés három fejének kiszúratta a szemét és levágatta a kezét: ez abban az időben a súlyos gonosztevők szokásos büntetése volt, és a megérdemelt halálbüntetés esetén, mint itt, kegyelmi aktusnak számított.

Amikor halálát közeledni érezte, magához hívatta tanácsosait, s velük egyetértésben Pétert, Velencében élő nővérének fiát tette utódjává. Mindenkit arra intett, hogy maradjanak meg az igaz hitben, szeressék az igazságosságot, és főleg hűségesen ápolják a kereszténység zsenge vetését. Közel hetven éves korában – a 11. században ritka magas korban –, 42 évi uralkodás után halt meg Mária mennybevitelének napján, akit oly bensőségesen tisztelt s akinek tiszteletére több templomot épített. Halála előtt neki ajánlotta az országot.

Istvánt az egész nemzet gyászolta. Temetésére az egész országból sereglettek az emberek Székesfehérvárra. Ott, az általa alapított gyönyörű bazilikában – mely éppen akkor készült el, és ebből az alkalomból gyorsan fölszentelték – helyezték ünnepélyesen nyugalomra földi maradványait.

Az általános gyász igazi és szívből jövő volt. A nép érezte: István király személyében a dinasztia megalapítója, a kimagasló uralkodó és államalapító hunyt el, az erős és igazságos király, aki a szigort szelídséggel tudta párosítani. Tudott harcolni, ha a szükség úgy kívánta; mindazonáltal békeszerető volt. Támadó hadjáratot nem kezdeményezett, harcias nemzetét a gyümölcöző béke világába vezette, és a még túlnyomóan vándorló, nomád életet élő népet a letelepedésre szoktatta. Az ország határain kívül is nagy tiszteletnek örvendett, egyrészt történelmi szerepe miatt, másrészt azért, mert menekülteknek és más sorsüldözötteknek menedéket nyújtott, a Szentföldre, Konstantinápolyba, Ravennába vagy Rómába zarándokló idegeneknek pedig vendéglátást és kedvező átvonulást biztosított.

Mint uralkodó tudatában volt Isten előtti felelősségének. Ragyogó példája volt ennek, hogy Szent István templomában hivatalát évente letette, annak jeléül, hogy csak kölcsön kapta Istentől, és annak bizonyására, hogy hatalmát Istennek áldozza. Lelki arculata abban a „fejedelemtükörben” is visszatükröződik, amelyet fiának hagyott hátra latin nyelven. Talán nem ő maga írta, de mindenesetre az ő közelében, politikai s erkölcsi elvei értelmében szerkesztették. Az akkori Magyarországon mindenképpen a legjelentősebb irodalmi alkotás. Ezekben az Intelmekben (Admonitiones) többek között a következő uralkodói szabályok találhatók: „Uralkodjál szelíden, alázattal, békésen harag és gyűlölködés nélkül! A király koronájának legszebb ékszerei a jótettek; azért illő, hogy a király igazságossággal és irgalmassággal, valamint a többi keresztény erénnyel ékeskedjék. Minden nép saját törvényei szerint él; add meg az országnak a szabadságot, hogy aszerint éljen!”

Halála után még egyszer lázadást szított a pogány visszahatás; a császári hatalom nyomása is erősödött Magyarországgal szemben. Végül azonban az itt-ott fölbukkanó zűrzavar után különösen László és Kálmán király visszavezette az országot István nyomdokaiba. Azóta István a nép szívében mindinkább legendás hőssé, népe apostolává, védelmezőjévé és Magyarország eszményévé magasztosodott föl. Benne és vele a korona, királyság és nemzet szinte misztikus egységgé olvadt össze. Sírja sokat látogatott nemzeti búcsújáró helyévé vált; számos imameghallgatás és csoda történt ott. Ünnepe nemzeti ünnep lett.

László király 1083. augusztus 20-án pápai engedéllyel, a magyar püspökök, apátok és előkelők jelenlétében oltárra emeltette Istvánt, Imrével és nevelője, Gellért csanádi püspök földi maradványaival együtt. Ez akkor egyenértékű volt a szentté avatással.

István tisztelete nemsokára elterjedt az ország határain túl is. Különösen Scheyernben és Bambergben, a bajor hercegi házzal való házassági kapcsolata következtében; azután Aachenben és Kölnben, ahová egyes ereklyéi is elkerültek; Montecassinóban, főleg a bencés rendnek tett kiváltságai miatt, és a belgiumi Namurben. XI. Ince pápa 1686 novemberében – Buda visszafoglalása alkalmából – az egész Egyházra kiterjesztette szeptember 2-ára helyezett ünnepét. Ma a világegyház augusztus 16-án, a magyar egyház augusztus 20-án (mint Magyarország fővédőszentjét) ünnepli. Május 30-án a mai napig sértetlenül fennmaradt Szent Jobb ereklyét tiszteljük.

Istenünk, aki Szent István királyt, a te hitvallódat a földön országunk koronájával ékesítetted és szentjeid közé emelted, kérünk, add meg, hogy aki a hit terjesztője volt Pannóniában, Egyházad védelmezője legyen a mennyben!

Augusztus 21.

SZENT X. PIUS PÁPA

Augusztus 21.

*Riese, 1835. június 2. +Róma, 1914. augusztus 20.

Giuseppe Sarto egy Treviso melletti kis faluban, Riesében született 1835-ben. Apja szegény parasztember volt, aki mellesleg a falu levélhordói tisztét is betöltötte. Szülei örömmel nevelték a kis Beppót, és a plébános is nagyon szerette, mert szívesen és gyakran ministrált neki. Tizenkét éves korától naponta a hét kilométerre lévő Castelfrancóba járt iskolába. Később a páduai szemináriumban kapott helyet, hogy befejezhesse gimnáziumi tanulmányait. Ugyanitt hallgatta a teológiát.

1858-ban szentelték pappá Castelfrancóban. Utána buzgó lelkipásztorként működött, előbb mint káplán Tombolóban, majd plébánosként Salzanóban. Később Trevisóban kanonok, szemináriumi tanár és a püspök általános helynöke lett.

Ötvenesztendős volt, amikor XIII. Leó pápa 1884-ben kinevezte mantovai püspökké. Tíz évvel később, 1894-ben velencei pátriárka és bíboros lett. Amikor a páduai püspök, Mons. Callegari a Szentszék megbízásából érdeklődött, hogy elfogadná-e a velencei pátriárkai székre szóló kinevezést, ezt táviratozta vissza: „Pontosan ez hiányzik nekem. Sarto.”

Tíz évvel később, 1903. augusztus 4-én Giuseppe Sarto velencei pátriárkát megválasztották pápának. A X. Pius nevet vette fel, „bízván abban, hogy mindazok a szent pápák imádkoznak értem, akik a Pius nevet erényes életükkel megbecsülték, és határozott szelídséggel kormányozták és védelmezték az Egyházat”.

XIII. Leó pápa (1878--1903) érdeklődése főleg az Egyház külső életére irányult, különösen az egyházi hagyomány és a modern világ közötti összhang megtalálása érdekében. Ezzel szemben az utód, X. Pius pápa minden erejével az Egyház belső megújulása felé fordult. Első enciklikájában (1903) ezt írta: „Egész pápaságunk célkitűzése, hogy mindent megújítsunk Krisztusban azért, hogy Krisztus legyen minden mindenben.”

X. Pius pápa a bensőség embere volt, ugyanakkor támogatta az intézményeket és a szervezeteket, ha úgy látta, hogy azok a belső élet kibontakozásának az eszközei. Ebben az értelemben egyik legjelentősebb műve az egyházjog kodifikációja, amelyet megválasztása után az első napon elindított. Igaz, a mű csak utóda, XV. Benedek pápa alatt fejeződött be. E kodifikáció nem csupán a túlságosan felduzzadt jogszabály-halmaz rendszerezését és egyszerűsítését jelentette, hanem sokkal inkább azt, hogy a jogot a megváltozott körülményekhez alkalmazzák, hiszen nagyon sok jogszabály már nem felelt meg az élet elvárásainak. Különösen nagy volt a zűrzavar a házasságjog területén, ezért a pápa az egész jogi anyagból kiemelte a házasságjogot, elsőként ezt vizsgálhatta át, és léptette érvénybe.

Első gyakorlati reformként a pápai udvar, a kúria átszervezéséhez fogott hozzá. Ősrégi hivatali szokások megszüntetésével egyszerűsítette az ügymenetet, bizonyos munkaköröket újra meghatározott, és az egész kúriát az egyszerűség felé mozdította ki évszázados mozdulatlanságából. Abból indult ki, hogy a római egyházmegyének mintaként kell szolgálnia a többi püspökség számára. Látogatásaival sikerült megszüntetnie a visszaéléseket, s lassan meg tudta honosítani a korszerű lelkipásztori módszereket.

Szívügye volt a papok megszentelődése, mert úgy látta, hogy „a papnak először saját magában kell megformálnia Krisztust, ha ugyanezt másokban végre akarja hajtani”. A belső megújulás egyre szélesebb körben kezdett hatni: az itáliai püspökök egymás után kezdték látogatni az egyházmegyéjüket, s a szemináriumokban sokkal nagyobb gondot kezdtek fordítani a tudományos képzésre és a növendékek aszketikus nevelésére.

A joghoz hasonló bizonytalanságok és áttekinthetlenség uralkodott a liturgiában is. X. Pius pápának már velencei pátriárka korában gondja volt az egyházi zene ápolására. Most az egyházi zene célját abban határozta meg, hogy „ébressze föl a hívekben az áhítatot, és könnyítse meg az imádságot”. Különös figyelmet szentelt a gregorián éneknek. Rómában egyházi zenei főiskolát nyitott, s a liturgia kérdéseinek tisztázása érdekében újra kiadta a római misekönyvet és breviáriumot.

X. Pius pápa nem az elvont tudományok embere volt, jóllehet kimagasló szellemi képességekkel rendelkezett. A tudományos kutatás csak annyiban érdekelte, és csak annyiban támogatta, amennyire a vallásos élet számára hasznosnak és szükségesnek látta. Ezért alapította meg Rómában a Biblikus Intézetet a szentírástudomány felélesztése céljából. A bencéseket pedig megbízta a Vulgata új, kritikai kiadásának elkészítésével.

Szenvedélyesen szerette az igazságot, és harcolt is érte. Az úgynevezett „modernizmus” irányzatában különös veszedelmet észlelt. Amikor ezt az Egyház hagyományos tanításától eltérő tant megbélyegezte, határozott és hajthatatlan volt; de a tévedő emberekkel szemben állandóan érezte atyai jóságát, és nem megtörni, hanem megtéríteni akarta őket. Az már további kérdés, hogy mennyire volt szerencsés a „modernizmus” megjelölés annak a szellemi áramlatnak az elnevezésére, amely kezdetben a katolikus teológusok körében jelentkezett, majd egyre szélesebb körben elterjedt. Azt a benyomást keltette ugyanis, hogy az Egyház eleve mindennel szembeszegül, ami modern a kultúrában és a szellemi életben, s ha válaszol a világ kérdéseire, az mindig csak visszahúzó, a múlt felé irányuló lehet, nem mutathat a jövőbe.

A pápa kemény hangon beszélt a „lázadókról”, akik álnok módon hirdettek igen nagy tévedéseket, pl. a dogmafejlődés lehetőségét. Az úgynevezett reform-katolicizmus képviselői azonban – leszámítva néhány kivételt – távol álltak attól, hogy kétségbe vonják a katolikus hit alapigazságait. Igaz, voltak ellenséges szellemek is, mint a francia Loisy, az angol Tyrell és az olasz Minnecchi, akik a haladás köpenyében burkolózva támadták a keresztény alapelveket, azáltal, hogy az isteni kinyilatkoztatás bírójává magasztalták föl az emberi értelmet.

A pápa 1907-ben Lamentabili kezdetű dekrétumával ötvenhat tételt tárt el, amelyek a kinyilatkoztatás, a hit, a dogmák, a szentségek és az Egyház körébe tartozó tévedések voltak. Néhány hónappal később a Pascendi kezdetű enciklikában pedig gyökeresen elvetette a modernizmust.

Az általános elítélés következtében, amely kihatott az Egyház gondolkodására és teológiai tudományára is, egyre inkább megmutatkozott és egyre nagyobb befolyásra tett szert a nem kevésbé veszedelmes integralizmus. Ez a modernizmussal ellentétes irányzat szembefordult az Egyháznak minden olyan alkalmazkodásával, amely kapcsolatot akart találni a modern kultúra pozitív eredményeivel, sőt még a teljesen világi szférákba is be akart avatkozni. Ebből éles, belső egyházi vita robbant ki, amely még a jóérzésű katolikusokban is bizonytalanságot és nem egy esetben eltévelyedést okozott.

1910-ben a pápa elrendelte az antimodernista esküt, mellyel minden klerikusnak évenként meg kellett ígérnie, hogy elutasítja az eretnek módon értelmezett dogmafejlődést s általában a történetkritikai módszert, és hitet tesz a Pascendi enciklika és a Lamentabili dekrétum tételei mellett. E kötelezettség alól a német teológiai professzorokat nem sokkal később felmentették. A belső harc szomorú következménye az lett, hogy azok a törekvések, amelyekkel közös nevezőt akartak találni a kultúra és a vallás, a világ és az Egyház között, eredménytelené váltak. Hosszú esztendőkre, sőt évtizedekre késedelmet szenvedett az Egyháznak az új világhoz való alkalmazkodása.

X. Pius pápa, akinek gondolkodásában a vallási élet foglalta el a központi helyet, a politikát csupán szükséges rossznak tekintette. Távol akarta tartani az Egyházat az állammal való összefonódástól, sőt a két terület minél szigorúbb szétválasztására törekedett. Röviddel megválasztása után rendeletet adott ki arról, hogy a pápaválasztásba semmiféle világi hatalom nem szólhat bele, nem emelhet tiltakozást, vétót a megválasztandó személlyel szemben. Erre az utolsó példát a saját választása szolgáltatta, mert Ferenc József osztrák császár és magyar király Puzyna krakkói bíboros érsek által vétót jelentett be Rampolla bíborossal szemben, aki a legesélyesebb volt a megválasztásra.

XIII. Leó pápa felfogásával szemben kezdettől fogva tiltakozott az ellen, hogy a klérus, sőt általában a katolikus hívek részt vegyenek a politikai életben. Látta ugyanis, hogy az egymás után alakuló pártok

és egyesületek egyre áttekinthetlenebbé teszik a közéletet. Németországban a katolikus szervezetek érdekében avatkozott be a felekezeti közti egyesületekkel szemben. A Borromeus enciklika (1910) negatív hatást váltott ki, mert a vegyes vállalatok szervezésének rosszállásával (ti. olyan vállalatokról volt szó, amelyet német katolikusok és protestánsok együtt akartak alapítani) sok evangélikus hívő megbotránkozását okozta, és ezzel súlyosan megterhelte a katolikus és evangélikus közösségek kapcsolatait.

Franciaországban betiltotta a katolikus szociális szervezetet, mert demokratikus szellemben működött, és szerencsétlen módon az Action Française oldalára állt, amely szélsőjobboldali politikai csoportosulás volt.

X. Pius pápa nem volt sem tudós, sem politikus, hanem szívének minden dobbanásával igazi lelkipásztor volt. Ahol csak tehetett, kereste a nép közelségét. Nagyon értett hozzá, hogyan kell az egyszerű emberek nyelvén szólania. Ha prédikált vagy más alkalmakkor szólt az emberekhez, szava egyszerű volt és világos, s mivel a szívéből fakadt a szó, könnyen megtalálta az utat a hallgatók szívéhez. Lelkipásztori tevékenységében Vianney János volt a példaképe. A képe állandóan ott volt az íróasztalán, és 1905-ben boldoggá is avatta. Oltárra emelte Eudes Jánost és Bécs nagy lelkipásztorát, Hofbauer Kelement.

Mikor mint mantovai püspök a látogatását jelezte egy plébánosnak, ezt írta neki: „Szombaton este, éppen úgy, mint vasárnap vagy hétfőn, a rendelkezésükre állok, hogy gyóntassak. S amennyiben jónak látja, fél tizenegykor, a nagybőjti prédikáció helyett mondhatok egy rövid beszédet a népnek.” Nem is könnyű eldönteni, hogy mit csodáljunk jobban ebben a néhány szóban: a lelkipásztori buzgóságot-e vagy az alázatosságot?

Amikor a velencei pátriárka pápa lett, minden áldott vasárnap a vatikáni kertben vagy valamelyik vatikáni udvaron a világ minden részéről érkezett zarándokok számára egyszerű katekézist tartott, vagy a napi evangéliumról beszélt röviden.

Különös gondot fordított az Eucharisziára és a belső életre. A mai liturgikus élet kulcsszava, az *actuosa participatio*, 'tevékeny részvétel', tőle származik. Az volt a célja, hogy „a hívek a szentmisét imádkozzák, és ne mise közben imádkozzanak”.

Indítványozta és szorgalmazta a gyakori áldozást is: „Senkit sem szabad visszatartani az áldozástól, ha a kegyelem állapotában van, és jó szándékkal közeledik a szent asztalhoz.” Mindenekelőtt azt akarta, hogy a gyermekek az addigi gyakorlattól eltérően – általában tizennégy éves korukban járultak először szentáldozáshoz – korábban áldozzanak.

Nemes jelleme magától értetődő egyszerűségben és alázatosságban, kimeríthetetlen szeretetben, jóságban, nagylelkűségben és nem utolsósorban finom humorban mutatkozott meg, mellyel a merevséget is fel tudta deríteni. De ha az úgy úgy kívánta, energikus és kimeríthetetlen volt. Pápasága vége felé közeledve egyre inkább érezte a háború fenyegető veszedelmét. „Jön a háború” – szokta mondani nagyon gondterhelten. S még meg kellett érnie, hogy a háború valóban kitört.

Kifejezett kívánsága volt, hogy a testét ne balzsamozzák be, de amikor a boldoggá avatáskor felnyitották a sírt, a testét teljes épségben találták! Három évvel később, 1954. május 29-én XII. Pius pápa a szentek sorába iktatta.

Amikor 1903-ban a konklávéra indult, a velencei hívek sírva búcsúztak tőle. Ő így válaszolt nekik: „Élve vagy halva, de visszajövök”. És valóban visszatért Velencébe: 1959-ben XXIII. János pápa egy napra visszavítette a holttestét és a lagunák mentén a velencei nép olyan lelkesedéssel fogadta, mintha az eleven pátriárka tért volna haza. Romlatlan teste a Szent Péter-bazilikában, az első bal oldali mellékkápolnában nyugszik. Ünnepe 1955-ben vették fel a római naptárba, szeptember 3-ra, 1969-től Szent Bernát után, augusztus 21-én ünnepeljük.

A pápa végrendelete így kezdődik: „Szegénynek születtem, szegényen éltem, és biztos vagyok benne, hogy nagyon szegényen fogok meghalni.” Aki ezt írta, túláradoan gazdag szívű lelkipásztor volt, akinek szíve minden állomáshelyén az Egyházért dobogott. Ezt bizonyítja minden életrajzi feljegyzés, emlékezés és írásos emlék.

Szülőfalujának egyik lakója így emlékezik rá: „Ha a kis Beppi iskolába ment, amint kiért a faluból, lehúzta a cipőjét, és a vállán vitte, hogy ne koptassa. Három évvel később, amikor a testvére is iskolás lett, az édesapjuk készített nekik egy kis kocsit, ami elé csacsit fogtak. Élvezet volt nézni a két gyermeket, mert nagyon elevenek voltak. Újra meg újra játékosan megbirkóztak azért, hogy ki hajtja a kocsit, és többnyire Beppi került ki győztesen. Akkor felültek a kocsira, mint a római cirkuszok nagy kocsiversenyzői, Beppi a botot fenyegetően felemelve szorosan fogta a gyeplőt, majd teli torokból felkiáltott és úgy hajtotta a csacsit, hogy időben odaérjenek az iskolába.”

Egyik iskolatársa elmondta: „Szegényesen volt öltözve, s a zsebéből kikandikált egy darab kenyér, amit ebédre hozott magával. És mégis, milyen jó volt! Valamennyien szerettük. Vidám volt, és nagyon szorgalmas. Mindig ő volt közöttünk a legjobb.”

A fiatal lelképásztornak egymás után támadtak a jó ötletei, és meg is valósította azokat. Alapított egy kis énekkart, hogy a misén szépen menjen az ének. Mikor este a próbán a fiatalok arról panaszkodtak, hogy nem tudnak rendesen írni és olvasni, azonnal elhatározta: „Alapítunk egy esti iskolát!” És a falu tanítójával egyetértésben minden szükségeset beszerezett, és ő maga tanította a teljesen analfabétákat azzal a megindoklással, hogy „ez a legfárasztóbb”.

Plébánosként is mindenét elajándékozta, amiről látta, hogy mások hasznát vehetik. Egy alkalommal, mikor már alig volt mit felvennie, az egyik plébános meghívta prédikálni és annyi pénzt adott neki tiszteletdíjként, hogy abból ismét be tudta szerezni a legszükségesebb ruhaneműket. De mire hazaért, üres volt a keze, mert útközben mindent elosztogatott. Akkor a nővére, aki a háztartást vezette, kétségbeesve kért segítséget az egyik szomszédos plébánostól: vegye rá az öccsét, hogy legalább a fehérneműjéhez szükséges vásznat vegye meg.

Az egyik évben, amikor nagyon gyenge volt a termés, egy ismerős jött a plébániára, hogy a szegények számára gyűjtsön. Adott neki húsz zsák kukoricát – de egyebe nem is volt. Mikor az a másik látta, hogy a kamrában nem maradt semmi, csak egy kevéske bab egy kosár alján, megkérdezte tőle: „És ezek után miből fog élni?”, a plébános nyugodtan felelt: „Legyen nyugodt, a Gondviselés engem még soha nem hagyott cserben!”

Isten valóban jelét adta, hogy támogatja Sarto plébános munkáját. Egyszer a falu határában lévő szőlőt valami betegség támadta meg, és olyan méreteket kezdett ölteni a baj, hogy a szüret veszélybe került. A plébános tanácsot tartott a híveivel, majd vasárnap, mise után kihirdette nekik: „Holnap reggel harangozni fogunk, és megáldom a kertjeiteket és földjeiteket. Imádkozzatok velem együtt, és legyetek nagy bizalommal.” És történt, hogy másnap a szőlőkről eltűnt a betegség!

A szomszédos plébániákról is jöttek a hívek, hogy hallgassák a prédikációit. Mikor ezen a többi plébánosok megsértődtek, s panaszt emeltek a püspöknél, ezt a választ kapták: „Csináljátok ti is ugyanúgy!”

Kanonok korában az egyik napon így szólt hozzá a trevisói püspök: „Kedves Monsignore, térdeljünk le és imádkozzunk, mert szükségünk van az imádságra egy olyan ügyben, amely mindkettőnket érint” – azzal átadta neki az okmányt, amely a püspöki kinevezést tartalmazta. Sarto kanonok nagy megdöbbenéssel olvasta, majd kezébe rejtette az arcát és keservesen sírni kezdett. A püspök vigasztalni próbálta azzal, hogy ez az Isten akarata, de ő így felelt: „Lehetetlen! Ez a teher számomra túlságosan nehéz! Sem erőm, sem képességem nincs hozzá!” Azzal a szobájába sietett, és azonnal levelet írt Rómába. Ám azt a választ kapta, hogy minden érve ellenére csak engedelmeskedjék. Mikor néhány nap múlva édesanyja örömtől sugárzó arccal jött, hogy gratuláljon a fiának, ő sírással küszködve mondta: „Anyám, nem tudja, mit jelent püspöknek lenni. A lelkem vesz el, ha nem teljesítem a kötelességemet!”

Püspökként is állandóan gondja volt a szegényekre. Nagyon jellemző erre a következő történet: Egy jó módú, idős hölgy püspökké történt kinevezése alkalmából neki ajándékozta briliánsal ékesített aranygyűrűjét. Néhány nap múlva újra felkereste a püspököt, és örömmel látta ujján a gyűrűt. A püspök azonban ezt mondta: „Ó, Signora, ne nézze, mert a gyűrű ugyanaz, a briliáns azonban már nincs benne.”

Elvhűsége igen nagy szeretettel párosult. Megtapasztalta ezt az az ember is, aki egy gyalázó iratban megtámadta és megrágalmazta. Néhány pap sürgette, hogy a püspöki becsület megvédése miatt bíróságnál kellene orvoslást keresnie a sérelemre. Ő azonban így válaszolt: „Hát nem látják, hogy a szerencsétlenül az imádság segít és nem a büntetés?” Aztán az ember hamarosan elvesztette a vagyonát és nagy ínségbe került. Akkor a püspök egy asszony közvetítésével jelentős pénzüsszeget küldött neki, de azzal a meghagyással, hogy a feladót nem szabad megtudnia.

Ehhez hasonló eseményt bíboros korából is ismerünk: egy tüntetés alkalmával, amelyet az Egyház ellenségei szerveztek, az kiáltozott a lehangosabban, akivel korábban Sarto pátriárka sok jót tett. Ugyanez az ember nem sokkal később ismét segítségért folyamodott hozzá. A pátriárka behívatta magához, a szokásosnál nagyobb összeget nyomott a markába, és nevetve mondta: „Ezúttal az alamizsna nagyobb, mert te jobban elfáradtál az ellenem való ordítozásban, mint a többiek. Ezért én is többet adok neked, hogy ismét visszanyerhesd erőidet.”

1903 nyarán a bíborosok pápaválasztásra gyűltek össze Rómában. Az egyik előkészítő megbeszélés közben történt, hogy egy francia bíboros megszólította a velencei pátriárkát, aki olasz anyanyelvén kívül csak latinul tudott. A megszólításra így válaszolt: „Nem beszélek franciául.” Erre a francia bíboros: „Akkor önnek semmi esélye nincs, hogy megválasszuk, hiszen egy pápának franciául tudnia kell!” „Így van, Eminenza, hála Istennek!” – fejezte be Sarto a beszélgetést.

Amikor az egymást követő választási fordulóban egyre több szavazat esett rá, könnyes szemmel kezdte kérlelni az atyákat: „A megválasztásom az Egyházra romlást hozna! Alkalmatlan és méltatlan vagyok! Felejtsetek el engem!” Mikor pedig mégis megválasztották, felismerte Isten akaratát, de megkérte a bíborosokat: „Segítsetek nekem, kérlek titeket, segítsetek nekem!”

Az első éjszakán, amelyet a vatikáni palotában töltött, zavarta, hogy a hálósobája előtt egy svájci gárdista alabárdal járkal föl és alá. „Menj aludni – mondta az elképedt testőrnek –, neked is jobb lesz és engem is hagysz békén aludni.” A ceremóniamester helyett meglegedett a legegyszerűbb kiszolgálással, és megtiltotta, hogy a koronázási ünnepségre meghívókat küldjenek szét.

Megválasztása után a nevéből (Sarto ugyanis szabót jelent) hamarosan a következő kissé tréfás, de nagyon mély értelmű mondás született: „Itália levetkőztette a pápaságot, amikor elvette világi hatalmát. A Szabó azonban majd készít neki egy új ruhát.”

A következő eset rávilágít Pius pápa lelkipásztor-központú gondolkodására: Egy angol mama magával vitte a kisfiát magánkihallgatásra, hogy a Szentatya áldja meg a gyermeket. „Mennyi idős?” – kérdezte a pápa. „Négy éves – válaszolta az édesanya –, és remélem, hogy két vagy három év múlva elsőáldozó lehet.” Akkor a pápa komolyan a kicsi szemébe nézett, és megkérdezte tőle: „Kit fogadsz a szívedbe, amikor áldozol?” Gyorsan jött a válasz: „Jézus Krisztust!” – „És kicsoda Jézus Krisztus?” – kérdezte újra a pápa. „Jézus Krisztus Isten” – mondta a kisfiú. Akkor a pápa az édesanyához fordult: „Hozza el holnap reggel a gyermeket. Én magam fogom megáldoztatni.”

Mivel az emberek megérezték, hogy a pápa milyen bensőséges kapcsolatban él Istennel, s hogy egészen Belőle táplálkozik, egyre inkább terjedt a meggyőződés, hogy szent. Egyszerűen csak „a szent pápa” névvel illették. Mikor egyszer meghallotta, hogy „pápa santo”-nak mondják, nagyon határozottan kiigazította: „Önök eltévesztik a mássalhangzókat: én pápa Sarto vagyok!”

Igen nagy terhet jelentett számára a háború közeledése. Mélységesen megdöbben, amikor megkapta a háború kitörésének hírért. Amikor az osztrák követ azt kérte tőle, hogy áldja meg a monarchia fegyvereit, azt felelte: „Én nem a fegyvereket, hanem a békét áldom meg!” A háború első napján figyelmeztető üzenetet küldött katolikus híveihez, de már késő volt. Akkor felsóhajtott: „Ó, ez a háború! Érzem, ez a háború a halálom!”

Istenünk, ki Szent Pius pápát égi bölcsességgel töltötted el, hogy védelmezze a katolikus hitet és mindent megújítson Krisztusban, engedd kegyesen, hogy tanítását és példáját követve elnyerhessük örök jutalmadat!

Augusztus 23.

LIMAI SZENT RÓZA

Augusztus 23.

*Lima, 1586. április 20/30. +Lima, 1617. augusztus 24.

A Szűz Máriáról nevezett Róza – ezt a nevet mint harmadrendi domonkos nővér kapta – Dél-Amerika és Peru számára olyan jelentős szent, mint Itáliának Sziénai Szent Katalin vagy Spanyolországnak Avilai Szent Teréz. Peru fővárosában, Limában született 1586. április 20-án vagy 30-án. A keresztségben az Izabella de Flores nevet kapta. A család egy indián szolgálója azonban Rózának kezdte becézni, és ez a név rajta is maradt, sőt, amikor Turibius püspök (lásd március 23-án) 1597-ben megbérmálta, ez lett a bérmanéve is.

„Amint Róza értelme kinyílt, szent félelemmel és irtózással került a bünt. Ha azt érezte, hogy valami szenvedély az értelem ellen lázad, minden nehézség nélkül üldözőbe vette, és elűzte magától.” Erre az eredményre jutott a Róza ügyét kivizsgáló orvos, Castillo doktor és páter Lorenzano. Egész életében vezekelt: hajának levágásával tiltakozott és fordult szembe családjával tervével, mely szerint egy jó házból való ifjú feleségének kellett volna lennie; a kezét oltatlan mésszel csúfította el; a derekán haláláig egy súlyos lakattal lezárt láncot viselt; a fejére vasból készült töviskoronát rakott; ciliciumot hordott és ostromozta magát; az ágya kemény deszkából készült; szülei házából kiköltözött a kertbe egy saját kezűleg épített kunyhóba. E vezekléseivel is lelki anyja és mesternője, a kétszáz évvel korábban élt, s ugyancsak domonkos harmadrendi Sziénai Szent Katalin példáját követte (lásd április 30-án).

Szokatlan életmódja – ami a szentek között nagyon is ismert – a környezetét részben csodálatra, részben megütközésre indította. Ő maga azonban tudta, hogy – Szent Pál szavaival élve – hiába adná oda a testét egészen eléggő áldozatul, hiába osztaná szét mindenét a szegényeknek, ha a szeretet kettős törvényét nem teljesíti, semmit nem használ neki. Ezért minden erejével és figyelmével Isten és a felebarát iránti szeretet útján akart járni. Szerette és követte Sziénai Szent Katalin példáját; buzgón olvasta Granadai Szent Lajos és Keresztes Szent János (lásd december 14-én) írásait; csodálattal kísérte figyelemmel Solanói Szent Ferenc működését, aki 1596-tól misszionált Peruban. Iránta különös szeretettel viseltetett, és imádságával kísérte a munkáját.

1606. augusztus 10-én öltötte magára a domonkos harmadrendi nővérek ruháját. Csak azért nem lett domonkos apáca, mert Peruban akkor még a domonkos rend női ága nem telepedett le. Szerzetesi ruhája nem választotta el az emberektől, hanem mindenki számára nyilvánvalóvá tette életének lényeges célját: Krisztusnak szentelte magát.

Csodálatos életéhez az imádság szolgáltatta az alapot. Napjaiból olykor tizenkét órát is lefoglalt a szóbeli és a szemlélődő imádság. Lelki gyakorlatait kézimunkával váltogatta: font, szőtt, hímzett, művelte a kertet, és bevételeivel szüleit támogatta. Életformája lett az Úr Krisztus jelenlétében való élet és a vele való szüntelen társalgás. Éppen ez jelentette lelki életének mindennapos táplálékát.

Keresztes Szent János tanítványaként abból a felismerésből indult ki, hogy a teremtmény „semmi” önmagától, de Isten épp azért teremtette, hogy a kegyelemmel oly magasságba emelkedjék, hogy a Megtestesült Ige menyasszonya legyen.

Róza azonban nem naiv lélek, hanem világosan látó, tanítását formába is öntő mester. Sajnos írásaiból csak néhány töredék maradt ránk. Bilbaói Luis testvér állapította meg: „Róza Isten Lelkének irányítása alatt állt; betöltötte őt a bölcsesség Lelke, és különleges, beléöntött tudás birtokában volt.”

Mint a többi nagy szent, igen sokat szenvedett az Egyházért. Gyötrelmeit így vázolja: „Az életgyónás igen nagy szenvedést jelentett... Szorongás, vigasztalanság, elkeseredés, kísértés, harc, meghazudtolás a gyóntató atyák részéről, meg nem értés emberektől, betegségek, fájdalmak és a láz.”

Életének utolsó három évét egy barátnőjének, Don Gonzalo de la Maza feleségének házában töltötte. A férj a perui alkirály pénzügyeinek intézője volt. Lelki élete, amelynek középpontjában Jézus Krisztus

állt, idegen volt kortársainak népies jámborsága közepette, amelyben a korábbi népi hagyományok elemei is tovább éltek. „A szemlélődés teljes nyugalmaiban, mindent beragyogó fényességben álltam, telve csodálattal, és a fényesség közepén feltűnni láttam a Megváltó Keresztjét. E ragyogó fényesség legbensejében megpillantottam az én Uram, Jézus Krisztus szentséges emberségét. Éreztem, hogy Jézus Krisztus emberségéből a felség elmondhatatlan sugara hatoltak lelkem mélyéig, úgy, hogy arra gondoltam: tökéletesen szabad vagyok, és átkerültem az örök boldogság örömébe.”

A szigorú vezeklés, a másokért való szünet nélküli fáradozás korán ágynak döntötte. 1617. augusztus 24-én halt meg, s utolsó óráiban lassan és nagyon meggondoltan mondogatta: „Jézusom, Jézusom, maradj mellettem!” Amikor holttestét átvitték a Szent Domonkos-templomba, olyan tömeg kísérte, hogy az alkirály katonáinak kellett megvédeniük.

Halála után azonnal általános tisztelettel vették körül Limától Madridig. Először a Szent Domonkos-templom főoltára közelében, majd a Sziénai Szent Katalin-kápolnában temették el. 1668. február 12-én avatta boldoggá XI. Kelemen pápa. 1669-ban Lima, 1670-ben egész Nyugat-India és a Fülöp-szigetek patrónája lett. Szentté avatása 1671. április 12-én történt. Ünnepe 1727-ben vették fel a római naptárba, augusztus 30-ra. 1969 óta augusztus 23-án ünnepeljük.

Szent Róza életének három jelentős gyümölcse lett: az első női kolostor alapítása, az intézményes szegénygondozás és a misszió.

Megalapította Dél Amerika első szemlélődő kolostorát. „Drága Atyám – írja egyik levelében –, az angyalok nyelvén szeretnék szólni, hogy hírt adhassak a rendkívüli kegyelemről, amellyel az én Uram, anélkül hogy ezt megszolgálhattam volna, beteljesítette szívem forró vágyát, tudniillik, hogy megalapíthassam anyám, Sziénai Szent Katalin kolostorát” (1613. május 5-én kelt, Jerónimo Bautistának szóló levele). Róza életének rendkívüli megnyilvánulásait ez teszi érthetővé: a hódítás, a fegyveres erőszak, a kíméletlen szervezeti változtatások idején nem volt más módja, hogy Istennek szentelt életét megvalósítsa, csak az, hogy teljesen egyedül, mások számára érthetetlenül gyakorolja magát az erényekben. Ha mindezt kolostorban teszi, talán fel sem tűnik; kolostort azonban nem talált, sőt, neki kellett az elsőt megteremtenie. És végre is hajtotta az alapítást. Kikereste a megfelelő helyet, megtervezte a kolostor épületét, gondoskodott a szükséges pénzről. És megjövendölte édesanyjának, hogy ő lesz az első, aki a kolostorban beöltözik apácának! Róza halála után, 1623-ban nyitotta meg kapuit a Sziénai Szent Katalin-kolostor, hogy a lelki élet tökéletességére hivatott limai nőknek otthont adjon. A cella körül, amelyben Róza élete végét töltötte, hamarosan megalakult a második domonkos női kolostor.

Életének másik nagy gyümölcse a szegények gondozásának rendszeresítése. Az élet kegyetlenségei és a szenvedéssel való mindennapos találkozása részvétet keltettek benne, és nagyon tárgyilagosan ezt tanácsolja: „Anyám, ne ügyelj arra, hogy ruhád bepiszkolódik-e a betegek sebeitől. A hóhérok sokkal gyalázatosabban mocskolták be köpéseikkel az én Megváltóm arcát!”

Harmadik nagy műve a misszió volt: „Ha nem nő volnék, tanulmányaim végeztével azonnal teljes erőmmel a missziós munkának szentelném magam. Arra törekednék, hogy a legvadabb és legelhagyatottabb vidékekre menjek, ahol még kannibálok élnek. Csak azzal törődnék, hogy az indiánok megmentésére és üdvöztetésére ajánljam fel mindenemet: erőmet, verítékemet, véretem, hogy hirdethessem nekik az evangéliumot, és taníthassam őket: Térjete meg! Térjete meg!”

Különleges lelkesedéssel kísérte Solanói Szent Ferenc apostoli működését az indiánok között. A velük kapcsolatos szörnyű hírek – Róza egyik Chilében élő testvérétől is hallott róluk – nem tudták csökkenteni az üdvösségükért égő vágyát. És ezek a hírek nem üres híresztelések voltak: az indiánok támadó szándékkal ott álltak a város kapui előtt! Mint Sziénai Szent Katalin vagy Lisieux-i Szent Teréz, felszólította a papokat, hogy legyenek hősieken tökéletesek: „Hadd mondjam önnek, lelkiatyám, hogy minden tartozását bűnömként magamra vállalom Isten előtt, és kérem Öt, hogy amit ön megérdemelt, rajtam büntesse”.

Istenünk, ki Szent Róza szívében felgyújtottad a szeretet tüzét, majd arra indítottad, hogy hagyja el a világot és keményen vezekeljen a bűnökért, kérünk, az ő közbenjárására segíts, hogy az igaz élet útját járjuk itt a földön, és gyönyörűséged patakjából ihassunk a mennyben!

Augusztus 24.

DE VIALAR SZENT EMÍLIA apáca, rendalapítónő

Augusztus 24.

*Gaillac, 1797. szeptember 12. +Marseille, 1856. augusztus 24.

Emilie-Anne-Marguerite-Adélaïde de Vialar olyan alapításra nyújt példát, amely egyedülállóan eredeti eszmén alapszik, és amelyet minden ellenállással szemben rettenthetetlen szívóssággal valósított meg.

1797. szeptember 12-én született Gaillacban. Apja Jacques-Augustin de Vialar volt, anyja pedig Antoinette-Emilie Portal, X. Károly udvari orvosának a leánya. A gazdag és tekintélyes család nem élt mélyebb keresztény életet. Emília gyermekkoráról alig tudunk valamit. 1810 őszén szülei Párizsba kísérték, hogy az Abbaye-aux-Bois nevelőintézetbe adják. December 17-én, utazásuk közben meghalt az anyja. Két évvel később Emília visszatért apjához Gaillacba. A közbeeső időben csak nagyon elemi képzést kapott, de már ebben az időben mély jámborságot tanúsított, és úgy tűnik, hogy rendkívüli kegyelmekben, belső hangokban és látomásokban részesült. Gaillacban azonban, mert nem talált megfelelő lelki vezetőt, bensőséges hitélete lassanként kihűlt. 1816-ban egy misszió alkalmával régi mélységeiben éledt újjá, és megsokasodtak misztikus élményei.

Ebben az időben nyílt és éles elméjű tanácsadóra talált a Saint- Pierre templom plébánosában. Eljött az idő, amikor feltette magának a jövőjére vonatkozó kérdést. Arra nem gondolt, hogy férjhez menjen, sőt szüzességi fogadalmat tett. Úgy látszik azonban, hogy egyetlen rend sem vonzotta. Kereste az útját, és megelégedett azzal, hogy megossza apja meglehetősen világias életét. Másrészt viszont szabadon kibontakoztatta jótékonyágát, s házuk hamarosan a város szükségét szenvedőinek és szegényeinek gyülekezőhelye lett.

Lassanként megerősödött benne egy szegényeket támogató szerzetesi kongregáció eszméje. Ilyen értelmű első megnyilatkozásai heves ellenkezést váltottak ki apjából, s a kettőjük közti viszony hosszú időre nagyon feszültté vált. 1832-ben nagyapjától 300.000 frankot örökölt. Megvett egy házat a Saint-Pierre templom közelében, és 1832 karácsonyán itt telepedett meg három társnőjével együtt. Új jelentkezők is csatlakoztak hozzájuk, és 1833. március 19-én megtörtént az első beöltözés. Mivel Emília különlegesen tisztelte Szent Józsefet, kongregációját az ő oltalma alá helyezte, s a megjelenés emlékére, amelyben az angyal Szent Józsefnek felfedte a megtestesülés titkát, kis közösségét A megjelenésről nevezett Szent József nővérei (Saint-Joseph de l'Apparition) néven nevezte el. A nővérek a szegénygondozás mindenféle módjának és az oktatásnak szentelték magukat. Csak két évvel később szerkesztette meg Emília anyja a társulat szabályzatát, amelyet Albi érseke, de Gualy 1835. december 16-án hagyott jóvá.

Az új intézmény számára az apostolkodásnak csakhamar rendkívül tág területe nyílt meg. Emília egyik testvére, Ágoston Algír közelében, Boufarikban telepedett le, s ott a városi tanács tagja lett. A nemrég meghódított és gyarmatosított Algírban szükség volt francia apácákra. Ágoston közvetítésével Emília anyához számos ajánlat érkezett. 1835 augusztusának elején három nővértársával együtt Algírba hajózott. A nővérek már az első napokban bizonyosságot tehettek munkakészségükről és önátadásukról, amikor veszélyes kolerajárvány tört ki. Bátor munkájuk az arabok és franciák elismerését egyaránt kivívta. Franciaországba való visszatérése után Emília anyja Párizsban megkísérelte, hogy Amélia királyné érdeklődését felkeltse alapítása iránt. 1836 áprilisában visszatért Algírba, 1837 elején a nővérek átvették a kórházat. Egyidejűen megnyitottak több iskolai osztályt, járóbeteg-ellátó állomást és menhelyet a hajléktalanok számára.

A Szent József nővérek azt hitték, hogy gyökeret vertek az algériai talajon. Valójában azonban nehéz válság előtt álltak. 1838. december 31-én Algír megkapta első püspökét msgr. A. Dupuch

személyében. Buzgó és jámbor férfi volt, de rosszul szervezett és oktalan igazgatása csakhamar súlyos nehézségekbe sodorta. A nővérekkel való kapcsolatai először nagyon szívélyesek voltak. 1839 elején hozzájárult Constantine-ban történő új alapításukhoz. Az év nyarán azonban fordulat történt. Emília anya úgy érezte, hogy gyanakvás veszi körül. 1840 januárjában Dupuch püspök végre nyíltan kimondta szándékát: a József nővérek kongregációját teljesen saját fennhatósága alá akarja helyezni. Emília anya ekkor az albi Gualy érsekhez fordult, aki mindaddig előjárójuk volt. Az érsek azonban nem akart kellemetlenségbe keveredni, ezért lemondott joghatóságáról. Január 30-án Emília anya megtagadta annak minden formáját, hogy Dupuch püspököt ismerje el előjárójának, s egyben kifejezte azt az elhatározását, hogy Algírban marad. A püspök három hónapig tartó távolléte után újra megkezdődtek az ellenségeskedések. Dupuch támogatta egy nővérnek az előjáró anyával történt szembeszegülését. A tragikus színjáték számos jelenetével és epizódjával együtt – eltekintve a fegyverszünet egy rövid idejétől – mintegy két évig tartott. Az ügy odáig fajult, hogy 1841 augusztusában a nővéreket eltiltották a szentségektől, mert nem akarták elhagyni Constantineban és Bone-ban levő házaikat. 1841 elején az előjárónő Rómában megkísérelte szabályzatának elismertetését. 1842. május 6-i keltezéssel dicsérő levelet kapott a pápától. Időközben azonban a püspök a kormányzattól kieszközlte a József nővéreket kiutasító határozatot, s ezt még Emília anyának Soult marsallnál, a hadügyminiszternél tett lépése sem tudta visszafordítani. A nővérek tehát 1842 végén ott hagyták Algírt, csak Emília anya maradt még néhány hónapig az országban, hogy megmentse alapítványai vagyonát.

Ezek a fájdalmas viszálykodások sem tudták azonban meggátolni a kongregáció felfelé ívelését. Új alapítások történtek Tuniszban, Rómában, Máltán. Emília anya ekkor újból nehéz helyzetbe került. 1845-ben gaillaci háza ügyvitelében súlyos pénzügyi szabálytalanságot találtak. A házfőnöknő, Pauline Gineste szembeszegült Emília anyával, neki pedig egészen 1851-ig elnyúló hosszú pereskedésbe kellett bocsátkoznia. A közbeeső időben arra kényszerült, hogy 1846. június 17-én tizenegy nővért elbocsásson Gaillacból, mert megkíséreltek szakadást támasztani a kongregációban. A kisvárosban ezek az események annyira felszították a kedélyeket, hogy az előjárónőnek végül be kellett zárnia a rendházat, az anyaházat 1847 októberében Toulonba helyezte át. Szerencsétlenségére az egyházmegyei igazgatás eleve bizalmatlansággal fogadta. 1852 augusztusában a noviciátust Marseille-ben állította fel, ahol Charles-Joseph-Eugène de Mazenod, a Szeplőtelen Szűz missziós oblátusai alapítója volt a püspök. Vele kiváló kapcsolatot tudott fenntartani. A kongregáció lendületesen fejlődni kezdett. Új alapítások jöttek létre Görögországban, Palesztinában, Indiában és Ausztráliában. 1856. augusztus 24-én halt meg Emília anya.

1939-ben boldoggá, 1951. június 24-én szentté avatták.

SZENT BERTALAN APOSTOL

Augusztus 24.

Szent Bertalan az Úr tizenkét apostolának egyike, de nagyon keveset tudunk róla. Már a neve körül is nehézségek vannak, mert a négy apostolnévsorban (Mk 3,18; Mt 10,3; Lk 6,14; ApCsel 1,13) Fülöp mellett szerepel mint Bertalan; ugyanakkor Szent János evangéliumában ugyancsak Fülöppel együtt jelenik meg, de Natánael néven (Jn 1,45–50). Valószínűnek látszik, hogy a Bertalan – ami a Bartholomeus vagy Bartalmaj, azaz Talmai fia magyarosított formája – a családi, a Natánael pedig a személyneve. Az ilyen kettős elnevezések akkoriban gyakoriak voltak (lásd Simon, Jónás fia).

Apokrif iratok tudósítása szerint Bertalan először Itáliában, majd Örményországban hirdette az evangéliumot. Itt lett Krisztus vértanúja, mégpedig úgy, hogy megnyúzták, majd lefejezték. A Sixtusi kápolnában Michelangelo úgy ábrázolja az Utolsó ítélet c. képen, hogy egyik kezében kést, a másikban a tulajdon bőrét tartja. Azt is mondják, hogy Michelangelo erre a bőrre az önarcképét festette rá.

Bertalan apostol ereklyéi a 6. században kerültek Lipari szigetére. 938-ban III. Ottó császár Beneventóból Rómába vitette az ereklyéket, ahol a Tiberis szigetén templomot épített az apostol tiszteletére. E szigeten a pogány Rómában a gyógyítás istenségének, Asclepiusnak volt a szentélye. A

keresztény Rómában pedig Bertalan lett a gyógyítások égi pártfogója. Az apostol koponyáját 1238 óta a frankfurti dómban őrzik.

A középkori naptárakban a 9. század óta június 24-én vagy augusztus 25-én említik az ünnepét. 1568-ban vették fel a római naptárba, augusztus 24-re.

A színes történetekkel teli legenda szerint Bertalan az apostolok széteszlása után Indiába – egyes legendák szerint Örményországba is – ment. Itt talált egy templomot, amelyben egy gyógyító bálvány volt. Ez a bálvány beszélt és minden hozzá folyamodó betegnek gyógyulást ígért. Mikor Bertalan belépett a templomba, nagyon sok beteg tartózkodott ott, és áldozatot akartak bemutatni a bálvány előtt. Ám a bálvány egyszer csak felkiáltott: „Ti szegények, hagyjátok az áldozatot, és ne ajánljátok fel nekem, nehogy az én szenvedésemből is részt kapjatok, mivel Bertalan láncá megkötöz engem!”, s e szavak után ezer darabra tört. Az apostol pedig imádságával meggyógyította az összes jelenlévő beteget. Útja közben elért Polinius királyhoz is, akinek a leánya lelki beteg volt. Meggyógyította, majd hirdette a királynak az evangéliumot, úgyhogy az megtért, egész házanépével együtt megkeresztelkedett, sőt később püspöki tisztséget is viselt az Egyházban.

Meghallotta ezt Asztragesz király, Polinius testvére, és haragosan elfogatta Bertalant. Ezekkel a szavakkal támadt rá: „Te vagy az, aki megtévesztette a testvéremet?” Isten embere így válaszolt: „Én nem megtévesztettem, hanem megtérítettem!” Akkor a király esküvel fogadta, hogy kényszeríteni fogja, áldozzon Baldach bálványának. Bertalan azonban így tagadta meg a parancsot: „Én megkötöztem a te istenedet; ha te megteszed ugyanezt az én Istenemmel, akkor teljesítem parancsodat. Ha nem, akkor összetöröm Baldach képét.” Nem sokkal ezután jött egy hírnök, és jelentette, hogy Baldach képe összetörve fekszik a templomában. Erre a király megszagatta a ruháját, Bertalant megvesszőztette, majd megparancsolta, hogy nyúzzák meg. Mikor megtörtént, keresztre feszítették, majd lefejezték. Miután meghalt, hogy végleg megszabaduljanak az apostoltól, koporsóba zárták a testét, majd négy másik vértanú koporsójával együtt a tengerre tették, hogy a víz sodorja el őket. A különös flottilla Lipari szigetén ért partot.

Később Theodor apát így beszélt az apostolokról: „Az apostolok felosztották maguk között a világot, és a királyok Királyának helytartói lettek. Bertalanra Örményország jutott. Ott látod őt, amint nyelvének ekéjével felszántja a lelkek földjét, elveti Isten ígéjének magvát a szívek barázdáiba, s telepíti az Úr szőlejét és paradicsomát. Az embereknek gyógyszert adott a betegségek ellen, kitépte a tudatlanság töviseit, kiirtotta a hitetlenség őserdőit, és a hittételek köveiből oltalmat adó házat épített nekik.”

Kérünk Istenünk, erősítsd meg bennünk azt a hitet, amellyel Szent Bertalan apostol őszinte szívvel ragaszkodott Fiadhoz, és add, hogy az ő könyörgésére Egyházad az üdvösség jele legyen minden népnek!

Augusztus 25.

KALAZANCI SZENT JÓZSEF

Augusztus 25.

*Perasalta de la Sal, 1556/57. +Róma, 1648. augusztus 25.

Kalazanci József egy tekintélyes észak-spanyolországi családból származott. Már iskolás korában „a kis szent”-nek nevezték. Atyja taníttatta, és a valenciai egyetemre küldte. Itt az egyik unokahúga beleszeretett, és addig üldözte, amíg József el nem hagyta Valenciát, s át nem ment az alcálai egyetemre.

1583-ban szentelték pappá. Néhány évig káplán volt az urgeli egyházmegyében, majd püspöke megtette az egyházmegye trempei részének helynökévé. Feladata elsősorban fizikailag volt nehéz, mert a terület plébániáit a Pireneusok úttalan hegyei és völgyei miatt nagyon nehéz volt megközelíteni. Ő azonban minden nehézség ellenére végiglátogatta a plébániákat és sok visszaélést

sikerült megszüntetnie. Püspöke annyira elégedett volt a munkájával, hogy kinevezte általános helynökévé.

Úgy tűnt, hogy József pályája zavartalanul ível fölfelé, ő azonban a szíve mélyén érezte, hogy Isten másra hívta, nem az egyházkormányzati pályán való állandó emelkedésre. Ezért 1592-ben lemondott állásáról, atyjától örökölt tekintélyes vagyonát eladta, árát szétosztotta a szegények között, majd elköltözött Rómába.

Öt éven át egykori egyetemista társa, Asciano Colonna házában lakott. Naponta éjfélkor felkelt és még pirkadat előtt végigjárta a hét főtemplomot. Ahol csak tudott, segített a szegényeken és a betegeken. Az 1595. évi járvány idején Lellisi Szent Kamillal (lásd július 14-én), akihez bensőséges barátság fűzte, fáradságot nem kímélve enyhítették a nyomorúságot.

Hamarosan felfigyelt rá, milyen sok gyermek csavarog otthontalanul és magára hagyottan Róma utcáin. Szemmel láthatóan senki nem törődött velük. József ezért belépett egy hitoktató egyesületbe, melynek tagjai vasárnaponként és ünnepeken katekézist tartottak gyermekeknek és felnőtteknek, de hamarosan be kellett látnia, hogy a gyermekek alapvető problémáját ez nem oldja meg.

Az iskolázás akkoriban elég költséges volt. Józsefet pedig egyre inkább az a kérdés foglalkoztatta, hogyan lehetne ezeket a szegény gyermekeket rendszeres, mindennapos iskolázáshoz segíteni. Először a római plébánosokhoz fordult, és kérte, engedjék meg, hogy ezek a szegények is járhassanak a plébániai iskolába. A plébánosok nem zárkóztak el, csak azt kérték, hogy ennek fejében a város emelje meg az iskolák számára nyújtott támogatás összegét. Ezt pedig a városi tanács, a szenátus elutasította.

Ekkor József a szerzeteseknél zörgetett tervével. Előbb a jezsuitákat, majd a domonkosokat kereste fel, de mindkét rend azt a választ adta, hogy már túl vannak terhelve meglévő feladataikkal is, egy ilyen újabb vállalkozásban nem tudnak érdemleges segítséget nyújtani.

József ekkor belátta, hogy más választás nincs, neki magának kell megpróbálnia megoldást találni. Don Antonio Brendani, a Szent Dorottya-templom plébánosa rendelkezésére bocsátott két termet, s megígérte, hogy maga is segíteni fog a tanításban. További két pappal, tehát négy „tanerővel”, 1597 novemberében megnyílt a Szegény Gyermekek Ingyenes Iskolája, a Schola Pia.

Néhány hét múlva már száz gyermek szorongott a két teremben, és a számuk egyre nőtt. Így Józsefnek hamarosan több papot is segítségül kellett hívnia a tanításhoz. Két év múlva már egy egész házat béreltek. Ekkor elbúcsúzott addigi vendéglátójától, és a többi tanítóval az új épületbe költözött, ahol az ő irányítása mellett a tanító atyák közösségi életet éltek.

További két év alatt a növendékek száma hétszázra nőtt, ezért 1602-ben a termék számát ismét növelniük kellett. Mikor az iskola udvarán harangtornyot állítottak és feltették a harangot, József leesett a létráról és eltörött a lába. A törés rosszul forrt össze, ennek következtében haláláig fáj a lába és sántított. De a testi fájdalom semmi volt ahhoz képest, amit lélekben kellett elszenvednie élete második felében.

VIII. Kelemen pápa rendszeresen fedezte az iskola kiadásainak egy részét. Közben pedig annyira terjedt iskolájuk jó híre, hogy módos családok is kezdték oda járatni a fiaikat. Emiatt más iskolák vezetői féltékennyé lettek, irigykedni kezdtek a piaristákra. Az intézetet megrágalmazták a pápánál, aki váratlanul két bíborost küldött ki ellenőrzésre. A vádak alaptalansága hamarosan kiderült, s az eredmény épp az ellenkezője lett, mint szerették volna a rágalmazók: a pápa személyes oltalmáról biztosította az intézetet. Néhány évvel később az eset ugyanúgy megismétlődött V. Pál pápával, de akkor az eredmény úgy módosult, hogy a pápa megkettőzte az évi támogatás összegét.

1611-ben József iskolájában már ezer növendék tanult, köztük sok zsidó fiú, akiket maga József hívott meg az iskolába. Most már olyan helyzetben voltak, hogy megvásárolhattak egy nagy házat. Nem sokkal később Rómán kívül is egymás után nyíltak a piarista iskolák nemcsak Itáliában, hanem Európa más országaiban is. A társulatot a Kegyes Iskolák Rendjének (Ordo Scholarum Piarum), vagy röviden Piaristák rendjének nevezték el, és József lett az első általános rendfőnök.

Utolsó éveiben egy nagyon kemény próbatét várt Józsefre: Felvételt kért a rendbe egy Mario Sozzi nevű pap, akiben – mint hamarosan a felvétele után kiderült – olyan nagy hatalomvágy élt, hogy

mindenáron ő akart a rendfőnök lenni. Baráti körének befolyásával és gyalázatos rágalmaival elérte, hogy Józsefet megfosztották a rendfőnöki tisztségtől. Ezzel a rend méltatlan és avatatlan kezekbe került, és Józsefnek számtalan megaláztatást és súlyos meghurcoltatást kellett kiállnia. Az ügy azzal végződött, hogy X. Ince pápa 1646-ban feloszlatta a rendet.

Mindezen lelki gyötrelmek sem tudták megháborítani a szent belső békéjét. Halálos ágyánál pedig kiderült, hogy a nép milyen tisztelettel nézett föl rá: végeláthatatlan sorokban jöttek az emberek a betegágyához, hogy még egy utolsó áldást kapjanak tőle. Miként József előre megjövendölte, az intézményt nyolc évvel a halála után ismét szerzetesrend rangjára emelték, őt magát pedig 1727-ben szentté avatták. Ünnepe 1769-ben vették fel a római naptárba, augusztus 27- re. 1969-től augusztus 25-én ünnepeljük.

Ezt a szent papot, aki kora nevelési hiányosságait annyira megérezte és olyan jóságosan tudott rajta segíteni, általában úgy szokták ábrázolni, mint a kereszt alatt álló öregembert, aki második Jóbként türelemmel visel minden szenvedést, amit ráért az Úr.

Mario Sozzi 1630-ban lépett be a piarista rendbe, Nápolyban. Ám hamarosan megmutatkozott, hogy egész alkata nem a szerzetesi életre való: ami benne eleinte lelkesedésnek és buzgóságnak látszott, az nem volt egyéb, mint büszkeség és érvényesülési vágy. Sozzi ismerős volt a Szent Officiumban, és szoros barátságban volt többek között egy másik becsvágyó pappal, Cherubinival, akinek ugyancsak befolyásos pártfogói voltak. Sozzi célba vette a rendfőnökséget, és elkezdte híresztelni Józsefről, hogy öreg, már képtelen munkaköre ellátására, és rágalmazta, ahol csak tudta. Hamarosan elérte, hogy őt nevezzék ki tartományfőnöknek. De ez nem volt elég, neki a rendfőnökség kellett.

Cesarini bíboros, aki a piarista rend protektora volt, segíteni akart Józsefnek, ezért lefoglalta Sozzi iratait, hogy igazolni tudja feltevését, mely szerint Sozzi minden vádaskodása merő rágalom. De Sozzi ellencsapást mért Józsefre, mivel a lefoglalt iratok között volt néhány olyan dokumentum is, amely a Szent Officiumból származott, és most bevádolta Józsefet ennél a hatóságnál, jóllehet soha semmi dolga nem volt a Szent Officiummal. Mégis kiadták ellene a letartóztatási parancsot, és a nyolcvanhat éves öregembert, az érdemekben gazdag papot közönséges bűnözőként hurcolták végig Róma utcáin.

Ártatlansága természetesen hamarosan napvilágra került, de a vádlónak annyit sikerült elérni, hogy a rendfőnökségről leváltották, és őt nevezték ki József helyére. Kinevezték rendi vizitátorra a jezsuita Pietrasantát, aki fejébe vette, hogy a piarista rendet eltünteti az Egyházból. És valóban, a rend minden iskolájával együtt hamarosan a sír szélére került. Az öreg, tiszteletreméltó rendalapítót szüntelenül gyalázták és bántották, ő pedig minden próbátét közepette nyugodt odaadással engedelmeskedett, hiszen rendi előjárói parancsoltak neki. Azoknak az atyáknak is, akik kitarítottak mellette, állandóan az engedelmességet ajánlotta, és azt szokta mondani: „Oktalanság elakadni a másodlagos okoknál, és nem Istenre tekinteni, aki minden történésnek az első oka, és mindent a javunkra akar.”

Amikor Sozzi meghalt, Cherubini lett az utóda. Gáncsoskodásai azonban nemsokára köztudottá váltak, és el kellett hagynia Rómát. Halála előtt kiengesztelődött Józseffel, akinek olyan sok bajt okozott. Közben Pietrasanta is meghalt, de volt még egy nagy ellenség, egy nő: Olympia, a pápa egyik rokona. Mivel piarista gyóntatóját elhelyezték Rómából egy másik városba, vad gyűlöletet táplált a rendfőnök Józseffel szemben. Mindenkiel szövetkezett a piaristák ellen, és sikerült is elérnie rokonánál, a pápánál, hogy feloszlassa a rendet.

Ekkor úgy tűnt, hogy a kilencven éves József egész életműve semmivé lett. Mikor hírért vette, csak annyit mondott: „Az Úr adta, az Úr elvette. Legyen áldott az Úr neve!” Nem csoda, ha az emberek úgy beszéltek róla, mint második Jóbról.

Istenünk, ki Szent József áldozópapot a határtalan szeretet és türelem ajándékával tetted képessé arra, hogy egész életét az ifjúság nevelésének és tanításának szentelje, kérünk, engedd, hogy akit bölcs tanítómesterként tisztelünk, kövessük is az igazság szolgálatában!

SZENT IX. LAJOS KIRÁLY

Augusztus 25.

*Poissy(?), 1219. április 25. +Tunisz, 1270. augusztus 25.

Az uralkodók között, akiket az Egyház szentként oltárra emelt, az egyik legvonzóbb Lajos király. Részben egy durva és gátlástalan korszakban tanúsított nemeslelkűsége, részben áldozatos törekvése miatt, amellyel Isten szolgálatát minden egyéb érdek elé állította.

Beauvais tartományban, Poissyben vagy La Neuville-en-Hezben született. Atyja, a francia király meghalt még mielőtt Lajos tizenkét éves lett volna, s az uralkodás a királynéra, Kasztíliai Blankára maradt. Kezdetben meg kellett küzdenie a sógorával, Philipp Hurepellel, aki egy jelentős párt élén tört a trónra, de a champagne-i Thibaut gróf segítségével Blanka meg tudta védeni özvegyi jogait.

Lajos nagyon gondos nevelésben részesült. Édesanyja mélyen beleültette a lelkébe a keresztény kötelességtudatot és a bűntől való irtózást, de anyai ösztöneit követve uralkodott a fián azután is, hogy 1226. november 29-én Lajost megkoronázták. 1234. május 27-én feleségül adta Lajoshoz az akkor tizenhárom éves Provence-i Margitot. Ám az esküvő után még hat évig távol tartotta egymástól a fiatalokat, s utána is nagyon beleszólt az életükbe, úgyhogy kínos fáradsággal tudták csak megvédeni magukat e félreértett anyai szeretet beavatkozásaival szemben. Ettől eltekintve azonban Blanka királynő nagyon jó politikus volt.

Lajos 1236-ban vette át a kormányzást, s mindjárt fegyveresen kellett szembeszállnia vazallusai ismételt lázadásával, amelyet III. Henrik, Anglia királya szított. Néhány év múlva, 1244-ben egy betegségében fogadalmat tett, hogy ha felgyógyul, keresztes háborút szervez a Szentföld visszaszerzésére, amelyet a mohamedánok éppen akkor újra hatalmukba kerítettek. A hadjárat valóra is vált. Lajos a feleségével, Margittal együtt vett benne részt, az országot pedig Blanka anyakirálynőre bízták. Mivel Szicília az akkor éppen kiközösített II. Frigyes császár birtoka volt, elkerülték hajóikkal, és Cipruson át érkeztek Egyiptomba. 1249 júniusában Lajos megostromolta és elfoglalta Damiette erődtámenyét, amely a Szentföld felé vezető utat nyitotta meg számukra. Néhány hónap múlva egy másik, arabok által védett erőd, Mansourah előtt vereséget szenvedett és lovagjaival együtt fogságba esett. Fogságában vérhast kapott, fel kellett adnia Damiette-et, s csak váltságdíj fejében bocsátották szabadon. Katonái nagy része ekkor cserbenhagyta és hazatért. Lajos még hosszasan, mintegy három évig a Szentföldön maradt, és megerősítette a keresztények kezében lévő birtokokat és erődket.

Blanka királynő 1252-ben meghalt. Lajos a hír hallatára elhatározta, hogy visszatér országába. 1254. szeptember 7-én vonult be Párizsba. Ettől kezdve nagyon serényen vette kézbe országa ügyeit. A magánélete inkább szerzetesi, mint királyi volt: naponta részt vett legalább egy szentmisén és teljes egészében imádkozta a papi zsolozsmát. Korábban is nagyon egyszerűen élt, a Szentföldről való visszatérés óta azonban még szigorúbb volt önmagával szemben. Lemondott a vadászat gyönyörűségéről, amit pedig nagyon kedvelt. Elutasított magától minden fényűzést az öltözködésben, és vezekelt: böjtölt, ostorozta magát, vezeklőövet viselt. Életrajzírói általában kiemelik türelmét és alázatosságát, amely korának vad és kíméletlen szellemével szemben nagyon feltűnő volt. Különösen hangsúlyozza e vonásait Joinville atya, aki mint a király és a királynő gyóntatója szemtanúként beszél róluk. Lajos még arra is képes volt, hogy zokszó nélkül elviselje szolgálai ügyetlenségét vagy egy szegény asszony szidalmait.

A király ugyanakkor nagyon jó férj és családapa volt. Margit királynő tizenegy gyermekkel ajándékozta meg, akik közül kilencen fel is nőttek. Lajos pedig nagyon gyengéden szerette a feleségét. Fáradhatatlan volt a szegények szolgálatában és szeretetében. Saját kezével szolgált nekik, gondozta még a leprásokat is.

Keresztény gondolkodása abban a fáradozásában is kinyilvánult, amellyel javítani akart az ország életén. Az épp ekkor újra felfedezett római törvénygyűjtemény – amely Justinianus Pandektái néven vált ismertté – lehetőséget nyitott számára, hogy jelentős újításokat vezessen be a törvényhozásban, és korlátozza a vidéki urak hatalmát. Elvette tőlük az önkényes bíraskodás és ítélezés jogát. Betiltotta a párbajt mint igazságszolgáltatási módot, s hogy a vazallusok közötti magánháborúkat

korlátozza, bevezette az évenkénti negyvennapos fegyverszünetet, amelyet így neveztek: „a király negyven napja”.

Szívesen szolgáltattott maga igazságot: Vincennes-ben, ahol gyakran tartózkodott, a peres felek szabadon felkereshették. Más szempontokból azonban Lajos is korának gyermeke volt, aki kemény, olykor kegyetlen büntetéseket rótt ki az istenkáromlókra, az eretnekekre és a zsidókra. Ennek ellenére művelt és józanul gondolkodó uralkodó volt.

Uralkodása idejére olyan fordulatok esnek, amelyek a gondolkodásban, a művészetekben és az irodalomban jelentős változásokat hoztak. Nagy érdeklődéssel követte Aquinói Szent Tamás és Beauvais-i Vince működését. Támogatta Robert de Sorbont a később róla Sorbonne-nak elnevezett egyetem megalapításában. Felépítette a híressé vált Sainte- Chapelle-t, hogy méltó helye legyen a Szentföldről hozott ereklyéknek. Emellett sok karitatív intézmény alapítását köszönheti neki Franciaország, többek között a Quinze-Vingts kórházat, amely háromszáz vak gondozását tette lehetővé.

Lajos erkölcsi feddhetetlensége leginkább mégis külpolitikájában mutatkozott meg. Nagyapja, Fülöp-Ágost hódítását, amellyel az angol királyságtól területeket vett el, jogtalannak nyilvánította. Ezért 1269-ben az abbeville-i szerződéssel visszaadta III. Henrik angol királynak Périgord, Limousin, Agen, Quercy és Saintonge területét. Henrik ennek viszonzásaként lemondott minden egyéb franciaországi jogáról. A kortársak e szerződést hevesen támadták. Igazságszeretete ennek ellenére olyan megbecsülést váltott ki, hogy idegen uralkodók kérték fel békebírónak egymás közti viszályaik rendezésében. Másrészt viszont eltúrta a testvére, Anjou Károly vállalkozását, amellyel meghódította Nápolyt, jöllehet a pápa, IV. Orbán ezt Lajosnak adományozta.

IX. Lajos uralkodása alatt Franciaország a nyugalom és a béke korszakát élte. A közel-keleti fejlemények azonban továbbra is foglalkoztatták a királyt. 1261-ben jött a hír, hogy Bibarsz egyiptomi szultán elfoglalta Palesztina nagy részét. Ezért Lajos király elhatározta, hogy ismét keresztes hadjáratot szervez. Hatvanezer fős sereget készített fel az útra. Elindulásuk után az első céljuk Tunisz volt, itt akarták bevárni Anjou Károlyt. Lajos serege Tunisz városa közelében vert tábort. A tétlen várakozás közben azonban kolera ütötte fel a fejét a táborban. Meghalt a király fia, Nevers grófja is, és megbetegedett maga a király is. Mivel érezte halála közeledtét, hívatta másik fiát, Fülöpöt, megáldotta, és ellátta utolsó jó tanácsaival. Majd kérte ápolóit, hogy fektessék hamuba és így halt meg 1270. augusztus 25-én.

Lajos király nem volt sem nagy hadvezér, sem nagy politikus. De rendkívüli emberi és keresztény erényei, amelyeket az egész Nyugat szeme láttára megtestesített, a keresztény királyok eszményképévé avatták. VIII. Bonifác ezért határozta el, hogy 1297. augusztus 11-én szentté avatja. Meggyanúsították ugyan, hogy az akkor uralkodó Szép Fülöp felé akar ezzel lépést tenni, valójában azonban inkább a szent király felé általánosan megnyilvánuló vallásos tiszteletet ismerte el hivatalosan is. Ünnepe azonnal felvették a római naptárba, augusztus 25-re.

Istenünk, ki Szent Lajos királyt a földi uralkodás gondjaiból a mennyek országának dicsőségébe emelted, kérünk, az ő közbenjárására engedd, hogy földi életünkben végzett szolgálatainkkal mi is örökkévaló országot keressük!

Augusztus 26.

BOLDOG PERCY TAMÁS vértanú

Augusztus 26.

+Anglia, 1528. +York, 1572. augusztus 22.

Thomas Percy Northumbria grófjainak nemzetségéből származott. (E család tagjai Shakespeare több királydrámájában szerepelnek.)

Apját 1537-ben kivégezték, mert nem ismerte el VIII. Henrik (1509–1547) egyházfőségét. Öccsével, Henryvel együtt elszakították hű katolikus anyjától. Az apa kivégzésével a család elvesztette polgári-

politikai jogait, de amikor Tamás nagykorú lett, visszakapta. A katolikusbarát Tudor Mária királynő (1553–1558) hálából megengedte, hogy újból felvegye a grófi címet, amiért Scarborough-ban levert egy összeesküvést. Egy évvel később feleségül vette a Worcester grófok régi, híres nemzetségéből származó Anne Somersetet.

Northumbria Észak-Angliában, a skót határ közelében fekszik, Tamás gróf pedig ott szolgált királynőjének hűségesen és sikeresen. I. Erzsébet (1558–1603) idejében is, aki az anglikán egyházat támogatta, kezdetben még jól alakultak a dolgai; 1563-ban a királynő a térdszalagrendet adományozta a grófnak. Csakhamar azonban „túlságosan katolikusnak” találták. Jóllehet okosan visszavonult, a későbbi pere alatt tett bizonyos kijelentései arra engednek következtetni, hogy ő maga sem volt teljesen megelégedve ez időbeli magatartásával. Nemsokára azonban színt vallott.

Anglia északi része akkoriban még meglehetősen katolikus volt. Egy protestáns megfigyelő azt közölte, hogy „egész Yorkshire-ben alig akad tizenkét befolyásos férfi, aki helyeselné a királynőnek a vallással kapcsolatos eljárását”. 1568-ban a skót Stuart Mária királynőnek (1542–1567) menekülnie kellett. Mivel őt a katolikus hit védelmezőjének tekintették, Tamás gróf hozzá pártolt.

1569-ben Észak-Anglia nemesei felkelést terveztek Stuart Mária érdekében, Northumbria grófjának azonban kételyei támadtak. Végül legjobbnak találták, hogy írásban tanácsot kérjenek Szent V. Pius pápától (lásd: A szentek élete, 187. o.). Erzsébet királynő azonban értesült erről, és már néhány nappal azután, hogy az írást elküldték, Northumbria grófját és egy másik nemest a királynő elé idézték. Nem volt idő arra, hogy megvárják a pápa válaszát; sietve tanácsot tartottak, és elhatározták, hogy nem engedelmeskednek a királynő hívásának, helyette Durhambe vonulnak.

A hívők mindenfelé szabadítóként köszöntötték a felkelők hadseregét; minden templomban ismét szentmisét tartottak a lakosság ujjongása közben. Tizenegy éve hittagadásra kényszerítették ezeket az embereket, a szívükben azonban csaknem valamennyien katolikusok voltak még. A Krisztus öt szent sebét mutató hadijelvény alatt egyik várost a másik után hódították meg.

Sikerük azonban csak addig tartott, amíg Erzsébet meglepetéséből magához térve csapatokat nem küldött Sussex grófjának parancsnoksága alatt. Ezután megfordult a hadiszerencse, a felkelőket leverték; a hadsereg feloszlott, vezetői pedig – köztük Tamás is – átmenekültek a határon Skóciába.

Sussex grófja véres bosszút állt. A gazdagoknak nagy sarcot kellett fizetniök; a szegényeket százával akasztották fel.

Tamás megpróbált Skóciában eltűnni, de elárulták, és a skót régens hatalmába került. Fogva tartotta, de arra mégsem tudta magát elhatározni, hogy ellenségének, Erzsébetnek kiszolgáltassa. Utóda azonban tárgyalásokba bocsátkozott a királynővel, a börtön őrzője viszont hajlott arra, hogy a foglyot tekintélyes váltságdíj ellenében szökni engedje. A gróf hitvese beutazta hát az országot, hogy összeszedje a kívánt összeget, Erzsébet azonban gyorsabb volt: kétezer font megfizetése ellenében kiszolgáltatták neki a grófi foglyot.

Tamást két és fél évig tartották fogva Skóciában. Egy pap, aki meglátogatta, azt közölte később, hogy a gróf példás türelemmel viselte el sorsát s a feleségétől és négy kisgyermekétől való fájdalmas elszakíttatását. Mindennap sok órát szentelt az imádságnak és a szemlélődésnek. Börtönben írt imáinak gyűjteménye máig fennmaradt.

Amikor Tamás ismét angol földre ért, felajánlották neki, hogy tagadja meg hitét. Mivel erre nem volt hajlandó, közölték vele, hogy készüljön a halálra. Kivégzése előtt csaknem az egész éjszakát imádságban töltötte. Mint főnemest akasztás helyett lefejezték. „Katolikusként halok meg – mondta az összegyűlt tömegnek –, mert nem ismerhetem el Anglia új egyházát.” – Fáj neki, mondta, hogy oly sok embernek, aki őt követte, az életével kellett fizetnie; bizonyos azonban abban, hogy lelkük eljutott a mennyei dicsőségre.

Percy grófot nagyon kedvelte a nép. Amikor lefejezték, százával tolongtak hozzá, és kendőket mártottak a mártír vérébe, hogy ereklyéjük legyen tőle.

Hitvese huszonnégy évvel később halt meg franciaországi száműzetésben. Legkisebb lánya, aki sohasem látta az apját, bencés kolostort alapított Brüsszelben. Amikor Angliában megszűnt a hitüldözés, ez a közösség a dél-angliai Haslemere-be települt át, ahol máig is fennáll.

Tamást 1896-ban avatták boldoggá.

BICHIER DES AGES SZENT JOHANNA-ERZSÉBET apáca, rendalapító

Augusztus 26.

*Les Ages július 5. +La Puye, 1838. augusztus 26.

Jeanne-Elisabeth-Marie-Lucie Bichier des Ages életrajza szorosan kapcsolódik lelkivezetőjének, Fournet Szent András-Hubertnek életéhez (lásd: 265. o.).

Johanna 1773. július 5-én született Les Ages várában, és a blanc-i Saint-Genitour plébániatemplomban keresztelték meg. Három fivérével együtt jámbor nevelést kapott; gyermekkoráról nem maradt fenn semmi említésre méltó. Tízéves korától két éven át egy intézetben kapott elemi kiképzést. Hazatérve anyjának segített a háztartásban; már ebben az időben nagyon bensőséges és izzó felebaráti szeretettől áthatott életet élt. 1792. január 11-én, a forradalom előestéjén elvesztette apját. Nagybátyja, egy moussaci kanonok könyvelésre és kereskedelmi ismeretekre tanította, hogy kezelhesse a családi vagyont. Legidősebb fivére kivándorolt, ő pedig anyjával együtt veszélyes helyzetbe került, s néhány hetes börtönt is el kellett viselniük. Ezt követően Châteauroux-ban időzött egy hosszú vagyoni per miatt, amelyet végül is megnyert, majd visszavonult De la Guimetiére várába. Minden alkalmat felhasznált, hogy részt vegyen a forradalmi esküt megtagadó papok szentmiséjén. Így 1798 januárjában egy éjszaka tizenkét kilométert gyalogolt, hogy meghallgathasson egy szentmisét, amelyet Marsyllis egy pajtájában Fournet Szent András-Hubert mondott. Ismerte szentségének hírét, és gyónni akart nála. Egy rendkívüli mélységű és a kegyelem működésének teljesen átadott lélek tárult fel Fournet abbé előtt, aki lelkivezetője és tanácsadója lett.

Amikor a vallásszabadság lassanként helyreállt, Fournet abbé bevonta tanítványát egy tervének megvalósításába: szegény gyermekek oktatását és betegek gondozását végző kongregáció alapításába. 1804-ben megkérte Johannát, hogy Béthines-ben nyisson iskolát. Mivel Johanna túl volt terhelve szegények látogatásával és beteg anyja ápolásával, két társnőt keresett segítőül. Miután anyja meghalt, nagyobb szabadsággal rendelkezett, s átadta magát a fenti tervek megvalósításának. Maillében tanácsot kért Fournet abbétól, majd Poitiers-be utazott, hogy ott bevezessék a szerzetesi életbe. 1806 júniusában gyóntatóatyja visszahívta. Öt társnőjével együtt először Guimetiére-ben telepedett le; mivel ez meglehetősen messze feküdt Maillé-től, kibérelte Molante várát, és az 1806. év végén társnőivel együtt oda költözött. Itt nyerte el a kongregáció szervezett formáját, és felvette a Filles de la Croix („a kereszt lányai”) nevet. Későbbi nevük: Szent Andrásról nevezett keresztes nővérek. Fogadalmukat 1807 februárjában tették le a nővérek, és ettől kezdve hordták jellegzetes viseletüket.

Az alapítás azonban csak nagyon lassan gyarapodott, és nehezen szilárdult meg, úgyhogy az alapítók arra gondoltak, összeolvasztják egy már fennálló és meggyökeresedett kongregációval. Minden erre irányuló kísérlet sikertelen maradt, és az alapítónő arra a meggyőződésre jutott, hogy Isten önálló közösségnek akarja látni kongregációját. A nővéreknek el kellett viselniük a kezdeti évek sanyarúságát, mert sokszor még a legszükségesebbjük is hiányzott. Ebben a szegénységben és nyomorúságban Johanna anyja olyan hitről és felebaráti szeretetről tett tanúságot, hogy nővérei és a szegények „a jó nővér” melléknevet adományozták neki. Megnyitott egy kis iskolát, közössége oltalmába fogadott harminchárom árva gyermeket és néhány szegény embert. Az anyagi gondok mellé rettenetes belső kínok is járultak, és ezek ellen Fournet abbé orvossággként szigorú és igényes lelki vezetést alkalmazott. A helyzet lassanként érezhetően javulni kezdett. Új nővérek kérték felvételüket, és a szomszédságban különféle új alapításokat tudott létrehozni. 1811-ben a közösség huszonöt nővérből állt, és Johanna anyja Maillé közelében akart letelepedni, hogy Fournet abbét megkímélje a fáradságos utazástól. Végül sikerült egy Rochefort nevű birtokon, közvetlenül a Saint-Phéle templom mellett megfelelő helyet találnia. Életfeltételeik kezdetben itt is szegényesek voltak. Fournet abbé Poitiers püspökét hasztalanul kérte kongregációja elismerésére. Csak 1816. október 13-án erősítették meg az általános vikáriusok a két alapító által együttesen szerkesztett alkotmányt, miután néhány csekély enyhítést végeztek rajta.

1817-ben Johanna anyát egy fájdalmas baleset következtében Párizsban meg kellett operálni, de ez sem hozta meg teljes gyógyulását. Abbaye-aux-Bois-ban barátságot kötött de Croisy márkinővel, és az ő befolyása lehetővé tette, hogy Párizs közelében is megalapíthasson egy új házat. Az Issyen megnyitott noviciátusból csakhamar számos új alapítás sarjadt. Amikor Johanna anyja 1818 májusában visszatért Maillébe, egy megpróbáltatást kellett átélnie: egy bizonyos Anna nővér átmenetileg annyira megnyerte Fournet abbé különleges nagyrabecsülését, hogy főnöknővé tette. Bár Fournet abbé rövid időn belül belátta tévedését, mielőtt Anna nővért megfosztotta volna tisztségétől, Johannát próbára tette: nyolc napot Anna nővér vezetése alatt kellett töltenie.

A kongregáció most már egyre gyarapodott: novíciák érkeztek Burgundiából, Auvergne-ből, Franche-Comté-ből, s egyre újabb házakat alapítottak. Amikor Rochefort-ban a hely már túl kicsinek bizonyult, az alapítók megszerezték La Puye hajdani priorátusának épületét, hogy itt alakítsák ki anyaházukat. Az átalakítás befejezését 1820. május 25-én körmenettel ünnepelték. Ezt követően Fournet elhagyta plébániáját, s teljesen kongregációja nővéreinek szentelte magát; szigorú, egyszerű és mélyreható vallási oktatást nyújtott. A korábbi priorátusban is nagyon bonyolult volt kezdetben az elhelyezésük, és nagy gondot jelentett az alapítónő számára. A következő években az új alapítás nővéreinek nagyobb része Dél-Franciaországba, a Pireneusok vidékére települt át. 1826-ban és 1829-ben két újabb noviciátust rendeztek be.

Az új alapítások arra kényszerítették a főnöknőt, hogy állandóan úton legyen, még hozzá nagyon nehéz körülmények között, amelyeket életmódjának szigorúsága még csak súlyosbított. Eközben egészsége teljesen megrendült. Fournet abbé 1834-ben bekövetkezett halála is súlyos csapást jelentett számára.

1838. augusztus 26-án halt meg. 1934-ben boldoggá, 1947. július 6-án pedig szentté avatták.

Augusztus 27.

ARLES-I SZENT CAESARIUS püspök

Augusztus 27.

*Chalon-sur-Saône vidékén, 470/71 +Arles, 542. augusztus 27.

Vannak emberek, akik híd módján két világ, két kultúra, két korszak között állnak; azok az emberek ők, akik összekötik a múltat és a születő jövőt, akik mindkét világhoz tartoznak, mindkettőt szeretik, s a kettő harcát és megbékélését saját szívükben élik át.

Ilyen volt Szent Caesarius is. Ebben a burgundiai nemesből lett rómaiban találkozott az ókor hanyatló városi kultúrája és a germanizálódás által magára ébredő műveletlen vidék; a szerzetesség, amely annyira döntően meghatározta az eljövendő középkor bensőségét, és a püspöki hivatal, amely viszont a Nyugat politikai sorsára nézve volt meghatározó jellegű; a katolikum, amely a népvándorlás zűrzavaraiban Rómához igazodott, és az egyházas lelkiület, amely megbecsülte és magába olvasztotta a germán sajátosságot; továbbá a bibliai hit, amely nyugodtan tudta tisztelni a kegyelem titkát, és egy olyan teológia, amely a patrisztikus, mindenekelőtt ágostoni hagyomány legjavát közvetítette Nyugatnak; végül annak tudata, hogy felelős ezért a világeért, és az akarat, hogy ne hasonuljon hozzá. Mivel Caesarius mindezeket az ellentéteket össze tudta egyeztetni önmagában, szent volt.

Amikor Caesarius, feltehetően egy Chalon-sur-Saône melletti földbirtokon megszületett, már letűnt az ott ötszáz év óta megtelepedett rómaiak politikai uralma: a burgundok uralkodtak Savoyában és a Rhóne vidékén. Ők is, mint a gótok, frankok és germánok valamennyien, kulturált barbárok voltak, vallási szempontból még pogányok, vagy ha keresztények, akkor ariánusok, tehát eretnekek. Mindez éppen elég ok volt arra, hogy a katolikus rómaiak megvessék ezeket a betolakodókat, és megkettőzött erővel forduljanak azok felé a területek felé, amelyek még megmaradtak nekik, hogy hagyományukat, az ókori műveltséget és a római Egyházat ápolhassák. Mivel Caesarius tizenhét éves korában apja birtokán nevelkedett, semmiféle rétori vagy kolostori iskolában nem ismerhette meg a klasszikus irodalmat; ugyanakkor Chalon vidékén nagyon elevenen élt a Marcus Aurelius alatt üldözött vértanúk emléke, s az emberekben az a meggyőződés élt, hogy az egyházi

szolgálat, a papi vagy püspöki, mindenekelőtt pedig a szerzetesi élet vértelen mártírium. Érthető, ha a fennkölt lelkű fiatal római arisztokrata arra gondolt, hogy Nolai Szent Paulinushoz (lásd: A szentek élete, 278. o.) vagy Tours-i Szent Mártonhoz (lásd: A szentek élete, 650. o.) válik buzgóságban hasonlóvá.

Így hát egy napon elment Chalon-sur-Saône püspökéhez, Szilveszterhez, aki fel is vette klerikusai közé. Mindez a szülők tudta nélkül történt, amint a krónika közli, hogy kiemelve: a családnak más volt a terve. Caesarius azonban nem maradt Chalonban: szerzetesi eszménye nem hagyta nyugton. Két évvel később, kb. 489-ben Lérins szigetének híres kolostorában (ma: Szent Honoratus, a Földközi-tenger Cannes melletti részén) találjuk. Először a kolostor szakácsa lett, és buzgón fáradozott azon, hogy jó szerzetes váljék belőle. Kolostori tapasztalatai nemcsak arra képesítették, hogy később mint püspök iskolát teremtő szerzetes- és nővérregulát szerkesszen, hanem hogy az alá rendelt szerzeteseknek erőteljesen a lelkére beszélhessen: „Azzal szoktunk hízelegni magunknak, hogy testünket gyakran vetjük alá éjszakai virrasztásoknak; de ha a vigília végeztével a zsoltárekesek kórusától elosonunk tisztességtelen lakomákhoz és titkos ivászatokhoz, akkor inkább jobb lenne józannak maradni és átaludni az éjszakát.”

Caesarius szakácsként megtanulta az ügyintézés művészetét, gyakorolta a szegények iránti szeretetet, és megsejtette, milyen fájdalmas lehet az éhség. Ezért később mint püspök mindig a szenvedő nép mellett állt, prédikációiban hevesen követelte a gazdagok alamizsnáját a szűkölködők számára. Még fontosabb volt azonban az a szellemi és lelki távlat, amely Lérins-ben – ahol Afrika és Kisázsia találkozik Európával – nyílt meg Caesarius előtt: olvasta a Bibliát, és szerinte is élt; tanulmányozta az „atyákat”: Origenészt, Szent Ambrust (lásd: A szentek élete, 696. o.), Szent Eucheriuszt, Arles-i Hiláriuszt; foglalkozott a szemipelagianizmussal, amellyel később püspökként szembefordult, és érzéket szerzett a liturgia iránt, amely alkalmas arra, hogy újból Istenhez és egymáshoz kapcsolja a lelkeket. Amikor Caesarius kilencévi Lérins-i tartózkodás után Arles-ba küldték, hogy ott helyreállítsa megromlott egészségét, még nem tudta, hogy nem tér vissza többé a kolostorba.

Arles abban az időben nem csupán Gallia déli részének egyik városa volt, hanem dicsőséges múltja alapján (császári székhely) egyházi igazgatási központként még mindig „a gall Rómának” tekintették. A római módon gondolkodó arles-iek ugyanis (477 óta) a nyugati gótok uralma alatt megkísérelték, hogy politikai elszigeteltségüket az ókori kultúra buzgó ápolásával egyenlítsék ki, s a papság is ösztönözte őket erre. Firminus és felesége, akik a beteg szerzetest otthonukba fogadták, nemcsak a legjobb orvosokat hozták neki, hanem bevezették irodalmi köreikbe is. Itt Caesarius Julianus Pomeriusban, aki rétor, filozófus és teológus volt egy személyben, kiváló tanítóra talált. Hogy Caesarius a keresztény ókor egyik legnagyobb népszerűsítője lett, Pomeriusnak és Szent Aeoniusnak, Arles püspökének köszönhet. Mindketten hamar felismerték a szerzetes rendkívüli adottságait, és Aeonius számára, aki érsek, a pápa bizalmasa és a nyugati gótok birodalmának egyik legtekintélyesebb férfja volt, könnyen ment, hogy megszerezze Lérins apátjától az engedélyt, hogy Caesarius egyházmegyei szolgálatba lépjen. Amikor kiderült, hogy Caesarius távolról még rokona is a püspöknek, ez nem habozott tovább: pappá szentelte, és egy Rhóne-szigeten levő kolostor apátjává tette azzal a szándékkal, hogy ily módon egyben saját utódját is kijelöli. Ennek a kolostornak Caesarius olyan regulát szerkesztett, amelyben lerögzítette alapvetően fontos szerzetesi tapasztalatait: a kolostor önállóságát, mindenféle javakról való maradéktalan lemondást, a teljesen közös életet és annak tilalmát, hogy bármit is bezárva tartsanak.

Amikor Aeonius 503 körül meghalt, utódlásának kérdését már rendezte a nyugati gót hatóságokkal, papságával és a néppel egyaránt. A műveltek és a képzetlen nép egyaránt saját emberének tartotta Caesariuszt, ő pedig megértette, hogy mindenkinek mindenévé kell lennie. Prédikációival, melyeket a későbbi hagyomány Szent Ágostonnak tulajdonított, a vidék plébániáiról való gondoskodásával és a tovább parázsló pogányság elleni harcával Caesarius a középkor számára a néphez közel álló püspök mintaképe lett.

Abban a kényes helyzetben azonban, amelyben az arles-i püspök élt akkoriban, nem maradhattak el a politikai, egyházpolitikai, személyes és hitviták sem. A nyugati gót Arles kezdetben a burgundok uralmi területével volt határos, Caesarius fájlalta, hogy egyházkerületének egy része más politikai

beállítottságú volt, egyházpolitikailag pedig Szent Avitus, Vienne püspöke, a burgundiai egyház érseke idővel magához csatolta. A két egyházfejedelemnek eme viszálya végül áterjedt egész Provence-ra, sőt egész Galliára és Hispániára is, mivel „a gall Rómáról” volt szó. Mindketten igyekeztek megnyerni maguknak Rómát és politikai uralmát. Ez az egyházpolitikai tevékenység Caesariust 505-ben abba a gyanúba keverte, hogy Arles-nek Burgundiához való csatlakoztatására törekszik, s ezért igazolnia kellett magát Bordeaux-ban II. Alarik előtt. Miután fényes elégtételt kapott, 506-ban az agde-i zsinattal megnyitotta annak az 55 zsinatnak sorát, amelyeket a következő 88 évben gall földön tartottak, és amelyek közül Caesarius maga hatot vezetett. Köztük volt az 529. évi orange-i zsinat, amelyen Caesariusnak meg kellett védenie igazhitűségét, – s ez volt a legjelentősebb, mert utána az úgynevezett lérins-i iskola (lérins-i Vince, reji Faustus) szemipelagianizmusát véglegesen legyőzték saját tanítványai. Ettől kezdve általánossá vált a bibliai és ágostoni meggyőződés, „hogymindenki egyetlen jó cselekedetben sem mi vagyunk azok, akik kezdeményezünk, hanem Isten önti belénk előzetesen a hitet és szeretetet minden megelőző érdemünk nélkül”.

Az 507-től 510-ig tartó dél-galliai háború alatt hosszú ostrom után (amely Caesarius számára nem csupán a szegények szeretetét, hanem a hazaárulás gyanúját is magával hozta), Arles a keleti gót Teoderik uralma alá került. Teoderik hatalmának megnövekedése Arles püspökének is kapóra jött, de csak miután a bizalmatlankodó Teoderiknek Ravennában letette a hűségesküt, Rómában pedig megmagyarázta eljárását a pápának. Ezután már semmi sem állt az első nyugati palliumadományozás útjában (átvevője akkoriban a pápa személyes képviselőjének számított). A palliummal együtt Caesarius Gallia primási méltóságát is megkapta Szent Symmachus pápától (513). Egyúttal megkezdődött Caesarius messzeható befolyása a gall egyházi alkotmányra, s ez a befolyás csak húsz évvel később csökkent. 537-ben ugyanis a frank királyok felosztották egymás közt Provence-ot, Arles a párizsi I. Childeberté lett, s ezzel az egyházpolitikai fejlődés a frank államegyháziságnak kedvezett, többnyire északon lévő központokkal.

Caesarius utolsó éveit a szegénygondozás kiépítésének szentelte; kórházat alapított Arles-ban (az első Galliában!), és nővérkolostort, amelyben nővére, Szent Caesaria lett az apátnő; a püspök később megszerkesztette sokáig ható reguláját a nővérek részére. Ez tartalmazta a rendek történetében elsőként az exemptio gondolatát (a kolostor nem a püspöknek, hanem közvetlenül a pápának van alárendelve), s okos rendelkezéseket foglalt magába a klauzúrára, a felvételre és minden hasonló eljárásra vonatkozóan. Caesarius hetvenkét éves korában, püspökségének negyvenedik évében halt meg.

„Örömmre szolgált volna – így végződik egy prédikációja –, ha még többet mondhatok nektek Szent Józsefről; de a szegények miatt, akiknek munkába kell menniök, jobb lesz, ha holnapra halasztjuk. Forduljunk azért az Úrhoz, és kérjük, szüntelenül növelje és tartsa meg vágyunkat Isten ígéjének hallgatására, hiszen ő ültette ezt belénk megbékítő kegyelmével, ő, aki az Atyával és a Szentlélekkel együtt él és uralkodik mindörökkön-örökké. Amen.”

SZENT MÓNIKA

Augusztus 27.

*Tagaste, 332. +Ostia, 387.

Szent Ágoston De Ordine c. művének vége felé leír egy jelenetet: Néhány barátjával e munka kérdéseiről vitatkoztak, amikor belépett az édesanyja, Mónika asszony, és érdeklődött a könyv alakulása felől. Ágoston akkor utasította az írnoke, hogy Mónika megjelenését és érdeklődését is jegyezzék fel a könyvbe. Mónika kiáltva tiltakozott: „Micsoda? Soha nem hallottam arról, hogy olyan írásokban, amilyeneket ti olvastok, asszonyok is szerephez jutottak volna!” Méltánytalanak érezte, hogy egy tudományos, filozófiai munkában előforduljon az ő neve. Ágoston azonban azzal nyugtatta meg, hogy a filozófia szó a bölcsesség szeretetét jelenti: „Figyelmen kívül hagytalak volna ebben a műben, ha nem szeretnéd a bölcsességet. Te pedig szereted, jobban, mint engem; azt pedig én tudom, hogy engem mennyire szeretsz. Annyira előrehaladtál a bölcsességben, hogy nem reszketsz még a halál előtt sem, ez pedig a filozófia csúcsát jelenti. Vajon nem nekem kellene-e a te tanítványoddá lennem?”

Mónika életének titka az Isteni Bölcsesség, a megtestesült Ige iránti szeretet, amelyet a szent könyvekből szívott magába. Már a szülői házban, Tagastéban szívébe plántálódott az Isten iránti szeretet, nem annyira az édesanyjától, mint egy öreg szolgától, aki már Mónika apját is az ölében hordozta, és szent komolysággal, józan, gyakorlati bölcsességgel megáldott lélek volt.

Mikor eladósorba került, Mónikát a még pogány Patriciushoz adták feleségül. Sokat fáradozott azon, hogy férjét megnyerje Krisztusnak, de nem szavakkal, hanem a tettei által hagyta beszélni férjével az Urat. Férje hűtlenségeit és féktelen dühkitöréseit hallgatag türelemmel viselte, s a szeretetnek az a nyelve, amelyben a bölcsesség és a kereszt szeretete nyilvánult meg, végül meghódította a férjét. Patricius élete vége felé katechumen lett, és a halálos ágyán megkeresztelkedett.

Özvegysége éveit Mónika a tevékeny szeretetnek szentelte. Erejét az oltárból merítette: egyetlen napot nem mulasztott el szentmise nélkül, esténként is a templomba sietett az imádság órájában.

Rendíthetetlen hite és erős szeretete mégis főleg Ágostonnal kapcsolatban mutatkozott meg. Nem sokkal azután, hogy a világra hozta, kereszttel jelölte meg az újszülött homlokát és sőt tett a szájába, s ezzel -- a kor szokásainak megfelelően -- katechumennak tekintette a fiát. Maga Ágoston is úgy emlékezett erre később, hogy már kora gyermekségében megfogant az Egyház méhében. De e lelki fogantatás és a születés között hosszú évtizedek teltek el, melyek során Mónika sokat gyötrődött érte, s szinte másodszor is, sokkal keservesebb vajúdások közepette mint először, megszülte őt, most már az örök életre. Könnyek között könnyögött a fiáért hosszú évekig, anélkül, hogy Istenbe vetett bizalma megingott volna. Álma és egy püspök szava, aki azt mondta neki: „lehetetlen, hogy ennyi könny gyermeke elveszen”, erősítette meg állhatatosságában, mert ezeket a szavakat úgy fogadta, mintha az égből jöttek volna.

Mikor Ágoston úgy határozott, hogy elszakad édesanyjától és Rómába költözik, hogy ott tanítson, Mónika erőszakkal vele akart menni. Határozott szándéka volt, hogy vagy visszatartja az utazástól, vagy maga is vele megy. Ágostonnak azonban egyelőre elege volt a gondoskodásból, ki akart szabadulni az anyai szárnyak alól. Mónika egészen a karthagói kikötőig követte a fiát, s akkor Ágoston becsapta őt, nélküle vitorlázott el Róma felé. Mónika az egész éjszakát végigimádkozta Szent Ciprián (lásd szeptember 16-án) sírjánál, hogy Isten ne engedje elindulni a fiát, de a hajó Ágostonnal együtt kifutott a kikötőből. Reggel Mónika felfedezte, hogy egyedül maradt, és „eszét veszítve a fájdalomtól, jajgatással és sóhajtozásokkal töltötte meg Isten fülét”. Isten az egész éjszaka ismételtetett kérést nem hallgatta meg, hogy a másikat, azt, amelyik sokkal fontosabb volt és Ágoston megtérésére vonatkozott, teljesítse.

Mindenesetre Mónika a karthagói kikötőben mérhetetlen magára hagyottságot érzett, mert mint az anyák általában, „sőt, a többi édesanyjánál sokkal jobban” magánál és magának akarta tartani a fiát. Mindabból azonban, amit átszenvedett, megtanulta, hogy Isten kezére bízsa a gyermekét, s végül egészen odaajándékozza Istennek.

Bizonyos idő elteltével mégis követte Ágostont, de ő akkor már Milánóban élt és Szent Ambrus tanítványa volt. Mónika egyszerre megérezte, hogy mennyire megragadta és át is formálta a fiát a szent püspök szava. Ezért úgy szerette Ambrust, mint „Isten angyalát”, és úgy csüngött az ajkán, mint szomjas ember az élő vizek forrásán. Milánóban kapta meg a választ régi-régi kérésére: 387 nagyszombat éjszakáján Ágoston, annak fia, Deodatus és barátja, Alypius együtt vette fel a keresztséget. Mónika pedig boldogan ünnepelt, és hálát adott Istennek.

A keresztség után elhagyták Milánót, és egy időre valamennyien visszavonultak Cassiacumba, majd elhatározták, hogy hazatérnek Afrikába. Mónika azonban még útközben, mielőtt tengerre szállhattak volna, a kikötővárosban, Ostiában megbetegedett és meghalt. Kívánsága szerint ott, Ostiában temették el.

Ágoston egy imádsággal fejezi be édesanyja történetét: „Nyugodjék békében a férjével együtt, aki előtt és aki után nem volt más férje, akinek szolgált, s akiben megtermette a türelem gyümölcsét, mert őt is megnyerte, Uram, neked. Add, hogy mindnyájan, akik ezt olvassák, oltárodnál megemlékezzenek Mónikáról, a te szolgáldról, és vele együtt Patriciusról is, aki egykor az ő férje volt, s kinek testéből, nem tudom hogyan, engem is erre az életre vezéreltél. A jámbor lelkek emlékezzenek meg róluk, akik az én szüleim voltak ebben a mulandó világosságban, s akik most már

belőled, az Atyából és a katolikus Anyából a testvéreim, és velem együtt a mennyei Jeruzsálem polgárai, ahová a te néped, a kivonulástól kezdve egész a megérkezésig oly forrón vágyakozik."

Az ágostonos remeték a 15. században május 5-én ünnepelték Ágoston megtérését, s az előző napot, május 4-ét választották arra, hogy megemlékezzenek Szent Mónikáról, kinek halála dátumát nem ismerjük. 1550 körül a római naptárba is felvették az ünnepet. 1969-ben Szent Agoston ünnepnapja elé, augusztus 27-re helyezték át.

Ez a csodálatos feleség és édesanya „ruházata szerint asszony, a hitére nézve férfi volt; olyan biztonság volt benne, amelyet csak az öregség ad meg az embernek; olyan szeretete volt, amilyenre csak egy édesanya képes; s olyan jámborság élt a szívében, amit csak egy keresztény nő hordozhat a szívében” – mondja róla Ágoston.

A Vallomásokban elbeszél egy esetet Mónika fiatal korából, valószínűleg úgy, ahogy magától édesanyjától hallotta. Szülei Mónikát gyakran küldték le a pincébe, hogy a nagy amforákból bort hozzon az asztalra. „Ő pedig, mielőtt kisebb kancsóba szétöntötte volna a bort, pajkosságból mindig megnyalta a nagy kanna szélét, mert a bor igazában nem ízlett neki. Csakhogy a napról napra ismétlődő játék közben egyre gyakrabban nyelt is a borból, annyira, hogy egyszer csak élvezettel húzott le egy kisebb kancsónyit is. Mikor ezt az egyik öreg szolgáló meglátta, megdorgálta érte. A dorgáló szóra a leány fölényesen odavágott valamit, mire a szolgáló iszákos nőnek bélyegezte. Ettől Mónika magára eszmélt, s a szolgáló szava úgy maradt benne, mint valami nagy tövis, és kigyógyította hibájából.”

Ágoston azt is leírja, milyen volt Mónika mint feleség: „Ha a férje hűtlen volt hozzá, nyugodt maradt, soha nem volt közöttük emiatt veszekedés. Azt is tudta, ha a férje haragos, nem szállhat vele szembe sem szóval, sem tettel. Hanem amikor már lecsillapodott a mérge, ha jónak látta, számon kérte a haragjában elkövetett tettet. Sok asszony élt a környéken, akiknek a férje közel sem volt olyan indulatos, mint Patricius, az arcukon mégis gyakran lehetett durva ütések nyomát látni. S ha barátnőjüknek arról panaszkodtak, hogy ez a férjük bűne, akkor Mónika csak annyit mondott, hogy nem, ez a te nyelved bűne. Amikor más asszonyok, akik jól ismerték a férjét, és azon csodálkoztak, miként lehetséges, hogy Mónikát nem veri meg, vagy hogy egy napig sem volt közöttük harag, – ha valóban jószándékúan kérdezték – elmondta, hogyan bánik ő a férjével.”

A legtöbb gondot és bánatot három gyermeke közül Ágoston okozta neki. Diákkorában kicsapongó életet élt és a manicheusok szektájához csatlakozott. Akkor a fájdalmában elmerült Mónika álmot látott: egy nagy útjelző oszlop előtt állt, és látta, hogy egy ragyogó ruhába öltözött ifjú közeledik feléje. Derűs mosollyal kérdezte tőle, miért sír. Mónika azt felelte, hogy siratja fiának elveszett lelkét. Az ifjú erre azzal biztatta, hogy ne keseregjen, mert a fia ugyanabban az irányban halad, mint ő. Akkor hirtelen megpillantotta Ágostont ugyanazon az ösvényen. Mónika elmesélte ezt az álmát a fiának, s az úgy értelmezte, hogy anyja meg akarja téríteni a katolikus hitre. Ennek pedig ellene mondott: „Ez nem történhet meg, mert az angyal nem azt mondta, hogy én leszek ott, ahol te vagy, hanem hogy te fogsz ugyanoda érkezni, ahova én!” Miután Ágoston megszökött előle és Rómába utazott, egyszer csak levelet kapott tőle Mónika, melyben arról értesítette, hogy megbetegedett. Azonnal útra kelt, hogy betegségében mellette lehessen. Meg volt róla győződve, hogy ezzel a lépésével Isten akaratát teljesíti. Ezért nem félt akkor sem, amikor a hajó, alighogy elhagyták a kikötőt, félelmetes viharba került. A legénység elbújt a hajó gyomrába, a kapitány pedig megkötöztette magát a fedélzeten, hogy a hullámok le ne sodorják, vagy a hánykódó hajóról bele ne csússzon a vízbe. A villámok cikázó, fehér fényében egyszer csak meglátott maga mellett egy fehér nőalakot. Mónika volt az, aki a hajón lévő összes utas és hajós között egyedül nem félt. Bátorítani akarta a kapitányt, az pedig ezt kiáltotta neki: „Ki vagy te?” Ő visszakíáltotta: „Egy anya vagyok, aki a fiához utazik, mert az sokkal nagyobb veszedelemben van, mint ez a vihar.” „Honnan van ehhez bátoriságod?” – kérdezte a kapitány. „Attól, aki ezt a vihart reánk bocsátotta – hangzott a válasz –, s aki majd ismét elcsitítja a hullámokat, hogy megérkezhessünk Itáliába.” E szavakkal eltűnt a kapitány szeme elől, aki a vihar elültével nem akarta elhinni, hogy az utasok között lévő Mónika ugyanaz, mint akivel beszélt a viharban.

Édesanyja halálát Ágoston így beszéli el: „Akkor hirtelen visszanyerte öntudatát, ránk nézett, akik ott álltunk mellette, reám és a testvéremre, és azt kérdezte tőlünk: »Hol voltam?« Amikor látta, hogy a fájdalom teljesen lesújtott minket, így szólt: »Itt temessétek el anyátokat«. Én hallgattam és a sírással küszködtem. A testvérem valami olyasmit mondott, hogy ő sokkal szívesebben venné, ha hazai földben nyugodna. Anyánk rám nézett, és mondta: »Nézd csak, mit mond!«, majd mindkettőnkhez intézve szavait, folytatta: »Temessétek csak el a testet ott, ahol van, és ne legyen miatta semmi gondotok. Csak arra az egyre kérlek titeket, hogy az Úr oltáránál emlékezzetek meg rólam, bárhol lesztek.« Mikor ezt kimondta, elhallgatott, és állapota súlyosabbra fordult. Én fogtam le a szemét. Akkor mérhetetlen szomorúság áradt a szívembe, és könnyekben akartam kitörni, de akaratom visszatartotta a könnyeket, és a szemem száraz maradt... Arra is gondoltunk, nem volna illő, hogy hangos jajgatás és zokogás közepette temessük el halottunkat, úgy, ahogy a gonosz halál után az örökre megholtakat szokás siratni, hiszen az ő halála nem volt gonosz, és nem is halt meg örökre. Ennek tiszta élete volt a bizonyossága.”

Istenünk, szomorúak vigasztalója, ki Ágoston megtérése által megmutattad, hogy irgalmasan elfogadtad Szent Mónika fiáért ontott könnyeit, közbenjárására kérünk add meg, hogy bűneinket megsirassuk, és kegyelmedből bocsánatot nyerjünk!

Augusztus 28.

SZENT ÁGOSTON PÜSPÖK

Augusztus 28.

*Tagaste, 354. november 13. +Hippo, 430. augusztus 28.

Aurelius Augustinus 354. november 13-án született Észak-Afrikában, egy numídiai kisvárosban, Tagastében (a mai Algéria keleti részén). Valószínűnek látszik, hogy a kisbirtokos család római eredetű volt, sorsuk azonban egyre rosszabbra fordult, mert a birodalom egyre súlyosabb terheket rótt rájuk is az adókkal. Ágoston ezért a tanulmányait csak egy jótévő támogatásával fejezhette be, ami önérzetében nagyon sértette.

Atyja, Patricius nem volt keresztény, egész haláláig katechumen maradt, s csak közvetlenül a halála előtt keresztelkedett meg, ami akkoriban nem volt ritkaság. Indulatos, féktelen természetével nagyon sok bánatot okozott a feleségének, Mónikának, aki talpig keresztény asszony volt.

Ágoston szellemének elevensége nagyon korán megmutatkozott. Rendkívül temperamentumos természetet örökölt, nagy volt a fogékonysága is, s ennél csak fegyelmezetlensége volt nagyobb. Diákkorában túlságosan tudatában volt annak, hogy neki a tanulás nem okoz nehézséget. Az első éveket Tagastében töltötte, később Madaurában egy grammatikus iskoláját látogatta, hogy majdan rétor lehessen belőle. Homérosz és a görög szerzők általában nem hagytak benne mély nyomokat, Vergilius azonban elindította képzeletének szárnyalását. Úgy együtt érzett a hőseivel, hogy Dido királynő szomorú sorsát megsiratta.

Amikor tizenhat éves lett, elfogyott a pénz, és haza kellett térnie Tagastéba. A tétlenség, amelybe kényszerült, nem volt rá jó hatással: rossz baráti körbe került. 371-ben folytathatta tanulmányait: Karthagóba ment, ahol retorikai és jogi előadásokat hallgatott. Itt ismerkedett meg egy számunkra ismeretlen nővel, akivel életközösséget kezdett, és született egy fiuk, akit Deodatusnak neveztek el. Az asszony miatt Ágoston sokáig Karthagóban maradt. A tanulásban elért sikerei felfuvalkodottá tették, anyja vallásosságát „dajkamesének” tartotta. De a hitetlenségben soha nem talált nyugalmat: a szíve mélyén állandóan valami alapvető nyugtalanság élt, ez hajszolta, anélkül, hogy észrevette volna benne Isten kezének működését. Miközben Cicerót olvasta, felébredt benne a bölcsesség szeretete. Majd kezébe került a Szentírás, de ezt is, mint a többi egyházi szerzőt, köztük Jeromost, bárdolatlan nyelvezete miatt félretette.

Nem sokkal ezután a manicheus tanítás hálójába került. A manicheusok a világban tapasztalható sok rosszat azzal magyarázták, hogy két alapvető elve van mindennek: egy jó és egy rossz, és ez a két elv

magyarázza az egész világot. Ez a Közép-Ázsiából származó, vallásos színezetű filozófia kétszáz évvel korábban szivárgott be a Földközi-tenger medencéjébe, és súlyos összecsapások történtek képviselői és a kereszténység között. Ágoston eleinte lelkesedett a manicheizmusért, aztán egyre inkább szabadulni próbált belőle, mert hamarosan észrevette a manicheus elméletek mágikus homályosságát és erkölcsi romlottságát. Nyugtalan szelleme sokkal igényesebb volt és az emberi létre vonatkozó kérdései sokkal inkább a lényegre irányultak, semhogy egy ilyen mitikus elgondolásban hosszasan megnyugvást lelt volna. Közben tanár lett Tagastében, ahol tizenhárom éven át tanított. Karrierje gyorsan ívelt fölfelé: a kis provinciabeli városból előbb Karthagóba, majd Rómába, végül 384-ben a birodalom akkori fővárosába, Milánóba került. Tanítványai csodálták, ő pedig értett hozzá, hogyan bilincselheti magához a hallgatóságot. Ez természetesen nem zárta ki, hogy olykor ki ne fütyüljék a diákjai. Ágostonban semmi nem hiányzott abból a kelléktárból, ami az ifjúság vonzásához szükséges: koraérett, képzett, mesteri szónok volt, és nagyon éles elmével volt megáldva. Tanári sikerei feledtették korábbi szegénységét, sőt, egyre büszkébb lett önmagára. Rómában már azért kilincsel, hogy valahol kormányzóhiivatalt kapjon. De mindezek ellenére sem nyugalmat, sem megelégedettséget nem érzett, csak hányódott titokzatos vágyai és várakozásai, a test és a lélek között. „Két ember van bennem...”

Milánó lett Istenhez vezető útjának döntő állomása. Mónika utánajött és rávette, hogy szakítsa meg kapcsolatát Deodatus anyjával. Vajon Ágoston valóban szerette ezt az asszonyt? Vallomásaiban sehol nem ejt róla egy gyengéd szót – ámbár ez még nem bizonyít semmit. Úgy tűnik azonban, hogy a férfi és a nő kapcsolatában csak a testi oldalt látta, s ez mindvégig képtelenné tette arra, hogy a házasság teológiájával részletesen foglalkozzék, és megadja az igaz szerelemnek azt az értékelést, amelyet megérdemel. A szerelemtől csak saját ifjúkorának tapasztalatai alapján tudott szólni.

Akkoriban Ambrus püspök (lásd december 7-én) Milánóban naponta prédikált. Ez a római arisztokrata, aki a kicsinyek és szegények pásztora lett, magával ragadó szónoki képességét és kiemelkedő műveltségét püspökként is megőrizte, és ezzel nagy hatással volt Ágostonra. A rétor-tanár Ágostont először a püspök nyelvezete ragadta meg, emiatt kezdte rendszeresen hallgatni. Micsoda szónok! Ám a szónok szavai által az evangélium szólt, és behatolt az ifjú afrikai szívébe. Lelki-szellemi fejlődésére végül Plotinosz olvasása volt még nagy hatással, de egyelőre a siker, a pénz és a házasság még mindig erősebben vonzotta.

Közben egyre szaporodtak a jelzések, amelyek Isten felé terelték lépéseit. Mélyen megrendítette Remete Szent Antal élete (lásd január 17-én), amelyet Szent Atanázról olvasott, és meglátta benne a szerzetesség ideálját. Egyre inkább érlelődött benne a megtérés gondolata, de az utolsó lépést Istennek kellett megtennie. Ágoston ezt soha nem felejtette el, akkor sem, amikor később püspökként a pelagiánusokkal vitatkozott.

A Vallomásokban így olvashatjuk a jelenetet: Kereste a magányt, ezért egyik milánói barátjának kertjébe húzódott vissza. Sírt, mert a szívét egymással ellentétes erők feszítették, és imádkozott, sőt kiáltozott kilátástalanságában: „Meddig még, Uram?” A zsoltáros szavában újra meg újra magára ismert. És akkor váratlanul meghallott egy vékony gyermekhangot, amely ezt ismételte: „Tolle-lege, tolle- lege”, azaz „Fogjad-olvasd, fogjad-olvasd”. Kezébe vette az előtte fekvő Szentírást és ennél a helynél ütötte fel: „Vessetek véget a kicsapongásnak és a tobzódásnak, a civakodásnak és a versengésnek. Öltsetek magatokra Urunkat, Jézus Krisztust, és ne dédelgessétek a testeteket, nehogy bűnös kívánságokra gerjedjen” (Róm 13,13).

Ez Isten válasza volt a kiáltozásokra és békét, megnyugvást adott Ágoston szívének: „Úgy áradt szívembe a szó, mint az erős fény, amely elűzött minden bizonytalankodást és sötétséget.” Az út, amely harminckét évig tartott, elvezette az Úrhoz. Hosszúnak tűnt, de a felfedezést, Krisztus megtalálását úgy őrizte a szívében ezek után mint a hála kiapadhatatlan forrását. Ez vallomásainak alaptémája: „Oly későn szerettelek meg Téged, te mindig új és régi Szépség, későn szerettelek meg. De hogyan történhetett ez: Te bennem voltál, és én kívül voltam saját magamon. Hívtál engem, és a kiáltásod legyőzte a süketiséget; felragyogtál, és fényességed elűzte vakságomat; illatod felhője felgomolygott és belélegeztem, és most epedek utánad; megízleltelek, és most éhezem és szomjazom Rád; megérintettél, és fellángoltam a békességért, amely Tőled való.”

Előadásait ezután még néhány hétig folytatta, aztán lemondott tanári állásáról. Édesanyjával, a fiával és néhány barátjával együtt visszavonult Cassiacumba, amely Milánótól északra fekszik mintegy harminc kilométernyire. Egyik barátjának volt ott birtoka. 387. április 23-án, húsvét vigiliáján Ambrus püspök megkeresztelte.

Édesanyja, Mónika a hazafelé vivő úton meghalt Ostiában. Maga Ágoston a következő év őszén látta meg újra a szülőföldjét. Mindenét eladta és barátaival szerzetesi életet kezdett, éppen úgy, mint Nagy Szent Vazul. Életük elmélyült imádságból, aszkézisből, filozófiai és vallásos tárgyú beszélgetésekből állt. Ez a szakasz három évig tartott (388–391). Jelet várt Istentől, hogy hogyan folytassa tovább az életét, s olyan jelet kapott, amit nem várt.

Egy napon Hippóban (a mai Bone) a templomban volt. A város öreg püspöke, Valerius éppen arról beszélt a híveknek, hogy válasszanak ki maguk közül egy férfit, aki papként a segítőtársa legyen, főként a prédikálásban. A jelenlévők észrevették Ágostont, s egyszer csak felhangzott és egyre erősebben zengett a szó a hívek körében: „Ágoston legyen a pap!” A jelölt tiltakozott, mentegetőzött, sírt, de hiába, a szentelése eldöntött kérdés volt.

Ezzel az aszkézisnek egy olyan formája jelent meg az életében, amelyre a sokféle lehetőség között töprengve egyedül nem vágyott. Azt jelentette ugyanis a papsága, hogy fel kellett adnia kedvelt tanulmányait, a szemlélődő életet, el kellett búcsúznia a barátaitól – mindezt egy nagyon fáradtságos szolgálat kedvéért. De éppen ez a lemondás tette számára lehetővé, hogy a testvérek szolgálatában mélyebben megértse Krisztus misztériumát, Krisztusét, aki ezzel a kicsi, lármás hippói emberekből álló egyházzal is egy testet alkot.

Új feladata arra ösztökelte, hogy szemlélődését és tanulmányait a Szentírásra, a Hagyományra, teológiai és lelkipásztori kérdésekre irányítsa. Harmincöt éves volt ekkor.

Öt évvel később meghalt Valerius püspök, és Ágoston követte őt a püspökségben. Hippó akkor Észak-Afrika második legjelentősebb városa volt. Ágoston hatása pedig messze túlsugárzott a város határán: hamarosan ő lett az egész észak-afrikai püspökkollégium feje, sőt, az egész Egyház teológiai öntudata és lelkiismerete. De azért mindenekelőtt a hippói egyház szolgálatában élő püspök volt. „Nem elnökölni, hanem szolgálni” – így határozta meg többször is a püspöki hivatalt. Papjaival, diakonusaival és klerikusaival szigorú szabályzat szerint, kolostori közösségben élt. A szerzetesi élet mindvégig a szeme előtt lebegett, ez az életmód pedig bizonyos aszkézist, szegénységet és elzártaságot követelt. Ezért mindazok, akik vele együtt éltek, vagyonukról lemondtak, és átadták a közösségnek.

Napról napra végezte a liturgiát és szolgáltatta ki a szentségeket. Vasárnaponként és ünnepeken prédikált, gyakran naponta kétszer is. Közel ezer ilyen beszéde maradt ránk, és valamennyi arról tanúskodik, hogy Ágoston rendkívüli módon ismerte a Szentírást. Emellett a katechumenokat fel kellett készítenie a keresztségre, gondoskodnia kellett a hippói egyház javainak kormányzásáról, igazságot is kellett szolgáltatnia peres kérdésekben, foglalkoznia kellett a szegények és árvák gondjaival, és meg kellett szerveznie a városban a karitatív tevékenységet. Gyakran emlegette, hogy „összeroskad a püspökség gondjai alatt”.

A püspöki teendők ellátása mellett nem hanyagolta el a teológiát sem. Mikor meghalt, 113 könyv és 218 levél maradt utána. Ezekben az írásokban követni lehet az egyetemes és az afrikai egyház összes korabeli vitáját. Különösen sok nyomot hagyott bennük a donatista szakadás és a pelagianizmus eretneksége. Az előbbi az afrikai egyház egységét bontotta meg, az utóbbi a kegyelemtan területén hirdetett tévtanításokat. A teológiai művek írása közben is az a cél vezette Ágostont, hogy korának és a jövő Egyháznak szolgálatára legyen. Igaz, saját kora teológiai problémáit oldozgatta, de mindenütt olyan szellemi-lelki tapasztalatok mutatkoznak meg műveiben, amelyek minden kor hívőjéhez szólnak.

426-ban Ágoston segédpüspököt vett maga mellé. A vandálok már három hónapja ostromolták Hippót, amikor meghalt 430. augusztus 28-án. A város eleste után holttestét először Szardínia szigetére vitték, majd Luitprand 722-ben átvitette Páviába.

Kevés olyan alakja van a keresztény ókornak, aki annyira ismerős lehetne számunkra, mint a Vallomások szerzője, Szent Ágoston. Ennek magyarázata az, hogy ritka a világirodalomban az olyan mű, amely annyira hűséges képet rajzol alkotójáról, mint a Vallomások.

Későbbi aszketikus szigorát és jámborságának néhány kevésbé érthető megnyilvánulását az a hosszú út magyarázza, amellyel rátalált az Igazságra. Ifjúkorának szerelmi kapcsolata magyarázza szinte haragos indulatát, amellyel haláláig szembefordult az érzékiséggel és a testtel. Utolérhetetlen módon írta le Istenhez vezető útját. Vázolja Istennek azt a felfedezését, amely „abban a mélységben történik, amely mélyebb, mint minden bennem lévő mélység, és magasabb, mint minden bennem lévő magasság.”

Misztikus tapasztalatait olyan formulába foglalta össze, amely később Pascalnál visszhangzik: „Isten és a lélek! Más semmi? Igen, más semmi!”

Gondolkodásának és jámborságának végső gyökerei személyes tapasztalatába mélyednek. Isten iránti szeretete abban a finom szeretetben fejeződik ki, amellyel „Krisztusnak szolgál a tagjaiban”, de e tagokat azzal a szeretettel szereti, amellyel Krisztus szeretete őt. Mindeneket Istenért szeret, aki maga a szeretet. Önmagát úgy írja le, mint aki Isten sátorában áll, „magával ragadja egy belső muzsika és annak csodálatos összhangja”, amelytől a test és a vér háborgása elcsendesül, és „az Isten házába vivő útra vezérli”. Azt azonban tudja, hogy az elragadtatás csak egy pillanatig tart, ezért sóhajtozik törékeny testének terhe alatt, és mégis szárnyal a remény. Gyakran mondta: „Menj és énekelj, mert Isten áll ennek az útnak a végén!”

Ezek ennek a rendkívüli embernek a lényeges vonásai, akiről tudnunk kell, hogy lehetetlen formulákba szorítani, mert sokkal gazdagabb minden formulánál; túlságosan őszinte és lebilincselő ahhoz, hogy meg ne bocsátanánk neki korlátait és túlzásait.

Victorius Vitensis az 5. század végén tanúskodik arról, hogy Szent Ágoston Hippóban augusztus 28-án temették el. Rómában legkésőbb a 8. század óta ezen a napon ülik ünnepét.

A keresztény ókor kimagasló egyháztanítója különösen akkor válik vonzóvá, amikor felfedezzük, hogy milyen sokban hasonlítunk hozzá mi, mai emberek. Személyének varázsa: fáradhatatlanul kutató és töprengő elméje, boldogságvágya és az igazság utáni szomjúsága főleg a Vallomásokban mutatkozik meg.

Ő, aki megfogalmazta a sokszor idézett tételt: „Nyugtalan a mi szívünk, mert csak Istenben talál nyugodalmat”, a megtérése előtti időről így ír: „Mindig lázadoztam, sóhajtoztam és sírtam, indulatba jöttem, és nem találtam sem békét, sem megoldást. Megtépett, vérző szívet hordoztam a keblemben, amely nem talált nyugalmat, de még helyet sem leltem, ahol nyugodtan lehajthattam volna a fejemet. A testi gyönyör, a játékok, az ének, a feldíszített termek és lakomák, az éjszaka örömei, de még a könyvek és a versek sem tudtak megnyugtatni. Minden ijesztett, még a világosság is. Mindent, ami hamis volt, iszonyatosnak találtam. Csak a sóhajtozás és a könnyek hoztak egy kis időre enyhülést. Ó, Uram, hozzád kellett volna emelnem a lelket!”

A híres tanárt egyszer felkereste egyik honfitársa, a keresztény Ponticianus. Miközben beszélgettek, megakadt a szeme egy könyvön, amely ott hevert Ágoston asztalán: Szent Pál levelei voltak. Ponticianus szerencsét kívánt e levelek olvasásához, majd szemmel látható lelkesedéssel mesélte Ágostonnak, hogy két trieri barátja hogyan tért meg a kereszténységre Szent Antal életrajzának olvasásától. Ágoston lelkében felviharzott az indulat. Alighogy a látogató elhagyta a házat, megragadta barátjának, Alypiusnak a karját és azt mondta neki: „Hallottad ezt, Alypius? A tanulatlan szerzetesek a pusztában fölkelnek, és belépnek a mennyek országába, mi pedig a tudományunkkal egyetemben nyomorult szenvedélyeinkben fetrengünk!” Azzal kirohant a kertbe, levetette magát a földre egy fügefá alatt... és ekkor hallotta meg azt a gyermekhangot, amely elindította a megtérését.

Egyszer – mondja a legenda – a tudós Ágoston a tengerparton sétált föl és alá, és azon töprengött, hogyan tudná megragadni az Isten lényegét. Egyszer csak meglátott egy kisgyermeket, aki kagylóval merte a tenger vizét a mélyedésbe, amelyet a fövénybe ástott. „Mit csinálsz?” – kérdezte Ágoston. „Kimerem a tengert” – válaszolta teljes komolysággal a gyermek, és folytatta tovább a meregetést.

„És gondolod, hogy sikerülni fog?” – kérdezte nevetve a szent. „Nekem ez biztosan előbb fog sikerülni, mint neked az, hogy megragadd az Isten lényegét!” – felelt a gyermek, és ezzel eltűnt.

Egy beszéde, amelyet a püspökké szentelése évfordulóján mondott, elárulja, hogy mennyi gondja volt, és mi mindent kellett tennie a pásztornak a nyájáért: „A lázítókat dorgálni, a kislelkűeket vigasztalni, a gyengéket ölbe venni, az ellenfelekkel megküzdeni, a rágalmazóktól óvakodni, a tudatlanokat tanítani, a resteket serkenteni, a vitatkozó kedvűeket fékezni, a beképzeltet kijózanítani, a kötekedőket megbékíteni, a szegényeken segíteni, az elnyomottakat kiszabadítani, a jókat bátorítani, a rosszakat elviselni, és – ó – mindenkit szeretni... Újra meg újra prédikálni, vitatkozni, inteni, építeni, mindenki számára készen állni – nagy teher, nyomasztó és fáradtságos munka. Senki nem kívánhatja annyira a gondoktól és fáradalmaktól való szabadulást, mint én. Hiszen nincs annál szebb és kívánatosabb, mint távol minden lármától Isten titkait kutatni... Mondhatom: Mi hasznom abból, hogy untatom az embereket, és figyelmeztetem a rosszakat: ezt ne tedd, azt jól tedd, hagyd abba ezt!? Mire jó, hogy mindenkiért felelősnek érzem magam? De ez az evangélium, amely engem megrettent.”

Egyszer a püspök prédikáció közben hirtelen elvesztette a gondolatmenet fonalát, és egész más irányban folytatta beszédét, mint eredetileg tervezte. Mikor az asztalnál ez szóba került, Ágoston úgy vélte, az Úr azért engedte meg ezt az emlékezetkihagyást, hogy az előre meg nem fogalmazott mondatok valakinek különösen szóljanak a hallgatóságban. És valóban: nem sokkal később jött valaki, egy kereskedő, leborult Ágoston előtt, és megvallotta, hogy eddig ő a donatisták hitét vallotta, de az előbb elhangzott prédikáció második fele úgy meggyőzte, hogy visszatér a katolikus hitre.

Apró dolgokban is megnyilvánult, hogy milyen jó gyakorlati érzéke volt a lelkipásztorkodáshoz. Közös asztaluk lapjára ráírta a következőt: „Ha valakinek a nyelve szívesen köszörülődik távollévők életén, az tudja meg, hogy ez az asztal nem neki való!” Amikor pedig Hippóban éhínség volt, beolvasztatta a templom arany felszerelési tárgyait, a kelyheket is, és eladva az aranyat az árával segítette a nyomorúságban lévőket, az oltárnál pedig fából készült kehellyel misézett, mondván: „az Úr vére is fán ontatott értünk!”

Ágoston kora történelmileg nyugtalan korszak volt: hanyatlása korát élte a római birodalom, az Egyházat pedig különféle tévtanítások osztották meg. Amikor Marinus hadvezér diktatúrát vezetett be Észak-Afrikában, Ágoston kihirdette, hogy az Egyház újra az üldözés állapotába került. Ő maga így írta le a helyzetet: „Akkoriban könnyen lehetett embert találni a rágalmazásra. Könnyen akadt valaki, aki bármit bizonyított, amit parancsoltak neki, ha megígérték, hogy ezzel megmentheti az életét. És egyetlen tanú vallomása alapján úgy távolítottak el embereket az útból, mintha közönséges gonosztevők lettek volna.”

Ágoston a maga igaz tanításával különösen a donatisták szemében volt szálla. Fennen hirdették a szószékeiken, hogy üssék agyon Ágostont, mint egy farkast, mert zavarja a nyáját. Néhányszor útja közben rá is támadtak, hogy megöljék, de mindannyiszor sikerült megmenekülnie. Mikor azonban a donatisták zsinatra jöttek Karthagóba, alaptételének megfelelően – gyűlöld a tévedést, de a tévedő embert szeresd! – mérsékletre intette híveit: „Betegekkel van dolgotok! Begyulladt a szemük, ezért nagyon óvatos és gondos ápolásra szorulnak. Most senki nem keresheti a vitát, még csak nem is védheti a maga hitét vitatkozással, mert abból szikra pattanhat ki. Lehet, hogy azt mondjátok: »Attól tartunk, hogy egyáltalán nem lehet segíteni ezen a bajon.« Megengeditek, hogy javasoljak valamit? Mi (a zsinati atyák) tárgyalunk értetek, ti pedig imádkozzatok értünk!”

Amikor 410-ben Alarich gót katonái elfoglalták Rómát, Észak-Afrikában is rémület tört ki. A keresztények azon keseregtek, Isten hogyan engedhette ezt megtörténni; a pogányok pedig elkeseredve mondták, hogy mindaddig, amíg Róma a maga isteneit imádta, nagy és sebezhetetlen volt, most pedig a keresztények miatt romlásnak indult. Ezek a panaszok arra indították Ágostont, hogy megírja *De civitate Dei*, 'Az Isten városáról' című művét. De ahelyett, hogy általános panaszba kezdett volna Róma pusztulása miatt, a hódítók iránti elismerésével indítja a művet: a régi háborús szokásoktól eltérően ezek az észak felől jött barbárok emberségesen bántak a keresztényekkel, és nem bántották azokat, akik a templomokban kerestek menedéket. De vajon a római kultúra, a római birodalom valóban olyan értékes, hogy vigasztalhatatlannak kell lenni a pusztulása miatt? A hagyomány úgy tudja, hogy Nagy Károly szívesen hallgatta, ha a *De civitate Dei*-ből olvastak fel neki,

és a szerző iránti elismeréstől indítva egyszer elragadtatással így kiáltott: „Bárcsak volna tizenkét ilyen ember a birodalomban!” Alcuin pedig, a császár lelki tanácsadója, így válaszolt: „Felség, miért kívánsz te tizenkét ilyen embert, ha az ég és föld Ura megelégedett azzal, hogy egyetlen ilyen szentje legyen!”

Kérünk, Istenünk, újítsd meg Egyházadban azt a szellemet, amellyel Szent Ágoston püspököt eltöltötte, hogy mi is csak téged szomjazzunk, aki a bölcsesség forrása vagy, és téged keressünk, akitől az égi szeretet származik!

Augusztus 30.

SZENT PAMMACHIUS hitvalló

Augusztus 30.

*350 körül. +Róma, 409/410.

A római nemes Pammachius a Furiusok főrangú nemzetségéből származott, akik régóta a szenátus tagjai voltak.

Az életéről és tevékenységéről szóló lényeges közléseket egykori iskolatársának, Szent Jeromosnak (lásd: A szentek élete, 552. o.) köszönhetjük. Így arra is ő tett célzást, hogy konzuli és prokonzuli tisztséget is viselt. Amikor Jovinianus szerzetes 390 körül dogmatikus viszályt szított, megkezdődött a levelezés a két régi barát között. Jeromos több művét neki ajánlotta.

Paulina, Pammachius hitvese Szent Paula (lásd: 68. o.) lánya, Szent Eusztachium (lásd: 516. o.) nővére volt, az özvegy Szent Marcella pedig Pammachius unokahúga. Ezek az előkelő római nők buzgón követték a Szent Jeromos által hirdetett szerzetesi aszkézis jámborságeszményét. Amikor 395-ben Paulina meghalt, Pammachius leegyszerűsítette életmódját, és többé nem a szenátor pompás bíborruhájában jelent meg, hanem a közönséges ember jelentéktelen tunikájában, nagy vagyonát jótékony célokra fordította. Jeromos ezért a szegények kincstárnokának és a rászorulóknak barátjának nevezte; teljes csodálattal fűzte hozzá: „Más házasemberek ibolyát, rózsát, liliomot és bíborvirágokat szórnak hitvesük sírjára, és ezzel akarják enyhíteni szívük fájdalmát; barátom, Pammachius azonban az irgalmasság balzsamával öntözi a szent hamvakat és a tiszteletre méltó csontokat.” Aszketikus élete kiváltotta ugyan rangtársai gúnyolódását, egyben azonban az olyan kiemelkedő férfiak csodálatát is, mint Nola Szent Paulinus (lásd: A szentek élete, 278. o.) és Jeromos. Barátja, Paulinus leírja, amint Pammachius, „az Egyház adakozója” nagy néptömeget vendégelt meg saját költségén a Szent Péter templomban, és utal arra, hogy mint táplált Jézus is ezeket.

Pammachius Ostiában egy nagy menedékhelyet emelt, a római Mons Caeliuson pedig egy oratórium helyén bazilikát építtetett, melyet sokáig róla neveztek el, a középkor óta azonban Szent János és Pál bazilikája néven ismert az ott őrzött ereklyék miatt. A bazilikán ez a felirat, titulus állt: „Ki építette Krisztusért ezt a nagy és tiszteletre méltó épületet? Akarod tudni? Pammachius ő, a hit előmozdítója.”

Az a tény, hogy egy művelt, hatalmas és gazdag arisztokrata nagy vagyonát a szegénygondozás szolgálatába állította, ő maga pedig – mint valami szerzetes – aszketikus életet élt, elképesztő lehetett az akkori Róma számára. A nemesség nagy része ugyanis kitartott még a régi pogány kultusz mellett, a keresztény nép körében és a papság nagy részében pedig erős aszkézisellenesség nyilvánult meg. Ez az ellenkezés Szent Blesillának, Paula özvegy lányának halálakor, 384-ben érte el tetőpontját, mert úgy hírlott, hogy az özvegy halálra gyötörte magát. Jeromos 66. levelében Pammachiust a legnagyobb dicsérettel magasztalta új életmódjáért: „Paulina hazatérése és elhunytja után az Egyház a későn született szerzetest, Pammachiust termelte nekünk, aki patrícus volt apja és hitvese nemessége révén, gazdag az alamizsnálkodásban és fennkölt az alázatosságban. A mi időnkben már birtokolja Róma azt, amit azelőtt egyáltalán nem is ismert. Régebben alig voltak művelt, befolyásos és előkelő szerzetesek. Barátom, Pammachius azonban képzetesebb, befolyásosabb és előkelőbb mindenki másnál: nagy a nagyok között, első az első között, a szerzetesek vezetője.” Megkísérthet

bennünket, hogy ezeket a szavakat udvarias bóknak tekintsük csupán, és vitassuk igazságukat: ilyenféle értelmezés azonban Jeromos személyével kapcsolatban nem jogos, hiszen ő kíméletlenül feltárta a keresztény élet legfőbb követelményeit és az erkölcsi visszásságokat.

Pammachius állást foglalt az Egyház belső küzdelmeiben is, és eközben folytonosan elkötelezte magát az ortodoxia mellett. Amikor Jovinianus szerzetes 390-ben az erős aszkézisségre támaszkodva Rómában vitatta a szüzesség magasabbrendűségét a házassággal szemben, Pammachius megkérte a Betlehemben tartózkodó Jeromost, hogy készítse el Jovinianus tévtanainak írásos cáfolatát. Jeromos azonban a Jovinianus ellen irányuló írásában olyan lebecsülő megjegyzéseket tett a házasságról, hogy Pammachius nem engedte meg ennek az írásnak az elterjesztését. Numídiái birtokain a donatizmus eretnekségét támogató parasztokat okos intelmeivel sikerült visszavezetnie a katolikus Egyházba. Ez a sikere meghozta számára Szent Ágoston (lásd: A szentek élete, 503. o.) dicséretét. Amikor Origenész (184–254) igazhitűségének vitája 395-ben eljutott Rómába, Pammachius és Oceanus megkérte Jeromost, hogy fordítsa le latinra Origenésznek Peri arkhón című írását, amelyet már Rufinus (345 körül–410) is lefordított ugyan De principiis (Az alapelvekről) címmel, de a dogmatikailag megbotránkoztató helyek kihagyásával. Úgy tűnik, hogy Origenésznek Szent I. Anasztáz pápa (399–401) általi elítélésében Pammachiusnak is része volt.

Pammachius feltehetően a nyugati gótok római betörésének idején (409/410) halt meg.

Pammachiusban az Egyház olyan szent hitvallót tisztel, aki e világ minden szellemi és anyagi értékével a legnemesebb módon gazdálkodott. Műveltségét, amelyért Jeromos tanúsága szerint a legnagyobb buzgósággal fáradozott, a szent tanítás szolgálatába állította, gazdagságát pedig nagylelkűen használta fel a szegénygondozás érdekében. Nem csoda hát, ha a pápa és a nép egyaránt becsülte.

Minden okunk megvan arra, hogy csatlakozzunk Szent Jeromos véleményéhez, aki azt írja, hogy az Úrnak a gazdagokra szórt jajkiáltása egyáltalán nem vonatkozik Pammachiusra. Gazdagság és hatalom nem kárhozat veszélye volt számára, hanem egyedülálló alkalom a szeretet főparancsának teljesítésére. A szeretet több az anyagi értékek pusztá elajándékozásánál, sokkal inkább a Lélek önátadása. És éppen ezt mondja Jeromos Pammachius szentsége titkának, amikor így ír a gazdag nemes Juliánnak: „Nincs okod arra, hogy nemesi helyzeteddel és gazdagságod terhével mentegetőzzél. Tekints a szent férfiúra, Pammachiusra és a mélységes hitű papra, Paulinusra, akik nemcsak gazdagságukat, hanem önmagukat is odaadták az Úrnak.”

Augusztus 31.

BOLDOG ANCINA JÁNOS JUVENÁL püspök

Augusztus 31.

*Fossano, 1545. október 19. +Saluzzo, 1604. augusztus 31.

Nevét szülővárosának, a piemonti Fossanónak védőszentjéről, Szent Juvenális (4. század) narni püspökről kapta. Sokféle képességgel rendelkezett, és apja a lehető legjobb iskolákba járatta. Így tanult Montpellier-ben, a piemonti Mondoviban, s a padovai és torinói egyetemen. Huszonnégy éves korában Torinóban szerezte meg a doktori fokozatot orvostudományból és filozófiából.

Az egyetemen olyan nagy híre volt, hogy hamarosan az orvostudomány professzorává nevezték ki; emellett kiterjedt orvosi gyakorlatot is folytatott. Talált időt művészi foglalatosságra is. Szerette a zenét, és adottsága volt a költészethez; élete végéig írt latin és olasz verseket.

Juvenál jámbor volt, és pénztelen betegeit ingyen kezelte, de a papi vagy szerzetesi hivatásra ekkor még nem gondolt. Egy gyázmisén lelke mélyéig megragadta a Dies irae, amelyet pedig bizonyára gyakran hallott. Érezte, hogy Isten különleges feladatot tartogat a számára; de milyent? Imádságos és szemlélődő életet kezdett, hogy meghallja, ha Isten hívja.

Amikor harmincéves lett, a savoyai herceg szentszéki követe őt kérte meg háziorvosául. Juvenál ott hagyta az egyetemet és praxisát, s követte új urát Rómába. De alig volt valami dolga a követnél. Elkezdett hát teológiát tanulni. Különös szerencséjére nem kisebb mester volt a tanítója, mint Bellarmin Szent Róbert (lásd: A szentek élete, 530. o.). Később megismerte Néri Szent Fülöpöt (lásd:

A szentek élete, 227. o.), aki azután a gyóntatóatyja lett. Mindinkább a szemlélődő életre érzett hivatást, és elhatározta, hogy karthauzi lesz. Néri Fülöp azonban úgy találta, hogy vérmérséklete nem viselné el a szigorú klauzúrát. Hosszú belső harc után egyet kellett vele értenie, és belépett a Fülöp által alapított oratoriánus társulatba.

Harminchét évesen szentelték pappá; négy évvel később Nápolyban meg kellett alapítania a társulat első Rómán kívüli házát. Juvenál gyakran prédikált és a nápolyiak beszédeit kiemelkedőknek találták. Egyik prédikációja után egy ismert énekes elhatározta, hogy szakít bűnös életmódjával, és tehetségét teljesen az Egyház szolgálatába állítja.

Juvenál azt a nézetet képviselte, hogy a zene elsőrangú eszköze a lélek Istenhez emelésének. Kiadott egy énekeskönyvet, és sok népdalhoz vallásos szöveget írt, hasonlóképpen a mindenfelé énekelt divatos dalokhoz is.

Jámbor nők számára alapított egyesületének tagjai rendszeresen látogatták a gyógyíthatatlanok kórházát, s a szenvedőknek lelki és anyagi segítséget nyújtottak.

Nagy csapást jelentett a nápolyiakra, amikor szeretett prédikátorukat városukban töltött több mint tízéves tevékenysége után visszarendelték Rómába. Egy évvel később megüresedett három püspöki székhely, és azt beszélték, hogy Juvenál fogja betölteni az egyiket. Ekkor eltűnt a rendházból, és öt hónapon át nem lehetett megtalálni; helyről helyre vándorolt. Végül csak elérte a parancs, hogy azonnal térjen vissza Rómába. Időközben kinevezték az új püspököket, és elmúlt a „veszély”; ő ugyanis még mindig a szemlélődő életre vágyott. A termékeny munkálkodás további éveit következtek. Ebben az időben ismerte meg Juvenál Szalézi Szent Ferencet (lásd: A szentek élete, 57. o.), és a két szent közt hamarosan szívélyes barátság alakult ki.

1602-ben megürült a Savoyához tartozó Saluzzo püspöki széke. Ezúttal már nem tudott elmenekülni Juvenál, mert maga VIII. Kelemen pápa (1592–1605) kérte meg, hogy fogadja el a hivatalt. 1602. szeptember 1-én püspökké szentelték.

Elmondhatjuk, hogy püspöksége a kereszt jegyében állt, sőt az életébe is került. Azzal kezdődött, hogy politikai zűrzavarok miatt négy hónapon át nem tudott bejutni püspöki templomába, s szülővároskájában, Fossanóban kellett kivárnia a megoldást.

A nép hamar megismerte új püspökét, akit szentségének híre megelőzött. Amikor 1603-ban megkezdte egyházmegyéjében a püspöki látogatásokat, mindenfelől elébe vitték a betegeket és szenvedőket, és sokan meg is gyógyultak közülük. Az a különleges adománya volt, hogy felismerte az emberek közelgő halálát, s ezáltal sok feltűnő megtérést idézett elő. Saját közeli halálát is előre megmondta, bár még a legjobb egészségnek örvendett.

Saluzzóban élt egy szerzetes, aki bűnös kapcsolatot tartott fenn egy apácával. A püspök mindkettőjüket atyailag megintette, s amikor a figyelmeztetés nem használt, büntetés kiszabásával fenyegette meg őket. Szent Bernát ünnepén, aki a saluzzói ferences templom védőszentje volt, Juvenál püspök főpapi misét celebrált a kolostor templomában. Az utána következő kolostori ebédén a fent említett szerzetes megmérgezte Juvenál borát. Délután rosszul lett fogta el a püspököt, s néhány nappal később meghalt.

Már halála után húsz évvel megindították boldoggá avatási perét, az azonban ismétetlen elhúzódott. Végül 1890. február 9-én XIII. Leó pápa avatta boldoggá Juvenál püspököt.

LINDISFARNEI SZENT AIDAN püspök

Augusztus 31.

+Anglia, 651. augusztus 31.

Aidant joggal nevezik Northumbria apostolának. Bár már mások is hirdették előtte az Evangéliumot Észak-Angliában, ő volt az, aki Lindisfarne püspökeként 635-től 651-ig befejezte Northumbria népének katolikus hitre térítését, és ezzel megalapozta az ország egyházának a következő nemzedék idejében elért nagy eredményeit.

A 7. század elején a brit szigetek az országok egész sora volt. Ezek közül a legészakibbat, Northumbriát Szent Edwin király (kb. 617–632) kormányozta. Jól és igazságosan uralkodott. Feleségül akarta venni Eadbaldnak, Kent királyának leányát, Szent Ethelburgát. Mivel Edwin még pogány volt, Eadbald csak azzal a feltétellel egyezett bele a házasságba, ha Edwin megígéri jövődő feleségének, hogy keresztényként élhet, s ő maga is komolyan foglalkozik a kereszténység felvételének gondolatával. Edwin elfogadta a feltételeket. Miután Szent Paulinust, akit Nagy Szent Gergely pápa (lásd: A szentek élete, 511. o.) küldött Rómából Canterbury Szent Ágoston (lásd: A szentek élete, 233. o.) segítségére, püspökké szentelték, ő kísérte Ethelburga hercegnőt Northumbriába. Két évvel később, miután Edwin több természetfölötti jelet kapott, megkeresztelkedett; példáját népe köréből sokan követték. Hamarosan bebizonyosodott, hogy a király megtérése őszinte volt: Yorkban kőtemplomot kezdett építeni a püspök számára, s támogatásával Paulinus megkezdhette Northumbria népének térítését. Nagy akadályként állt a térítés útjában, hogy a sok kis királyság folytonosan hadban állt egymással.

A keresztény Edwin király uralma rövid ideig tartott. Öt évvel megtérése után, 632-ben Pendánál vereséget szenvedett és elesett. (A győztes Mercia pogány királya lett, aki a britek keresztény uralkodójának, Cadwallonnak volt a szövetségese.) Edwin halálával megkezdődött Northumbria egyházának folyamatos pusztulása. A helyzet olyan veszélyessé vált, hogy Paulinus püspöknek Kentbe kellett menekülnie, s magával vitte a királynét két kis fiával együtt. Csak egy misszionárius maradt az országban: James, a püspök diákonusa.

Edwin király Ethelfrith leverése után lett Northumbria uralkodója. Ethelfrith két fia: Szent Oszvald (640 körül–642) és Oswiu ebben az időben a Skócia délnyugati partjai mellett lévő szigeten, Iona kolostorában élt száműzetésben. A kolostort Szent Kolumba (lásd: 306. o.) és ír szerzetesek egy csoportja alapította 563-ban. A két ifjú herceg ionai tartózkodása alatt keresztény lett, és egy évvel Edwin halála után Oszvald elhatározta, hogy visszaszerzi apja országát, a pogányokat elűzi és helyreállítja az egyházat. Hexhamtól néhány mérföldnyire északra felállítatott egy keresztet. A csata előtti éjszakán víziójában Szent Kolumbát látta, amint oltalmul serege fölé terítette köpenyét. A következő napon katonáit és önmagát Istennek ajánlotta és legyőzte Cadwallont. Ezután rövid életének hátralévő idejét a northumbriai egyház helyreállításának és népe megtérítésének szentelte.

Amikor Paulinus püspök székét be akarta tölteni, Ionához fordult segítségért. Cormanus, akit az ionai szerzetesek Oszvald kérésére Northumbriába küldtek, kemény, szigorú ember volt, és nem tanúsított megértést a missziós egyház problémái iránt. Nemsokára abba is hagyta reménytelennek látszó munkáját, visszatért Ionába, és elbeszélte a szerzeteseknek, hogy olyan barbár néppel, mint a northumbriai, semmit sem lehet kezdeni. A szerzetesek között azonban volt egy, aki jóságosan, de határozottan megfeddte kudarcáért: „Testvérem, úgy tűnik nekem, hogy túl szigorú voltál tudatlan hallgatóidhoz. Az apostolok módszerét kellett volna követned, s egy szerény és egyszerű tanítás tejét kellett volna nekik nyújtani, hogy azután lépésről lépésre oktasd őket Isten ígéjére, amíg majd képesek lesznek a nagyobb tökéletességre és Krisztus magasztos parancsainak követésére.” Ezeket Aidan mondotta, akiről eddig a pillanatig semmit sem tudunk, de már első áthagyományozott szavai is mutatják bölcs, türelmes lényét. Szerzetestársai felismerték, hogy ő az, akit Oszvald keres; felszentelték és Northumbriába küldték. Ez 635-ben történt. Néhány szerzetestársa vele ment; Lindisfarneban telepedtek le, ugyanolyan szigeten, mint Iona, szemben a bamburgh-i tengerparttal, ahol Oszvald király udvara volt. Durván megmunkált kövekből egy szalmatetőt és kolostort építettek, itt állította fel Aidan Northumbria püspöki székhelyét. Püspök korában is az Ionán elsajátított szigorú szabályok szerint élt. Tudatosult benne, hogy példája hat a legjobban a pogány és félpogány népre. Bár királyok és fejedelmek barátja volt, haláláig olyan egyszerűen és alázatosan élt, mintha egy ismeretlen szerzetes lett volna.

Aidan következő tizenhat évről keveset tudunk. Szent Béda Venerabilis (lásd: A szentek élete, 212. o.), aki egyedüli forrásunk, hosszan és nagy lelkesedéssel foglalkozik emlékével, de kevés egyedi dolgot közöl tevékenységéről. Életét szerzetesei között Lindisfarnében vagy magányos imádságban a szomszédos Farne szigeten töltötte, és hosszú missziós utakat tett Észak-Angliában. Errefelé még nem voltak templomok, s nem akadt más pap Aidanon és szerzetesein kívül; a prédikálás és keresztelés minden feladata az ő vállára nehezedett. A missziós utakra gyakran elkísérte maga a

király is. Aidan története ugyanis nem egy, hanem két szent története: Aidané és Oszvaldé, a püspöké és a királyé. Mivel az ír szerzetesek nyelvét a nép nem értette, Oszvald velük ment, hogy tanításaikat és intelmeiket lefordítsa, s ami még fontosabb: saját türelmének és keresztény szeretetének példáját összekapcsolja az övékével.

E két szent személyes példamutatása végül elvezette Northumbria népét a kereszténységre. Amikor néhány évvel később Oszvald a déli pogányokkal vívott csatában elesett, vértanúként tisztelték, s jobb karját ereklyeként őrizték meg szegények iránti nagy szeretetének emlékére.

Béda közlése szerint Aidan útjai során több templomot épített, és lindisfarnei kolostorában iskolát alapított, melyben az általa kiválasztott tizenkét angol fiút népük jövődjé papjaivá és apostolaivá képezték. Közülük néhányat név szerint ismerünk. Az ifjak között bizonyára voltak néhányan abból a sok rabszolgából, akiket a püspök kiváltott.

Aidan több kolostort is alapított, ezek sorsát azonban nem ismerjük. Női kolostorok alapítása is fűződik nevéhez, és az ő kezéből vette föl a fátyolt a királyi családból származó Szent Hilda (614–680) is, aki később Whitby nagy kolostorának apátnője lett.

Aidan világosan látta, hogy Anglia megtérítése hosszú és fáradságos munka lesz. Fél évszázadnak kellett eltelnie az első hithirdetők Lindisfarnéba érkezése után, amíg Szent Wilfrid (634–709/10) megtérítette Sussex népét; csak ezután lehetett Angliát keresztény országnak nevezni. De Aidan életében és főként az ő fáradozásai eredményeként kezdődött el az a nagy átalakulás, amely meghozta az angol egyház aranykorát: Szent Wilfrid, Szent Béda, Szent Bonifác (lásd: A szentek élete, 247. o.) korát, amelyben Aidanhoz hasonlóan sokan misszionáriusként hagyták el hazájukat, hogy a kontinensen térítsék a pogány népeket.